

LAURENT
BINET



SEVILLIA.



Civilizații

GRAND PRIX DU ROMAN
DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE 2019



Anansi
CONTEMPORAN

COLECȚIE COORDONATĂ DE **BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU**



Anansi
COMTEMPORAN

LAURENT
BINET
Civilizații

Traducere din limba franceză și note de
Claudiu Constantinescu

PANDORA

Editori:

Magdalena Mărculescu

Silviu Dragomir

Fondator:

Ion Mărculescu, 1994

DIRECTOR EDITORIAL:

Bogdan-Alexandru Stănescu

Design:

Andrei Gamart

DIRECTOR PRODUCȚIE:

Cristian Claudiu Coban

Redactare:

Alexandra Turcu

DTP:

Mirela Voicu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**BINET, LAURENT**

Civilizații / Laurent Binet; trad. din lb. franceză și note de Claudiu Constantinescu. - București: Pandora Publishing, 2021

ISBN 978-606-978-396-2

I. Constantinescu, Claudiu (trad.; note)

821.133.1

Titlul original: Civilizations

Autor Laurent Binet

Copyright © Editions Grasset & Fasquidie, 2019

Copyright O Pandora M, 2021,

pcntru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București

Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20

www.pandoram.ro

ISBN: 978-606-978-396-2

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

„Arta dă viață lumilor pe care
istoria le-a ucis.”
Carlos Fuentes,
Cervantes sau critica lecturii

„Din pricina acestei confuzii în care
trăiau, fără pic de minte, cucerirea lor
a fost foarte ușoară.”
Inca Garcilaso de la Vega,
Comentarii regale despre incași

Partea întâi

SAGA LUI FREYDIS

ERIKSDOTTIR

1. Erik

A fost odată o femeie care se numea Aude Preaînțeleapta, fiica lui Ketill cel cu nasul turtit, și care era regină. Era văduva lui Olaf cel Alb, rege-războinic al Irlandei. La moartea soțului ei, a venit în insulele Hebride, iar apoi în Scoția, unde fiul său, Thorstein cel Roșu, a ajuns la rândul lui rege, după care scoții l-au trădat, iar el a pierit într-o bătălie.

Când a aflat de moartea fiului ei, Aude a luat calea mării cu douăzeci de oameni liberi, pornind spre Islanda, unde a colonizat ținuturile aflate între râurile Nămiaza și Șipotul Skraumei.

Cu ea au sosit mai mulți bărbați nobili care fuseseră luați prizonieri în

expedițiile vikinge către Apus și care erau socotiți sclavi.

A fost odată și un bărbat, Thorvald pe numele lui, care plecase din Norvegia din cauza unui omor, împreună cu fiul său, Erik cel Roșu. Erau fermieri, lucrau pământul. Într-o zi, Eyjolf Găinaț, rudă cu un vecin de-ai lui Erik, a ucis niște sclavi de-ai acestuia din urmă, fiindcă provocaseră o alunecare de teren. Erik l-a ucis atunci pe Eyjolf Găinaț. Și l-a ucis și pe Harfn Duelistul.

Așa că a fost izgonit.

El a colonizat Insula Boilor. Și-a lăsat bârnele casei la vecinul său, dar când a venit să le ia înapoi, acesta a refuzat să i le mai dea. S-au bătut și iarăși au murit niște oameni. Erik a fost izgonit din nou de marele sfat din Thorsnes.

Nu mai putea rămâne în Islanda, iar în Norvegia nu se putea întoarce. De aceea a ales să navigheze către țara pe care o zărise fiul lui Ulf Corbul, într-o zi când se abătuse din drum înspre vest. Erik a numit acea țară Groenlanda, zicându-și că oamenii și-ar dori foarte tare să meargă într-un loc cu un nume atât de frumos.

S-a însurat cu Thjodhild, nepoata lui Thorbjorg Piept de Knorr¹, cu care a avut mai mulți fii. Dar a mai avut și o fată, de la o altă femeie. Ea se numea Freydis.

2. Freydis

Despre mama lui Freydis nu știm nimic. Dar Freydis, la fel ca frații ei, moștenise de la tatăl său, Erik, gustul pentru călătorii. Așa că s-a imbarcat pe o corabie pe care fratele ei vitreg, Leif Norocosul, i-o împrumutase lui Thorfinn Karlsefni, pentru a lua drumul Vinlandei.

Au călătorit spre apus. Au făcut un popas la Markland, apoi au ajuns pe țărmul Vinlandei și au găsit tabăra pe care Leif Eriksson o lăsase în urma lui.

Țara li s-a părut frumoasă și bine împădurită, cu codri care ajungeau până la mare și cu nisipuri albe de-a lungul coastelor. În apropiere erau o sumedenie de insule și de zone cu ape puțin adânci. Ziua și noaptea aveau o lungime ceva mai echilibrată, ca în Groenlanda sau în Islanda.

Dar acolo mai erau și skraelingii, care semănau cu niște troli mai mici. Nu erau unipezi, adică nu aveau un singur picior, așa cum se povestise, dar pielea le era închisă la culoare și le plăceau țesăturile de lână de culoare roșie. Groenlandezii li le-au dat pe cele pe care le aveau cu ei, primind la schimb piei de animale. Au făcut negoț. Numai că într-o zi, un taur mugind, care-i aparținea lui Karlsefni, a scăpat din țarc și i-a speriat pe skraelingi. Aceștia au atacat

¹ Ambarcațiune vikingă cu vele și vâsle.

atunci tabăra, iar oamenii lui Karlsefni ar fi fost alungați dacă Freydis, înfuriată de fuga lor, n-ar fi luat o sabie ca să se pună în calea atacatorilor. Și-a sfâșiat cămașa de pe ea și s-a lovit cu latul spadei peste sâni, ocărându-i pe skraelingi. Era înnebunită de mânie și și afurisea tovarășii pentru lașitatea lor. Groenlandezilor li s-a făcut atunci rușine și s-au întors, iar skraelingii, înspăimântați la vederea acelei creaturi planturoase, ieșite din minți, și-au luat tălpășița, risipindu-se care-ncotro.

Freydis era însărcinată și-i sărea țandăra din orice. S-a certat cu doi frați care-i erau asociați. Întrucât voia să pună mâna pe corabia lor, care era mai mare decât a ei, i-a poruncit soțului său, Thorvard, să-i ucidă pe aceștia și pe oamenii lor, ceea ce s-a și împlinit. Freydis le-a ucis nevestele cu un topor.

Iarna trecuse și se apropia vara. Freydis însă n-a îndrăznit să se întoarcă în Groenlanda, fiindcă se temea de furia ce urma să-l cuprindă pe fratele ei Leif când avea să afle că se făcea vinovată de omor. Pe de altă parte, simțea că oamenii nu mai aveau încredere în ea și că nu mai era binevenită în tabără. A echipat, așadar, corabia celor doi frați ai ei, după care, alături de bărbatu-său, a îmbarcat vreo câțiva oameni, plus vite și cai. Cei rămași în micuța colonie din Vinlanda au răsuflat ușurați văzând-o că pleacă. Înainte însă de-a ieși din nou pe mare, le-a spus: „Eu, Freydis Eriksdottir, jur c-am sa mă întorc”.

Au pornit-o către miazăzi.

3. Sudul

Knorrul cu punți întinse a mers de-a lungul coastei. A venit o furtună, iar Freydis s-a rugat la zeul Thor. Corabia a fost cât pe ce să se zdrobească de stâncile falezei. Cuprinse de groază, animalele de la bord loveau atât de tare din picioare, încât oamenii au fost pe punctul de a le arunca în apă, temându-se că le-ar putea scufunda nava. Până la urmă însă, furia zeului s-a domolit.

Călătoria a durat mai mult decât își imaginaseră ei. Echipajul nu găsea niciun loc unde să acosteze, întrucât falezele erau prea înalte, iar când dădeau peste câte o plajă, aceasta era plină de skraelingi care și agitau amenințător arcurile și azvârleau în ei cu pietre. Era prea târziu ca s-o mai apuce spre răsărit și Freydis nu voia cu niciun chip să facă cale-ntoarsă. Bărbații prindeau pește ca să se hrănească, iar pentru că unii băuseră apă din mare, s-au îmbolnăvit.

În mijlocul vâsleșilor, între două bănci, într-o zi în care niciun fir de vânt dinspre nord nu le venea în ajutor, umflându-le pânzele, Freydis a născut un copil mort, căruia a ținut să-i pună numele Erik, după bunicul ei, și pe care l-a

înapoiat mării.

În cele din urmă, au găsit un golf unde să acosteze.

4. Țara Aurorei

Apa era atât de mică, încât au putut merge pe picioare până la plaja cu nisip. Aduseseră cu ei tot felul de animale. Era un ținut frumos. N-aveau altă grijă decât să-l exploreze.

Au găsit acolo pășuni și păduri cu copaci destul de răsfirați. Vânat era din belșug. Râurile gemeau de pești. Freydis și tovarășii săi au hotărât să facă o tabără aproape de coastă, la adăpost de vânt. N-au dus lipsă de provizii, așa că s-au gândit să rămână acolo peste iarnă, căci se așteptau ca iernile să fie ceva mai blânde, sau măcar mai scurte decât în țara lor natală. Cei mai tineri se născuseră în Groenlanda, ceilalți veneau din Islanda ori din Norvegia, precum tatăl lui Freydis.

Într-o bună zi însă, pătrunzând ceva mai adânc în interiorul aceluia ținut, au descoperit un câmp cultivat. Erau niște parcele cu plantații frumos aliniate, între care și spice de orz auriu, cu boabe succulente și cronțănitoare. Așa și-au dat seama că nu erau singuri.

Au vrut și ei să cultive orz cronțănitor, dar nu știau cum să facă.

Peste câteva săptămâni, mai mulți skraelingi se iviră pe culmea dealului cu vedere la tabăra lor. Erau mari și bine clădiți, cu pielea unsuroasă și cu niște dungii lungi și negre pictate pe față, lucru care i-a speriat pe groenlandezi, numai că de astă dată nimeni n-a mai îndrăznit să miște în prezența lui Freydis, de teamă să nu fie luat de laș. Altminteri, skraelingii păreau nu atât ostili, cât mânați de o anume curiozitate. Unul dintre groenlandezi a vrut să le dea un mic topor, ca să-i îmbuneze, dar Freydis l-a oprit, oferindu-le în schimb, cu mâna ei, un colier de perle și o broșă de fier. Skraelingii păreau să aprecieze foarte tare acest din urmă dar; și l-au trecut din mână în mână, și l-au disputat, după care Freydis și tovarășii săi au înțeles că voiau să-i poftescă în satul lor. Numai Freydis a acceptat invitația. Bărbatul ei dimpreună cu ceilalți au rămas în tabără, nu fiindcă le era teamă de necunoscut, ci, dimpotrivă, pentru că înainte, într-o situație asemănătoare, se aflaseră la un pas de moarte. Au desemnat-o pe Freydis ca emisar și delegat al lor, lucru care a făcut-o să râdă, întrucât își dăduse seama că niciunul dintre ei n-avea de fapt curajul s-o însoțească. I-a ocărât din nou, însă de astă dată rușinea n-a mai avut niciun efect. Așa că i-a urmat singură pe skraelingi, care i-au uns pielea albă și părul roșcat cu sebum de

urs, după care s-au afundat împreună cu ea prin mlaștini, într-o barcă scobită dintr-un trunchi de copac. Puteau încăpea cu ușurință zece oameni în ea, atât de groși erau copacii în ținutul acela. Barca s-a îndepărtat, iar Freydis a dispărut laolaltă cu skraelingii.

Trei zile și trei nopți au așteptat-o să se întoarcă, dar nimeni nu a pornit în căutarea ei. Nici chiar bărbatul ei, Thorvard, n-ar fi îndrăznit să se aventureze prin mlaștinile acelea.

Apoi, în cea de-a patra zi, Freydis s-a întors cu o căpetenie skraelingă, care purta niște podoabe viu colorate în jurul gâtului și la urechi. Avea părul lung, dar ras pe o parte, și greu se putea închipui un om de o statură mai impunătoare.

Freydis le-a zis tovarășilor ei că aici e Țara Aurorei și că skraelingii locului își spun Poporul Luminii Dintâi. Ei se aflau în război cu un alt popor, care trăia mai la vest, iar Freydis era de părere că trebuiau ajutați. Când tovarășii ei au întrebat-o cum de le înțelesese limba, ea le-a răspuns râzând: „Păi, poate că și eu sunt o *volva*”.

Apoi l-a chemat pe bărbatul care vruse să le ofere skraelingilor toporul său și de astă dată l-a pus să i-l dea sa chemului care o însoțea (căci așa își numeau ei căpeteniile). Nouă luni mai târziu, Freydis avea să nască o fată pe *care* o va numi Gudrid, ca pe fosta ei cumnată, nevasta lui Karlsefni, văduva lui Thorstein Eriksson, pe care întotdeauna o urâse (dar nu are rost să vorbim despre oameni care nu vor avea niciun rol în această saună).

Micuța colonie s-a instalat în vecinătatea satului skraelingilor și, nemulțumite de o coabitare fără interacțiune, cele două grupuri s-au întrajutorat. Groenlandezii i-au învățat pe skraelingi să caute fier în mlaștinile cu turbă și să-l lucreze pentru a face din el topoare, lănci sau vârfuri de săgeți. În felul acesta, skraelingii s-au putut înarma eficient pentru a-și înfrânge dușmanii. În schimb, ei i-au învățat pe groenlandezi să cultive orz cronțanitor, înfigând grăunțele în mici grămăjoare de pământ, alături de fasole și de dovleac, pentru ca vrejurile lor să se răsucescă în jurul tulpinilor înalte. În felul acesta, ei puteau să-și facă stocuri pentru iarnă, când vânatul avea să cam lipsească. Groenlandezii nu voiau nimic altceva decât să rămână în această țară. Ca dovadă de prietenie, le-au dăruit skraelingilor o vacă.

Numai că s-a întâmplat ca vreo câțiva skraelingi să se îmbolnăvească. Unul dintre ei a fost cuprins de febră și a murit. După aceea n-a durat mult și oamenii au prins să moară unii după alții. Groenlandezilor li s-a făcut atunci frică și au vrut să plece, însă Freydis nu era de acord. Degeaba îi explicau tovarășii săi că mai devreme sau mai târziu molima avea să ajungă și la ei, ea refuza să abandoneze satul pe care-l construiseră, insistând pe faptul că acolo găsiseră

pământ roditor și că nimic nu le garanta că în altă parte ar mai întâlni niște skraelingi prietenoși, cu care să poată face negoț.

Numai că sachemul cel lat în umeri a fost atins la rândul lui de boală. Când a dat să intre în casă, care era un dom clădit pe niște stâlpi încovoiați, acoperiți cu fâșii de scoarță de copac, a văzut niște morți necunoscuți, împrăștiați pe prag, și un fel de val imens măturând satul său și pe cel al groenlandezilor. După ce vedenia s-a risipit, omul s-a culcat, arzând de febră, și a cerut să meargă cineva după Freydis. Când aceasta a venit la căpătâiul său, el i-a spus la ureche câteva cuvinte, încet, ca numai ea să le priceapă, declarând însă apoi sus și tare, pentru ca toată lumea să audă, că fericiți sunt cei care se simt acasă oriunde pe acest pământ și că darul fierului, pe care călătorii l-au făcut poporului său, n-o să fie niciodată uitat. I-a vorbit lui Freydis despre situația ei și i-a zis că va avea un destin măreț, la fel ca fiul său. Apoi, sleit de puteri, s-a prăbușit. Ea l-a vegheat toată noaptea, însă dimineața trupul lui era rece. Atunci, ea s-a întors la tovarășii săi și le-a spus: „Haideți, acum, trebuie încărcate vitele pe knorr”.

5. Cuba

Freydis încă nu se gândea decât să coboare mai spre sud. Au mers de-a lungul coastelor vreo câteva săptămâni, așa încât nu mai aveau de niciunele la bord și nu se puteau bizui decât pe pescuit și pe apa de ploaie; dar de fiecare dată când li se părea că au dat peste un teren propice, Freydis se opunea acostării, lucru care a stârnit mai întâi nervozitatea, apoi neîncrederea, iar în cele din urmă furia tovarășilor săi. Freydis le spunea: „Vreți să ajungeți iarăși în pericol de moarte? Vreți ca vreun uniped să vă străpungă pânțele cu o săgeată?” (Fiindcă așa murise celălalt frate vitreg al său, Thorvald, fiul lui Erik, și era convinsă că toți își aminteau de acel episod funest.). „Ne vom duce călătoria până la capăt sau vom muri pe mare, dacă asta e damblaua lui Njord sau vrerea lui Hel.” Nimeni nu știa însă care era capătul de care vorbea Freydis.

Până la urmă, au găsit o bucată de pământ, care era probabil o insulă. Simțind că nu va mai putea stăvili multă vreme nerăbdarea tovarășilor săi, Freydis a acceptat să acosteze.

Knorrul a pătruns pe un fluviu minunat. Pe întreaga zonă de coastă pe care au străbătut-o ca să ajungă la uscat, au găsit o apă nespus de limpede.

Nu mai văzuseră niciodată un tărâm atât de frumos. În apropierea fluviului erau numai pomi înverziți, fiecare cu florile și fructele soiului său. Fructele aveau un gust încântător. O sumedenie de păsări mai mari sau mai mici cântau

încetișor. Frunzele copacilor erau atât de mari încât puteai acoperi casele cu ele. Iar terenul era foarte nivelat.

Freydis a sărit pe uscat. A ajuns la niște case care păreau de pescari, dar cei ce le locuiau au luat-o la goană îngroziți. Într-una dintre ele, a dat peste un câine care nu lătra deloc.

Groenlandezii au debarcat animalele, iar skraelingii, nedumeriți la vederea cailor, și-au făcut din nou apariția. Erau goi și mici de statură, dar bine legați la trup; aveau pielea închisă la culoare și părul negru. Freydis s-a apropiat de ei, socotind că o femeie însărcinată le-ar putea câștiga încrederea. I-a propus unuia să urce pe cal și l-a purtat în jurul satului mergând pe lângă el, cu hățurile în mână. Skraelingii tare s-au mai înveselit atunci și s-au minunat. Le-au oferit hrană oaspeților și i-au primit în casele lor. I-au îmbiat de asemenea cu niște frunze răsucite, pe care le aprindeau la foc și le duceau apoi la gură, ca să tragă fumul în piept.

Așa se face ea Freydis și tovarășii săi au rămas cu ei, iar satul skraelingilor a devenit satul lor. Și-au construit propriile case după modelul celor ale gazdelor lor, rotunde și acoperite cu paie. Au construit și un templu întru cinstirea lui Thor, cu stâlpi și bârne de lemn. Skraelingii le-au arătat cum să scoată apa din nucile uriașe, care creșteau în copacii cu frunze imense, căci apa aceea era nespus de gustoasă. I-au învățat cum se numeau unele și altele: astfel, orzul cel cronțănitor se chema *porumb* în limba lor. Le-au arătat cum să doarmă în niște plase care se întindeau între doi copaci și care se numeau *hamace*. Atât de cald era în tot timpul anului încât cei de-ai locului nu știau ce-i aia zăpadă.

Acolo a născut Freydis. Soțul ei, Thorvard, a tratat-o pe Gudrid ca pe propria lui fiică, iar asta a înduișat-o pe Freydis. Ea a început să se poarte cu Thorvard mai puțin aspru decât o făcuse până atunci.

Skraelingii au ajuns buni călăreți și au învățat să lucreze fierul. Groenlandezii au învățat să recunoască animalele și să tragă cu arcul. Se găseau acolo broaște testoase și tot felul de șerpi, precum și șopârle cu solzii tari ca piatra și cu botul alungit. Pe cer zburau vulturi cu capul roșcat.

Cele două grupuri s-au amestecat atât de bine încât s-au născut și alți copii. Unii aveau părul negru, alții blond sau roșu. Și înțelegeau ambele limbi ale părinților.

Numai că din nou skraelingii au fost loviți de febră și au murit. Cum ei scăpau neatinși, groenlandezii și-au dat seama că n-aveau a se teme de acea molimă, dar că ei o aduseseră. Și-au dat seama că ei erau molima. Omenii nordului le-au făcut defuncțiilor morminte și pe ele au gravat rune. S-au rugat la Thor și la Odin. Cu toate astea, skraelingii continuau să se îmbolnăvească. Groenlandezii s-au gândit

că, dacă mai zăboveau mult acolo, gazdele lor aveau să piară în întregime, iar ei aveau să rămână singuri. Li s-a făcut milă. Fără mare tragere de inimă, au hotărât să plece din nou la drum. Au demontat templul lui Thor ca să-l ia cu ei, dar le-au lăsat skraelingilor câteva animale, ca dar de rămas-bun.

După plecarea lor, febra n-a încetat. Skraelingii au continuat să moară, ajungând la un pas de extincție. Supraviețuitorii s-au împrăștiat în celelalte colțuri ale insulei, cu tot cu animale.

6. Chichen Itza

Despre Freydis trebuie spus acum că s-a îndreptat spre apus, mergând de-a lungul coastelor cu fiica sa, Gudrid, precum și cu soțul său, Thorvard, și cu tovarășii lor. S-au convins că ținutul pe care-l lăsau în urmă era într-adevăr o insulă, iar apoi, după cum îi era obiceiul, Freydis a vrut s-o ia către miazăzi. Tovărășii săi însă refuzau să mai navigheze chiar și o singură zi fără să știe încotro se îndreaptă, așa că Freydis le-a propus să arunce în mare bârnele templului lui Thor, pentru ca acestea să le arate drumul de urmat. Ea le-a spus că vor debarca pe acel pământ spre care Thor le va împinge bârnele. De cum s-au îndepărtat de corabie, bârnele au fost conduse către tărâmul aflat cel mai la apus, iar oamenilor de pe corabie li s-a părut că acestea nu se deplasau chiar atât de încet pe cât se așteptau ei. După aceea, briza mării s-a întetit; au ridicat pânzele în dreptul capului unei insule pe care au numit-o Insula Femeilor și au pornit-o înspre apus. Apoi au dat de un ținut întins, care părea a fi mai mult decât o insulă, și au intrat într-un fiord. Au văzut că acesta era nesfârșit în lungime și lățime și mărginit pe fiecare parte de munți foarte înalți. Freydis i-a dat fiordului numele fiicei sale. Apoi, au explorat locurile și au descoperit că Thor atinsese cu bârnele pământul, pe un promontoriu ce înainta în mare în partea de miazănoapte a golfului.

Acolo se afla un râu nu prea adânc, pe care knorrul a putut să intre mulțumită pescajului său destul de mic. Au urcat pe râu până la un sat. Era târziu și, cum soarele stătea să apună, Freydis și-a condus oamenii pe bancurile de nisip de pe celălalt mal. A doua zi, mai mulți skraelingi au venit cu o barcă; le-au adus găini cu capul roșcat și niște porumb, dar abia cât să ajungă pentru prânzul câtorva oameni, și le-au spus să ia merindele și să se pornească la drum. Numai că, de astă dată, groenlandezii voiau să rămână, căci Thor le indicase acel loc. Atunci skraelingii s-au întors în straie de luptă, înarmați cu arcuri și săgeți, cu sulițe și scuturi. Groenlandezii, prea osteniți ca să mai fugă, au ales să se bată. Au fost

însă repede depășiți de mulțimea skraelingilor, care au rănit zece dintre ei și i-au luat pe toți prizonieri.

I-ar fi măcelărit pe loc dacă sub ochii lor nu s-ar fi petrecut un fapt neașteptat. Unul dintre groenlandezi, care lupta călare, a căzut din șă, lucru care i-a speriat grozav pe skraelingi, făcându-i să urle îngroziți. Într-adevăr, aceștia crezuseră că bietul călăreț și calul erau o singură făptură. Au stat ei și s-au sfătuit, apoi i-au pus în șir pe groenlandezi și i-au legat laolaltă, ca să-i ia cu ei, dimpreună cu animalele și cu armele lor.

Au străbătut codri și mlaștini, printr-o căldură copleșitoare. Umezeala era atât de mare încât oamenii nordului simțeau că se topesc ca zăpada în foc. Apoi au ajuns într-un oraș cum nu mai văzuseră niciodată. Erau acolo temple din piatră, și piramide cu mai multe caturi, și statui de războinici, rânduite în colonadă, precum și impozante capete sculptate de șerpi, ce le aminteau de prova knorrurilor și a langskipurilor², doar că acești șerpi aveau și pene.

Au fost duși într-o arenă în formă de H, unde se desfășura un joc cu o minge. Se înfruntau două echipe, fiecare în jumătatea sa de teren, trimițându-și o bilă mare, făcută dintr-un material ciudat — elastic și tare în același timp —, care sărea foarte sus. Scopul era, din câte pricepeau ei, să trimită bila în terenul advers, menținând-o în aer și fără a se folosi de mâini sau picioare, ci doar de șolduri, coate, genunchi, fund sau antebrațe. Două inele de piatră erau agățate de pereții gropii, la intersecția celor două jumătăți de teren, dar groenlandezilor nu le-a fost dat să afle rolul lor în acel moment. Niște gradene permiteau unui public numeros să urmărească partida. La sfârșitul ei, unii jucători erau sacrificați prin tăierea capului.

Doisprezece groenlandezi, printre care Freydis și soțul ei, Thorvard, au fost aruncați în groapă. De cealaltă parte îi așteptau doisprezece skraelingi echipați doar cu apărătoare de genunchi și de coate. Partida a început, iar groenlandezii, care nu mai jucaseră niciodată jocul acela, vedeau cum mingea cădea în terenul lor fără a o putea trimite înapoi ori, în caz că totuși reușeau, comiteau tot felul de greșeli, nerespectând regulile unui joc despre care nu știau absolut nimic. Teamă creștea în ei cu fiecare lovitură pierdută, întrucât își dădeau seama că, în cazul unei înfrângeri, aveau să fie sacrificați. Deodată însă, mingea a lovit unul dintre inelele de piatră, fără a trece totuși prin el, ceea ce a stârnit rumoare în rândul publicului. Freydis și-a îndemnat atunci partenerii să ia la țintă inelul. Iar Thorvard, bărbatul ei, a reușit o lovitură norocoasă ajutându-se de genunchi, așa încât bila s-a ridicat în aer, a descris un arc de cerc și a trecut prin inel, în urletele furioase ale publicului. Imediat după aceea, jocul s-a oprit, iar

² Ambarcațiune vikingă de dimensiuni mari, utilizată în activitățile comerciale sau în expedițiile militare.

groenlandezii au fost declarați învingători. Căpitanul echipei adverse a fost decapitat. Groenlandezii nu știau însă că, în anumite cazuri excepționale, cel mai bun jucător al echipei câștigătoare era și el executat, ceea ce reprezenta o mare onoare. Așa se face că lui Thorvard, bărbatul lui Freydis, i s-a tăiat capul sub privirile nevestei și ale fiicei lui adoptive, Gudrid, care plângea în brațele mamei sale. Atunci Freydis le-a spus tovarășilor săi:

- Suntem la bunul plac al unor skraelingi mai sălbatici decât trolii, iar dacă vrem să rămânem în viață, trebuie să le câștigăm prietenia făcând tot ce ne vor cere.

Apoi a intonat un cântec de trecere:

*Uite-așa am aflat că la miazăzi
Thorvard și-a găsit sfârșitul pe pământ
Crudă mi-a fost ursitoarea, căci prea devreme Odin
A ales apărătorul securilor.*

Și, spre marea mirare a skraelingilor, cântecul ei, tot ridicându-se în văzduh, a căzut la sfârșit ca o săgeată fulgerătoare:

*Să nu crezi că-s mânioasă
Eu doar îmi caut o mai bună soartă.*

Trupul lui Thorvard a fost aruncat, cu mare ceremonial, în lacul de pe fondul unei prăpăstii. Ceilalți groenlandezi fuseseră cruțați, dar skraelingii i-au tratat la început ca sclavi. Unii lucrau în mine de sare, sub cerul liber, sau cultivau bumbac, din cel pe care-l văzuseră cândva adus de suedezi de la Myklagaard, iar muncile acelea erau cele mai grele. Alții erau folosiți ca servitori sau puși să ajute la ritualurile închinare numeroșilor zei skraelingi, în fruntea cărora se aflau Kukulkan, șarpele cu pene, și Chac, zeul ploii.

Într-o zi, Freydis s-a apropiat de o statuie ce înfățișa un bărbat culcat, sprijinit pe coate, cu genunchii îndoiți și capul întors, încins cu o coroană. Jarlul³ skraeling în slujba căruia fusese dată i-a explicat prin semne ca era vorba de Chac, zeul ploii. Atunci ea s-a dus și a luat un ciocan, pe care l-a pus pe pântecul statuii. I-a spus jadului că-l cunoaște foarte bine pe acest zeu, dar sub numele de Thor. Câteva zile mai târziu, o furtună năprasnică s-a abătut asupra cetății. Dar a fost numai bine, pentru că țara ieșea dintr-o lungă perioadă de secetă.

Altă dată, fata lui Freydis, Gudrid, se distra cu o jucărie skraelingă, care avea niște roți micuțe. Freydis s-a mirat că, în afară de acea jucărie, skraelingii n-aveau nici care, nici pluguri. Ei însă nu vedeau rostul unor vehicule așa de masive, mult prea grele pentru a fi trase sau împinse de niște brațe omenеști. Atunci, Freydis le-a cerut tovarășilor ei să construiască un car și să aducă o iapă

³ Echivalentul contelui în cultura scandinavă.

pe care s-o înhame la el. Skraelingii au fost mulțumiți peste măsură de acea descoperire, dar și mai abitir când au văzut că un plug înzestrat cu o lamă de fier și tras de un cal sau un bou putea să fie de mare ajutor la arat și să sporească astfel culturile de bumbac. Așa a contribuit Freydis la prosperitatea cetății, întrucât aceasta dădea bumbacul cetăților învecinate, luând în schimb porumb și pietre prețioase.

În semn de recunoștință, localnicii le-au acordat lui Freydis și tovarășilor ei dreptul de a bea ciocolată, o băutură spumoasă, de care erau foarte mândri, dar care lui Freydis i s-a părut amară.

Astfel, groenlandezii au încetat să mai fie sclavi, fiind tratați de-acum ca oaspeți. Li s-a dat voie să asiste la jocurile cu mingea și să participe la ceremoniile din jurul puțurilor sacre. Skraelingii i-au învățat știința stelelor și bazele scrierii lor, ale cărei semne semănau cu rune, dar erau mult mai rafinate.

O vreme au avut motive să creadă că fiica lui Loki uitase în sfârșit de ei. Numai că Hel nu era atât de uitucă. Au apărut, așadar, și primii skraelingi bolnavi. Li s-a dat să bea ciocolată din belșug, dar până la urmă au murit. Freydis știa că nu va dura mult și își vor da seama că străinii veniseră cu molima. S-a grăbit, așadar, să pună la cale fuga întregii cete. Într-o noapte fără lună, au ieșit din cetate luând cu ei animalele și au apucat-o pe drumul către coastă, ca să ajungă la corabie. Iapa care fusese înhămată la car era borțoasă și-i încetinea, dar nu voiau s-o abandoneze. Dimineata, au auzit strigătele din cetate și au știut că skraelingii aveau s-o pornească în căutarea lor. Au iuțit pasul cât i-au ținut puterile. Knorrul îi aștepta acolo unde îl lăsaseră.

Skraelingii din satul vecin își dăduseră însă seama de întoarcerea lor și-și puseseră-n gând să-i oprească, așa că groenlandezii au grăbit imbarcarea cât au putut. Numai că iapa borțoasă rămăsese în urmă, iar când toți s-au văzut urcați la bord, nu mai lipsea decât ea, care abia înainta prin nisipul de pe plajă. Skraelingii se iviseră deja, cu urletele lor de luptă, și veneau în urma ei. Groenlandezii i-au strigat încurajări și îndemnuri, căci, deși era sfârșită oboseală, îi mai lipseau doar câțiva pași ca să ajungă pe corabie. Knorrul însă, care așteptase până în ultima clipă, a trebuit să se desprindă de țărm ca să nu fie luat cu asalt de atacatori. Groenlandezii au zărit câțiva skraelingi prinzând iapa pe după de grumaz, așa cum văzuseră că se face.

Au pornit-o înspre miazăzi, fără să scoată o vorbă.

7. Panama

Cine știe câte leghe a străbătut knorrul? Groenlandezii trăgeau la vâsle cu capul plecat când marea furtunoasă nu-i lăsa să-și umfle pânzele fără riscul de-a se răsturna. Au trecut așa zile și nopți în șir. Doar mugetele vitelor, nechezăturile cailor și orăcăielile pruncilor nou-născuți trădau prezența vieții la bord.

Au acostat pe o ploaie năprasnică. Erau murdari, hirsuți și flămânzi. În fața lor se întindea un ținut înverzit, dar pe care-l presimțeau ostil. Nenumărate păsări, de toate felurile, zburau în înaltul cerului. Au omorât mai multe, cu ajutorul arcurilor. Dar majoritatea celor de la bord nu voiau să-și riște viața explorând un loc pe care-l bănuiau locuit de alți skraelingi, mai fioroși decât cei dinainte. Dimpotrivă, erau de părere că e mai bine să-și facă niscaiva provizii, iar după ce campau atât cât să prindă din nou puteri, să pună corabia pe direcția nord și s-o pornească spre casă. Freydis se opunea cu îndârjire acestei idei, dar unul dintre tovarășii ei i-a zis așa:

— Știm cu toții de ce nu vrei să te întorci în Groenlanda. Ți-e teamă că fratele tău Leif o să te pedepsească pentru crimele pe care le-ai săvârșit în Vinlanda. Eu pot să-ți făgăduiesc că niciunul dintre noi nu va spune nimic, dar dacă Leif află totuși ce-ai făcut, va trebui să te supui sentinței fratelui tău sau judecății marelui sfat.

Freydis n-a zis nimic. Dar de dimineată, tovarășii ei au găsit knorrul pe jumătate scufundat în apă și răsturnat pe o parte. Ceata a fost atunci ca trăsniță de deznădejde. Nimeni n-a îndrăznit s-o învinuiască pe față de scufundarea corăbiei, dar toți erau convinși că ea era făptașa. Cu toate astea, Freydis a prins a le vorbi, zicându-le astfel:

— Acum, după cum vedeți, calea mării ni s-a închis. Niciunul dintre noi nu se va mai întoarce în Groenlanda. Taică-meu numise așa țara pe care o descoperise ca să atragă islandezi ca voi și să-și întărească astfel colonia. În realitate, pământul nu era verde, ci alb în cea mai mare parte a anului. Țara aceea așa-zis verde nu era atât de primitoare precum cea de aici. Uitați-vă la păsările de pe cer. Uitați-vă la fructele din pomi. Aici nu e nevoie să ne acoperim cu blănuri de animale, nici să facem focul ca să ne încălzim ori să ne adăpostim de vânt în case de gheață. Vom explora acest ținut până când vom găsi locul cel mai nimerit în care să ne întemeiem propria colonie. Aici este adevărata Groenlandă. Aici vom împlini lucrarea lui Erik cel Roșu.

Câțiva au aclamat-o atunci pe Freydis, dar alții stăteau tăcuți și abătuți, căci se temeau de ce-i mai aștepta și prin locurile astea.

8. Lambayeque

Au străbătut mlaștini, codri deși ca împletiturile de lână, munți înzăpeziți. Au cunoscut din nou frigul, dar nimeni nu mai cârtea la ordinele lui Freydis, de parcă, năruindu-le orice speranță de întoarcere, pierderea knorrului le frânsese toată voința.

Din loc în loc, întâlneau skraelingi care veneau să dea la schimb podoabe de aur sau de cupru pe cuie de fier sau străchini de lapte. Au descoperit o mare la apus. Și-au făcut plute. Cu cât coborau mai mult de-a lungul coastei, cu atât podoabele care li se ofereau erau mai fin lucrate. S-a întâmplat ca un skraeling să-i ofere lui Gudrid niște cercei care înfățișau un sacrificator ținând în mână un cap tăiat, iar asta i-a plăcut mult mamei sale. Freydis a socotit că era bine să se instaleze pe teritoriul unui popor de aurari. În plus, skraelingii aceia cultivau terenuri întinse cât vedeai cu ochii. Mai multe canale brăzdau câmpia. A știut atunci că țara aceea se numea Lambayeque.

Skraelingii au primit fierul și animalele de povară ca pe niște daruri ale providenței. Au văzut în acei vizitatori niște trimiși ai lui Naylamp, zeul lor. Așa că Freydis a fost cinstită ca o mare preoteasă, acoperită cu aur și investită cu mari puteri. Gazdele sale au sacrificat pentru ea mai mulți prizonieri, cu niște cuțite rituale care aveau pe mâner efigia lui Naylamp, iar lama în formă de semilună. Erau un popor de agricultori și meșteșugari suficient de îndemânatici pentru a lucra metalele. La scurtă vreme după sosirea groenlandezilor, forjau ciocane de fier de toate mărimile. Freydis îi fascina cu părul ei roșu.

Totuși, cum ea știa ce urma să se-ntâmple, a profețit că o molimă avea să se abată asupra lor; astfel, când într-adevăr s-au îmbolnăvit și au început să moară, încrederea în ea a crescut și mai tare. Freydis i-a îmboldit să sacrifice mai mulți prizonieri și să sporească recoltele. Datorită animalelor cu care veniseră și a priceperii în lucrul fierului, groenlandezii au dobândit poziții avantajoase în sânul acelui popor. În plus, văzându-i neatinși de boală, skraelingii erau tot mai convinși de originea lor divină.

Apoi s-a întâmplat ca un skraeling atins de febră să supraviețuiască și să-și revină. El a fost urmat de un altul, iar răul adus de străini și-a pierdut, încetul cu încetul, din putere. Atunci groenlandezii au știut că ajunseseră la capătul călătoriei lor.

9. Moartea lui Freydis

Ani în șir au trecut fără nicio iarnă. Groenlandezii au învățat să sape canale și să cultive legume necunoscute, roșii, galbene, vineții, uneori succulente, alteleori făinoase. Freydis a ajuns regină. S-a căsătorit cu jarlul unui oraș vecin, numit Cajamarca, iar pentru pecetluirea acelei alianțe s-a organizat un ospăț grandios. Au curs valuri de akha, o bere făcută din porumb, iar de mâncare s-au servit pești fripți, alpaca, adică un fel de oaie mai zveltă, și cuys la proțap, care erau ca niște iepuri pufoși, cu urechi mici și carne fragedă și gustoasă.

Freydis a mai avut și alți copii și a murit copleșită de onoruri. A fost îngropată împreună cu servitorii, bijuteriile și vesela ei. O tiară de aur îi încingea fruntea. Un colier cu optsprezece șiruri de perle îi acoperea pieptul. Într-o mână strângea un ciocan de fier, iar în cealaltă un cuțit în formă de semilună.

Gudrid crescuse și, chiar dacă nu avea părul roșu ca mama sa, reușise să cucerească o poziție de seamă printre lambayequezi. Așa încât, atunci când niște furtuni năprasnice au măturat acea regiune și toți se tânguiau pentru recoltele pierdute și pentru câmpurile inundate, ea i-a convins pe skraelingi că Thor voia să le spună ceva. Pentru ea, nu încăpea nicio îndoială că trebuiau să plece și, ca o demnă urmașă a mamei sale, a pornit spre miazăzi cu un mare număr de skraelingi și groenlandezi, uniți de-acum într-un singur popor. Din câte se povestește, au dat peste un mare lac, dar saga aceasta se oprește aici, fiindcă nimeni nu știe cu siguranță ce s-a întâmplat mai departe.

Partea a doua JURNALUL LUI CRISTOFOR COLUMB (fragmente)

Vineri, 3 august

Am plecat vineri, 3 august, 1492, la orele opt, din insula Saltes. Am mers spre sud până la apusul soarelui, printr-un vânt puternic, preț de șaizeci de mile, care înseamnă cincisprezece leghe; după aceea, spre sud-vest, apoi spre sud cu un

sfert sud-vest, adică pe drumul Canarelor.

Luni, 17 septembrie

Sper ca Cel de Sus, care ține în mână Sa toate izbânzile, să ne arate curând pământul.

Miercuri, 19 septembrie

Vremea e bună și, cu voia lui Dumnezeu, totul se va vedea la întoarcere.

Mărti, 2 octombrie

Marea e în continuare blândă și liniștită. Slavă nesfârșită bunului Dumnezeu.

Luni, 8 octombrie

Slavă Domnului, aerul e mângâietor ca la Sevilla în aprilie și-i o plăcere să te afli aici, atât e de parfumat.

Mărti, 9 octombrie

Toată noaptea am auzit păsări zburând.

Joi, 11 octombrie

În al doisprezecelea ceas după miezul nopții, s-a văzut pământul, la o depănare de două leghe.

Vineri, 12 octombrie

Am atins o mică insulă care în limba indienilor se numește Guanahani. Atunci au apărut niște oameni goi, iar eu pornit-o spre țărm, împreună cu Martin Alonso Pinzon, căpitanul Pinteii, și cu Vicente Yanez, fratele său, căpitanul Ninei.

Odată ajuns pe uscat, am luat în stăpânire respectiva insulă în numele Alteței Voastre.

Imediat s-au adunat acolo mai mulți oameni de pe insulă. Eu, pentru ca ei să ne considere prieteni și pentru că am văzut că erau oameni pe care să-i supui și să-i convertești mult mai ușor la sfânta noastră credință prin iubire decât prin forță, le-am dat câtorva dintre ei niște bonete roșii, niște mărgelile de sticlă, pe care și le-au pus la gât, și multe alte lucruri de mică valoare, de care s-au bucurat foarte tare; iar ei au devenit atât de ai noștri că mă și minunam.

Mi s-a părut că erau lipsiți de toate cele. Umblă goi, așa cum i-a adus mama lor pe lume; la fel și femeile.

Cu voia Domnului, când voi pleca de aici, am să iau vreo șase pentru Alteța

Voastră, ca să învețe să vorbească. Pe insula aceasta, în afară de papagali, n-am văzut animale de niciun fel.

Sâmbătă, 13 octombrie

De cum s-a crăpat de ziuă, pe plajă au venit mai mulți bărbați, toți tineri și toți zvelți la trup. Sunt niște oameni foarte frumoși. Părul lor nu e ondulat, ci drept și gros precum coama cailor.

Au venit la corabie cu bărcile lor, care sunt făcute fiecare dintr-un singur trunchi de copac și atât de mari că în unele dintre ele intrau patruzeci de oameni.

Dădeau totul pentru orice fleac le ofeream. Eu eram foarte atent și încercam să aflu dacă se găsește aur pe undeva. Am înțeles, prin semne, că era mai la sud un rege care avea din belșug.

Am hotărât, așadar, s-o pornesc spre sud-vest, după aur și pietre prețioase...

Vineri, 19 octombrie

Ce vreau eu e să văd și să descopăr cât de mult voi putea, astfel încât, cu voia lui Dumnezeu, să fiu înapoi la Alteța Voastră în aprilie.

Duminică, 21 octombrie

Stolurile de papagali întunecă cerul.

Vreau s-o pornesc spre o altă insulă, mai mare, care trebuie să fie Cipango dacă e să mă încred în indicațiile indienilor pe care-i țin pe lângă mine și care-i spun Colba.

Marti, 23 octombrie

Astăzi aș vrea să plec spre insula Cuba, care cred că e Cipango, după detaliile pe care mi le dau acești oameni privind mărimea și bogăția ei. Nu vreau să zăbovesc prea multă vreme, fiindcă, din câte văd, nu există mine de aur pe-aici.

Miercuri, 24 octombrie

Astă-noapte, pe la miezul ei, am ridicat ancora ca s-o pornesc spre insula Cuba, care, din ce am înțeles de la indieni, este foarte întinsă, cu un comerț bine dezvoltat, bogată în aur și mirodenii, vizitată de corăbii mari și de negustori. Cred că, dacă e așa cum îmi arată toți indienii prin semne — căci nu le înțeleg limba —, acolo este insula Cipango, despre care se povestesc lucruri atât de minunate și care, pe globurile pe care le-am văzut și pe hărțile pictate ale lumii, este situată în aceste locuri.

Duminică, 28 octombrie

Iarba este la fel de înaltă ca-n Andaluzia în luna aprilie. Eu zic că insula aceasta este cea mai frumoasă din câte au văzut vreodată ochii, plină de munți splendizi și foarte înalți, deși de mică întindere. Pe alocuri, solul are un nivel asemănător celui al Siciliei.

Indienii spun că pe insulă există mine de aur și perle. Într-adevăr, am văzut un loc numai bun pentru formarea acestora din urmă și scoici care le indică prezența. Dacă am înțelege bine, aici veneau corăbiile de mare tonaj aparținând Marelui Han, iar continentul e la o distanță de zece zile de navigație.

Luni, 29 octombrie

Ca să obțin mai multe informații, am trimis două șalupe într-un sat. Toți bărbații, toate femeile și toți copiii din sat au fugit, abandonându-și casele cu tot ce aveau în ele. Am poruncit să nu se atingă nimeni de nimic. Casele aveau formă de corturi militare, dar erau la fel de mari ca pavilioanele regale; nu erau amplasate pe străzi, ci ici-colo, cu interiorul bine măturat și uneltele frumos aranjate. Toate acele case sunt făcute din ramuri mari de palmier, în afară de una, care este foarte lungă, cu un acoperiș făcut din pământ și acoperit cu iarbă. Am găsit acolo multe statui cu chip de femeie și multe capete sub formă de măști atent lucrate. Nu știu dacă servesc ca ornament sau ca să fie adorate. Mai erau în acele case niște câini care nu latră niciodată și păsările sălbatice domesticite.

Probabil că sunt și vite, fiindcă am văzut niște tigve care mi s-au părut a fi de vaci.

Duminică, 4 noiembrie

Omenii ăștia sunt foarte liniștiți și temători, goi cum am mai spus, fără arme și fără legi. Pământurile sunt foarte roditoare.

Luni, 5 noiembrie

În zori, am poruncit să fie trasă corabia cea mare pe uscat, apoi și celelalte nave, dar nu toate laolaltă, astfel încât, pentru mai multă siguranță, să rămână totuși două la apă, deși oamenii ăștia nu prezintă niciun risc și am putea, fără teamă, să băgăm toate navele la doc uscat.

Luni, 12 noiembrie

Ieri, șase oameni într-o barcă au acostat la corabie; cinci dintre ei au urcat la bord. Am dat poruncă să fie reținuți, ca să-i iau cu mine. Apoi am trimis câțiva

oameni la o casă de pe malul vestic al fluviului. Aceștia mi-au adus de acolo șase femei - fete și adulte - și trei copii. Am procedat astfel pentru că bărbații s-ar comporta mai bine în Spania dacă ar avea femei din țara lor decât dacă n-ar avea.

În noaptea aceasta, un bărbat a venit cu o barcă la bordul corabiei mele, spunând că este soțul uneia dintre femei și tatăl celor trei copii - un băiat și două fete. Mi-a cerut să-l las și pe el să vină cu noi. Lucrul ăsta m-a bucurat foarte tare. Acum s-au liniștit cu toții, de unde trag concluzia că toți sunt rude între ei. Bărbatul are deja patruzeci sau patruzeci și cinci de ani.

Vineri, 16 noiembrie

Indienii pe care-i aduc cu mine au pescuit niște scoici foarte mari. Atunci le-am zis oamenilor mei să intre în apă și să vadă dacă nu sunt și stridii sidefate, din cele în care se fac perlele, și au găsit multe, dar fără perle.

Sâmbătă, 17 noiembrie

Dintre cei șase băieți pe care-i luaserăm de pe fluviul ce se vărsa în mare, poruncind să meargă pe caravela Nina, cei doi mai mari de ani au fugit.

Duminică, 18 noiembrie

Am ieșit încă o dată cu șalupele, luând mai mulți oameni cu mine, ca să înfigem crucea cea mare, făcută la porunca mea din două bucăți de lemn, într-un loc cu vizibilitate și fără copaci. Era foarte înaltă și foarte frumoasă la vedere.

Mărti, 20 noiembrie

Nu vreau să fugă indienii pe care i-am prins la Guanahani, căci am mare nevoie de acești oameni, spre a-i duce în Castilia. Ei sunt convinși că atunci când vom da de aur îi voi lăsa să se întoarcă pe pământurile lor.

Miercuri, 21 noiembrie

În această zi, Martin Alonso Pinzon s-a îndepărtat cu caravela Pinta, fără ordin și împotriva voinței mele, din lăcomie, crezând că indianul pe care-l trimisesem pe nava lui avea să-i dea mult aur. Așa că a plecat fără să mai stea pe gânduri, fără vreo pricină de vreme rea, ci doar fiindcă așa a vrut el.

Și mi-a făcut și mi-a zis încă multe altele.

Vineri, 23 noiembrie

Am navigat întreaga zi spre uscat, tot către sud, printr-un vânt domol. Dincolo

de acest cap era un alt pământ, unde indienii spun că poți întâlni oameni cu un ochi în frunte și pe alții, numiți canibali, de care le este foarte frică.

Duminică, 25 noiembrie

Înainte de răsăritul soarelui, am urcat într-o șalupă și m-am dus să văd o limbă de pământ, căci mi s-a părut că acolo ar putea fi un râu cu apă dulce. Într-adevăr, nu departe de vârful acelei limbi de pământ, după ce am mers preț de vreo două bătaii de arbaletă, am văzut curgând un pârau lat, cu apă foarte limpede, care se prăvălea cu mare vuiet de pe un munte. M-am apropiat de acel pârau și am văzut lucind în el câteva pietre, cu niște pistrui sclipitori, de culoarea aurului. Mi-am adus atunci aminte că la gura de vărsare a fluviului Tajo, aproape de mare, s-a găsit aur și mi-am zis că mai mult ca sigur trebuie să fie și aici. Am pus să fie adunate mai multe astfel de pietre, pentru a le aduce Alteței Voastre. Privind înspre munte, am văzut niște pini atât de mari, atât de falnici, că nici n-aș putea spune cât de înalți erau - ca niște fusuri imense și zvelte. Cred că putem face din ei corăbii și, fără de număr, scânduri și catarge pentru cele mai mari nave ale Spaniei. Aici sunt stejari și arbuști de frăguțe, un râu curat și un loc pentru construirea unor gateri pe apă.

Am văzut pe plajă nenumărate pietre de culoarea fierului și altele despre care unii zic că ar proveni din mine de argint, toate aduse de râu.

Dacă nu vede cu ochii lui, nimeni nu poate crede ce am văzut eu aici, și totuși îi pot asigura pe Domnii mei Principi că nu exagerez nici cu a suta parte.

Am mers mai departe, de-a lungul coastei, ca să văd totul de-aproape. Tot acest pământ e alcătuit din munți foarte înalți și foarte frumoși, nici arizi, nici stâncoși, ci foarte ușor de traversat și cu niște văi minunate. La fel ca munții, văile sunt și ele pline de copaci înalți și verzi, pe care e o plăcere să-i privești.

Marti, 27 noiembrie

Am văzut în partea de sud un port impresionant, căruia indienii îi spun Baracoa, iar în partea de sud-est a acestui ținut încântător, niște câmpuri îmbietoare șerpuind printre munți. Acolo am zărit fuioare groase de fum, sate mari și terenuri bine lucrate. Din aceste motive, am hotărât să descindem în portul respectiv și să vedem dacă putem intra în dialog cu localnicii și dacă ne putem apropia de ei. După ce am coborât ancora corabiei mari, am sărit într-o șalupă ca să mă duc să sondez portul și am găsit o gură de vărsare suficient de largă pentru o galeră. Intrând prin această gură de vărsare, a fost într-atât de minunat să văd copacii și prospețimea lor, apa atât de limpede, păsările și dulceața acestor locuri, încât crezut că n-o să-mi mai vină să plec de-aici.

Altețele Voastre vor pune să se construiască orașe și cetăți în aceste țări, iar oamenii de aici se vor converti la credința noastră.

Aici, la fel ca în toate locurile pe care le-am descoperit și pe care sper să le mai descopăr înainte de-a mă întoarce în Castilia, cred că întreaga creștinătate va avea mult negoț de făcut, și în special Spania, căreia tot și toate trebuie să i se supună.

Miercuri, 28 noiembrie

Am hotărât să rămânem în port, fiindcă plouă și cerul e foarte întunecat. Cei din echipaj au coborât pe uscat, iar unii au pătruns spre interior, ca să-și spele rufe. Au dat peste niște sate mari, ale căror case sunt însă goale, căci toți locuitorii au fugit. S-au întors urmând un alt râu, dar unul dintre muși lipsește la apel. Nimeni nu știe ce s-a întâmplat cu el. Poate a fost înhățat de vreun crocodil sau de vreo șopârlă, de care e plină insula.

Joi, 29 noiembrie

Întrucât plouă și cerul e tot întunecat, am rămas în continuare în port.

Vineri, 30 noiembrie

N-am putut pleca, pentru că vântul, bătând dinspre răsărit, ne era potrivnic.

Sâmbătă, 1 decembrie

Plouă mult, iar vântul bate în continuare dinspre răsărit.

Pe niște stânci ascuțite, la intrarea în port, am pus să fie înfiptă o cruce.

Duminică, 2 decembrie

Vântul ne este încă potrivnic și nu putem pleca. La gura de vărsare a râului, un mus a găsit niște pietre care par să conțină aur.

Luni, 3 decembrie

Cum vremea ne era în continuare potrivnică, am hotărât să mă duc să văd un promontoriu foarte frumos, cu șalupele și cu câțiva oameni înarmați. Am intrat pe un râu și am dat peste un mic golf, unde erau cinci bărci foarte mari, pe care indienii le numesc „canoe”. Ne-am adunat sub niște copaci și am pornit-o pe un drum care ducea la un șopron foarte bine rânduit. Sub acel acoperiș era o altă canoe, făcută dintr-un singur trunchi de copac, ca și celelalte, și mare cât o galeră cu șaptesprezece bănci. Mai era o forjă pentru extragerea fierului din turbă, iar jos, lângă cuptor, erau niște coșuri cu vârfuri de săgeți și cârlige de

undiță.

Am urcat pe un munte cu piscul plat, unde se afla un sat. Localnicii, de cum m-au zărit cu oamenii mei, au rupt-o la fugă. Văzând că nu aveau nici aur, nici pietre prețioase, am hotărât să mă întorc.

Ajunși însă acolo unde ne lăsaserăm șalupele, am avut neplăcuta surpriză de-a nu le mai găsi nici pe acestea, nici canoele. Am fost foarte mirat, căci cei de pe aici nu ne obișnuiseră cu o asemenea îndrăzneală. Dimpotrivă, erau atât de temători și de speriați că o luau la fugă aproape de fiecare dată când ne făceam apariția ori, dacă se lăsau totuși abordați, ne dădeau bucuroși bunurile lor pe câteva zdrăngănele. Mi s-au părut a nu cunoaște proprietatea și incapabili să se dedea furtului fiindcă, atunci când le ceri un bun pe care-l dețin, nu spun niciodată nu.

Indienii s-au arătat în cele din urmă. Erau vopsiți cu roșu și goi, cum îi făcuseră mamele lor, câțiva dintre ei cu pene pe cap și toți cu câte o sulită scurtă în mână. Stăteau la o oarecare distanță de noi, dar din când în când ridicau brațele spre cer, scoțând un strigăt puternic. I-am întrebat prin semne dacă-și făceau cumva rugăciunea. Mi-au răspuns că nu. Le-am spus că trebuie să ne dea înapoi șalupele. Indienii păreau să nu înțeleagă. I-am întrebat unde le sunt canoele, nădăduind să le iau ca să ieșim de pe râu și să ajungem la corabie.

Atunci s-a petrecut un lucru ciudat. Un nechezat sfâșietor s-a ridicat în văzduh. Indienii au fugit.

Am pus patru oameni să se ducă la ai noștri, pe uscat, și să le spună de necazul pe care l-am pățit. Dar, în ce mă privește, am hotărât s-o pornesc cu oamenii care-mi rămâneau în direcția din care se auzise nechezatul.

Am ieșit într-un luminiș care mi s-a părut a fi un cimitir, căci era presărat cu pietre pe care erau gravate niște inscripții într-un alfabet necunoscut, alcătuit din linii ca niște bastonașe, unele drepte, altele înclinate.

Cum începea să se însereze, le-am poruncit oamenilor mei să ridice o tabără, căci ar fi fost prea primejdios să ne întoarcem pe întuneric, mai ales că, venind cu șalupele, n-aveam nici cai cu noi. Am socotit că-i mai prudent să campăm fără să facem focul. Așa că ne-am culcat, eu și oamenii mei, printre morminte, fără a suferi de frig, întrucât pământul era mai cald ca oricând.

Întreaga noapte am ascultat nechezăturile ce spintecau văzduhul.

Marți, 4 decembrie

Când s-a luminat de ziuă, am pus să se ridice o cruce în mijlocul pietrelor, făcută dintr-un lemn moale, ca de ulm. Oamenii mei voiau să sape sub fiecare stelă, să vadă dacă nu cumva dau de aur, dar am socotit că era mai înțelept să ne

întoarcem neîntârziat la corabie.

Am mers cu toții de-a lungul râului, dar drumul era plin de povârnișuri, iar uneori trebuia să intrăm în apă până la brâu ca să ocolim vegetația prea deasă. Vulturi cu capul roșu zburau pe deasupra noastră. Nechezăturile răsunau în continuare în urma noastră, enervându-mi foarte tare oamenii, căci le aminteau cât de bine ne-ar fi prins niște cai în acea situație. Am încercat să-i binedispun și le-am arătat niște pietre care luceau în apă, zicându-le că sigur era aur în râul acela, lucru de care sunt aproape convins. Mi-am promis c-o să mă întorc cândva acolo, ca să le pot asigura pe Altețele Voastre în această privință.

Numai că, în timp ce înaintam cu atâta trudă, o săgeată l-a lovit pe unul dintre ai noștri, omorându-l pe loc. Întâmplarea a stârnit derută în ceata noastră și a trebuit să fac uz de întreaga-mi autoritate ca să reinstalez calmul. Vă spun aceste lucruri căci nu există oameni mai răi decât lașii care nu-si riscă niciodată viața luptând față-n față și ca să știți că, dacă indienii găsesc unu-doi oameni izolați, n-ar fi de mirare să-i ucidă. Săgeata avea un vârf de fier. Am zis atunci să fim cu mare băgare de seamă și am verificat personal dacă baierile platoșelor erau bine strânse.

Miercuri, 5 decembrie

Cum nu voiam să-mi asum niciun risc, ne-am continuat drumul cu prudență, strecurându-ne prin ceea ce nativii de aici numesc *mangrovă*, după un soi de arbust care crește în apă. (Cel puțin așa mi-a spus un indian pe care l-am luat din insula Guanahani și care a fost învățat castiliana pentru a ne servi drept tălmăci, căci s-ar părea că toți de pe-aici vorbesc și înțeleg aceeași limbă.) Înaintăm cu greutate din pricina apei măloase, dar alte incidente nu am mai avut. Pe fluviu am văzut trecând trupul unui bărbat îmbrăcat ca un creștin, pe care nu l-am putut prinde, lăsându-l să fie purtat mai departe de curent.

Măine, cu voia Domnului, care veghează neîncetat asupra noastră, vom ajunge în portul unde am lăsat corabia cea mare, dimpreună cu Nina și tot restul echipajului.

Totusi, nechezăturile răsună în continuare.

Joi, 6 decembrie

Ne-am pornit la drum înainte de răsăritul soarelui, pentru că oamenii erau neliniștiți și nerăbdători. Când ajuns pe plajă, totul era calm, un vânt ușor sufla peste golf, vulturii cu cap roșu zburau în înaltul cerului, nechezăturile încetaseră.

Corabia cea mare era încă la ancoră, dar Nina nu se mai afla acolo.

Se vedea circulând o canoe mânuită de un singur indian și era o minune că acesta se putea ține pe apă, fiindcă vântul sufla acum destul de tare. L-am strigat, însă a refuzat să se apropie, iar noi, rămași fără șalupe, nu aveam cum să ajungem la el. Am trimis, așadar, doi oameni înnot până la corabia cea mare. Dar aceștia nici n-au apucat să înoate o treime din distanța ce despărțea plaja de corabie, că mai multe șalupe au fost coborâte pe apă pentru a ne veni în întâmpinare, iar șalupele acelea erau cele care ne fuseseră luate. Am văzut că la bordul lor se aflau niște indieni, mai dezghețați și mai isteți, mi s-a părut mie, decât toți cei întâlniți până atunci. Aceștia ne-au propus prin semne să ne ducă la vasul nostru. Am urcat într-una dintre șalupe cu oamenii mei. Indienii aceștia au securi cu lame de fier.

La urcarea pe corabie, am fost întâmpinat de un indian căruia ceilalți îi spuneau „cacic” și care cred că e guvernatorul acestei provincii, judecând după respectul pe care i-l arată ai lui, deși cu toții sunt goi. Spre mirarea mea, n-am găsit nici urmă din propriu-mi echipaj. Cacicul m-a poftit să iau loc la pupa, sub dunetă, ca să cinăm. Odată așezat la masa unde mâncam în mod obișnuit, le-a făcut un semn din mână oamenilor săi să rămână afară, ordin pe care aceștia l-au îndeplinit în cea mai mare grabă și cu cele mai mari semne de supunere. S-au dus cu toții să stea pe punte, mai puțin doi bărbați mai copti, pe care-i socoteam a fi sfetnici și care au venit să se așeze la picioarele lui. Am fost servit cu bucate gătitе de ei, ca și cum aș fi fost oaspetele lor pe propriul meu vas.

Situația aceasta nu înceta să mă uimească, însă nu lăsam să se vadă nimic, preocupat fiind să-mi reprezint cu demnitate Domnii Principi. Am gustat din fiecare fel de mâncare, ca să-mi onorez gazda, și am băut un strop din vinul pe care-l luaseră din rezervele mele. Încercam să-mi dau seama unde dispăruse restul echipajului meu și de ce Nina plecase din nou pe mare. Cacicul vorbea puțin, dar sfetnicii săi mi-au dat asigurări că mâine aveau să mă conducă la caravelă. Cel puțin asta bănuiesc, căci, din păcate, încă nu putem să le înțelegem limba. Am întrebat, de asemenea, dacă marele cacic avea cunoștință de locurile unde se găsea aur, întrucât cred că oamenii de aici adună foarte puțin din acest metal, deși sunt la un pas de pământurile unde se naște el și unde există din belșug. Mi-a vorbit de un mare rege numit Cahonaboa, aflat pe o insulă din apropiere, care socotesc că este Cipango.

Am văzut că îi plăcea o pătură pe care o aveam pe pat, așa că i-am dat-o lui, laolaltă cu un foarte frumos șirag de chihlimbare pe care-l purtam la gât, o pereche de pantofi roșii și o sticlută cu apă de flori de portocal. A fost atât de mulțumit că m-am și minunat. El și sfetnicii săi erau foarte chinuiți de faptul că nu mă puteau înțelege și că nici eu nu-i înțelegeam pe ei. Cu toate astea, știam

că-mi spuneau că mâine o să-mi pot regăsi oamenii și corabia.

- Ce mari seniori trebuie să fie Altețele Voastre, le spunea el sfetnicilor, dacă de atât de departe m-au trimis fără teamă până aici.

Și-au mai spus ei și alte lucruri, pe care nu le-am putut pricepe, dar am văzut că zâmbeau întruna.

Când s-a făcut târziu, s-a retras cu oamenii săi, luând cu el darurile pe care i le dădusem, și m-a lăsat să dorm în patul meu.

Vineri, 7 decembrie

Domnul nostru, care este lumina și tăria tuturor celor ce merg pe calea cea bună, a hotărât să-l încerce pe servitorul cel mai credincios al Său și al Altețelor Voastre.

La răsăritul soarelui, indianul s-a întors însoțit de șaptezeci de oameni. Prin tot felul de gesturi și mișcări, s-a oferit să ne conducă la Nina. Întrucât arăta cu degetul spre răsărit, am ridicat pânzele și, cu puținul echipaj rămas, am mers de-a lungul coastei în acea direcție, escortat de mai multe canoe. Indienii care urcaseră la bord se uitau la noi fără să scoată o vorbă, dar puteam să-mi dau seama că admirau felul în care conduceam o corabie mai mare decât tot ce văzuseră ei vreodată, deși abia dacă ajungeam ca număr pentru a face manevrele necesare. Și încă nu știau că nava aceea putea străbate într-o zi o cale mai lungă decât ei în șapte. Pe atunci, eram departe de a-mi imagina cât de prefăcuți puteau să fie.

Cacicul ne-a îndrumat preț de șaisprezece mile, până la un sat de pe țărm, unde, dat fiind că apa nu era adâncă, am aruncat ancora în apropierea țărmului. Acolo se afla și Nina, care fusese trasă pe uscat, ceea ce ne-a surprins foarte tare pe mine și oamenii mei. Când vrut însă să debarcăm pe plajă ca să ne ducem la caravelă, cacicul și ai lui au refuzat categoric să plece de pe corabie. Nevrând să-mi mai pierd vremea cu discuții de prisos, am ales să las acolo trei oameni pentru a veghea ca indienii să nu fure și să nu distrugă nimic din cele aflate la bord.

De cum am ajuns pe plajă, am fost întâmpinați de cinci sute de oameni goi, cu trupurile vopsite, înarmați cu topoare și sulite. Indienii aceștia nu păreau să acționeze la fel ca ceilalți, care erau mânați de curiozitate și dispuși să-și dea bunurile în schimbul unor tinichele. Dimpotrivă, aceștia se desfășurau pentru a ne încercui, la fel de ordonați ca un regiment de lanscheneti. Eram cu spatele la mare, cu calea spre corabie blocată de canoe și cu corabia în mâinile cacicului și ale oamenilor săi, pe care-i lăsasem la bord.

Au apărut apoi alți indieni, pe niște cai mai mărunți și neînșeuți, înarmați cu

sulițe și înconjurând un rege al cărui bidiviu avea o armură din aur și era atât de semeț încât nu puteai pune la îndoială rangul celui care-l calarea.

Regele acesta, aureolat de prestigiul pe care experiența anilor îl adaugă autorității naturale, se numește Behechio și pretinde a fi rudă cu marele rege Cahonaboa, despre care ne-a vorbit toată lumea. (Presupun că este vorba de Marele Han.)

Nedorind a lăsa să mă trădeze vreo urmă de tulburare sau de slăbiciune, cu toate că situația noastră nu mi se părea dintre cele mai bune în momentul acela, am ieșit în față și, adresându-mă regelui, i-am făcut cunoscut în termenii cei mai solemni cu putință că eram trimis de monarhii celui mai puternic regat de pe pământ, de pe partea cealaltă a oceanului, cărora trebuia să li se supună, pentru că avea astfel să beneficieze de protecția și de mărinimia lor. Cred însă că indianul care mă însoțea pentru a-mi servi de tălmaci i-a spus că noi, creștinii, venim din cer și că umblăm să găsim aur, fiindcă acesta era discursul pe care-l ținea la fiecare dintre întâlnirile noastre cu localnicii, neputându-se dezbăra de acea convingere care, altminteri, ne adusese mai degrabă foloase până atunci.

Apoi am întrebat unde îmi sunt omenii. Atunci, la un semn al regelui, au fost aduși membrii echipajului meu (deși am văzut că lipseau vreo câțiva) și ai celui de pe Nina, cu toții într-o stare deplorabilă. M-am arătat nespuse de indignat de faptul că niște creștini fuseseră tratați atât de rău și l-am amenințat pe Behechio cu represalii dintre cele mai groaznice, asigurându-l că stăpânii mei nu vor tolera o asemenea jignire. Nu știu ce a înțeles regele, dar mi-a răspuns ridicând vocea. Dacă ar fi să-l cred pe tălmaci, le reproșa creștinilor că luaseră cu forța mai mulți indieni, smulgându-i din sânul familiilor lor și abuzându-le femeile.

L-am asigurat că-i luaserăm pentru propria lor mântuire și că făcuserăm tot posibilul să nu separăm familiile, iar dacă niște creștini abuzaseră între timp de femeile din această țară, o făcuseră fără consimțământul meu și trebuiau să fie pedepsiți. La aceste vorbe, care nu știu cum fuseseră traduse de tălmaci, nici înțelese de Behechio, cel din urmă a pus să fie înșfăcați toți creștinii pe care-i capturase, cei de pe Nina și cei de pe corabia cea mare care nu erau cu mine. I-au legat sub privirile tuturor celorlalți. După care, în piața din mijlocul satului, în fața întregii lumi, i-au fixat de niște stâlpi înfiți acolo special pentru așa ceva și le-au tăiat urechile.

Am asistat, neputincios, la acel crud supliciu, pentru că indienii erau prea numeroși și prea bine înarmați ca să putem încerca ceva fără a fi siguri că vom fi masacrați.

În cele din urmă, Behechio ne-a făcut semn să plecăm, mie și grupului cu care venisem. I-am răspuns fără înconjur că nu vom lăsa niciodată niște creștini aflați

într-o poziție atât de nefericită în mâinile unor păgâni care nu știu nimic despre mântuire și despre Sfânta Treime. Acesta a fost de acord să ne dezlegăm frații cei năpăstuiți, dar când am vrut să ne reluăm în posesie vasele, gărzile sale ne-au tăiat drumul spre mare și spre caravela de pe plajă. Behechio mi-a spus prin semne că nu avem nevoie de nicio corabie ca să ne întoarcem în cerul de unde venit.

N-am avut încotro și a trebuit să ne afundăm cu răniții noștri în pădure, fără niciun cal.

Suntem treizeci și nouă.

Duminică, 16 decembrie

Domnul nostru, care este întruparea înțelepciunii și a milosteniei, ne-a trimis această încercare, dar n-a găsit de cuviință să ne și părăsească.

După ce am rătăcit mai multă vreme prin pădure, am găsit alte sate, aproape toate abandonate de acești indieni care sunt niște lași și doar de prea multă frică nu ne înfruntă. Spre salvarea noastră, acolo erau mari cantități de alimente pe care le lăsaseră în urmă și case rotunde, în care să ne îngrijim răniții.

Vicente Yanez, căpitanul Ninei, suferă cumplit din pricina rănilor de la urechi, la fel ca toți ceilalți mutilați. Rănilor li se înnegresc, iar unii dintre ei au murit.

Au aflat că Behechio venea din țara lui Cahonaboa și că fusese chemat de locuitorii de aici ca să ne alunge. Nu știu de ce ne urăsc așa, căci nu le-am greșit cu nimic, iar eu am vegheat întotdeauna să fie bine tratați.

Mai mulți indieni, îmbarcați pe șalupele pe care ni le furaseră, atacaseră prin surprindere corabia cea mare și o luaseră în stăpânire, omorând sau luând prizonieri membrii echipajului. Cei patru oameni pe care-i trimisesem să-i prevină pe cei de pe corabie nu ajunseseră niciodată. Cei de pe corabie care supraviețuiseră atacului mi-au confirmat că indienii care-i îngenuncheaseră erau foarte bine înarmați.

Văzând aceasta, căpitanul Ninei, înconjurat de un roi de canoe și temându-se de un abordaj, fugise și se refugiase în portul unde avea să ne ducă după aceea cacicul, numai că acolo fusese înhățat de săteni. Cine ar fi putut bănui o asemenea șiretenie din partea unor oameni care umblă dezbrăcați?

Acum am poruncit să se facă un turn fortificat, cu mare grijă, și un șanț adânc. Vincente Yanez și alții se tânguie și spun că n-o să mai vedem în viața noastră Spania. Dacă am ajunge să ne refacem forțele și să ne recuperăm armele, eu, dimpotrivă, n-am nicio îndoială că, împreună cu oamenii care-mi rămân și cu sprijinul lui Martin Alonso Pinzon, atunci când acesta va binevoi să-și amintească de supunerea pe care mi-o datorează și se va întoarce din escapada

lui, aş supune în întregime această insulă care este, din câte cred, mai mare decât Portugalia şi are o populaţie dublă, dar dezbrăcată şi de o lipsă de curaj fără leac, de n-ar fi armata lui Behechio. De aceea mi-am pus în minte să-l iau pe Behechio cu vicleşuguri, pentru a ne recupera vasele, armele şi proviziile.

Până atunci, e înţelept ca acest turn să fie construit, dar să fie făcut precum o fortăreaţă, căci deocamdată nu dispunem decât de săbii, de câteva archebuze şi de puţină pulbere.

Marti, 25 decembrie, ziua Naşterii Mântuitorului

S-a întâmplat o mare nenorocire.

Corabia cea mare era în continuare la ancoră în portul satului unde nefericiţii noştri tovarăşi de drum au fost supuşi la cazne. Or, azi de dimineaţă, unul dintre oamenii pe care i-am trimis să vâneze pentru a asigura hrana fortăreţei s-a prezentat la mine într-o derută totală, pentru a-mi spune că a văzut în depărtare corabia cea mare punându-se în mişcare. Vestea mi-a afectat nespus de tare oamenii, care trăiau cu nădejdea că vor recupera acel vas, ca şi pe cel rămas pe uscat, spre a se întoarce în Castilia.

În momentul întâlnirii cu regele Behechio, lăsasem trei oameni de-ai mei la bord şi, în cazul în care aceştia nu fuseseră ucişi, poate că reuşiseră să se elibereze şi să pună mâna pe corabie. Ori poate că indienii voiau să încerce să navigheze cu ea.

Ca să ne lămurim, ne-am suit pe un vârf de stâncă ceva mai înalt, care oferea o vedere largă asupra portului.

Într-adevăr, corabia se pusese în mişcare şi părea că vrea să iasă din golf, dar deriva primejdios către un banc de stânci. Se vedea că oricine era la comandă nu reuşea să manevreze cârma corect.

Corabia se apropia inevitabil de banc. Îngroziţi de spectacolul jalnic, am început să urlăm cât ne ţineau rărunchii. Când în cele din urmă s-a izbit de banc, iar nouă ni s-a părut c-o auzim trosnind din toate încheieturile, un geamăt tânguitor ne-a ieşit tuturor din piepturi.

Cu corabia cea mare eşuată, chiar şi dacă Martin Pinzon s-ar întoarce din aventura lui cu Pinta, tot nu ne-ar ajunge două caravele ca să ne înapoiem cu toţii acasă.

La grea încercare mă supune Domnul nostru în această zi aniversară atât de binecuvântată totuşi printre noi. Nu am a pune însă la îndoială vrerea Sa şi sunt sigur că, atâta vreme cât nimeni nu poate pretinde c-ar avea mai multă ardoare ca mine atunci când e vorba de slujirea Stăpânului nostru al tuturor, El n-o să mă lase de izbelişte.

Miercuri, 26 decembrie

Îndurerați peste poate și înfuriați de pierderea corabiei, fără ca eu să pot face sau spune ceva care să le domolească din mânie, oamenii mei s-au dus la locul naufragiului. Negăsind pe nimeni în jurul epavei, au mers în cala de provizii și au luat cât vin și praf de pușcă puteau duce cu ei, apoi, îndârjiți și mai tare de spectacolul dezolant al navei sfărâmate, s-au întors pe plaja unde se afla caravela, hotărâți s-o ia cu asalt. Armata lui Behechio nu mai era însă acolo; atunci, dând frâu liber mâniei, i-au masacrat pe toți sătenii prezenți, bărbați, femei, copii, urlând „Santiago! Santiago!", după care au jefuit satul și l-au ars. E condamabil ce au făcut ei acolo, dar, în apărarea lor, voi spune că vederea acelui loc le-a redeșteptat amintirea propriului lor supliciu.

După ce li s-a domolit furia, au descărcat cât de mult au putut din rezervele de pe Nina, fără a o repune însă pe apă, fiindcă lucrul acesta ar fi necesitat mult timp și multă muncă, iar ei se temeau că Behechio s-ar putea întoarce. Armele pe care le recuperaseră și mai ales butoaiile de vin au fost salutate cu strigăte de „Vivat!". Cai însă tot nu avem.

La lăsarea serii, au organizat un ospăț pentru sărbătorirea victoriei, căci chiar a fost o victorie, dat fiind că situația care ni se părea disperată ieri, după pierderea corabiei mari, acum s-a îmbunătățit întrucâtva, slavă Domnului nostru.

Luni, 31 decembrie

Șase dintre oamenii mei, care ieșiseră din fortăreață pentru a asigura aprovizionarea cu apă și lemne, au fost prinși într-o ambuscadă și au pierit cu toții. Un indian călare a venit până la intrarea în fortăreață și a lăsat acolo niște coșuri conținând capetele creștinilor fără noroc.

Am poruncit să se întărească liniile de apărare, căci sunt convins că Behechio va tăbări peste noi.

Marti, 1 ianuarie 1493

Trei oameni care plecaseră după rubarba pe care mă gândeam s-o aduc Domniilor Voastre au fost atacați de niște călăreți. E o minune că unul dintre ei a putut să scape ascunzându-se în munți, acolo unde caii nu-l puteau ajunge.

Oamenii mei sunt nervoși, căci se tem de venirea lui Behechio, pe care o consideră inevitabilă, la fel ca mine.

Miercuri, 2 ianuarie

Nimeni nu mai îndrăznește să iasă din fortăreață, de teamă să nu fie prins în

ambuscade și devorat, întrucât oamenilor mei le-a intrat în cap că indienii ar obișnui să mănânce carne de om. E adevărat că sunt de o cruzime extraordinară când își înving dușmanul și că femeilor le taie picioarele, ba chiar și copiii lor.

Veghez mult noaptea și ziua, de nici nu-mi mai pot găsi somnul; în aceste ultime treizeci de zile n-am dormit mai mult de cinci ceasuri, iar în ultimele opt am dormit doar preț de trei globuri de clepsidră a câte jumătate de ceas fiecare, așa că rămas pe jumătate orb, iar în unele momente ale zilei, pe de-a-ntregul.

Din fericire, avem semințe și animale care s-au deprins foarte bine cu pământul acestei țări. Toate semințele de zarzavaturi au o creștere înfloritoare, iar unele legume vor da și două recolte dacă le plantăm, la fel cum se întâmplă și cu toate fructele, cultivate sau sălbatice - atât e de bun cerul și de gras pământul. Animalele și păsările se înmulțesc de minune și tot o minune e să vezi cum cresc găinile: acestea scot pui la fiecare două luni, iar în zece-douăsprezece zile, puii sunt buni de mâncat. Cât privește porcii, ieșiți din treizeci de femele pe care le-am adus cu noi, aceștia sunt atât mulți încât umblă ca sălbăticiunile prin pădure, amestecându-se cu cei de aici, însă nu mai avem niciun profit de pe urma lor din care indienilor care dau târcoale pe afară.

Ultimul nostru tălmaci și-a luat tălpășița.

Joi, 3 ianuarie

A început asediul. Azi-dimineață, Behechio a apărut cu propria-i armată, călare pe calul lui cu armură de aur.

După felul de-a se purta al acestui indian, oricine își poate da seama că e un mare războinic și că are trupe numeroase, rânduite în același chip și cu la fel de multă judecată ca cele din Castilia sau din Franța.

Vineri, 4 ianuarie

Avem cantități suficiente de apă și hrană ca să înfruntăm un asediu, dar oamenii mei știu bine că fortăreața nu e destul de zdravănă ca să reziste unui atac.

Fie ca Domnul, în mare milostenia Sa, să se îndure de noi.

Sâmbătă, 5 ianuarie

De sus, din turn, pot fi observate manevrele pe care le fac trupele lui Behechio. După cum se pun în formație de luptă cavaleria și regimentele sale de pedestrași, nu avem nicio îndoială că asaltul este iminent.

Dumnezeu însă, care nu ne-a părăsit niciodată, ne-a trimis o minune în persoana lui Martin Alonso Pinzon, căci din înaltul aceluiași turn, oamenii mei au

zărit Pinta mijindu-se în zare.

Această apariție miraculoasă ne-a redat o forță și un moral nemaipomenite. Vom încerca o ieșire mâine la prima oră și, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom cuceri coasta, pentru a ajunge la Pinta și la Martin Alonso Pinzon, ori vom muri luptând.

Nu-mi mai rămâne decât să închin sufletele noastre Dumnezeului celui veșnic, Domnul nostru, care aduce izbândă celor ce-i urmează calea în ciuda opreliștilor ivite la tot pasul.

Duminică, 6 ianuarie

De dimineață, am ieșit în rânduri strânse, cu archebuzierii și arbaletrierii în față, cu răniții la urmă, iar ca singură artilerie, cu un tun scurt, pe care oamenii mei îl luaseră de pe corabia mare. Eram mai puțin de treizeci de bărbați apti de luptă, însă hotărâți cu toții să ne batem până la ultima suflare.

Afară, ne așteptau mai bine de o mie de indieni, cu cavaleria în frunte și pedestrașii în spate, împărțiți pe flancuri, toți având săgeți și niște praștii cu care trăgeau mult mai repede decât cu arcul. Eram mânjiți cu negru pe față și vopsiți în rest cu tot felul de culori, aveau măști și oglinzi de cupru și de aur pe cap și la răstimpuri scoteau niște urlate îngrozitoare, cum fac ei de obicei. Behechio, călare pe calul său aurit, își stabilise tabăra pe o movilă înaltă, la două bătai de săgeată de noi, și de acolo își cârmuia armatele.

O parte din noi avea sarcina de a aștepta călăreții în câmp deschis și de a-i apuca de picior ca să-i răstoarne, întrucât aceștia călăreau fără șă și fără scări, dar era o mișcare foarte primejdioasă și, cu toate că oamenii noștri au acționat conform planului, aproape toți au fost uciși.

Archebuzierii au doborât totuși o parte din cavalerie, iar tunul ne-a permis să deschidem o breșă în rândurile lor. Pierdeam oameni, străpunși de săgeți și zdrobiți de caii indienilor, dar și noi făceam destui morți printre păgâni și, deși nu era prima dată când foloseam armele de foc pe această insulă, bubuitul produs de tun și de archebuze a semănat derută în tabăra adversă, ceea ce ne-a oferit un răgaz salvator pentru a străbate drumul ce cobora pe țărm (căci noi ne construiserăm fortăreața pe un loc înalt).

Ajunși pe plaja în dreptul căreia aruncase ancora Pinta, mai mult morți decât vii, dar alergând totuși de mai să ne dăm duhul, împinși de urlatele dușmanilor ca de flăcările iadului, eram deja în apă până la genunchi, pregătiți să străbatem înot cei câțiva metri care ne despărțeau de propria-ne salvare - cel puțin așa credeam noi atunci -, când pe puntea Pinteii a apărut, alături de Martin Alonso Pinzon, care stătea nemișcat ca o stană de piatră și palid ca o stafie, un bărbat purtând pe cap o coroană din pene de papagal, împodobită cu plăcuțe de aur, cu

chipul ascuns sub o mască de lemn sculptat, având găvanele ochilor, nărilor și gurii conturate tot cu aur, și de o înălțime a staturii și o semeție care nu ne lăsau loc de vreo îndoială, spulberându-ne orice nădejde: era Cahonaboa, regele insulei Cipango.

Am spus că Behechio e impunător și că-i poți ghici pe dată rangul regal după aerul său nobil, plin de o superioritate deloc arogantă, dar asta nu-i nimic pe lângă cel nou apărut, pe care bătrânul rege l-a salutat cu cel mai mare respect, punând genunchiul în pământ și plecând capul.

Cahonaboa a venit împreună cu soția sa, regina Anacaona, sora lui Behechio, ale cărei frumusețe și grație nu au egal printre indience, deși între ele se află o mulțime de splendori.

Cât despre noi, bieții creștini, noi am fost dezarmați și întemnițați, iar cei răniți, uciși.

În semn de prețuire pentru rangurile noastre de căpitan, respectiv amiral, Martin Alonso și cu mine am fost separați de oamenii noștri și poftiți în cortul regelui. Vicente Yanez, căpitanul goletei Nina și fratele lui Martin Alonso, ar fi fost alături de noi dacă ar fi scăpat cu viață din bătălie.

Cahonaboa, asemenea lui Behechio, ne reproșează că am luat indieni din poporul său și că le-am abuzat pe femei, ceea ce consideră a fi o mare fărâdelege. Ca amiral și șef al acestei expediții, deși întotdeauna am poruncit ca omenii de aici să fie tratați cu blândețe, eram considerat răspunzător pentru nelegiuirile pe care Martin Alonso și alți rebeli se pare că le comiseseră. Or, eu nu le-am făcut niciodată vreun rău și nu m-am purtat cu cruzime față de nimeni.

Orice planuri ar avea Creatorul tuturor lucrurilor cu umilul său servitor, nu voi mai îndura nicio apostrofă pentru niște oameni răi și păcătoși, care țin să-și impună cu insolență vrerea împotriva celui care le-a arătat atâta cinstire.

De îndată ce au debarcat pe insula din vecinătatea Juanei (acesta e numele pe care i l-am pus insulei Cuba, care trebuie să fie Cipango), Martin Alonso și omenii săi, căutând să afle unde pot găsi aur, au luat cu forța patru indieni adulți și două fete, dar s-au trezit imediat atacați de armata lui Cahonaboa, care era atât de numeroasă încât creștinii au fost înfrânți pe dată, iar cei mai mulți dintre ei, uciși pe loc. Așa pedepsește Dumnezeu îngâmfare și nesăbuintă. Totuși, Martin Alonso și șase oameni ai lui au fost cruțați dintre cei douăzeci și cinci care alcătuiau echipajul său.

Dintre cei șaptezeci și șapte de creștini care au plecat din Palos, nu au mai rămas decât douăsprezece suflete și Martin Alonso.

Miercuri, 9 ianuarie

De trei zile încoace indienii dansează în ritm de fluier, tobe și glasuri. Pare că festivitățile acestea n-or să se sfârșească niciodată, în vreme ce noi, creștinii, suntem cufundați în cea mai adâncă mâhnire, întrucât nu încap nicio îndoială că înfrângerea noastră o sărbătorească indienii. Cel mai tare ne-a înveninat un fel de spectacol. Pentru a distra perechea regală, Behechio a ținut să le ofere o reconstituire a bătăliei în care noi, cei din fortăreață, am fost învinși. Pentru această punere în scenă, bătrânul cacic ne-a despuat de haine și i-a pus să se îmbrace cu ele pe indienii care urmau să joace rolul nostru, așa încât de-acum suntem goi ca toți cei de-aici. A trebuit totodată să-i învățăm cum să tragă cu archebuza și, chiar dacă zgomotul încă îi mai sperie puțin, sunt foarte bucuroși de detunăturile pe care le declanșează cu armele noastre. Mai mulți călăreți s-au desfășurat în jurul indienilor îmbrăcați în creștini, iar în timp ce aceștia din urmă mimau teama și trăgeau în aer, indienii călări își înmulțeau grațioasele lor arabescuri. Apoi cei care-i jucau pe creștini s-au împrăștiat într-o retragere dezordonată, în timp ce călăreții îi urmăreau prefăcându-se că-i trec prin tăișul sabiei.

Singura mângâiere ne vine de la regina Anacaona, care cântă și recită poeme, și chiar dacă înțelesul lor ne scapă aproape în întregime, nu există vreun creștin care să nu fie vrăjit de frumusețea și de vocea ei. Soața lui Cahonaboa este sora lui Behechio, cum am mai spus, și pare să se bucure de o extraordinară prețuire printre indienii, nu doar pentru stirpea-i regală și pentru frumusețea sa, ci și pentru talentul ei de poetă renumită și de toți admirată.

Soțul său, regele, care asistă la toate aceste divertismente, e vizibil satisfăcut, dar niciodată ca atunci când intră în scenă Anacaona.

Sperând să putem profita de buna lui dispoziție, l-am implorat să ne dea înapoi hainele ori să ne ia viața, dar el ne-a refuzat ambele cereri.

Joi, 10 ianuarie

Regele Cahonaboa dorește să știe mai multe despre țara din care vin creștinii, de aceea a vrut să discute cu mine, în prezența reginei Anacaona și a cacicului Behechio. Ca să mă poată înțelege, are un tălmăci ales dintre oamenii lui Martin Alonso. M-a primit înveșmântat cu o cămașă, o centură, un capișon și o tocă ce îmi aparțin, în timp ce eu umblu în continuare gol.

Am putut astfel să le vorbesc despre Altețele Voastre Serenisime aflate în fruntea celui mai mare regat de pe pământ, ca și despre adevărata religie și adevăratul Dumnezeu, Domnul nostru cel aflat în Ceruri. Ardeam de dorința de-a le vorbi despre tainele Sfintei Treimi și am văzut că regina și fratele ei mă ascultau cu mult interes.

Le-am jurat că nu există o mai mare cinste pe acest pământ decât slujirea unor suverani precum Altețele Voastre, că botezul îi va cruța de flăcările Iadului după trecerea lor prin lumea pământească și că numai adevărata credință le va putea dărui viața veșnică.

Le-am propus să vină cu noi în Castilia ca să se arunce la picioarele Altețelor Voastre, asigurându-i că vor fi primiți cu toate onorurile cuvenite rangului lor. Cahonaboa s-a arătat interesat mai ales de cetățile, de corăbiile și de armele noastre, dar am văzut că vorbele mele au impresionat-o pe frumoasa-i soată.

Vineri, 11 ianuarie

Cahonaboa a plecat cu tot cu armată, lăsându-și nevasta și pe fratele acesteia să vegheze asupra noastră și a întregului ținut, ceea ce mi se pare o veste foarte bună, căci cred că ei vor fi mai ușor de convinși să ne lase liberi și să se convertească.

Martin Alonso nu e de aceeași părere; el vrea ca oamenii noștri să evadeze și să se îmbarce pe Pinta, care se află în continuare ancorată în golf.

Sâmbătă, 12 ianuarie

Astăzi discutat îndelung cu regina despre Domnul nostru Iisus Hristos, iar ea a acceptat să ridice o cruce în mijlocul satului în care sălășluim. Fratele ei m-a poftit să împart cu el niște *cohiba* - așa numesc ei frunzele acelea uscate, pe care le ard în niște bețe scobite pe dinăuntru, ca să tragă în piept fumul.

Martin Alonso este bolnav.

Duminică, 13 ianuarie

Dat fiind că regina e femeie, i-am descris bijuteriile și rochiile purtate la curtea regatului Castiliei și am văzut lucirea poftei sclipind în ochii ei ca în cei ai unui copil.

Suntem hrăniți bine și dormim în hamace, însă Martin Alonso se plânge de dureri în tot trupul. Zice că nu vrea să moară aici și nu se gândește decât la cum să ajungă din nou pe corabie.

Luni, 14 ianuarie

Martin Alonso are o fierbințeală păcătoasă, care mă face să mă tem pentru viața lui. Sunt aproape convins, după ce am stat și l-am observat, că a luat această boală de la negoțul făcut cu indienii. E disperat că n-o să mai calce niciodată pe pământ creștin.

Cum numele ei înseamnă „Floare de aur” în limba sa, i-am propus Anacaonei

să devină dona Margarita.

Marti, 15 ianuarie

Diavolul a pus stăpânire pe trupul și pe mintea căpitanului.

Când, ca în fiecare zi, am fost poftiți amândoi să luăm prânzul cu Behechio (căci până acum acesta nu ne-a dat niciun motiv să ne plângem, în afara faptului că suntem obligați să umblăm goi ca el), Martin Alonso, ros de febră, a înșfăcat un cuțit și l-a ucis pe bătrânul cacic cu o lovitură în gât. Apoi, sub amenințarea jungherului, a obligat-o pe regină să ordone eliberarea tovarășilor noștri, a pus să i se dea fiecăruia câte un cal și a fugit cu cei care mai erau în stare să călărească. Bietul nebun speră să ajungă astfel la corabie. Numai că, acționând așa, știu precis că ne-a condamnat pe toți.

Miercuri, 16 ianuarie

Indienii își plâng regele omorât. Regina, îndoliată de pierderea fratelui său, în loc să se gândească acum la botez, nu vorbește decât de răzbunare. Crucea ridicată din porunca ei a fost făcută bucăți și arsă.

În ce mă privește, mă leg cu jurământ să îmbrac veșmântul Minorităților dacă printr-o minune voi ajunge să mai văd vreodată Castilia, deși, la cum se țin lanț necazurile, mi se pare limpede că Cel de Sus are alte planuri cu mine. Totuși, dacă bunul Dumnezeu va binevoi să mă scoată de aici, le rog preasupus pe Altețele Voastre să-mi îngăduie să merg la Roma și în alte pelerinaje. Fie ca Sfânta Treime să vă apere și să vă sporească viețile și puterea.

Luni, 4 mai

Acum pot spune cu certitudine că n-o să-mi mai facă niciun pocinog.

Cahonaboa s-a întors cu capul lui Martin Alonso și cu cele ale creștinilor care-l urmaseră în zănatica lui încercare de-a fugi. Așa pier oamenii după o viață stricată.

La ordinele regelui, Pinta a fost trasă pe uscat. Am numit golful unde ieri încă mai era la ancoră „golful Pelerinului Pierdut”, dată fiind situația mea din prezent și în țintirea funestei mele sorți.

Pentru mine nu mai există nicio posibilitate să mă întorc vreodată în Spania, iar Altețelor Voastre nu le mai rămâne decât să-l dea uitării pe nebunul care le promisese cândva Indiile.

Nedatat

Tot scrutând marea în speranța smintită de a vedea vreo pânză mijind la

orizont, ochii au început să mă doară cumplit, iar vederea mi s-a întunecat. Știu însă prea bine că eșecul meu le va face pe Altețele Voastre, care mă cred înghițit în adâncuri, să nu mai trimită pe nimeni pe Marea Ocean⁴.

Nedatat

O altă suferință îmi smulge inima din piept. E gândul la don Diego, fiul meu, pe care l-am lăsat în Spania, orfan și lipsit de onoarea și de bunurile mele, deși știu sigur că niște principii drepți și recunoscători i-ar restitui totul și chiar mai mult decât atât, dacă eu m-aș putea întoarce măcar cu a suta pane din comorile aflate pe acest pământ al abundenței.

Nedatat

Insula Juana, sau Cuba, care-i aproape la fel de lungă ca distanța de la Valladolid la Roma, este astăzi aproape în întregime supusă lui Cahonaboa. Slăvită fie bunătatea soaței lui, sunt îngăduit acum printre omenii lor și hrănit laolaltă cu ei. Așa am aflat că-și spun între dâșii *tainos*, dar regele lor nu e din acest trib, ci a venit cândva din Caraibe, ceea ce explică fără îndoială statura lui mai mare, harul domniei și ferocitatea în luptă.

Nedatat

Puținii oameni care-mi rămăseseră erau foarte bolnavi și cu sufletul plin de amărăciune. Ultimul dintre ei a murit azi-dimineață, așa că iată-mă singur în mijlocul acestor sălbatici. Ce muritor, în afară de Iov, n-ar pieri de deznădejde printre ei? Nu știu de ce Domnul Dumnezeu îmi lungește așa mizerabila-mi existență.

Umblu gol, ca un câine de pripas, aproape orb, fără ca cineva să-mi dea vreo atenție. Numai fiica Anacaonei îmi arată acel interes pe care-l au uneori copiii pentru bătrânii care le spun povești. În fiecare zi, vine la mine ca să-i povestesc despre Castilia și despre monarhii săi luminați de glorie.

Nedatat

E o minune cât de repede învață micuța Higuenamota castiliana, pe care o înțelege acum foarte bine și ale cărei turnuri știe deja să le repete, spre marele amuzament al mamei sale.

În ochii reginei, nu sunt altceva decât un bufon numai bun să-i distreze fiica.

Nedatat

⁴ Denumirea Oceanului Atlantic până în secolul al XV-lea.

În lipsa Domniilor Voastre, care nu vor avea cum s-o facă, întrucât Stăpânul tuturor lucrurilor a hotărât altfel, îl implor pe Tatăl Nostru ceresc să-mi salveze toate scrierile pentru ca într-o bună zi să se facă cunoscută tragica-mi soartă și cum am venit de atât de departe să-i slujesc pe principii aceștia, lăsând acasă nevastă și copii, pe care nu i-am mai văzut niciodată din astă pricină, și cum acum, la sfârșitul vieții, sunt lipsit de toată onoarea și de toate bunurile mele, fără vreun motiv anume, fără să fi avut parte nici de judecată, nici de îndurare. Spun „îndurare”, dar a nu se înțelege că mă gândesc la Altețele Lor, căci nu a lor e vina, și nici a Domnului, ci a oamenilor răi, de care am avut nenorocul să mă înconjur și care m-au dus la pierzanie după ce s-au pierdut ei înșiși în aceste ținuturi părăsite de Dumnezeu.

Nedatat

Se apropie ceasul când sufletul îmi va fi chemat la Domnul, iar dacă de cealaltă parte a Mării Ocean am fost pesemne dat uitării, știu că există cel puțin o persoană căreia încă-i mai pasă de amiralul decăzut și că micuța Higuenamota, care va fi regină într-o bună zi, ultima mea mângâiere aici, pe pământ, va fi lângă mine pentru a-mi închide ochii. Să dea Dumnezeu ca, pentru propria-i mântuire, să îmbrățișeze credința noastră, în amintirea mea.

Nedatat

Sunt amărât peste poate, precum vă zic. Până astăzi am plâns pentru ceilalți; fie ca cerul să mă primească acum cu îndurare și ca pământul să plângă pentru mine. Ca făptură lumească, viața mea n-a fost întotdeauna o ofrandă. Ca făptură spirituală, am venit aici, în Indii, precum am spus. Însingurat în propria-mi suferință, bolnav, așteptându-mi moartea în fiecare zi, înconjurat de un milion de sălbatici plini de cruzime și care ne sunt dușmani, sunt atât de departe de sfintele taine ale Sfintei Noastre Biserici încât sufletul îmi va fi uitat cu totul dacă va trebui să mi se despartă aici de trup. Fie să mă plângă toți cei pătrunși de milostenie, de adevăr și de dreptate. Nu am făcut această călătorie pentru a câștiga faimă și avere; acesta-i adevărul, căci în privința asta deja nu mai trăgeam nicio nădejde. Am venit la Altețele Voastre mânat de cele mai curate intenții și de cea mai mare râvnă, și nu sunt omul care să mintă.

Partea a treia

CRONICILE LUI ATAHUALPA

1. Căderea condorului

Nouă, celor care le contemplăm la mult timp după ce istoria lumii și-a dat verdictul, semnele ni se par întotdeauna de o limpezime implacabilă. Adevărul prezentului însă, deși mai arzător, mai zgomotos și până la urmă mai viu, se oferă adesea într-o formă mai tulbure decât cel al trecutului sau chiar al viitorului.

Era sărbătoarea sfântă a Soarelui, iar Huayna Capac, cel de-al unsprezecelea Sapa Inca al Imperiului celor Patru Sferturi, se putea declara mulțumit. De la ținuturile sălbatice ale Araucaniei până la Quito cel de pe culmi, din care a făcut reședința sa preferată (dar nu și capitala, căci inima imperiului era și trebuia să rămână la Cuzco), își întinsese stăpânirea cât de mult se putuse (credea el), oprit fiind doar de desișurile pădurii și de bumbacul cerului. Măruntaiele lamelor spintecate încă mai pulsau, iar plămânii smulși se umflau cu aer când preoții suflau prin trahee. Numai că, în timp ce carcasele animalelor sacrificate se frigeau în proțap pentru ospățul care urma, iar lumea se pregătea de băut după rânduiala obișnuită, pe cer s-a ivit un condor urmărit de un cârd de răpitoare mai mici - pajuri, șoimi, ulii -, care îl hăituiau fără întrerupere. Iar condorul, sleit de puteri, încovoiindu-se sub atacurile cu pliscul și cu ghearele ale urmăritorilor săi, s-a prăvălit în mijlocul pieței unde se desfășura ceremonia, stârnind rumoare în rândul privitorilor. Huayna Capac s-a ridicat de pe tron și a trimis niște oameni să vadă despre ce era vorba. Aceștia au observat imediat că pasărea era bolnavă și pe moarte, din cauza rănilor pricinuite de atacatori, dar și râioasă, cu trupul săracit de pene și plin de pustule.

Marele Inca și toți ai lui au considerat acea întâmplare drept semn bun: prezicătorii chemați în acest scop au văzut-o ca pe o prevestire a cuceririi unui mare imperiu aflat pe meleaguri îndepărtate. Așa încât, de îndată ce s-a încheiat sărbătoarea Soarelui, care trebuia să dureze nouă zile, Huayna Capac și-a adunat armata și a pornit-o spre nord, în căutarea de noi teritorii pe care să le cucerească.

A trecut de Tumipampa, a trecut de Quito și a supus câteva noi triburi lui Tahuantinsuyu, adică Imperiului celor Patru Sferturi.

Într-o bună zi însă, când înainta pe un drum cu suita sa, se spune că a întâlnit

un călător singuratic, care avea părul roșu și căruia i-a cerut, semeț, să se dea la o pane ca să poată trece el. Se zice că tonul lui i-a displăcut călătorului, care a refuzat, neștiind cine era cel cu care vorbea. Discuția a degenerat, omul cu părul roșu l-a lovit în cap cu toiagul, iar împăratul s-a prăbușit, rănit de moarte. Fiul său cel mare, Ninan Cuyochi, vrând să-i sară în ajutor, a sfârșit în același fel. După spusele unora, călătorul cu părul roșu era un fiu al Marelui Inca, făcut cândva cu o preoteasă din Pachacamac, dar nimeni n-a mai auzit vreodată de el.

Imperiul i-a revenit atunci unui alt fiu, numit Huascar. Înainte însă de-a muri, Huayna Capac rostise această ultimă dorință: ca Huascar să-i urmeze pe tronul din Cuzco, dar să lase conducerea provinciilor din nord în seama fratelui său vitreg, Atahualpa, fiul pe care-l avusese cu o prințesă din Quito și pentru care arătase întotdeauna o mare afecțiune.

Preț de câteva recolte, Huascar și Atahualpa și-au împărțit astfel marele Tahuantinsuyu. Huascar însă era înzestrat cu o fire năvalnică, geloasă, aprigă. În plus, mai mulți nobili din Cuzco au uneltit împotriva lui, fiindcă a vrut să interzică vechiul cult al mumiilor, pe care-l considera prea costisitor. Dintr-o pricină inventată - cum că Atahualpa se arătase lipsit de respect, refuzând să vină la curte pentru a-și prezenta omagiile -, Huascar i-a declarat război. Ca să-l umilească, i-a trimis veșminte femeiești și farduri. Atunci, Atahualpa, care era iubit de generalii tatălui său, și-a strâns o oștire și a pornit-o spre Cuzco.

Armata lui Huascar era mai numeroasă, dar cea a lui Atahualpa era condusă de căpetenii de mare valoare, care le comandau unor oameni bine antrenați. Generalul Quizquiz, generalul Chalco Chima, generalul Ruminahui au câștigat mai multe bătălii sângeroase, ce i-au purtat până la porțile orașului Cuzco. Cavaleriile făceau războiul mai iute și mai nemilos. În față, Huascar trebuise să preia conducerea propriei armate, pentru a încerca să stăvilească acea înaintare distrugătoare. Întâmplarea a făcut însă ca armata fratelui său să oprească pe malul fluviului Apurimac, unde a avut loc un adevărat măcel. Oștirea lui Atahualpa s-a refugiat atunci în provincia Cotabambas, unde mulți soldați au fost încercuiți, prinși în savană și arși de vii. Supraviețuitorii au bătut în retragere.

Așa a început lunga prigoană către nord.

2. Retragera

Pentru că Huascar a șovăit. Dar nu pentru multă vreme. Inițial, când sortii armelor nu-i erau atât de favorabili, se gândise să-și aștepte fratele în câmpurile din Quipaipan, pentru înfruntarea finală. Suferise și el pierderi grele, iar oamenii

săi, deși victorioși, erau obosiți. Voia să-și lase un răgaz ca să-i pregătească pentru luptă. În plus, apropierea de Cuzco îi dădea, fără doar și poate, ceva mai multă siguranță. Capitala imperiului, centrul întregii lumi, își întindea umbra binevoitoare asupra taberei legitimize. Dar Cuzco era și visul de aur al oamenilor lui Atahualpa, larma lui înmiresmată le ațâța jinduielile, iar Huascar s-a temut că tentația aceea periculoasă, aflată la doar câteva bătași de săgeată, i-ar putea îmbărbăta chiar și pe soldații cei mai abătuți. N-a vrut să-și lase armatei adverse posibilitatea de a-și reface forțele. El dispunea în continuare de o cavalerie aptă de luptă, condusă de un altul dintre cei cinci sute de frați vitregi ai săi, Tupac Hualpa. Așa că și-a adunat trupele și le-a trimis pe urmele rebelilor, hotărât să-i nimicească. A mers până la a scoate din cetate garda de la Sacsayhuaman, ceea ce arată cât de mare îi era hotărârea: era gata să-i deturneze pe acei oameni de la sfânta lor misiune, doar pentru ca regimentul lor de elită să întărească armata imperială.

Atahualpa n-a avut nevoie să se consulte cu generalii săi - Ruminahui cel cu un ochi de piatră, Quizquiz bărbierul, Chalco Chimac - pentru a-și da seama că nu mai puteau face față încă unui atac. Una în spatele alteia, ca două pume schiopătând, cele două armate s-au pus în mișcare.

Au avut de traversat poduri de frânghie pe deasupra râurilor, trecând de pe un mal pe altul caii nechezând de spaimă, boii, lamele, cuștile cu purcei-de-mare⁵ și cu papagali, cantina soldaților, suita fără număr a Marelui Inca (oricare ar fi el), sclavii, concubinele, vesela din aur și argint, alpacalele care-i furnizau veșmintele de fiecare zi, iar apoi răniții, care erau transportați în lectici, la fel ca stăpânul lor.

Încet-încet, a trecut tot imperiul. Munții, cutați de câmpurile de porumb, se întindeau cât vedeai cu ochii, dar soldații erau prea obosiți ca să mai ridice privirea din pământ, iar acele terase, mândria imperiului, dispăreau nevăgate în seamă de nimeni. Papagalii din colivii se întreceau în prevestiri sinistre, iar micuțele rozătoare care le țineau tovarășie chițăiau amarnic. Numai câinii tămăduitori, împopoțonați cu câte o creastă albă, înveseleau lungul cortegiu cu lătratul lor, însoțind șirurile de soldați ca niște paznici de turmă.

Hambarele de pe drumul Marelui Inca asigurau hrana trupelor din nord, după care cei care aveau pe mână acele grânare vedeau cu uimire apărând o a doua armată, pe care o hrăneau tot fără să crâcnească, recunoscând steagurile suveranului din Cuzco, în vreme ce, în depărtare, un nor de praf încă mai semnală ariergarda lui Atahualpa.

Huascar a trimis mai mulți soli la fratele său vitreg. Chaskii erau niște

⁵ Cunoscuți astăzi ca porcușori de Guineea.

alergători atât de rapizi, iar poștele, atât de dese, încât nu era nevoie decât de câteva zile pentru ca Marele Inca să afle și cea mai mică noutate din cel mai îndepărtat colț al imperiului. Soldații nu luau seama la acești alergători fragili, care fugeau ca niște jaguari, iar în mai puțin timp decât i-ar fi trebuit zeiței Pachamama pentru a isca un cutremur, unul dintre ei îi șoptea ceva la ureche lui Atahualpa, care-i șoptea la rândul lui un răspuns, după care tânărul o pornea imediat înapoi și striga mesajul de cum își vedea colegul la o distanță de la care să-l poată auzi, pregătit și acesta să țâșnească mai departe, așa încât, din câteva preluări de ștafetă, răspunsul ajungea la Huascar. Cei doi împărați puteau astfel să discute aproape normal, în vreme ce armata din Cuzco mergea pe urmele celei a quitonenilor.

- Frate al meu, predă-te.

- Frate al meu, niciodată.

- În numele tatălui tău, Huayna Capac, încetează cu această nebunie.

- În numele tatălui tău, Huayna Capac, renunță la această răzbunare.

Iar cele două oștiri erau atât de aproape una de cealaltă, încât țăranii care cultivau porumb pe terasele lor înalte credeau, când le vedeau trecând, că sunt una și aceeași.

3. Nordul

Cu toate acestea, armata nordului a iuțit marșul până a ajuns la Cajamarca, unde Atahualpa știa că se poate baza pe garnizoana pe care o lăsase în orașul recent ocupat. Valea înverzită le oferea oamenilor extenuați spectacolul ambiguu al trâmbelor de abur care ieșeau din izvoarele cu apă caldă ce făceau renumele aceluși ținut. Lui Atahualpa, la fel ca strămoșilor săi, îi plăcea să vină aici să se scalde în zilele de pace, împreună cu tatăl lui. Se gândise la acest mod de relaxare pentru refacerea moralului oamenilor săi și pentru întremarea lor trupească, înainte de a trece peste cordiliera redutabilă care-l despărțea de Quito, capitala și casa lui. Dar asta în situația în care ar fi fost suficient de departe de urmăritorii săi. Or, el simțea în continuare în ceafă răsuflarea celor din Cuzco. Armata fratelui său și-a făcut tabăra în fața cetății, pe pantă, iar pavilioanele albe erau atât de dese încât păreau a acoperi muntele ca un cearșaf. Norii de abur care răbufneau din pământ făceau și mai himeric acel tablou.

Atahualpa, coborât din lectică, străbătea în sandale piața cea mare din Cajamarca. În jurul său, oamenii adăpau caii, eliberau lamele de poveri și pregăteau bivuacurile. Dintr-odată, a simțit cum gâtul i se strânge de groază. A

hotărât să plece mai departe înainte de răsărit.

Dimineața, făclierii lui Huascar au găsit Cajamarca pustie. Oamenii și animalele armatei nordice începeau deja interminabila ascensiune. Drumul era îngust, hăurile păreau fără fund, aerul se făcuse ca de gheață. Condorii planau în văzduh. Anzii impasibili stăteau ca o stavilă, dar era un drum pe care soldații nordici îl cunoșteau foarte bine, fiindcă îl parcuseseră adesea, așa că reușiseră în sfârșit să câștige un oarecare avans. Au trecut de minele de aur, de defileuri, crevase și păduri de brad. Au trecut de fortărețele pe care geniul incaș le clădise cumpănite pe piteni stâncoși. De cum au depășit culmea munților, Quito a început să-i atragă ca un magnet. Odată ajunși acasă, aveau să fie în siguranță, își ziceau ei.

Asta fiindcă uitau de masacrele pe care le făcuseră printre populațiile nordice, chimu, carangui și mai ales canariană, pentru care Atahualpa era crudul tiran care le ordonase exterminarea. Nu răsese el de pe fața pământului mareața Tumipampa, întemeiată de tatăl său, dar care se dăduse de partea lui Huascar? Cei care supraviețuiseră au văzut întoarcerea călăilor săi ca pe un dar din partea Soarelui. Li se oferea posibilitatea de-a se răzbuna. A început, așadar, o luptă de hărțuire. Cei din Quito, vlăguți cum erau, au înregistrat pierderi care depășeau numărul întăririlor primite de la Cajamarca. În plus, energia consumată pentru a respinge atacurile celor din populația canariană îi încetinea, iar armata din Cuzco i-a ajuns din urmă. Ariergarda condusă de Quizquiz a fost distrusă aproape în întregime de cavaleria lui Tupac Hualpa, fratele lui Huascar (și prin urmare și al lui Atahualpa, dar născut la Cuzco).

Când armata lui Atahualpa a ajuns în sfârșit în valea orașului Quito, era deja prea târziu. Suferise atât de multe pierderi, încât ar fi durat câteva cicluri ale lunii ca să se refacă, timp pe care nu-l avea. Atahualpa i-a poruncit atunci celui mai bun general al său, Ruminahui cel cu un ochi de piatră, să dea foc orașului, iar el a urcat pe cea mai înaltă culme, în „inima muntelui”, cum ziceau cei din Quito, de unde a privit incendiul mistuitor. Când avea să intre în cetate, Huascar urma să găsească totul scrum.

Atahualpa n-a vărsat nicio lacrimă. S-a dus și mai la nord, dincolo de hotarele imperiului. Resturile oștirii sale se afundau într-o pădure deasă, plină de animale veninoase. Sperase ca Huascar să se oprească acolo. Dar încăpățânarea fratelui său, ori ura sa, fusese subestimată. Cavaleria lui Tupac Hualpa era pe urmele lui. Cât de curând, glorioasa armată a imperiului de nord, Chinchansuyu, n-avea să mai fie decât un câine bătrân și chelbos, mâncat de purici.

Cu toate astea, împăratul decăzut se adâncea și mai tare în jungla umedă. O căldură copleșitoare lua locul gerului mușcător de pe culmile Anzilor. Niciunul

dintre soldații încă apți n-a îndrăznit să bodogănească împotriva lui, dar iscoadele îi spuneau lui Atahualpa că aceștia încep să-și blesteme ziua în care s-au născut și să-și dorească moartea în locul oricărei solde. Iar moartea le împlinea tot mai multora dorința.

Quizquiz a supraviețuit totuși atacurilor lui Tupac. Călărea acum pe lângă lectica imperială, asigurându-i paza. Generalii nu-l părăsiseră pe Atahualpa. Aveau să meargă cu el până la capătul pământului.

Într-o dimineață, au crezut că urmăritorii lor renunțaseră. Imediat însă, în văzduhul umed s-a ridicat zvonul unui cântec de luptă:

*Vom bea din tigva trădătorului,
Iar din dinții lui ne vom face șirag.
Din oasele lui ne vom face fluier,
Din pielea lui o tobă.
Și-atunci vom dănuți.*

Atahualpa îl auzea, dar nu lăsa să i se citească nimic pe față. În nicio împrejurare nu renunța la demnitatea-i imperială.

Retragerea a luat aspectul unui vis straniu. Ici-colo dădeau de sate primitive, locuite de oameni goi, care erau speriați sau curioși. Unii le ofereau de băut și de mâncare. Alții erau mai ostili, dar armele lor se reduceau la câteva arcuri și lănci cu vârfuri de fier, așa că erau rapid învinși. Caii le erau confiscați. Animalele din ogradă, ucise. Se jefuia tot ce se putea. În felul acesta, se compensa lipsa hambarelor cu provizii. Dar cea mai grea era absența drumurilor. De vreo douăzeci de ori, oamenii și animalele au ajuns să se împotmolească prin smâncuri năpădite de gângănii. O sclavă, apoi un bou au fost hăpăiți de crocodili.

Curtea din Quito, sortită unui masacru sigur dacă ar fi rămas în urmă, mergea laolaltă cu oștirea, făcând încă și mai pestriț cortegiul acela lung și zdrențăros.

În cele din urmă, au ajuns la istmul din nord, mărginit la est de marea mitică, a cărei existență nu fusese menționată decât de câteva legende, câteva caravane scăpate ca prin minune sau reprezentanții rătăciți ai unor populații îndepărtate. Nu era deci doar o legendă, iar unii dintre omenii lui Atahualpa, cu toată amărăciunea din suflet, au simțit mândria orgolioasă a exploratorilor. Alții, amintindu-și vechile povești despre Regina Roșie, fiica Tunetului, trimisă a Soarelui, au ridicat brațele în semn de respect. Atahualpa însă nu credea în superstiții. A trecut de istm, împingând și mai sus, cu o ultimă efortare, hotarele septentrionale ale lumii cunoscute, după care s-a oprit, blocat acum nu de triburi prost înarmate, ci de războinici puternici, a căror larmă îndepărtată nu lăsa nicio îndoială asupra caracterului lor profund belicos și nici a înclinației lor exagerate

pentru sacrificiile umane. La capătul acelei interminabile retrageri și complet încolțiți de-acum, el și oamenii lui, dimpreună cu femeile, aurul, animalele și curtenii, au ajuns până la urmă pe o plajă lungă de nisip, trecând de Anzi, de mlaștini și de istmul de la capătul lumii și urcând spre nord mai mult decât ar fi îndrăznit să-și închipuie vreodată vreun incaș, nici chiar tatăl său, Huayna Capac, nici marele reformator Pachacutec, nemairămânându-le decât să aștepte sosirea lui Huascar și deznodământul pe care ar fi putut doar, cel mult, să-l amâne.

În vreme însă ce suveranul se gândea, melancolic, la condițiile în care avea să coboare cât de curând în lumea subpământeană, generalul Ruminahui a venit să-i solicite o întrevedere. În ciuda situației în care se aflau și a faptului că Atahualpa, coborât din lectica sa, stând în picioare în fața mării, mai puțin parfumat decât de obicei, cu părul murdar și purtând aceeași tunică de aproape o jumătate de zi, nu mai respecta toate rânduielile datorate rangului său, îngrijorat probabil de perspectiva neîmbălsămării trupului său, marele general s-a prezentat desculț și cu capul plecat, arătând toate semnele protocolare de supunere. La urma urmei, Atahualpa purta încă pe frunte coroana imperială împletită, de care atârna ciucurele cu bumbi roșii, completată pe deasupra de moțul din pene de șoim, iar asta era de ajuns pentru vechiul soldat al tatălui său.

- Sapa Inca, vezi tu acele bărci, în larg?

Fără să ridice capul, arăta cu degetul niște puncte mici, care pluteau pe mare, apoi, bătând din palme, a făcut să apară un bărbat gol, ținut în lesă de doi sclavi.

- După spusele acestui om pe care l-am capturat de dimineață, sunt niște insule mari, aflate la doar câteva zile de navigat. Locuitorii lor vin aici să pescuiască și să facă negoț, în niște bărci construite din trunchiuri de copac scobite, cărora le zic „canoe”. Dacă e să ne luăm după cantitățile de fructe pe care le-am confiscat de la prizonier, sunt niște ținuturi îmbelșugate, care abia așteaptă să ne primească.

Atahualpa era înalt de statură, dar generalul său, un adevărat uriaș, îl depășea cu un cap, chiar și aplecat, cum stătea dinaintea lui. Obișnuit să-și țină rangul, împăratul n-a lăsat să se vadă dacă trata acea propunere cu dispreț ori cu interes.

- N-avem corăbii, a zis el cu simplitate.

- Dar avem o pădure întreagă, a replicat generalul.

S-a organizat atunci evacuarea. Viteazul Quizquiz și-a adunat oamenii ca să apere plaja. Ruminahui a mobilizat restul brațelor disponibile pentru doborârea și transportarea copacilor, iar pe plajă, direct pe nisip, Chalco Chimac era

însărcinat cu construirea bărcilor. Oamenii erau urcați în canoe scobite în grabă, animalele și cuștile de aur, pe plute făcute din trunchiuri legate între ele cu sfori din lână de lamă. Nobilii, care în viața lor nu-și turnaseră ei înșiși nici măcar un pahar cu apă, care niciodată nu se îmbrăcaseră și nu se spălaseră singuri, ajutau cu stângăcie la fasonarea, asamblarea și încărcarea ambarcațiunilor. În acest timp, soldații lui Quizquiz respingeau eroic asalturile trupelor din Cuzco, iar zăngănitul armelor, urletele, cavalcadele de la marginea pădurii se amestecau cu zgomotul valurilor.

Evacuarea a avut loc. Quizquiz a fost ultimul care s-a îmbarcat, sub o ploaie de săgeți și de ocări, lăsând în urma lui o plajă plină de cadavre, printre care alergau caii care nu mai încăpuseră pe plute. Câteva broaște țestoase, care se cuibăriseră în nisip, nici nu clintiseră în timpul luptei.

4. Cuba

Marea era liniștită, flota a putut rămâne grupată, n-au suferit aproape nicio pierdere.

Au debarcat pe o plajă cu nisip alb, mărginită de palmieri molateci. Văzduhul răsună de țipetele papagalilor. Pe plajă se hârjoneau niște porci, iar asta li s-a părut de bun augur. Țara aceea era frumoasă, iar vremea cât se putea de plăcută. Osteneala adunată a dispărut imediat. Au urcat, cântând, pe munți fără zăpadă. Râurile liniște puteau fi traversate prin vaduri fără nicio greutate, iar peștii se prindeau cu mâinile goale. Din pădurile pline de vânat ieșea uneori câte un grup de băștinași mânați de curiozitate. Erau goi și arătoși și păreau mai ales lipsiți de intenții ostile. Printr-un neguțător din Popayin, care susținea că le înțelege limba, Atahualpa a aflat că o regină bătrână domnea peste arhipelagul acela alcătuit din trei insule: Cuba, Haiti și Jamaica, și din nenumărate insulițe, precum cea a Țestoasei. Au mers spre nord, fără un alt motiv decât plăcerea de a explora frumusețile acelor meleaguri, ori poate din reflex, fiindcă nordul fusese întotdeauna locul lor în sânul marelui Tahuantinsuyu. Seara, puneau câțiva porci la fript, dar gustau și din carnea șopârlelor. Să se fi gândit Atahualpa că aici ar putea uita cu toții de război? Posibil. Dar era el oare capabil să trăiască în pace? Înlănțuirea împrejurărilor care i-au guvernat destinul face răspunsul destul de dificil. Să zicem, mai degrabă, că pacea nu s-a aplecat asupra leagănului său.

Pe măsură însă ce temerile se scuturau din inima oamenilor, protocolul își reîntra în drepturi în cadrul cortegiului: măturătorii cu tunici cadrilate deschideau calea, urmați de dansatori și de cântăreți, iar apoi de călăreți în

armuri de aur, după care venea împăratul, așezat pe tron și înconjurat de garda sa de yanas, apoi generalii călare, demnitarii de la curte, cei mai importanți dintre aceștia deplasându-se tot în lectică, sora și soția sa, Coya Asarpay, foarte tânăra-i verișoară și viitoare soție, Cusi Rima, nu mai puțin tânăra-i soră, Quispe Sisa, soțiile secunde și concubinele sale, preotesele Soarelui, servitorii, soldații pedestri și, în sfârșit, unduind domol, valul quitonenilor scăpați cu viață. Quizquiz și oamenii lui încheiau acest lung alai.

Numai că, la un moment dat, cortegiul s-a oprit. Oamenii din față s-au dat în lături pentru a lăsa să treacă lectica Marelui Inca. În fața lor se aflau patru călăreți goi, cu pene pe cap, cu trupul și chipul vopsite și înarmați. Cel care le era șef ținea pe umăr un fel de toiag din lemn încrustat cu bucăți de fier. Întrucât nu părea dispus să lase acea gloată de străini să intre și mai adânc pe teritoriul lui, a trebuit inițiat un dialog. Se numea Hatuey și se afla în slujba reginei Anacaona. Necunoscând uzanțele, i se adresa direct Marelui Inca, privindu-l în ochi, fără să îngenuncheze, fără măcar să descalece. Atahualpa îi răspundea prin Chalco Chimac. În orice caz, niciunul nu înțelegea limba celuilalt. S-a convenit însă asupra unei întâlniri cu regina, într-un loc care se numea Baracoa. Probabil că Atahualpa a ezitat să-i masacreze pe loc pe acei bărbați care-i blocau trecerea. Nu mai puțin probabil e că Hatuey a simțit această ezitare, căci și-a ațintit toiagul înspre cer și, cu o bubuitură ca de trăsnet, a fulgerat un urubu cu cap roșu, semănând panică în rândul quitonenilor. Vechi legende au înviat imediat în mintea acestora. Mai mulți au strigat: „Thor!”. Chiar și uriașul Ruminahui își plecase capul, de parcă cerul avea să se prăvălească din clipă-n clipă. Numai Atahualpa și-a păstrat o impasibilitate desăvârșită. Fiul Soarelui nu se temea de trăsnete. Totuși, a socotit că-i mai prudent să-l lase pe Hatuey să plece întreg de-acolo.

În alte împrejurări, ar fi pus să fie executați toți cei care tremuraseră de frică, numai că împăratul decăzut nu-și mai permitea să irosească niciun om și, în plus, nu avea de gând să se lipsească de cel mai bun general al său.

5. Baracoa

Au ajuns la mare și au înțeles că insula era o fâșie îngustă, care putea fi străbătută pe lățime în doar câteva zile. Nu intraseră pe acel teritoriu ca niște cuceritori, ci ca fugari, lucru care a avut, negreșit, niște consecințe în ceea ce privește soarta Cubei și a lumii. Atahualpa și-a anunțat sosirea prin mai mulți soli încărcăți de daruri. Acestea constau în veselă din aur, tunici, papagali. La

schimb, regina l-a primit ca pe un vechi aliat, în sunet de tamburine, cu jocuri și cu dansuri, sub o ploaie de flori. Servitori punând ramuri de palmier și buchete de flori ieșeau în întâmpinarea cortegiului. Satul fusese curățat. De cabanele vărute erau agățate ghirlande de frunze. Generalii lui Atahualpa au văzut niște case lungi, cu acoperiș vegetal, și o forjă în repaus, de unde mai ieșea încă un fir de fum alb. Pe plajă, scoase pe uscat, printre animale de ogradă lăsate libere, se înălțau carcassele a două nave uriașe. Fusese pregătit un ospăț. Regina l-a invitat pe Marele Inca să se așeze lângă ea. Atahualpa, care nu avea întotdeauna înfumurarea fratelui său, a găsit de cuviință s-o trateze ca pe o egală a sa, și chiar a gustat din bucatele ce i se serveau. Femeia aceea de o frumusețe fanată avea o grație care-i plăcea.

Festivitățile s-au prelungit până târziu în noapte și au reînceput a doua zi. Quitonenii erau încântați. În toiul jocurilor și al cântecelor, Anacaona ținuse totuși să le transmită un mesaj: Hatuey, care era nepotul ei și care domnea peste această parte a insulei, a oferit spectacolul unei bătălii simulate. Mai mulți călăreți goi urmăreau niște bărbați îmbrăcați cu tunici albe, care se apărau cu niște ciomege lungi, încrustate cu fier. Ciomegele erau îndreptate în sus, iar detunăturile i-au îngrozit din nou pe quitoneni, dar până la urmă călăreții au câștigat lupta și, lucru util de precizat, au recuperat armele de foc. Uitându-se la generalii săi, care se străduiau să-și ascundă nervozitatea, Atahualpa si-a dat seama că mesajul fusese primit. A înțeles că niște străini veniseră pe mare, acum aproape patruzeci de recolte, la bordul acelor vase eșuate pe plajă, și că fuseseră învinși. Fiicei reginei, Higuenamota, îi făcea mare plăcere să istorisească acea poveste. Atunci, Marele Inca a jurat că el nu vine să semene război, ci ca un exilat care caută adăpost. Quitonenii au cerut respectuos azil populației taino - căci așa se numea poporul Anacaonei. Altminteri, aveau și ei cultul lui Thor, divinitatea aceea cu origini obscure.

6. Huascar

Nimeni nu știe cât timp s-ar fi putut bucura Marele Inca de acea ospitalitate. Lipsa activității nu prea părea să-l apese, atât de plăcute îi erau discuțiile cu regina. De fapt, ce-i povestea ea despre străinii veniți din est era de-a dreptul incredibil. A aflat că ciomegele de foc aveau nevoie de un praf anume pentru a scoate acel trăsnet, că pe insulă nu exista așa ceva, sau exista, dar foarte puțin, așa că folosirea lor era sever raționalizată, fiind rezervată pentru ocaziile speciale - iar sosirea noilor străini era, fără îndoială, o astfel de ocazie. A aflat,

de asemenea, că străinii de odinioară erau obsedați de două lucruri: de zeul lor și de aur. Că le plăcea să planteze cruci. Și că pieriseră cu toții.

Quitonenii se abandonaseră cu totul desfătărilor din Baracoa. Se amestecau atât de bine printre gazdele lor, încât unii au renunțat la veșminte și au început să umble goi, în vreme ce băștinașii taino se distrau îmbrăcându-se cu tunicile acestora. Amintirea grelelor încercări prin care trecuseră se îndepărta tot mai tare, iar prezentul era lăsat să se scurgă acum ca nisipul printre degete.

Numai că viitorul, chiar dacă eclipsat pentru moment, nu se oprise din mărșăluit.

Iscoadele Anacaonei au raportat că alți străini, asemănători quitonenilor din toate punctele de vedere, doar că mult mai numeroși, debarcaseră pe insula din vecinătatea Jamaicai. Atahualpa a informat-o probabil pe regină că era vorba de fratele lui, care venise după el, și că intențiile acestuia nu erau deloc pașnice. În jurul Anacaonei, asistată de fiica și de nepotul ei, s-a adunat atunci un mare sfat, la care au fost invitați să ia parte Atahualpa și generalii săi, precum și sora lui, Coya Asarpay, care-i era și soție.

Ce voia Huascar? Ce însemna acea îndărătnicie? Cât de tare trebuia oare să se teamă de întoarcerea fratelui său pentru a se aventura atât de departe de Cuzco și pentru atât de mult timp? Întrebările acestea nu-i interesau pe băștinașii taino, îngroziți la gândul că ar trebui să îndure urmările unui război fratricid. Hatuey, furios, îi spunea Marelui Inca:

- Pleacă în munți sau spre mare, unde vrei!

Să fugă în continuare, dar unde? Quitonenii nu mai știau. Atahualpa își vedea generalii uitându-se în stânga și-n dreapta, descumpăniți. Higuenamota le-a zis atunci, arătând înspre mare:

- Răspunsul se află chiar în fața voastră!

Așa era, dar cum să fi făcut? Unde erau acele ținuturi? La ce distanță? Li s-au arătat, mai mult ca sigur, niște hărți găsite pe cele două vase. Atahualpa și omenii lui s-au uitat la ele fără să poată înțelege reprezentările unei lumi în care Cuzco nu apărea deloc. Le era imposibil să descifreze semnele acelea mici, înscrise pe hârtie. Higuenamota învățase limbajul invadatorilor pe când era copilă, dar nu și sistemul lor de transcriere. Dacă ar fi știut ei cât de false erau acele hărți, probabil că nu s-ar mai fi aruncat așa, cu capul înainte.

Dar cum să traversezi marea? Higuenamota, din nou, le-a spus: corăbiile acelea abandonate pe plajă - ce au făcut într-o direcție pot face și în cealaltă. Lemnul le putrezise, nu mai erau în stare să navigheze, și-apoi erau oricum prea mulți quitoneni dornici să treacă marea ca să încapă pe două vase, chiar și atât de mari ca acelea. În suita lui Atahualpa se aflau însă cei mai buni dulgheri din

imperiu. S-a dat, aşadar, poruncă să fie călăfătuite navele şi să se construiască o a treia, încă şi mai mare. Chalco Chimac şi-a mobilizat inginerii, iar aceştia au desenat planurile unei structuri imense, inspirându-se din modelele pe care le aveau în faţa ochilor şi ascultând de Anacaona şi de fica sa. Ele descriau corabia cea mare, care se zdrobise cândva de stânci şi ale cărei scânduri fuseseră aduse, până la ultima, de valuri la ţarm.

În acest timp, iscoadele Anacaonei îl supravegheau pe Huascar. Armata din Cuzco se afla încă în Jamaica şi norocul quitonenilor era că aceasta nu ştia unde să-i caute. Locuitorilor arhipelagului li s-a dat consemn să facă orice pentru a-i pune pe căi greşite. Huascar avea să dea într-un final de urma fratelui său, dar până atunci avea să răţacească mult şi bine pe acele meleaguri, fiecare zi petrecută cu explorarea unei insule greşite fiind în avantajul muncitorilor lui Atahualpa. La nevoie, aveau să-l îndrepte spre Haiti, locul de baştină al Anacaonei, pentru a mai câştiga puţin timp.

Bărbaţii lui Atahualpa tăiau copaci şi făceau din ei scânduri. Femeile coseau vele multicolore. Băştinaşii taino topeau cuie cu miile, înmuindu-le apoi în ulei, pentru a le feri de rugină. Iar carcassele navelor prindeau din nou viaţă, de parcă s-ar fi zămislit singure, ca un şarpe care se leapădă de vechea-i piele. Acea renaştere lentă le dădea celor două popoare speranţa unui deznodământ fericit: se iubiseră puţin, urmau să se despartă ca buni prieteni. Bineînţeles, plecarea quitonenilor n-avea să însemne pentru nimeni finalul poveştii şi nimic nu putea garanta că navele vor reuşi să se întoarcă de unde veniseră, nici că Huascar, de ciudă că-şi vede prada scăpându-i din nou, nu se va răzbuna pe băştinaşii taino. Graţie însă muncii tăietorilor de lemne, a dulgherilor, cusătoreşelor şi fierarilor, perspectiva cea mai rea nu mai era atât de sigură.

Nu toate aveau să reintre în normal - de asta, da, puteau fi siguri. Nu cumva era pe cale să se frângă axa lumii? Coya Asarpay, sora-soţie, nu voia să plece, iar temerile ei erau împărtăşite de mulţi, în ciuda zelului cu care-şi făceau treaba.

- Frate, ce-i cu nebunia asta? zicea ea.

Teama de necunoscut se lupta în ea cu cea de cunoscut. Era îngrozită de faptul că armata lui Huascar le dădea târcoale, dar la fel de tare tremura şi când se uita în zare. Cum să-ţi imaginezi ce e dincolo de mări? Atahualpa ştia să-şi aleagă cuvintele:

- Soră a mea, hai să vedem de unde vine Soarele.

Şi, conştient că poporul său avea nevoie de o călăuză, nu se mai încurca cu protocolul, ci li se adresa tuturor astfel:

- Timpul celor Patru Sferturi a trecut. Vom pluti spre o nouă lume, cel puţin la fel de bogată ca a noastră, plină de pământuri. Cu ajutorul vostru, împăratul

vostru va fi Viracochaul⁶ noilor vremuri, iar onoarea de a-l fi slujit pe Atahualpa se va răsfrânge asupra familiilor și a clanurilor voastre generații de-a rândul. Iar dacă va fi să ne scufundăm, atunci așa să fie! Vom regăsi vechea cetate Pachacamac pe fundul mării. Dar dacă trecem totuși... Ce călătorie ar fi! Haideți, s-o pornim spre un al Cincilea Sfert!

Atunci, quitonenii, înseninați și însuflețiți de acele cuvinte, au repetat într-un singur glas:

- S-o pornim spre al Cincilea Sfert!

În cele trei vase nu putea încăpea totuși toată lumea, mai ales că Atahualpa nu avea de gând să renunțe la traiul pe picior mare. Trebuiau încărcate vesela, veșmintele, animalele, proviziile. După cele înțelese din explicațiile Anacaonei, a socotit nimerit să ia cu el mult aur. Apoi a ales personal candidații la imbarcare în funcție de rangul și de utilitatea lor: nobilimea, soldații, funcționarii imperiului (sămădăi, arhiviști, prezicători), meșterii, femeile... Nu erau nici două sute de oameni cu totul, dar chiar și așa vasele erau prea încărcate. Au mai luat câțiva cai, niște lame, ceva porcușori-de-mare de mâncat; Atahualpa n-a vrut să se despartă nici de puma, nici de papagalii lui.

Cu puțin înainte de plecare, Higuenamota a venit la împărat și i-a spus:

- Lasă-mă să vin cu voi.

Atahualpa a înțeles că, toata viața ei, nu încetase o clipă să se gândească la ținuturile misterioase de unde veniseră, odinioară, oamenii cu pielea albă. Și a văzut în ea un atu care putea să-i fie de folos.

În sfârșit, a venit și ziua plecării. Quitonenii care nu se putuseră imbarca plângeau pe plajă. Anacaona și-a îmbrățișat fiica. Atahualpa, înconjurat de generalii săi, a salutat pentru o ultimă dată insula care-l primise, stăpânit de sentimentul că nu era pregătit s-o mai revadă.

7. Lisabona

Au pornit-o pe mare.

Pe drum, Higuenamota a devenit amanta lui Atahualpa. Tânărul împărat o iubea pe femeia aceasta care avea destui ani cât să-i fie mamă și care, de bunăvoie, își părăsise țara natală pentru niște povești pe care le ținuse minte din copilărie.

Împreună, se aplecau asupra hărților vechi, găsite la bord, și încercau să le descifreze. Învățații lui Atahualpa înțeleseseră cum să folosească un instrument

⁶ Cel mai vechi și mai mare dintre zeii incași, cel care a creat lumea, oamenii, soarele și luna.

care-ți permitea să te localizezi după poziția stelelor, astfel că navele au putut ține direcția fără să se abată de la traiectorie.

Într-o dimineață, Ruminahui a venit în cabina lui Atahualpa, care bea niște akha în compania amantei sale. Afară, mai multe păsări albe se roteau în văzduh, semn că pământul era pe-aproape. Când în sfârșit acesta a apărut la orizont, săptămânile petrecute în intimitatea împăratului îi dăduseră fiicei Anacaonei o cunoaștere remarcabilă a limbii quechua (care era limba folosită de Atahualpa, mai mult decât aimara, dar cu accentul de Quito).

Au mers de-a lungul coastelor aceluia nou țărm. Într-o noapte, cu puțin înainte de-a se crăpa de ziuă, s-a petrecut o grozăvie care i-a înspăimântat pe cei din echipaje: marea a prins să se umfle, fără să fi existat vreo adiere de vânt. A fost ca un uragan mut, care amenința să facă țandări cele trei corăbii sleite de puteri. Ar fi fost de-o cruzime fără seamăn să-și afle moartea la câțiva pași de țărm, când totul dădea de înțeles că ajunseseră la capătul drumului. Îndemânarea timonierilor i-a ferit până la urmă de o așa tragică ironie.

Au intrat pe gura de vărsare a unui fluviu uriaș. În față le-a apărut un turn gros de piatră, ieșit parcă din valuri, pentru a păzi porțile mării. Pe mâna dreaptă, dealurile înverzite îi făceau să presimtă că se aflau pe niște meleaguri primitive. Pe stânga însă, un câmp inundat le dădea de înțeles că fluviul furios ieșise din matcă. O amplă construcție din piatră albă, de o întindere cu care doar cele mai mari palate din Cuzco se puteau compara, se înălța de-a lungul malului. Păsările se opriseră din cântat. Nou-veniții, deși îngrijorați de acea liniște, nu scoteau totuși nicio vorbă.

Atahualpa a dat ordin să se apropie cu toții de turn. Zidurile acestuia erau împodobite cu sculpturi înfățișând niște animale necunoscute. Un cap de tapir cu un corn ce-i ieșea din nas i-a intrigat cel mai tare pe cei din echipaj. Dar mai erau, gravate în piatră, și niște cruci pe care Higuenamota le-a recunoscut drept emblema străinilor de odinioară. Atunci au știut că-și atinseseră ținta.

Vasele au mers mai departe de-a lungul malului. Spectacolul ce se dezvăluia privirii era cum nu se poate mai ciudat. Au văzut case de piatră prăbușite. Focuri arzând pe dealuri. Cadavre împrăștiate pe jos. Bărbați, femei și copii rătăcind printre dărâmături. Primele sunete ale Lumii Noi care le-au ajuns la urechi quitonienilor au fost niște lătrături de câini și plânsete de copii.

Fluviul se lățea ca un lac. Timonierii au trebuit să se strecoare printre epave de nave pe jumătate scufundate. În cele din urmă, au descoperit un loc atât de larg, încât egala ca suprafață fortăreața Sacsayhuaman, presărat cu vase de toate mărimile, ce zăceau cu chila frântă, cu coca spartă, cu catargele smulse. Pe aripa stângă a aceluia loc, un palat magnific, înzestrat cu un turn subțire, părea să

se fi năruit pe dinăuntru. Au debarcat.

Locul acela, a cărui splendoare cu care se mândrise până nu de mult putea fi ușor ghicită, nu mai era acum decât o băltoacă. Sandalele quitenenilor se afundau în noroi, apa le ajungea până la glezne, inclusiv până la cele imperiale, ale lui Atahualpa, care considerase că era mai prudent să nu apeleze la cei care-l purtau pe sus, dat fiind solul acela moale, pe care bălțile îl făceau destul de alunecos.

Întâlneau umbre de oameni buimaci, îmbrăcați în zdrențe, învârtindu-se pe lângă navele eșuate, cu mers greoi și cu privirea goală, ciocnindu-se uneori între ei ca orbii, iar când aceștia îi zăreau în sfârșit pe vizitatori, îndreptau către ei niște ochi lipsiți de orice expresie, fără a înțelege, fără a se arăta câtuși de puțin surprinși. Din când în când, se auzea câte un trosnet sinistru dinspre oraș, urmat de țipete ce se preschimbau în tânguieri sfâșietoare.

Aerul, fără a fi foarte rece, se simțea pe piele ca o mușcătură ușoară. Obişnuiți cu solitudinea aspră a Anzilor, quitenenii nu-l luau în seamă, fascinați fiind de tabloul dezolant ce li se oferea privirii lor neîncrezătoare. Higuenamota însă, care-i adusese la capătul lumii, era o taino. Ea nu cunoscuse decât două anotimpuri pe insulele sale, care erau uneori uscate, alteori umede, dar întotdeauna calde. Atahualpa s-a uitat la trupul ei gol, care tremura. Echipajele erau sleite de puteri și foarte arțăgoase după o asemenea călătorie. A hotărât, aşadar, că sosise momentul să se oprească și să se pună cu toții la adăpost. Dar unde să fi găsit un acoperiș în câmpul acela plin de ruine, sub care să poată intra optzeci și trei de oameni, treizeci și șapte de cai, o pumă și câteva lame? S-au întors la construcția zărită în aval, cu turnul său înfipt în mijlocul apei, singurul edificiu care părea să fi rămas în picioare.

Era un palat lung și colțuros, întărit cu coloane subțiri și ascuțite, ca niște sulițe, ce păreau a-i servi drept araci, străpuns de ferestre largi și arcuite, presărat cu mici turnulețe simetrice, dominat de un turn mare, în formă de cupolă, a cărui piatră cretoasă fusese atât de fin lucrată încât ziceai că-i cioplit pe de-a-ntregul în os.

Palatul era populat de niște indivizi ciudați: niște bărbați îmbrăcați în rochii brune și albe, rași în creștetul capului, stând în genunchi, cu mâinile împreunate și ochii închiși, ocupați cu murmurarea unor sunete abia perceptibile. Când i-au văzut în sfârșit pe vizitatori, creaturile acelea au început să alerge în toate direcțiile, ca niște porcușori-de-mare panicați, lipăind cu sandalele lor pe dalele de piatră și scoțând niște țipete ascuțite. Totuși, una dintre ele, care purta un inel de aur pe mâna dreaptă, mai calmă și mai stăpână pe propriii nervi, s-a apropiat ca să le vorbească. Atahualpa și-a întrebat concubina dacă le înțelege

limba, dar aceasta nu reușea să distingă decât câteva cuvinte - *providencia, castigo, india* -, în niște fraze a căror arhitectură îi rămânea obscură, deși ciudat de familiară. Femeia s-a gândit că discuțiile ei cu străinul de odinioară fuseseră uitate în puțul adânc al memoriei și că nu-și mai amintea din limbajul lui decât niște frânturi răzlețe. Creaturile respective însă, deși înspăimântate, păreau inofensive. Atahualpa a dat poruncă oamenilor săi să așeze acolo tabăra. Au fost coborâte animalele de pe corăbii, iar bărbații și femeile au fost instalați într-un vast refectoriu. Adresându-i-se celui cu inelul de aur, Higuenamota a spus:

- *Comer.*

Și a văzut că omul a înțeles-o, fiindcă le-a adus de mâncare: o supă caldă și un soi de posmag care avea o crustă crocantă și un miez păstos, ce li s-au părut foarte bune, fiindcă erau înfometați. Și au mai gustat dintr-o băutură neagră, cu inflexiuni roșiatice.

Astfel, călătoria lor s-a încheiat în sfârșit. Cu toții - bărbați, femei, cai, lame - supraviețuiseră mării. Și ajunseseră în ținutul Soarelui-Răsare.

Afară, fluviul se acoperea de reflexii aurii, ori poate că pluteau niște paie pe suprafața lui.

În mijlocul aceluia palat se afla un lăcaș sfânt, ornat cu plăci translucide - roșii, galbene, verzi, albastre. Tavanul de acolo era ca o pânză de păianjen săpată în piatră, de o înălțime care o depășea pe cea a palatului lui Pachacutec. Într-o margine a edificiului, pe o estradă fastuos decorată, deși nu acoperită în întregime cu aur, așa cum putea fi Casa Soarelui, trona statuia unui bărbat foarte slab, bătut în cuie pe o cruce. Bărbații cu creștetul ras arătau în acel loc o devoțiune zeloasă. Quitonenii n-au avut nicio îndoială că era vorba de un fel de huaca⁷. Cine era acel zeu ținut în cuie? Aveau să afle cât de curând.

Creaturile păreau însă să se certe, iar quitonenii știau că ei erau obiectul acelor dispute.

Ici-colo se făcea curat, adunându-se sfărâmurile de zid. Atahualpa a socotit nimerit să le dea o mână de ajutor bărbaților tunși. Quitonenii au participat și ei la curățenie. Cineva care era de baștină din Tahuantinsuyu își putea imagina cu ușurință ce se întâmplase: pământul se cutremurase, se deschisese, apoi un val uriaș lovise coasta. Atahualpa și oamenii săi erau foarte obișnuiți cu acest fenomen. De altfel, în aer plutea un miros caracteristic de ou stricat, adus de un vânt domol dinspre est.

Atahualpa alesese o încăpere suficient de mare pentru el și femeile lui, unde a pus să i se întindă rogojina pentru dormit. I s-au alăturat Higuenamota, care nu găsisese unde să-și prindă hamacul, și Coya Asarpay, sora care-i era și soție. Restul

⁷ În vechea limbă quechua, *huaca* denumește un obiect sacru, reprezentând ceva destinat venerării.

trupei se adăpostise sub arcadele din curtea interioară, unde fuseseră aduse și animalele, de care bărbații tunși se apropiau cu teamă, dar și cu curiozitate, căci nu mai văzuseră niciodată lame. În cele din urmă, au adormit cu toții sub privirea vigilentă a lui Ruminahui, după ce mai ceruseră niște băutură din aceea neagră.

8. Țara de la Răsărit

Tunșii, oricât de speriați erau, nu conteneau totuși cu iscoditul. Cine erau acei vizitatori? Le admirau veșmintele, le atingeau urechile și se pierdeau în tot felul de ipoteze. Prezența femeilor îi băga într-o agitație extremă, în special Higuenamota, a cărei simplă apariție părea a-i orbi ca lumina soarelui, căci își acopereau ochii cu mâinile și întorceau capul când aceasta trecea pe lângă ei. Au vrut să-i pună pe umeri un lințoliu din acela urât de-ale lor, însă ea i-a refuzat râzând. Prințesa cubaneză purta drept unic veșmânt brățările pe care le avea de la mama ei, la încheieturi și la glezne, și un colier de aur pe care i-l dăruise Atahualpa.

Totuși, văzând că ea îi înțelegea un pic limba, tunsul cu inel, care era mai-marele lor și care părea ceva mai rezonabil, a condus-o într-o sală unde alți tunși zgredăneau de zor pe niște dreptunghiuri de pânză înnegrite cu tot felul de semne mărunțele. Ea a recunoscut, fiindcă mai văzuse cândva, foile vorbitoare, păstrate în niște cutii de piele, de care încăperea era plină până în tavan. Tunsul cu inel a desfășurat una dintre acele foi, pe care era desenată o hartă ce arăta cam la fel ca cele găsite pe nava străinilor. Higuenamota a înțeles că omul încerca să afle de unde venea ea. El i-a arătat pe hartă un loc căruia-i spunea Portugalia. La stânga, nu era decât un mare gol, cu excepția unei mici insule aflate mult mai jos.

Quizquiz a luat zece oameni ca să facă un tur de recunoaștere prin împrejurimi și s-a întors să-i dea lui Atahualpa raportul: ținutul era complet devastat. Orașul părea să fie foarte mare și bine populat. Locuitorii erau năuci cu toții. Niciunul nu le dăduse vreo atenție nou-veniților. Fluviul avea pești din belșug, iar pământurile, câtă vreme nu se cutremurau, păreau primitive. Quizquiz aducea, ca probă, un fel de lamă pitică, pe care o găsisese pe drum. Pe cer nu văzuseră nicio pasăre.

Niște nori grei, veniți dinspre nord, au prins să se deșarte, iar ploaia a stins focurile care încă mai ardeau pe dealuri. Quitonenii au profitat de ospitalitatea tunșilor pentru a se reface după ostenele traversării mării. Au văzut că băutura cea neagră pe care le-o serveau gazdele se făcea roșie atunci când era vărsată în

cupe translucide, iar minunea aceasta i-a impresionat nespus.

Când Atahualpa a considerat că oamenii i s-au odihnit îndeajuns, a hotărât să fie arse, așa cum era obiceiul, resturile celor mâncate de el de când plecase din Cuba, resturi ce fuseseră păstrate cu evlavie în niște lăzi. Datina impunea să fie arse și hainele pe care le purtase, însă situația fără precedent în care se găsea fostul suveran al provinciei Chinchansuyu, debarcat într-un ținut necunoscut, despre care nu știa încă ce resurse de bumbac și lână de alpaca avea (dar era destul de neplăcut impresionat de îmbrăcămintea grosieră a acelor oameni care locuiau totuși într-un palat), îl îndemna să amâne această parte a ritualului.

Au fost coborâte lăzile de pe corăbii. Atahualpa s-a urcat în lectică pentru a asista la ceremonie. Dorise ca aceasta să aibă loc pe malul fluviului, de unde apa se retrăsese în sfârșit. Fastul și strălucirea obișnuite ale unui astfel de ritual au fost reduse din pricina puținătății mijloacelor de care dispuneau fugarii, dar suveranul decăzut părea a dori cu orice chip să reafirme prerogativele persoanei sale regale, deși nimeni nu i le contestase vreo clipă. Pentru acea festivitate, îi dăduse Higuenamotei mantia sa din puf de liliac, fiindcă era destul de frig. Prințesa cubaneză stătea lângă el, la fel ca sora-soție, Coya Asarpay, în vreme ce micuțele Cusi Rimay și Quispe Sisa i se așezaseră la picioare. Cei trei generali se țineau bătoși pe caii lor, cu câte un topor în mână. După mai multe dansuri și cântece, o femeie aleasă dintre preotesele Soarelui a dat foc primei lăzi în sunet de tamburine. Imediat s-a ridicat în aer un miros de carne arsă, lucru ce a avut ca efect atragerea locuitorilor din împrejurimi. Erau murdari și zdrențăroși, iar ochii lor holbați, ațintiți asupra lăzilor, păreau să nici nu-i vadă pe quitoneni. Nimeni n-ar fi îndrăznit să întrerupă ceremonia fără o poruncă expresă de la Atahualpa - pe care acesta n-a dat-o -, dar toți pândeau reacțiile celor nou sosiți, care se apropiau de lăzi în cercuri concentrice. Până la urmă, nemairezistând, unul dintre ei și-a vârât mâinile în flăcări pentru a scoate un os pe jumătate ros. A fost înșfăcat pe dată de câțiva soldați din gardă, pregătiți să-i ia gâtul, însă Atahualpa le-a făcut semn să-l cruțe. Asta a fost ca un semnal pentru ceilalți. Qitonenii se uitau uluiți la acel spectacol animalic. Lăzile erau sparte una după alta, iar locuitorii din Țara de la Răsărit se băteau, mugind, pe orice găseau înăuntru. Înfulecau rapid tot ce prindeau, apărându-și mizerabila pradă cu lovituri de picioare. Mai mult de uimire decât de milă, fără doar și poate, au fost lăsați să termine de mâncat. Odată înghițit și ultimul oscior de purcel-de-mare, au început să-și revină ca după o febră delirantă. Și-au ridicat fețele mânjite de grăsime văzându-i în sfârșit pe vizitatori. Și au încremenit, la rândul lor.

Mai târziu, scena avea să fie immortalizată într-un celebru tablou al lui Tițian: Atahualpa, tânăr, frumos, imperial în demnitatea sa, cu un papagal pe umăr, cu

puma ținută în lesă, încadrat de femeile sale, Higuenamota, purtând o mantie cu reflexii arămii, Coya Asarpay, afișând o figură dezgustată, micuța-i soră, Quispe Sisa, înspăimântată de spectacolul primilor răsăriteni pe care îi fusese dat să-i vadă de aproape, toți quitenenii încremeniți în veșmintele lor frumoase, cu culori vii și motive geometrice, pielea lucioasă a calului negru, pe care stă Ruminahui, și caii albi, cu coamele în vânt, ai lui Quizquiz și Chalco Chimac. În mijloc, un răsăritean așezat pe jos roade un os, cu buzele strânse, în fața unei preotese îngrozite a Soarelui. Un altul, mai curios, atinge urechile unui nobil incaș impasibil. Iar un altul stă în genunchi, implorând, cu brațele întinse spre cer. În fine, toți ceilalți se înclină cu respect în fața împăratului.

Desigur, Tițian nu era acolo, ca să asiste la acea scenă, iar lucrurile nu s-au petrecut chiar așa.

E adevărat că unul dintre răsăriteni a vrut să atingă urechea unui nobil incaș, numai că, atunci, Atahualpa, fără a se clinti din lectică, le-a făcut un semn celor din garda sa; soldații și-au izbit lăncile de scuturi, iar răsăritenii s-au împrăștiat ca niște vigonii speriate de tunet.

Ca urmare a aceluia episod, vestea sosirii quitenenilor s-a răspândit în întreg ținutul. O mulțime de răsăriteni flenduroși s-au înghesuit în jurul palatului tunșilor. Quizquiz, din nou, a fost trimis în recunoaștere. Acesta a raportat că intențiile lor, fără a fi ostile pe față, nu erau totuși foarte prietenoase. Ieșirile au fost limitate atunci la strictul necesar. La urma urmelor, quitenenii stăteau destul de bine, adăpostiți în spatele acelor ziduri de piatră. Rezerve de băutură neagră aveau din belșug și oricum nu știau unde altundeva să se ducă.

9. Caterina

Zilele treceau, făcându-se o lună, ori poate două. Quitenenii credeau că vor rămâne acolo până la epuizarea rezervelor. Istoria ne-a învățat că, de fapt, puține evenimente au grijă să se anunțe dinainte, unora dintre ele plăcându-le chiar să dejoace prevestirile, și că, până la urmă, cele mai multe se mulțumesc pur și simplu să se producă.

S-a întâmplat ca regele acelei țări să vină la palatul tunșilor. Era însoțit de o tânără femeie blondă, regina lui, și de o escortă numeroasă, alcătuită din nobili și soldați. Nobilii și regina erau înveșmântați cu o eleganță pe care quitenenii n-o întâlniseră la ceilalți localnici, iar stofele le erau făcute din niște țesături care, fără a rivaliza cu ale incașilor, păreau totuși dintre cele mai delicate, însă regele, care purta o mantie simplă și o scufie plată, negre amândouă, la fel ca și barba,

se mulțumea să arboreze în jurul gâtului un lanț cu zale groase, de care atârna o cruce roșie, montată într-un inel de aur. Părul blond al reginei îi intriga mai puțin decât barba regelui. Bărbosul cu veșminte negre a discutat mai întâi cu maimarele tunșilor, iar quitonenii puteau vedea considerația cu care acesta din urmă i se adresa celuilalt, lăsând mâinile în jos și făcând o mulțime de genuflexiuni, fără a se ridica niciodată pe de-a-ntregul (dar fără a-și scoate totuși sandalele).

Apoi regele și-a manifestat dorința de a sta de vorbă cu Atahualpa.

A spus că-l cheamă Joao, la care incașul s-a uitat spre Higuenamota, căci numele acela suna un pic ca unele nume taino.

Deși regele bărbos a fost șocat de nuditatea prințesei, n-a lăsat să se vadă nimic. A spus că domnește peste țara Portugalia și făcea niște gesturi largi cu brațele, pentru a indica, pare-se, un vast imperiu, dar conversația era greoaie, întrucât Higuenamota nu pricepea decât câteva cuvinte răzlețe. El rostea des cuvântul *deus*, pe care ea însă nu-l pricepea. Atahualpa întindea brațele în direcția vestului, pentru a-i explica de unde veniseră. Joao părea complet dezorientat. A mai rostit un cuvânt: *Brasil?* Însă interlocutorii săi nu-l înțelegeau nici pe acesta.

S-a lăsat tăcerea. Atunci i-a adresat câteva cuvinte soției sale, pe care Higuenamota le-a înțeles pe jumătate: o întreba unde pot găsi un tâlmaci care să vorbească „turca”. Regina i-a răspuns, plină de grație, că, pentru aceasta, trebuie să aștepte ca fratele ei să se întoarcă victorios din următoarea sa „cruciadă”, împotriva unui rege numit Soliman, iar Higuenamota și-a dat seama că pe regină o înțelege. Și așa, din puțul memoriei sale, au țâșnit niște cuvinte pe care le crezuse uitate:

- *Hablas castellano?*

Regele și regina s-au uitat unul la celălalt, stupefiați.

Între cele două femei s-a încins o discuție plină de însuflețire.

Regina a întrebat dacă au venit din Indii, din Africa sau din Turcia.

Prințesa i-a spus că locuia pe o insulă aflată dincolo de locul unde apune soarele.

Regina a spus că are cunoștință de o insulă îndepărtată, numită Vera Cruz, unde poporul soțului ei se duce după lemn, dar pe care n-au străbătut-o niciodată de la un capăt la altul.

Prințesa a spus că a văzut niște străini asemănători portughezilor debarcând pe insula ei, cu ceva vreme în urmă, dar că aceia căutau aur, nu lemn.

Regina și-a amintit de un marinar genovez, care voia să arate că pământul e rotund și pe care bunicii ei, Isabela și Ferdinand, îl trimiseseră să caute către vest un drum până-n Indii. Omul nu s-a întors niciodată și nimeni, prin urmare,

nu s-a mai încumetat a încerca să treacă de Marea Ocean.

Prințesa i-a spus că l-a cunoscut pe acel marinar când era mică și că a murit în bratele ei.

Regina a întrebat dacă au venit cumva din Cipango și dacă au fost trimiși de Marele Han.

Prințesa i-a spus că Atahualpa e împăratul Celor Patru Sferturi, fără a pomeni însă de războiul civil pe care l-a dus împotriva fratelui său și pe care l-a pierdut.

Atahualpa și-a dat seama că vorbesc despre el, dar nu înțelegea nimic din discuție.

Joao părea a înțelege, dar tăcea.

Regina a spus că numele ei e Caterina și că vine dintr-o țară ce se numește Castilia.

Micuța Cusi Rima a pus mâna pe barba lui Joao, iar acesta n-a împiedicat-o nicicum.

Prințesa a întrebat cât de mare e țara în care se află.

Regina a spus că soțul ei domnește peste regate de dincolo de mări, dar că fratele ei stăpânește peste pământuri foarte întinse.

Prințesa știa că Spania cuprinde Castilia și Aragonul.

Regina i-a vorbit de Italia și de Roma, unde trăia un mare preot, despre Germania și principii ei, precum și despre un îndepărtat Ierusalim, cetatea unui anume Iisus, căzută în mâinile unui popor vrăjmaș.

Prințesa a întrebat ce cataclism a lovit acest oraș.

Regina i-a spus că, atunci când pământul s-a cutremurat, marea și fluviul s-au despica în două și au aruncat navele în înaltul cerului.

Afară a răsunat un urlet lugubru; nu se putea identifica dacă era vorba de un om sau de un animal.

Atunci, Joao i-a spus din nou ceva tunsului cu inel. Părea îngrijorat și-i vorbea cu fermitate.

Higuenamota a întrebat-o pe regină despre ce discută cei doi bărbați. Își dăduse seama că se aflau într-un templu și că tunșii erau preoți. Regina i-a explicat că unii dintre ei prezic un nou cataclism, iar Joao vrea să pună capăt acestor zvonuri. Oamenii de aici cred că asupra lor s-a abătut furia zeului, iar prezența unor străini veniți de peste mări nu face decât să le sporească temerile și superstițiile.

Prințesa a întrebat despre ce zeu e vorba.

Regina și-a trecut mâna peste față și peste piept, într-un gest rapid, pe care cubaneza îl văzuse adeseori făcut de spaniolii pe care-i cunoscuse odinioară.

Apoi regele și regina au plecat. Sălășluiau ceva mai departe, pe partea

cealaltă a fluviului, de teama unei molime căreia îi spuneau „ciumă”.

10. *Incașiada*, cântul I, strofa 1

*O, voi, viteji ai plajelor atât de-ndepărtate
Care, lăsând în urmă Apusul, învins-ați temerar,
Mult dincolo de coastele cubane,
Atâtea mări brăzdate-ntâia oară;
O, voi, cei care, fără a lua seama la vânturi și furtuni,
Trecut-ați prin primejdii și lupte de titani,
Punând, drept o cunună a tot ce-ați cucerit,
Întâia temelie a unui nou imperiu...*

11. Tejo

În zilele următoare, Atahualpa n-a ieșit din camera sa și a pus să i se aducă multă băutură neagră. Întâlnirea cu pricina îl cufundase într-o reverie nervoasă. Dacă la un moment dat se gândise să cucerească acea Lume Nouă, așa cum strămoșii săi cuceriseră Nordul, acum își dădea seama de naivitatea unui asemenea proiect: nu poți pune stăpânire pe o țară când n-ai nici două sute de oameni. Numai un nebun își putea imagina așa ceva. În plus, escorta regelui Joao îl lăsase să întrevadă capacitățile militare ale oamenilor de acolo, disciplinați, bine echipați, care ar ști cu siguranță să se bată, la nevoie.

Numai că trebuia să-și țină cumva trupele, așa decimate cum erau, iar asta însemna să le ofere niște perspective, ceva de care să se agațe, măcar iluzia unei speranțe. Atahualpa cunoștea efectele letale ale inacțiunii; știa că trebuie s-o pornească din nou la drum, dar încotro? Acum că ajunsese în Lumea Nouă, unde să mai meargă? Ce să mai facă? Nu se putea hotărî nicicum să părăsească refugiul acela de piatră, atât de bogat în băutură neagră.

Împrejurările, așa cum se întâmplă mai mereu pentru oricare dintre noi (dacă avem onestitatea de-a o recunoaște, fără a ne crede stăpâni pe propriul destin), aveau să hotărască în locul lui.

Mulțimea răsăritenilor strânși la porțile templului creștea tot mai mult, laolaltă cu un murmurul lor amenințător. În fiecare zi, când plecau în recunoaștere, Quizquiz și oamenii săi îi găseau tot mai numeroși, iar mârâitul lor, tot mai puternic. Unii - puținii îndrăzneți - mergeau până la a arunca după ei cu

pietre. Cei mai mulți, într-adevăr, tremurau când îi vedeau trecând și nu se încumetau să facă vreo mișcare, dar nimeni nu putea spune cât avea să mai țină acel dig invizibil al fricii, până să lase libere șuvoaiele furiei. Higuenamota i-a întrebat pe tunși ce se întâmplă. Mai-marele preoților, care vorbea castiliana, i-a explicat că oamenii din acea țară sunt foarte superstițioși. Ei văzuseră în cutremurarea pământului nu un fenomen natural - cum el, unul, credea -, ci o răzbunare divină, de care nu puteau să nu lege și prezența cetii lui Atahualpa. Părerile localnicilor erau împărțite: unii credeau că vizitatorii erau turci. Alții, că erau indieni. O mică minoritate vedea în ei niște trimiși ai Cerului. Însă majoritatea îi considera pur și simplu niște demoni. Nici chiar în sânul comunității lui de tunși chestiunea nu era tranșată.

Higuenamota l-a întrebat pe preot cum anume o privește el. Omul nu și-a putut reprima o privire către pieptul, coapsele și pântecul cubanezei. Apoi a îngăimat cu o voce surdă, încurcată:

- Ca pe o creatură a lui Dumnezeu.

Higuenamota i-a povestit toată acea discuție lui Atahualpa, iar acesta s-a hotărât: aveau să plece de-acolo înainte de următoarea lună nouă.

Au tocmit provizii, cai, căruțe și *vinho* (așa numeau răsăritenii băutura cea neagră). Locuitorii orașului, fericiți nevoie mare să-i vadă că ridică tabăra, le furnizau tot ce doreau.

Cele trei corăbii le-au lăsat lângă turnul din apă. Erau tustrele atât de subrezite, încât n-ar fi fost înțelept să continue călătoria pe apă, mai ales că nu știau până unde era practicabil fluviul acela, pe care tunșii îl numeau Tejo.

Neștiind unde să se ducă, neavând niciun motiv să prefere o anume direcție și nu alta, au pornit-o pe jos de-a lungul malului fluviului, despre care Caterina le spusese că ajunge până-n Castilia. Ce-aveau să facă acolo? Atahualpa n-avea nici cea mai mică idee. Însă „Castilia” era un cuvânt și, chiar dacă deocamdată era gol de conținut, avea totuși forța cuvintelor. Putea servi drept scop la fel de bine ca oricare altul.

Pe drum au întâlnit cadavre zdrobite de brazde de pământ, sate distruse, răsăriteni copleșiți de suferință. Reacțiile la trecerea lor puteau fi foarte diferite. Locuitorii unui sat numit Alverca s-au uitat la ei ca la niște ființe supranaturale. La Alhandra li s-a cerut de pomană. Vila Franca de Xira i-a primit cu ospitalitate, în ciuda sărăciei extreme la care ajunseseră localnicii. În schimb, au trebuit să se lupte cu populația din Santarem, care i-a întâmpinat cu furci și coase, căzută pradă unei furii ucigașe de nestăvilit.

După mai multe zile, Higuenamota și-a dat seama că înțelege tot mai bine ce spun răsăritenii pe care-i întâlnesc în drum.

Atahualpa știa ce înseamnă asta: ajunseseră în Castilia. Însă iubitei sale i-a zis să nu divulge acest lucru. Au mers mai departe de-a lungul fluviului. La urma urmelor, mai bine trăiau o viață de pribegie decât să fi căzut în mâna lui Huascar ori să fi pierit pe mare, iar oamenii săi se obișnuiseră cu viața aceea după fuga din Quito.

Au mers așa, pătrunzând tot mai adânc pe acele pământuri, pe drumurile și prin satele ce le ieșeau în cale, până la un oraș numit Toledo.

12. Toledo

Au găsit acel oraș cocoțat pe un gurgui stâncos și l-au îndrăgit pe loc.

Erau acolo un pod de piatră, care trecea peste Tejo, ziduri crenelate, ce înconjurau orașul, templul acela, care se zbârlea către cer, și palatele acelea masive, puse parcă pe munte de mâna uriașă a lui Viracocha.

Toledo le oferea călătorilor imaginea unei fortărețe de necucerit, însă văzând cortegiul incașilor, gărzile de la pod s-au dat deoparte pentru a-l lăsa să treacă, fără a pune vreo întrebare.

Trupa lui Atahualpa s-a împrăștiat pe străduțele înguste. Prăvălii erau cu duiumul, dar orașul părea pustiu. O larmă îndepărtată i-a condus totuși într-o piață mare, unde se strânseseră toți localnicii. Era vorba, în mod evident, de o ocazie specială.

Spectacolul de acolo i-a intrigat pe quitoneni. Atahualpa însuși, cunoscut și admirat pentru capacitatea de-a nu se dezice niciodată de calmul său imperial, inclusiv în fața lucrurilor și a situațiilor celor mai surprinzătoare, nu și-a putut ascunde o ușoară expresie de curiozitate.

În mijlocul pieței, închiși într-un fel de cușcă, erau niște bărbați și femei cu capul acoperit de o scufie țuguată și îmbrăcați cu o zeghe când galbenă, când neagră, pe care erau pictate niște cruci roșii și niște flăcări. Pe zeghile galbene, flăcările erau îndreptate în jos. Unii aveau niște frânghii cu noduri petrecute în jurul gâtului. Toți țineau în mână câte o lumânare lungă și stinsă. Lângă ei se aflau niște cufere negre și niște păpuși de mărimea unui om.

În fața lor, aliniați în jurul unei mari cruci albe, ce părea ridicată special pentru acea ocazie, niște bărbați tunși, asemănători întrucâtva celor de la Lisabona, îl ascultau pe unul de-ai lor care ținea un discurs lung, îndreptând un deget acuzator spre scufiile din cușcă.

Pe margine, Higuenamota îi reperase pe cacici: atitudinea lor și veșmintele de calitate îi trădau. Femeia, o tânără blondă, semăna cu Caterina: avea același port

și aceeași privire. Așezat lângă ea, un bărbat chel într-o robă roșie arbora o figură atât de uscată și de osoasă încât părea mumificat. Mai mulți soldați înarmați stăteau drepti în spatele lor, ca niște apărători de un devotament ostentativ.

Restul pieței era ocupat în întregime de o mulțime deasă și fremătătoare, atentă la cuvintele rostite de pe estradă, intonând niște cântece la intervale regulate și aproape dansând.

Higuenamota înțelegea cu greu acele discursuri ciudate, unele pasaje erau într-o limbă necunoscută ei, iar ideea generală nu era deloc clară. Purtătorilor de scufii li se cerea să se dezică de ceva, dar nu reușea să priceapă de ce anume. Rând pe rând, aceștia veneau în față și răspundeau *si, yo creo* la toate întrebările care li se puneau - mai puțin cei care aveau căluș la gură.

Semnificația rituală a ceremoniei, sau solemnitatea ei, îi scăpa cubanezei, la fel ca și tovarășilor săi.

Un tânăr îmbrăcat sărăcăcios, dar destul de bine făcut, se apropiase de ea timid, fixându-i cu privirea goliciunea de sub mantia din puf de liliac. Când cântecele s-au pornit din nou, ea l-a întrebat ce înseamnă toate astea. Tânărul cel sfios s-a dat un pas înapoi, dar, spre deosebire de preoți, îndrăzneala s-o privească.

Era vorba de judecarea unor *conversos*, bănuți că ar fi rămas credincioși vechii lor religii și că ar umbla cu *iudaisme*. Puteau fi și *mahomedani* sau *iluminati* sau *luterani*, deși aceștia se găseau mai rar prin zonă. Unii dintre cei de acolo erau judecați pentru *vorbe necuviincioase, blasfemie, superstiție, bigamie, sodomie* sau *vrăjitorie* (uneori capetele de acuzare se cumula), însă aceștia primeau pedepse mai ușoare: amendă, biciuire, temniță sau galără. Tânărul i-a explicat că flăcările îndreptate în jos le erau rezervate celor care aveau să scape de rug. I l-a arătat pe unul dintre purtătorii de scufie care era acuzat că gătea mai mult cu ulei de măsline decât cu untură. Cel puțin asta i-a tradus ea lui Atahualpa, deși nu era sigură că înțelesese pe de-a-ntregul natura acelei crime. Cântecele răsunau în continuare.

După spusele tânărului, judecătorii erau niște șerpi veninoși, iar mamele lor aveau obiceiul de a se vinde bărbaților, dar unul dintre ei îi inspira totuși respect, fiindcă făcuse studii într-un oraș numit Salamanca, ce era dedicat în întregime cunoașterii și adăpostea, după părerea lui, toată știința lumii.

A fost dezvelită o cruce verde, ce fusese acoperită în prealabil cu un lințoliu negru. Apoi mai-marele judecătorilor s-a adresat băncii cacicilor.

Tânăra blondă era regina acelei țări, iar mumia în robă roșie era dregătorul ei.

Ceremonia durase atât de mult, încât li se împărțeau gustări participanților -

judecători, acuzați, notabilități.

Apoi, niște bărbați înarmați i-au adus pe condamnații în zeghe neagră, dimpreună cu cuferele negre și cu păpușile de mărimea unui om. Atahualpa, curios, s-a luat după acel cortegiu. Cum nu se ostenise să-și informeze generalii asupra intențiilor sale, Ruminahui le-a ordonat celorlalți să-l aștepte și s-a dus cu el, la fel ca Higuenamota, care a considerat că ordinul nu o privea și pe ea, însoțită de răsăriteanul cel tânăr și sfios.

Au dat într-o altă piață, unde fuseseră ridicați niște stâlpi cu inele de fier și cu legături de vreascuri dispuse de jur împrejur. Soldații au aprins primele ruguri, în care au aruncat mai întâi cuferele negre și păpușile de mărimea unui om.

Apoi i-au legat pe condamnați de stâlpi.

Urmând o logică misterioasă, de neînțeles pentru quitoneni, i-au sugrumat pe câțiva dintre ei înainte de a-i lăsa pradă flăcărilor - iar tânărul cel sfios le-a explicat că era vorba de un act de clemență -, însă alții, ale căror nelegiuiri erau pesemne mai grave, au fost arși de vii. Tuturor li s-a făcut acel semn pe care-l văzuseră la Caterina, constând în trecerea mâinii peste față și peste piept.

Sacrificiile umane nu le erau străine incașilor. Și totuși, știm că Atahualpa, deși n-a vrut să lase a i se citi ceva pe chip, a fost șocat de spectacolul acelor trupuri care se contorsionau, arzând, și de urletele celor supuși unui asemenea supliciu.

Mulțimea a rămas pe loc, privind vâlvătaile până târziu în noapte.

Prezența quitonenilor nu putea rămâne neobservată. Au venit după ei pentru a-i prezenta reginei.

Aceasta se numea Isabela și era sora lui Joao, regele Portugaliei, dar, asemenea Caterinei, vorbea în castiliană, așa că Higuenamota o putea înțelege. Altminteri, era mai frumoasă decât cumnata sa și mai bogat împodobită. Soțul ei domnea peste țara numită Spania și peste un ținut îndepărtat, numit „Sfântul Imperiu Romano-German”, pe care trebuia să-l conducă din țara în care se născuse și să-l apere de un imperiu rival, din est.

Fratele ei îi scrisese pentru a o anunța cu privire la sosirea unor indieni veniți din vest. Ea dorea să întâmpine cum se cuvine ceea ce credea a fi o solie din Cipango sau Cathay, fapt care o obligă să accepte, spunea ea râzând, că pământul e rotund.

Lui Atahualpa i s-a părut că observă la câțiva dintre tunșii care ascultau acel discurs, începând cu mumia în robă roșie, o anumită îngrijorare, sau cel puțin o reținere. Unul dintre ei, care se prezenta drept *obispo* și *inquisidor* și răspundea la numele de Valverde, i-a întrebat dacă recunoșteau Santa Trinidad. Atahualpa a pus să i se răspundă că el, unul, nu o cunoștea. A urmat un lung moment de

tăcere.

Quitonenii au fost cazați în palat, iar câteva dintre slugile reginei s-au îngrijit de animalele lor.

A doua zi, s-au preumblat pe străzi, stârnind o curiozitate moderată printre localnici, probabil ghiftuiți și încă amețiți după ceremonia din ajun.

În trupa lui Atahualpa era și un fierar cu părul roșu, numit Puka Amaru. Acesta a băgat de seamă că armele făcute de meșterii din Toledo erau de o calitate aproape egală cu a celor din Lambayeque. S-a dus la Ruminahui și i-a spus cele observate, iar acesta l-a însărcinat cu întreținerea armamentului. Puka Amaru a adunat securile, săbiile, sulile, bâtele cu cap ghintuit și le-a dus la fierarii locali, care s-au extaziat văzând cu ce finețe fusese lucrat metalul. Împreună, au uns, au ascuțit, au făcut schimburi. Puka Amaru a fost nespus de mulțumit că putea dispune de scule atât de bune: pilele, dălțile, foalele de forjă erau fără cusur, iar oamenii săi au putut fasona fierul pe nicovale de toată isprava. Măciucile ghintuite le-au stârnit interesul celor din Toledo. Topoarele lungi le plăceau și ele; aveau și ei ceva similar, cărora le ziceau *alabardas*. Ce propuneau ei, în replică, erau niște spade drepte, cu garda în formă de cruce, și niște săbii curbate, care semănau cu niște macete mai lungi. Acesta a fost, după descoperirea băuturii negre, cu reflexii roșiatice, unul dintre primele schimburi culturale între quitoneni și locuitorii Lumii Noi. Altminteri, băutura neagră din Toledo nu era mai puțin savuroasă decât cea din Lisabona. Câteva tinere femei din suita lui Atahualpa povestiseră despre groaza mai multor tunși, la Lisabona, atunci când ele vruseseră să li se ofere. La Toledo, în schimb, bărbații s-au amestecat cu femeile.

Această concordie n-a durat însă prea mult.

Era o chestiune legată de *Santa Trinidad* care li se părea extrem de problematică preoților locali, adunați într-un fel de consiliu numit *Suprema*. Aceștia își manifestau cu obstinție dorința de a ști dacă Atahualpa credea sau nu că un anume Iisus era fiul lui Dumnezeu. Atahualpa puneă să li se răspundă că Viracocha crease lumea cu mult timp în urmă, dar că el, unul, încetase să mai creadă în Pachacamac, fiul Soarelui și al Lunii. Răspunsul acela, care se voia plin de bunăvoință, părea să-i pună în încurcătură, fiindcă atunci amuțeau, uitându-se unii la alții cu coada ochiului.

Înțelegerea era ca quitonenii să aștepte întoarcerea regelui Carol, soțul Isabellei, care avea să fie înștiințat fără întârziere de prezența lui Atahualpa și a delegației lui. Numai că preotul cu cap de mumie, care purta numele de Tavera și titlul de cardinal, nu era de acord cu chemarea acasă a regelui, întrucât acesta, după părerea lui, avea treburi mult mai importante de rezolvat într-o

regiune din nord, denumită Țările de Jos.

Regina Isabela nu era de aceeași părere, dorindu-și foarte tare ca soțul ei să se întoarcă. Ea îi cerea consiliului Suprema, și în special preotului Valverde, să binevoiască a nu-i mai deranja oaspeții. Cererea respectivă era făcută cu multă grație, însă Suprema nu părea dispusă să-i dea curs, continuând cu întrebări despre numărul sfintelor taine și despre celibatul preoților. Atahualpa a pus să li se răspundă că, în țara lui, chestiunile legate de zei le erau încredințate preoteselor. Femeile desemnate în acest scop erau devotate cultului Soarelui și slujirii împăratului. Întregul consiliu a protestat, indignat. Împăciuitor și nevrând să șocheze pe nimeni, Atahualpa le-a trimis cea mai înflăcărată preoteasă din suita sa pentru a le spune cum funcționa acel cult, întrucât păreau foarte interesați de el. Consiliul a refuzat s-o primească.

La puțin timp după aceea, oamenii lui Quizquiz au raportat despre niște zvonuri care umblau prin oraș: se spunea despre vizitatori că erau de fapt *moros* sau *turcos*. Cuvântul *hereticos* revenea adeseori, iar Quizquiz își dădea seama că nu era ceva măgulitor.

Într-o seară, o bătrână a venit s-o prevină pe Higuenamota că Suprema hotărâse arestarea lor, a tuturor, a doua zi în zori și că aveau să fie judecați și arși ca niște *conversos*. Era o bătrână evreică ce-și văzuse mai toată familia pierind pe rug. Nu-i mai rămăsese decât un fiu.

Higuenamota s-a dus imediat să-i spună lui Atahualpa despre avertismentul bătrânei. Cei doi i-au chemat la ei pe generali și pe Coya Asarpay, pentru a pune la cale un plan de acțiune. Quitonenii înțelegeau că se petreceau niște lucruri grave între diferitele grupări de credincioși - evrei și *conversos*, mauri mahomedani, luterani, creștini vechi și noi. Nu pricepeau prea bine care era miza din spatele acelor povești cu zeul ținut în cuie și cu gătitul în untură, dar își dăduseră seama că răsăritenii luau acele lucruri foarte în serios, după cum o dovedise cu prisosință ceremonia cu ruguri.

S-a pus la cale un plan de acțiune. Trebuiau anihilate toate forțele: Suprema, gărzile, escorta reginei și cea a lui Tavera. Toți soldații aflați în oraș. Și, de fapt, toți locuitorii, a căror reacție nu putea fi anticipată, dar care, după spusele iscoadelor lui Quizquiz, păreau a avea un potențial de ostilitate.

Higuenamota s-a împotrivit, spunând că nu toți erau vinovați și că printre locuitori, în afară de evreica bătrână, care venise s-o avertizeze, mai erau și viitoarele victime ale Supremei.

Coya Asarpay a replicat spunând că, întrucât aceștia aveau oricum să cadă victime mai devreme sau mai târziu, orice triere era inutilă. Ba mai mult, uciderea lor acum ar fi un act de mărinimie, căci îi cruța de arderea pe rug.

Chalco Chimac a atras însă atenția că oamenii acestia, *conversos*, mauri, vrăjitori, bigami, iluminați sau luterani, orice ar fi însemnat toate astea, erau și singurii potențiali aliați ai quitonenilor, care, până una-alta, n-aveau niciun alt sprijin.

Quizquiz a întrebat cum aveau să-i recunoască, la o adică, pe cei pe care trebuiau să-i cruțe.

Higuenamota întrevedea o modalitate foarte simplă: numai creștinii făceau semnul acela cu trecerea mâinii peste față și peste piept. Îl făceau în tot felul de momente, iar din câte-și amintea de la spaniolii pe care-i cunoscuse când era copilă, cu atât mai abitir aveau să-l facă dacă simțeau apropierea morții. Or, celor care riscau arderea pe rug li se reproșa tocmai faptul că nu erau buni creștini.

Ruminahui a spus că, în acest caz, era suficient să-i cruțe pe cei care n-aveau să facă semnul respectiv și să-i omoare pe toți ceilalți.

Atahualpa a hotărât că așa vor face, pe cât le va sta în putință.

S-au împărțit armele și s-au potcovit caii pe ascuns. Cu toții, inclusiv nobilii, femeile și copiii aflau la vârsta la care puteau ține în mână un topor, s-au pregătit de luptă. Nu făcuseră toată acea călătorie, nu scăpaseră de răzbunarea lui Huascar, nu supraviețuiseră furtunilor pentru a sfârși fripți ca niște porcușori-de-mare la proțap, ori sugrumați de niște sălbatici păroși.

Cu puțin înainte de-a se crăpa de ziuă, Quizquiz a dat semnalul.

Au fost anihilați mai întâi rândașii de la grajduri, apoi au fost ucise gărzile din palat și au fost puși sub cheie preoții și cacicii. Regina a fost izolată în camera ei. Au luat soldații prin surprindere, iar o bună parte dintre ei au fost uciși înainte să le dea prin gând să se apere. Morților li s-au luat ciomegele de foc. Apoi, cum urletele îi scosese din case pe localnici, s-a pornit într-o șarjă călare pe străzi.

A fost un imens carnagiu. Săbiile de Toledo și securile de Lambayeque au străpuns și au despicat fără a ține cont de îndeletnicire, vârstă sau sex. Au fost sugrumați oameni în casele lor. Cei care au încercat să se apere au fost tăiați cu sabia ca și ceilalți. Unii s-au refugiat în templul acela căruia-i ziceau „catedrală”. Quizquiz a ordonat să i se dea foc. Zeul lor ținut în cuie nu le-a fost de niciun ajutor.

Tânărul cel sfios care o abordase pe Higuenamota a fost surprins în timpul asaltului. A încercat să se adăpostească pe sub cerdace, a vrut să se ascundă prin curți interioare, dar o ceată de quitoneni furioși l-a dibuit. Atunci a dat să fugă pe sus, pe acoperișuri, dar a alunecat și a căzut pe caldarâm. Simțea moartea pe urmele lui, o moarte care scotea strigăte de luptă. Puka Amaru, cu care s-a trezit nas în nas, i-a zdrobit umărul cu o lovitură de măciucă ghintuită.

Însă tânărul rănit, mânat de dorința de-a trăi, a reușit să se ridice și să-și continue goana de animal hăituit.

În timp ce masacrele continuau, Atahualpa s-a dus la membrii Supremei. I-a întrebat de ce puseseră la cale să-i distrugă, pe el și oamenii lui, iar aceștia au scos un fel de scâncet, arătând cu degetul către o efigie a zeului lor ținut în cuie, agățată pe perete. Repetau frenetic semnul acela cu mâna. Unii dintre ei au căzut în genunchi, ca loviți de trăsnet, și au început să tremure, scuturați de convulsii.

A vrut să le spună că un zeu care cerea ca oamenii să fie arși de vii, oricare ar fi fost fărâdelegea lor, era un zeu rău, pentru că trupul morților trebuia conservat, spre a putea continua să trăiască după moarte, și că un asemenea zeu nu merita să fie adorat.

Cum însă în acel moment Higuenamota nu era cu el pentru a-i servi drept tălmaci, a socotit că era mai simplu să pună să fie executați. Avea să le expună capetele drept avertisment. Preotul Valverde a murit aruncând niște blesteme al căror conținut nimeni nu l-a putut desluși.

Prințesa cubaneză ieșise pentru a se asigura că bătrâna care o avertizase nu avea de ce să-și facă griji. Aceasta trăia cu fiul ei într-un cartier cruțat în cea mai mare parte de violențe, căci quitonenii observaseră că acolo nu se făcea semnul cu mâna.

Totuși, prințesa a auzit niște țipete și un zgomot ca de cavalcadă. O făptură plină de sânge a venit să se arunce la picioarele ei, urmată de o haită de quitoneni, condusă de un fierar cu părul roșu. L-a recunoscut pe tânărul sfios și le-a poruncit urmăritorilor săi să-l lase în viață. Puka Amaru, care strâmba din nas pentru că trebuia să recunoască autoritatea unei prințese străine, a spus că ordinele erau clare și că trebuia să le execute. Ea s-a apropiat însă de el, mai-mai să-și proptească pieptul în vârful sabiei pe care acesta o ținea ridicată. Cine o atingea pe prințesă era ca și mort, fierarul știa asta. Urmăritorii s-au răsucit fără chef pe călcâie și au plecat.

Higuenamota s-a aplecat asupra tânărului, care încă mai respira.

- *Como te llamas?* l-a întrebat ea.

- Pedro Pizarro, a murmurat el.

Prințesa a hotărât că va fi pajul ei dacă rănilor n-aveau să-l ucidă.

În două ore, au ucis mai mult de trei mii de oameni.

Odată întoarsă la palat, Higuenamota a fost chemată la Atahualpa pentru a-i servi din nou drept tălmaci. El a pus să fie aduși regina și cacicii care fuseseră încarcerați și i-a întrebat de ce au vrut să-l omoare; aceștia i-au răspuns că nu ei erau de vină, ci că inchizitorii din Suprema îi târâseră în acea poveste; că Sfânta

Inchiziție nu se supunea autorității lor și că regele Carol n-ar fi acceptat niciodată o asemenea crimă dacă ar fi fost înștiințat în această privință.

După ce le-a reproșat că umblă cu vicleșuguri, le-a redat libertatea, iar a doua zi orașul era din nou populat, plin de femei și de copii, ca și cum nimic extraordinar nu s-ar fi întâmplat.

În cele cincisprezece zile pe care le-au petrecut în Toledo, orașul și împrejurimile s-au bucurat de o pace desăvârșită; pe străzi era atâta forfotă că nici n-ai fi zis că se împuținaseră localnicii, iar afacerile se încheiau și târgurile se țineau la fel ca înainte. Numai capetele preoților, expuse în piața mare, aminteau de evenimentele recent petrecute.

Atahualpa însă, care avea în grijă soarta poporului său, fie el și redus la mai puțin de două sute de supuși, trebuia să hotărască felul în care aveau să procedeze mai departe. A pus să fie arsă crucea cea mare și verde, care însoțise ceremonia inchizitorilor, dar a socotit mai înțelept ca, deocamdată, să nu ceară să fie date jos nenumăratele efigii ale zeului ținut în cuie.

Le-a comunicat din nou reginei și ministrului ei, Tavera, dorința de a-l întâlni pe regele Carol. Regina i-a spus că soțul ei se dusese să apere un mare oraș din est, amenințat de imperiul rival, al turcilor, dar că fuseseră trimiși niște mesageri care să-l informeze despre prezența lor la Toledo.

Trebuia să aștepte, numai că așteptarea, după cum știa și Atahualpa, este o mașteră care roade moralul trupelor, mai ales când se însoțește cu lipsa de acțiune.

Chalco Chimac a atras atenția că era mai bine, fără doar și poate, să nu rămână într-un oraș unde tocmai fuseseră masacrați trei mii de locuitori.

Quizquiz a sugerat să se ducă ei la Carol, dar Ruminahui a obiectat spunând că, dacă din cataclismul de la Lisabona și din dezordinea pe care acesta o produsese la sosirea lor putuseră scoate un oarece avantaj, o situație de război despre care nu știau nimic, nici în privința forțelor prezente, nici a terenului, și a cărei pricină le era de neînțeles ascundea în schimb mult prea multe riscuri și primejdii, mai ales pentru un grup alcătuit în mare parte din civili, oricât de căliți ar fi fost după mai bine de un an de luptă pentru supraviețuire.

S-au prezentat, așadar, în fața reginei, care i-a primit în audiență, așa cum se stabilise, căci vruseseră ca ea să-și păstreze însemnele protocolare ale autorității regale, fără a avea nici cea mai mică idee despre cum trebuiau să se poarte. Atahualpa era gătit cu un pieptar din aur și cu o mantie lungă, din lână de alpaca albă, care-i impresiona foarte tare pe răsăritenii din asistență, dar nu se hotăra să înceapă a grăi. Atunci, Higuenamota a spus că solicitau un permis de liberă trecere.

- *Adonde?* a întrebat regina.

- Salamanca, a zis cubaneza.

Regina i-a aruncat o privire îngrijorată ministrului ei cu cap de mumie. Cardinalul Tavera a întrebat din ce motiv aleseseră acea destinație. Higuenamota a răspuns că vor să profite de timpul cât așteptau întoarcerea regelui Carol pentru a studia istoria și obiceiurile regatului Castiliei și ale Lumii Noi în general.

- *Barbari qui studeant!* a zis Tavera ridicând ochii spre cer.

În orice caz, răsăritenii nu erau în acel moment în măsură să stea la discuții. Permisul de liberă trecere a fost eliberat, laolaltă cu niște scrisori de recomandare adresate celor mai eminente teologi din Salamanca.

Bătrâna care o avertizase a venit din nou la Higuenamota. Voia să li se alăture quitonenilor, împreună cu fiul ei, dar și cu vreo alți douăzeci de oameni. Repeta întruna:

- *Cubanos! Cubanos!*

Atahualpa, care asculta îară să înțeleagă, și-a dat seama că pentru bătrână și, probabil, pentru cei mai mulți dintre răsăritenii pe care-i întâlniseră, inclusiv pentru regină și cardinal, ei erau cu toții cubanezi, aidoma tălmăcitoarei. Marele incaș voia să știe de ce doreau oamenii aceia să vină cu ei. Bătrâna i-a spus Higuenamotei că, după plecarea lor, o să vină alți inchizitori, iar aceștia o să continue cu persecuțiile asupra lor.

Așa a obținut Atahualpa primele lui întăriri, în persoana câtorva familii de conversos disperați, a unei mâini de eretici livizi, mai mult sau mai puțin exaltați, și a tânărului Pedro Pizarro, pe jumătate mort.

13. Maqueda

Întotdeauna găsea tânărul suveran, dacă nu un țel care să-i facă oamenii să uite de ei înșiși, măcar o destinație, o direcție, un imbold care să-i țină laolaltă trupele și să le dea avânt și putere, așa încât călătoria aceea imposibilă, inimaginabilă, care-i purtase mai întâi la porțile orașului Cuzco, pentru a-i îndepărta apoi de ele, ducându-i până-n centrul lumii și trimițându-i după aceea la marginile ei, nu devenise niciodată pură rătăcire, sau cel puțin quitonenii n-o percepuseră niciodată astfel, altminteri mai mult ca sigur ar fi eșuat cu toții pe tărâmul nebuniei. În venele lui Atahualpa curgea sângele lui Pachacutec și probabil că acesta mai mult decât orice altceva l-a ghidat în deciziile sale de până atunci, fiindcă la vremea aceea nu studiasse încă filozofia politică a

răsăriteanului din Florența ale cărui lucrări aveau doar să-l ajute să-și confirme harul de conducător, moștenit de la cel cunoscut ca Reformatorul, străbunicul său.

Pe drumul spre Salamanca, s-au oprit la marginea unui sat numit Maqueda. Convinși că vestea despre masacrul de la Toledo ajunsese până aici, Atahualpa a instalat tabăra în câmp, iar pe Quizquiz l-a trimis imediat în sat, ca la fiecare operațiune de recunoaștere, însoțit de Higuenamota, pentru că ea le știa limba.

Sătenii se strânseseră în jurul templului. Quizquiz și Higuenamota, care avusesse grijă să-și ascundă goliciunea sub o mantie, s-au strecurat înăuntru, unde au dat peste o scenă cât se poate de stranie. Un tuns ținea un discurs dintr-o gheretă de lemn, în fața unui public destul de răsfirat. Spectacolul ce li se oferea celor doi vizitatori era foarte diferit de ceremonia solemnă de la Toledo, care se încheiase cu arderile pe rug, neavând nici fastul, nici gravitatea strivitoare ale aceleia.

Dintr-odată însă, un bărbat cu o sabie la cingătoare a întrerupt discursul tunsului, copleșindu-l cu ocări. Higuenamota nu prindea prea bine detaliile, dar a înțeles că-l acuza că nu e ceea ce pretinde a fi. Cei doi bărbați s-au insultat reciproc până când tunsul a căzut în genunchi în ghereta lui, împreunându-și mâinile, ridicând ochii spre cer și rugându-și zeul să intervină în favoarea sa.

De îndată, ca lovit de trăsnet, bărbatul cu sabie s-a prăbușit pe podea și a prins a se zvârcoli, făcând spume la gură. Atunci, răsăritenii aflați de față au fost cuprinși de groază și, năuciți cu totul, l-au implorat pe tuns să desfacă vraja. Acesta a acceptat să coboare din gheretă și a trecut prin mulțime pentru a se apleca asupra trupului bărbatului scuturat de spasme. I-a pus pe frunte un fel de sul, rostind câteva cuvinte cu înțeles obscur, iar convulsiile au încetat pe dată.

Venindu-și în fire, bărbatul cu sabie s-a grăbit să-și mărturisească supus recunoștința și s-a retras. Consecința imediată a aceluși episod a fost că mulțimea s-a năpustit către preot întinzând spre el niște bucăți mici și rotunde de cupru și de argint. Cu toții repetau un cuvânt pe care cubaneza nu-l cunoștea: *indulgencia*.

Quizquiz și Higuenamota au fost impresionați de puterea zeului ținut în cuie (dacă el era într-adevăr, așa cum credeau ei, cel pe care tunsul îl invocase pentru a-i pedepsi oponentul). S-au dus să-i relateze întregul episod lui Atahualpa, care, după cum îi era obiceiul, nu a lăsat să se întrevadă nicio tulburare. Totuși, a socotit oportun să cântărească acea amenințare. Moralul oamenilor săi era precar, nu trebuia zdruncinat de niște forțe supranaturale potențial ostile. Dar cum oare să procedeze? După povestea de la Toledo, Atahualpa voia să fie dat uitării și n-avea de gând să trimită pe nimeni după tunsul vrăjitor. Dorea să

limiteze, pentru o vreme, contactul cu localnicii. Atunci și-a amintit că grupului său i se alăturaseră niște răsăriteni.

Tânărul Pedro Pizarro, pe care Higuenamota îl salvase de la pieire, prindea din nou puteri. Seara, îi povestea istorioare din țara lui, pe care ea le traducea pentru soțiile și surorile lui Atahualpa. Cubaneza s-a dus la el să-i povestească despre scena la care asistase în templul din Maqueda și l-a întrebat de unde-i veneau tunsului acele puteri. Pedro Pizarro, după ce a ascultat cu atenție relatarea protectoarei sale, a început să râdă încetisor.

- Ceea ce ai văzut, a spus el, sunt niște coțcari care s-au înțeles dinainte să joace acea comedie, cu unicul scop de a le lua niște bani sătenilor. Preotul face comerț cu indulgențe, adică le vinde credincioșilor niște bule pe care le scrie chiar el, probabil într-o latină de bâlci, și care le-ar permite, chipurile, să-și răscumpere păcatele și să-și salveze sufletul. Sunt convins că epistatul care s-a prefăcut că-i caută gâlceavă își are partea lui din câștigurile acestei mici afaceri.

Higuenamota a tradus fără să înțeleagă. Ceea ce voiau însă să știe quitonenii privea puterea de a doborî adversarii de la distanță, pe care tunsul părea s-o aibă de la zeul ținut în cuie, și modul în care reușea acesta să se facă ascultat. Atunci Pedro Pizarro, care era tânăr, dar nu prost, și-a explicat spusele printr-un tablou pe care l-a pictat astfel:

- Dacă o să vă duceți în sat în seara asta, când soarele va fi apus deja, o să-l găsiți probabil pe preot în locuința lui, bând cu complicele său în sănătatea publicului credul, în fața căruia i-ați văzut dând acea nostimă reprezentație.

Apoi, înainte de a se întoarce în culcușul său ca să se odihnească, chinuit de vechile răni, dar râzând în continuare, a mai adăugat:

- Câte farse din astea nu le-or face impostorii ăștia oamenilor simpli!...

A fost prima lor lecție despre Lumea Nouă.

14. Salamanca

Escalona, Almorox, Cebreros, Alvila... Au trecut prin alte sate, au întâlnit alți oameni. Era ca o defilare de câini vagabonzi, de cerșetori, de cavaleri, de cruci de lemn purtate în procesiune. De pe marginea drumului, la fel ca în Tahuantinsuyu, țăranii aplecați asupra pământului se ridicau pentru a-i privi cum trec.

Seara, Pedro Pizarro le istorisea legenda lui Roland și a Angelicăi, a lui Renaud călare pe credinciosul său Bayard, a lui Bradamante și a hipogrifului, și a lui Roger, și a lui Ferragus căutându-și coiful, și a Olimpiei în luptă cu Cimosque,

regele Frisiei.

Cum Gradas, regele Sericaniei, a reușit să-l captureze pe împăratul Carol cel Mare în persoană, dar a fost apoi înfrânt de Astolf, care avea o lance fermecată: Atahualpa, care-și amintea cum fusese prins el însuși de oamenii lui Huascar și cum evadase apoi, la începutul războiului civil, asculta cu atenție acel pasaj. De asemenea, puneă să i se repete descrierea arcehubuzelor din aventura Olimpiei. Voia să știe totul despre tunuri scurte, culevrine și bombarde, fiindcă acestea nu erau niște închipuiri; Pedro Pizarro îl asigură că, spre deosebire de răzbunările aleatorii ale zeului ținut în cuie, trăsnetul acelor mașinării, dacă știai cum să le mânuiești, se producea negreșit și neîntârziat. El însuși, deși foarte tânăr încă, primise o oarecare instrucție militară prin grija unchilor și verilor săi. Când făceau câte un popas, iar restul trupei instala tabăra, soldații, sub conducerea lui, exersau cu ciomegele de foc. Lui Quizquiz i se păreau mai mult zgomotoase decât eficiente.

Higuenamota îl îndrăgea pe tânărul acela destupat la minte pe care-l luase sub aripa sa. Atahualpa îl aprecia pentru cunoștințele pe care i le putea furniza despre țara aceea și lumea de acolo. Așa a aflat că Spania era în război cu o țară numită Franța.

Au adunat de pe drum un băiețel pe care l-au găsit într-un han din Tejares. Mama lui muncea ca servitoare acolo și era foarte chinută, așa că, de milă, copilul a fost luat de femeile lui Atahualpa.

În sfârșit, Salamanca a apărut la orizont. Au descoperit un oraș a cărui frumusețe o întrecea pe cea a Toledoului. Ruminahui le-a arătat autorităților locale permisul de liberă trecere, iar acestea i-au primit cu oarece teamă, dar cu toate onorurile. Din nou, au fost lăsați în grija tunșilor, categorie a populației care, hotărât lucru, acoperea activitățile cele mai diverse: adorarea propriului zeu, colectarea băuturii negre, depozitarea și întreținerea foilor vorbitoare. Erau preoți, arhivari, dar și *amautas*⁸ fiindcă discutau despre misterele lumii și spuneau o mulțime povești, ba chiar și haraveci⁹, căci unii dintre ei compuneau poeme după niște sisteme de versuri și de strofe foarte bine structurate. Altminteri, cântau mult, întotdeauna în cor, niște melodii trăgănate și grave, fără a fi acompaniați de alt instrument în afară de vocea lor. La fel ca la Lisabona, și cu toate că păreau să fi făcut legământ de sărăcie, locuiau în clădirile cele mai generoase.

Școlarii care populau orașul se distrau căutând pe poarta uneia dintre ele o broască de piatră ascunsă într-o încrengătură de ornamente sculptate. Atahualpa, care se oprise să contemple lucrarea, nu vedea broasca. Un cerșetor

⁸ Titlu dat profesorilor din Imperiul Inca, mai ales celor care-i educă pe copiii nobililor.

⁹ Echivalentul incaș al bardului.

orb, care stătea cu mâna întinsă lângă poartă, i-a spus așa:

- *Quien piensa que el soldado que es primero del escala tiene mas aborrecido el vivir?*

Incașul, care ieșise din lectică, nu s-a simțit ofensat de acea interpelare; i-a cerut Higuenamotei să-i traducă (deși începuse să înțeleagă și el ceva frânturi de castiliană).

Iar cerșetorul a continuat cu aceste vorbe ciudate:

- Nicio scriere n-ar trebui ruptă sau distrusă, câtă vreme nu e cu totul detestabilă, ci, dimpotrivă, ar trebui comunicată tuturor, mai ales dacă-i inofensivă și se pot trage din ea oarece foloase.

Tunsul care-i însoțea voia să-l facă pe orb să tacă, însă Atahualpa l-a oprit cu o mișcare a mâinii. Astfel, orbul și-a putut toarce mai departe firul gândirii sale obscure:

- Dacă n-ar fi așa, atunci, într-adevăr, destul de puțini dintre cei care scriu ar scrie pentru un singur cititor, fiindcă lucrul acesta nu se face fără osteneală, iar dacă ei își dau osteneala, vor să fie răsplătiți, nu în bani, ci prin faptul că operele lor o să fie văzute, citite și, eventual, lăudate. Cum spune Cicero: „Onorurile produc artele”.

A fost rândul lui Pedro Pizarro, care avea oarece școală, să-i explice în șoaptă lui Atahualpa că Cicero era un mare amauta care trăise cu mult timp în urmă.

- Crezi dumneata că soldatul care se aruncă primul în luptă prețuiește viața mai puțin ca alții? Cu siguranță că nu; numai dorința de glorie îl face să se expună primejdiei. În arte și în litere e la fel.

Apoi, ca și cum ar fi simțit prezența tunsului, bătrânul orb s-a întors către el:

— Teologii predică foarte bine, ca niște oameni care doresc cu tărie salvarea sufletelor. Dar ia întrebă-l pe domnul dacă s-ar supăra să i se spună: „O, ce minunat a predicat Sfinția Voastră!”.

Orbul râdea cu gura până la urechi. Atahualpa și-a scos unul dintre cercei și i l-a pus în palmă. Apoi și-au continuat vizita, în vreme ce tunsul îi vorbea despre *index*, *heretico* și *auto-da-fe*.

Atahualpa și mai ales Higuenamota erau foarte mirați de un lucru pe care-l observaseră: existau, printre localnici, oameni cu burta plină și cu un trai lesnicios, în vreme ce semeni de-ai lor le cerșeau pe la porți, uscați de foame și de sărăcie. Lui Atahualpa și mai ales Higuenamotei li se părea ciudat că nevoiașii aceia îndurau o asemenea nedreptate fără să-i ia pe ceilalți de gât ori să le dea foc caselor.

Pedro Pizarro știa să descifreze foile vorbitoare. Pusese mâna pe o lucrare tradusă în taină de un tuns, pe care o ținea sub haină și din care le citea pasaje

împăratului incaș și însoțitoarei sale cubaneze: „...căci, dacă cei mari își dau seama că nu pot să reziste poporului, ei încep să acorde faimă și stimă unuia dintre ei și îl fac principe, pentru ca la adăpostul lui să poată să-și satisfacă toate poftete”.

Era un tratat politic sosit de curând dintr-o țară numită Florența, pe care tânărul Atahualpa, în înțelepciunea lui atavică, îl simțea ca putându-i fi de un oarece folos în viitor, căci acolo mai stătea scris și că: „În afară de aceasta, pe cei mari nu poți să-i mulțumești în mod cinstit și fără a le face rău celorlalți, pe când poporul îl poți mulțumi astfel; căci dorințele poporului sunt mai cinstite decât ale celor mari, întrucât aceștia din urmă vor să asuprească, iar celălalt vrea să nu fie asuprit”¹⁰.

Nu că tânărului împărat i-ar fi păsat prea tare de fericirea popoarelor. Zdrobise fără nicio strângere de inimă și revoltele din Canare, și pe câinii ăia din Tumbes, cum îi plăcea lui să-i numească, și pe cei din Toledo. Dar simțea că avea o anumită responsabilitate pentru poporul său, așa redus cum era la doar două sute de capete, ultimii supraviețuitori ai imperiului Chinchansuyu. Știa că, pentru a-i salva, trebuia să facă față unor adversari puternici și numeroși, împotriva cărora trebuia să compună o partitură politică foarte subtilă, folosindu-se de toate avantajele terenului și de o înțelegere profundă a echilibrilor și raporturilor de forță. I s-a părut că acel Niccolo Machiavelli nu dădea sfaturi proaste.

Quizquiz s-a aplecat asupra hărților regiunii: voia să știe cum se înălțau munții, cum se deschideau văile, cum se întindeau câmpiile; voia să înțeleagă natura fluviilor și a mlaștinilor. A fost foarte atent la acele lucruri.

Chalco Chimac se iniția în disciplina care stabilea aplicarea legilor și a pedepselor, stând pe lângă un tuns de mare reputație, ce se numea Francisco de Vitoria.

Higuenamota învăța să descifreze foile vorbitoare de la tânărul său protejat, care a devenit preceptorul ei și, zice-se, chiar mai mult.

Atahualpa descoperea fascinat istoria încâlcită a regilor locali.

Cu topi rămâneau perplecși în fata explicațiilor date de tunși fabulelor cuprinse în cutia vorbitoare, pe care o citau în legătură cu orice, de care nu se despărteau aproape niciodată și căreia îi dedicau o adorație obsesivă. Sistemul de organizare sacerdotală de care aparțineau tunșii părea totodată de o infinită complexitate. Quitonenii pricepeau însă două lucruri: exista un loc numit Roma, care stârnea cel mai mare respect, și un preot numit Luther, care stârnea cea mai mare agitație. Până și acel Francisco de Vitoria, care părea de o înțelepciune

¹⁰ Ambele pasaje au fost preluate din: Niccolo Machiavelli, *Principele*, traducere de Nina Facon, Editura Antet, București, 2002, p. 38

superioară, se înfierbânta la evocarea acestui coleg. Atahualpa și oamenii săi nu reușeau să priceapă natura diferendului, însă trebuia să fi fost de mare amploare, de vreme ce era motiv de război în Nord.

Una dintre fabule le displăcea în mod deosebit: povestea unui păstor căruia zeul îi ia totul - femeie, copii, animale, sănătate, bogăție-, din joacă, în urma unui pariu cu un demon, parcă pentru a mai scăpa de plictiseală, ori din orgoliu, pentru a pune la încercare credința bietului om și a arăta cât de devotat rămâne el în orice împrejurare. Zeul acesta nu li se părea deloc serios quitonenilor, iar faptul că în final îi restituie toate bunurile - femeie, copii, animale - bietului păstor (sporindu-le numărul, ca pentru a-și face iertată farsa) nu reușea decât să le crească neîncrederea în privința lui. Viracocha nu s-ar fi gândit niciodată la un joc atât de pueril și de crud. Cât privește Soarele, traseul lui imperturbabil îl plasa cu mult deasupra unor asemenea copilării.

Ceremonia liturghiei însă îi interesa. Sunetele orgii le mângâiau timpanele și le mergeau până-n inimă. Micuțele Cusi Rimay și Quispe Sisa învățau să facă semnul crucii, în joacă, și ziceau că vor să fie botezate.

După câteva zile, tunșii din Salamanca au prins a negustori cu tinerii quitoneni mai ceva ca cei din Lisabona. Unii s-au îngrășat. Unii tunși s-au îmbolnăvit.

Lui Atahualpa îi plăcea să-l asculte pe Francisco de Vitoria vorbindu-i despre drept natural, teologie pozitivă, liber arbitru, precum și despre alte noțiuni a căror complexitate, adăugată faptului că la vremea respectivă incașul nu stăpânea încă prea bine castiliana, făcea înțelegerea aleatorie și, în consecință, dialogul limitat.

Apoi, într-o zi, a venit vestea despre întoarcerea lui Carol Quintul. Pedro Pizarro le spusese atâtea povești cu paladini încât se așteptau să-i întâlnească pe însuși Carol cel Mare, împăratul francilor, și pe nepotul său Roland, înarmat cu credincioasa-i sabie Durandal. Acel Carol nu era însă nici el un oarecare, după cum aveau să se convingă singuri. Armata lui, pe care o presimțeau extraordinară, se apropia de Salamanca, precedată de zvonul succeselor sale în țări îndepărtate. (Realitatea era ceva mai ambiguă, dar asta n-aveau s-o descopere decât mai târziu.)

S-a hotărât trimiterea unei solii în întâmpinarea sa. Chalco Chimac și Quizquiz au fost însărcinați cu acea solie. În schimb, Atahualpa nu i-a permis Higuemamotei să-i însoțească: ibovnica lui n-avea să fie Angelica acelui Carol. În locul ei, un tuns care se arătase interesat de limba quechua avea să facă oficiul de tălmaci. În orice caz, solia respectivă era în primul rând un pretext pentru o misiune de recunoaștere. Chalco Chimac a considerat totuși nimerit să ia cu el

puma lui Atahualpa și câțiva papagali, folositori în tot felul de împrejurări.

15. Carol

Treizeci de călăreți s-au pornit la drum. Calea le-a fost tăiată de un râu pe care l-au trecut printr-un vad. Apoi au văzut tabăra: un câmp plin de corturi mari. Fuseseră oare anunțați de venirea lor? Niște soldați cu izmene bufante s-au dat în lături pentru a-i lăsa să treacă. Caii înaintau printr-o pădure de lănci și steaguri. Au fost întâmpinați de un bărbat pleșuv, cu barbă albă, drapat într-o manta de blană neagră, cu un lanț de argint în jurul gâtului și un inel cu piatră roșie la mâna stângă. Acesta i-a poftit pe Quizquiz și Chalco Chimac să intre într-un cort în fața căruia stăteau de gardă paisprezece soldați înarmați până-n dinți. Cei doi generali au descălecat și au intrat, escortați numai de talmaci, de papagali și de puma ținută în lesă.

Înăuntru, Carol Quintul, înconjurat de mai mulți curteni, stătea așezat pe un jilț de lemn. Avea o barbă neagră, o jiletcă roșie și ciorapi albi. Cei doi vizitatori au fost impresionați de falca lui de crocodil și de nasul său de tapir. Chalco Chimac a vrut să se apropie pentru a-i oferi în dar papagalii, însă două gărzi s-au interpus imediat. Păsările au fost luate, fapt care i-a făcut pe cei doi generali să creadă că darul le fusese acceptat, numai că monarhul nu rostise niciun cuvânt, nu aruncase nici măcar o privire spre penele multicolore. Omul stătea cu gura căscată și părea cu gândurile în altă parte. La picioarele lui era culcat un câine lung și alb, pe care-l mângâia mecanic. Tăcerea s-a prelungit, tulburată doar de răgetele pumei, căroră câinele le răspundea cu un mârâit surd, acesta fiind multă vreme singurul dialog. Cei doi generali așteptau, nesiguri, în picioare. În cele din urmă, la un semn al împăratului, i s-a întins fiecăruia câte o cupă cu niște akha foarte limpede, dar numai Chalco Chimac a acceptat-o. Carol a pus să i se toarne și lui într-o cupă de aur, pe care a golit-o dintr-o sorbire. Și-a șters cu dosul mâinii spuma care-i rămăsese pe buze. Băutura era însoțită de o pasăre friptă, servită pe o tavă din argint, din care a smuls o pulpă pe care s-a apucat s-o roadă metodic, iar quitonenii urmăreau, fascinați, picăturile de grăsime care-i cădeau în barbă. Apoi i-a aruncat câinelui osul și a grăit cu o voce ciudată, joasă, aproape imperceptibilă. Voia să știe dacă, așa cum îi scrisese soața sa, oamenii lui Atahualpa veniseră din Indii pe Marea Ocean. Avea convingerea că nu erau de baștină din insula Vera Cruz, de unde portughezii își aduceau lemnul roșu: cei de acolo nu erau, din câte-i relatase sora lui, regina Portugaliei, decât niște sălbatici mâncători de oameni. Chalco Chimac a încercat să-i povestească despre

Tahuantinsuyu și despre războiul lui Atahualpa împotriva fratelui său, dar monarhul l-a întrerupt, ținând să pomenească despre propriile lui războaie împotriva unui rege foarte puternic, numit Soliman. Chalco Chimac l-a asigurat că, dacă voia, Atahualpa și oamenii lui aveau să meargă să-l supună pe acel Soliman. Carol Quintul a izbucnit într-un râs strident. Oamenii care-l înconjurau au râs laolaltă cu el, dar quitonenii nu și-au dat seama dacă era un râs de complezență sau dacă ideea li se părea și lor extravagantă. În cele din urmă, Carol Quintul s-a ridicat din jilțul său, dând la iveală o statură mediocră, și a strigat că Atahualpa trebuia să plătească pentru jignirea de la Toledo. Incitat de furia stăpânului său, împins de dorința, obișnuită la specia lui, de a-l imita, de a-i fi pe plac și a-l apăra, câinele cel lung și alb a țâșnit în patru labe și a început să latre la vizitatori. Numai că, făcând mișcarea aceasta, a înaintat un pic cam prea mult. Puma a scos un șuierat răgușit și, iute ca un fulger, i-a tras o gheară peste bot. Câinele a bătut în retragere, scheunând. Carol s-a oprit imediat din vociferat și s-a dus la căpătâiul animalului. Îi vorbea cu o voce blândă, într-o limbă necunoscută. Repeta întruna „*Sempere, Sempere...*”. Câinele linge degetele stăpânului său. Un firicel de sânge se scursese pe jos.

Chalco Chimac a spus că Atahualpa dorește să-l întâlnească pe regele Spaniei și că avea să-l aștepte mâine în piața mare din Salamanca, în fața bisericii San Martin.

Bărbatul chel cu barbă albă a pufnit, indignat de enunțarea incompletă a titlurilor stăpânului său, pe care a început să le înșire răspicat - împărat al romanilor, rege al spaniolilor, duce de Burgundia -, însă Carol Quintul, aplecat asupra câinelui său, și-a expediat vizitatorii cu un semn nerăbdător.

16. Plaza de San Martin

Avea oare să vină? Și când? Muncii de îndoieli și alertați de zvonuri, locuitorii Salamancăi începeau să plece din oraș.

Atahualpa și-a adunat sfătuitoarii, iar din discuții a reieșit că cea mai bună șansă a quitonenilor, ținând cont că situația lor nu părea tocmai confortabilă, ci mai degrabă disperată, era să-l prindă într-o ambuscadă pe acel rege al Spaniei. Din moment ce oricum nu mai aveau unde să se ducă, mai bine rămâneau pe loc, au convenit ei. Atahualpa le-a amintit că-și mai puseseră deja în joc viața, chiar în mai multe rânduri, în războiul cu fratele său Huascar, și că scăpaseră de fiecare dată teferi. Nimeni însă dintre generalii, femeile și oamenii lui nu se gândea să compare primejdia de moarte în care se găseau acum cu vreuna din

cele prin care trecuseră până atunci. Ajunseseră la capătul drumului, asta era tot, și nu mai puteau spera decât la o moarte glorioasă. Lumea de sub pământ îi aștepta.

Totuși, Ruminahui s-a ocupat de pregătiri. I-a dat lui Puka Amaru sarcina de a aduna bilele de oțel pentru praștii, săgețile pentru arcuri și toate armele ce puteau fi azvârlite, în special securile scurte, cu lamă dublă, care, aruncate cu putere și pricepere, puteau străpunge cele mai solide armuri. A pus oameni pe acoperișurile caselor din jurul pieței și de pe străduțele ce duceau într-acolo. A ordonat să li se pună cailor zurgălăi, pentru a semăna groaza printre răsăriteni, după care să fie ascunși în biserica San Martin. A poruncit ca toate piesele de artilerie disponibile să fie îndreptate asupra dușmanilor care ocupau câmpul de lângă oraș. A recomandat ca regele Carol să fie prins viu.

Chalco Chimac voia să creadă în posibilitatea unei soluții negociate, dar Ruminahui îl apostrofa:

- Ce vrei să negociezi? Despre ce soluție vorbești? Nu avem nimic altceva de oferit în afară de propria capitulare. Și ce condiții ai vrea să pui? Sugrumarea înainte de arderea pe rug? Lumea de sub pământ n-o să-ți accepte cenușa.

Atahualpa a știut atunci că era momentul să-și îmbărbăteze oamenii, fără ocolișuri, fără niciun protocol, fără interpuși, pentru că, în fond, după atâtea încercări, aveau să moară împreună. Prin urmare, le-a vorbit ca unor tovarăși de suferindă: „Credea voi oare că soldatul care se aruncă primul în luptă e mai sătul de viață ca alții?”.

Istoria, le-a spus el, avea să rețină că niște bărbați, în acea țară îndepărtată, se ridicaseră împotriva unora mult mai numeroși. Nu pierduse vremea prin mănăstirile din Salamanca. Le-a povestit despre Roland la Roncevaux, despre Leonidas la Termopile. Dar le-a mai povestit și despre cum a zdrobit Hannibal legiunile romane la Cannae. Dacă aveau să moară, lumea subpământeană a zeului-șarpe urma a-i primi ca pe niște eroi. Sau poate că istoria avea să-i celebreze pe cei o sută optzeci și trei de viteji care, doborând un imperiu, s-au acoperit de glorie și de bogății. Însuflețiți, oamenii au început să aclame, agitându-și topoarele. Apoi fiecare a trecut la postul său.

Dimineața, orașul se golise de locuitori, cu excepția câtorva cerșetori și a unei mâini de *conversos*. Căinii vagabonzi se mirau și ei de așa o pustietate. Liniștea de pe străzi amintea de Lisabona înainte de furtună. Așteptarea apăsa ca o povară strivitoare pe umerii oamenilor. Am auzit cu urechile mele de la nenumărați quitoneni cum, fără să-și dea seama, au făcut pe ei de frică.

Marea piață San Martin cuprindea, în partea de sud, niște clădiri dispuse în formă de semilună, față în față cu biserica. Laturile de nord și de vest erau

închise de niște case de piatră, cele din nord având jos niște arcade. Partea de est era mai deschisă, fiind delimitată doar de niște tarabe și de un turn care avea în vârf un cadran ce împărțea ziua în douăsprezece momente. Acea era latura care-i îngrijora pe generali. Ei ar fi preferat o piață închisă complet, cu ieșiri înguste pe sub bolți de piatră, precum cele din Cajamarca, de exemplu. Dar nu mai era timp de stat pe gânduri. Pândarii anunțau sosirea lui Carol Quintul.

Niște infanteriști înarmați cu lănci cu lamă lungă deschideau calea împăratului care venea călare, dimpreună cu mai mulți curteni, adăpostiți cu toții sub un baldachin mare, de pânză, purtat de niște servitori pedestri. De o parte și de cealaltă, pe două coloane, soldați în uniforme înzorzonate cărau pe umăr halebarde și arcebuze. Niște căruțe trase de cai închideau cortegiul cu partea de intendență. În total, probabil două mii de oameni. Grosul armatei, pe care Quizquiz și Chalco Chimac o evaluase la patruzeci de mii, rămăsese pe câmp. Raportul avea să fie deci de doar unu la zece. Spre deosebire însă de Toledo, unde populația fusese surprinsă în somn, oamenii erau de astă dată înarmați și puși pe luptă.

Carol Quintul avea o armură neagră-aurie și călărea pe un cal negru, drapat într-o mantie roșie.

Higuenamota a fost trimisă în întâmpinarea lui, singură. Prințesa cubaneză își dăduse jos mantia din puf de liliac și înainta goală sub soarele ajuns la amiază. Printre soldați s-a iscat rumoare. Un tuns venit cu armata răsăritenilor s-a apropiat de ea, întinzându-i cutia lui vorbitoare.

- *Reconoces el dios unico y nuestro senor Jesus Christ?* a întrebat-o el.

Higuenamota a luat cutia și, obișnuită cu acele discursuri, a zis:

- *Reconozco el dios unico y vostro senor Jesus Christ.*

Apoi, aruncându-i preotului o privire ironică, a deschis prețioasa cutie și a citit:

- *Fiat lux, et facta est lux*, arătând cu degetul către soarele de deasupra capetelor lor.

Atunci, un șuier a străbătut piața, iar o săgeată s-a înfipt în grumazul calului lui Carol Quintul. Un altul l-a urmat imediat, mai grav și mai vibrant, iar calul a fost lovit în cap de o bilă de fier doar un pic mai mare decât lățimea unui deget. În curând, cerul întreg a fost brăzdat de proiectile, concentrate toate asupra călăreților. Trăgătorii, plasați pe acoperișuri, aveau consemn să omoare mai întâi caii, așa că le luau la țintă țeștele cu arcurile și praștiile lor. Unul după altul, animalele se prăbușeau scoțând nechezături sfâșietoare. Atunci au răsunat mai multe strigăte, toate zicând: „*Salva el Rey!*”, iar oamenii din gardă au format un careu în jurul lui Carol. Acea a fost prima lor greșală.

A doua a fost comisă de arcebuizerii care i-au luat la țintă pe trăgătorii de pe acoperișuri, dar care, în acea poziție și de la acea distanță, și-au descărcat armele fără a-l atinge pe niciunul.

Atunci s-au deschis porțile bisericii, de unde au țâșnit quitonenii călare, cu Atahualpa în frunte. Arta ancestrală a echitației făcuse din ei niște călăreți de excepție. Simțul tactic și cutezanța pe care și-o căliseră de-a lungul odiseei lor au fost hotărâtoare în momentul asaltului. Copitele cailor au bocănit pe caldarâm în timp ce incașii încercuiau masa compactă a răsăritenilor, masă care s-a strâns și mai tare sub efectul surprizei, astfel că arcebuizerii nu mai aveau suficient spațiu pentru a reîncărca, înghesuiți cum erau unii într-alții și stânjeniți de cadavrele de cai, iar, dat fiind că în acel moment componenții gărzii regale ce formau cordonul exterior înclinau lăncile pentru a se apăra și a preîntâmpina o eventuală intruziune, ansamblul arăta ca o armată de arici strânși ghem și zvâcnind convulsiv.

Hora trebuie să continue în ritm susținut pentru a înăbuși orice tentativă de ieșire din încercuire. De îndată ce vreun lăncier încearcă să străpungă un cal pentru a-și croi o cale de trecere, călărețul următor îl lovește cu sabia în ceafă. Săgețile și bilele de fler plouă în continuare asupra soldaților neînzestrați cu scuturi, lovind în inima ariciului. „*Dios salve al Rey!*” Generalii se strâng roată în jurul lui Carol Quintul și îl apără cu trupurile lor.

Spaniolii mor, dar munițiile se împrăștiează, iar cei rămași în picioare suflă în cornii luați de la cadavrele camarazilor lor pentru a chema ajutoare. Armata rămasă în câmp se va pune în mișcare, situația trebuie rezolvată cumva, altminteri lupta e pierdută. Trebuie acționat rapid. Așa că Ruminahui dă bice calului și se lansează în galop către sulite și trece peste ele cu un salt extraordinar, practic imposibil, pentru a ateriza în spatele cordonului format de lăncieri, și calul calcă oamenii în picioare, și Ruminahui lovește cu ciocanul lui imens, în stânga și-n dreapta, și zdrobește armurile cum ai zdrobi fibrele cărnii ca s-o frăgezești.

Breșa e făcută, așa că se năpustesc cu toții prin ea. În momentul acela, quitonenii sunt niște demoni posedați de dorința de-a ucide, sapă cu topoarele o tranșee umană care trebuie să-i ducă până la rege; n-au uitat că el este principalul obiectiv, dar, în nebunia sângeroasă care le animă brațele, nimeni n-ar putea jura că-și mai amintesc de consemnul de a-l prinde viu.

Atunci Atahualpa vine în fuga mare, iar calul său, asemenea celorlalți, calcă în picioare viii și morții; incașul vrea să ajungă la învălmășeala în care distinge armura regelui sclipind încă în soare, dar încovoiindu-se tot mai mult sub lovituri, și începe și el să treacă prin sabie tot ce prinde, răsăriteni, quitoneni, fără a face

vreo diferență, întrucât știe că viața lui și a oamenilor săi depinde de cea a lui Carol.

Carol luptă vitejește, iar ducele de Alba se luptă și moare alături de el, străpuns de sabie, și ducele de Milano se luptă și cade sub loviturile de topor, și poetul spaniol Garcilaso de la Vega moare punându-se între rege și lamele care șfichiuesc prin aer și care scormonesc prin despicăturile din armuri, iar Carol va muri și el, căci cade la rândul său, iar greutatea armurii nu-l lasă să se ridice la loc, de parcă ar fi o țestoasă dată pe spate, și-atunci quitonenii se aruncă asupra lui să-l sfâșie ca niște câini care se bat pe un stârv, și-i smulg bucăți din carapace, de parcă ar fi niște trofee. Carol însă se zbate, nu e încă mort, se zvârcolește ca un animal rănit, iar atacatorii săi se înghesuie care mai de care să-i curme viața.

Până la urmă, Atahualpa ajunge la ei, dar în momentul acela nu mai există împărat, nici într-o tabără, nici în cealaltă, și omenii lui nu-l ascultă când le strigă să se oprească, așa că trebuie să împartă lovituri cu latul securii și să-și cabreze calul, și când ajunge în sfârșit la rege, sare jos din șa și-l ajută pe Carol să se ridice.

Regele este rănit la obraz și la mână, sângele îi șiroiește de sub mână, hainele îi sunt sfâșiate, e pe jumătate gol, însă mâna pusă de Atahualpa pe umărul lui acționează ca un balsam protector magic: ea îi scoate brusc pe atacatori din nebunia lor ucigașă și le încremenește brațele răzbunătoare. Lupta s-a încheiat. Soarele luminează în continuare piața. Pe cadranul din turn, acul cel mare a revenit în punctul de pornire.

17. Incașiada, cântul I, strofa 11

*Vedeți, dară, că nu-s făgăduieli mincinoase,
Nici fapte plăsmuite, nici pure născoceli
Precum la cel străin, ale cărui lingușitoare muze
Găsesc adevărul prea simplu și vor a-l dichisi.
Aici realitatea întrece-orice scorneală
Și orișice minune vreodat' închipuită,
Chiar pe Roland cel brav, de-ar fi adevărat,
Pe vajnicul Rodomont, pe aprigul Roger.*

18. Granada

Unii au susținut că, punând la cale acel atac-surpriză, Atahualpa s-a făcut vinovat de neloialitate, numai că trebuie avute în vedere și amenințările pe care Carol Quintul le proferase dinaintea emisarilor incașului, legate de povestea de la Toledo. În plus, quitenenii putuseră vedea cum îi tratau adepții zeului ținut în cuie pe cei care nu le împărtășeau întru totul credința; și atât de tare țineau la treaba asta, încât supunerea față de legendele lor a fost chiar primul lucru pe care preotul i l-a cerut Higuenamotei, în piața San Martin din Salamanca.

În orice caz, capturarea regelui a cufundat Spania în neagră descurajare și a produs stupoare în toată Lumea Nouă.

Atahualpa știa că salvarea quitenenilor nu ținea decât de rămânerea în viață a ostaticului lor. Prin urmare, a hotărât părăsirea Salamancăi pentru un loc cu fortificații mai zdravene.

Cortegiul quitenenilor a traversat Spania, escortat de armata lui Carol, care-l înconșura cu umbra-i ostilă, ca un porcușor-de-mare urmărit cu privirea de o pumă imensă, pregătită să-l devoreze. Au trebuit să facă față mai multor încercări de evadare orchestrate din exterior, dar starea melancolică în care căzuse regele și care-l priva de orice voință proprie i-a ajutat să le zădărnicească pe toate.

La capătul acelei procesiuni, s-au instalat într-un palat roșu, construit cândva pe un pinten stâncos de adepții unei religii rivale, care ocupaseră multă vreme acele locuri înainte de a se vedea alungați, în urmă cu nu prea mult timp. De-acum încolo, Alhambra din Granada avea să fie fortăreața lor Sacsayhuaman.

În interiorul edificiului, ascuns în spatele zidurilor, se afla un palat construit special pentru Carol, dar în care acesta nu călcase niciodată. Deși lucrările nu fuseseră încheiate, Atahualpa a reparat acea neglijență instalându-l acolo, dimpreună cu servitorii, cu curtenii, cu câinele și cu tot confortul cuvenit rangului său. Soția și cei doi copii ai lui au părăsit Toledoul pentru a i se alătura. Treptat-treptat, acesta a ieșit din amorțeală, iar din spatele bărbatului zdrobit a reapărut monarhul. Pentru a-l ajuta, Atahualpa i-a oferit toate aparențele puterii, ocupându-l cu treburile imperiului său. Într-adevăr, îl lăsa să-i primească pe emisarii din diversele regiuni ale Lumii Noi, care veneau să se intereseze de noua situație, nemaivăzută, și de consecințele politice pe care le-ar putea avea. După aceea, incașul îi primea și el. Așa s-a putut desena harta politică a continentului, în centrul căruia domnea suveranul de care el dispunea după bunul plac.

Imperiul lui Carol Quintul părea aproape la fel de întins ca Tahuantinsuyu,

numai că era ceva mai fragmentat: la sud-vest, Spania, la nord, Țările de Jos și Germania, la est, Austria, Boemia, Ungaria și Croația, amenințate de Soliman, cuceritor de temut, aflat în fruntea unui alt imperiu, mai îndepărtat. La sud, aproape de Spania, dar despărțită de ea printr-o mare, era o regiune ce părea a face obiectul tuturor lăcomiilor, Italia, tărâm al războaielor continue, unde trăia mai-marele tunșilor, reprezentantul pe pământ al zeului ținut în cuie. Marele rival al lui Carol pentru supremația Noii Lumi era regele unei țări care-i tăia imperiul în două, Franța, al cărei teritoriu era amenințat la rândul său de o insulă din nord, Anglia. O confederație micuță, situată în inima continentului, Elveția, alimenta cu soldați toate armatele. Vecina Portugalia era un regat de exploratori care străbăteau mările în lung și-n lat, în căutarea altor lumi.

În extremitatea sud-vestică a Spaniei, o strâmtoare căreia-i ziceau Coloanele lui Hercule se deschidea spre Marea Ocean, pe care quitenenii reușiseră s-o traverseze. Pe versantul sudic al strâmtoării începea țara maurilor, ai cărei regi fuseseră alungați din Spania în urmă cu patruzeci de recolte. (Higuenamota a calculat că asta coincidea cu venirea spaniolilor pe insula ei.) Unii dintre acești mauri rămăseseră în Granada, chiar și după înfrângerea conducătorilor lor; erau numiți *moriscos*. Trăiau pe un deal de lângă Alhambra, Albaicin, ceea ce, în limba lor, însemna „amărășteni”.

Armata imperială se instalase nu departe de Granada, într-un oraș fortificat, numit Santa Fe, unde curtea Spaniei se reunise pentru a încerca să stabilească o strategie de contracarare a situației de criză în care-i azvârlise capturarea regelui lor.

Erau adunate acolo personajele cele mai puternice din regat, în afară de rege: consilierul cu cap de mumie, Juan Pardo Tavera, bătrânul Nicolas Perrenot de Granvelle, care-i întâmpinase pe Chalco Chimac și Quizquiz în tabăra lui Carol Quintul, Francisco de los Cobos y Molina, secretarul său de stat, care purta, atârnată de gât, o cruce mare și roșie, încrustată cu un rubin uriaș, Antonio de Leyva, duce de Terranova și prinț de Ascoli, care supraviețuise masacrului din piața San Martin, dar rămăsese beteag de picioare zăcând îndelung pe câmpul de luptă, fiindcă fusese crezut mort. Acesta din urmă pleda pentru un asalt imediat, dar ceilalți considerau Alhambra inexpugnabilă, cel puțin câtă vreme avea să fie ținut ostatic acolo împăratul Carol.

E adevărat că ambuscada de la Salamanca le permisesse quitenenilor să iasă dintr-o situație disperată. Numai că aceasta rămânea în continuare nesigură. Atahualpa se bucura de victoria lui și de prestigiul pe care ea i-l conferea, dar era conștient că avantajele pe care le obținuse aveau să se piardă dacă nu erau consolidate. În curând, luarea prin surprindere n-avea să mai meargă, iar

disproporția forțelor rămânea problematică: erau în continuare doar o mână de oameni, iar în fața lor stătea o lume întreagă.

Respectul pe care emisarii veniți din toate părțile i-l arătau prizonierului său îl liniștea: cu regele Spaniei aflat la bunul său plac, știa că deține o marfă de mare preț. Carol însuși l-a convins de acest fapt când i-a propus să-i țină ostatici pe cei doi copii ai săi - micuțul prinț moștenitor, Filip, pe atunci în vârstă de cinci ani, și sora sa, Maria, cu un an mai mică - în schimbul eliberării lui. Propunerea aceea îl făcuse să râdă pe Atahualpa. Carol, stânjenit, râsese și el, uitându-se cu coada ochiului la nevastă.

Când Carol primea un musafir în palatul său ridicat doar pe jumătate, acesta era condus apoi în palatul adiacent, cel al vechilor regi, unde își făcuse tabăra Atahualpa. Vizitatorul străbătea niște săli întunecoase, unde deviza lui Carol Quintul, rege al Spaniei și conducător al Imperiului Romano-German, fusese gravată pe desenul unei coloane albe, încrustate pe o ceramică albastră: *Plus ultre*, deviză care în limba savantă a învățaților acelei lumi înseamnă „și mai departe” și pe care Atahualpa se gândea s-o adopte și el. După aceea, vizitatorul trecea pe lângă un bazin împrejmuț cu gard viu, în care se oglindeau ca niște bărci răsturnate câteva arcade, și vegheat de un turn masiv din piatră roșie, având forma unui cub crenelat, iar în cele din urmă pătrundea în sala ambasadorilor, cufundată pe jumătate în beznă, în fundul căreia fuseseră decupate trei firide ce dădeau spre câmpia și munții înzăpeziți ai Granadei, dar ale căror ferestre erau parțial obturate de vitralii ajurate. Atahualpa se așeza pe pervazul ferestrei centrale. În dreapta sa stătea, în picioare, uriașul Ruminahui. În stânga sa, prințesa Higuenamota se întindea pe perne.

Vizitatorul, după ce tocmai lăsase în urmă curtea scăldată în lumină, clipind din ochi și orbit de razele soarelui, care se strecurau prin găurile din ferestre, abia distingea, în *contre-jour*, siluetele monarhului și ale celor doi sfetnici ai săi, care-i apăreau astfel ca niște umbre asimetrice. Deasupra capului său, un tavan de lemn minunat lucrat înfățișa cerul plin de stele și-l apăsa încă și mai tare.

Chiar aici, Carol Quintul, descoperind sala în care strămoșii săi acceptaseră capitularea vechilor regi din vremurile de odinioară, strigase, nu de mult: „Nefericit om, cel care-a pierdut așa o frumusețe!”. Petrecuse acolo un răgaz minunat după nunta sa cu regina, pe care însă treburile imperiului îl obligaseră să-l scurteze, și nu se mai întorsese niciodată de atunci. Când a auzit acea vorbă, Atahualpa i-a spus lui Carol: „Nefericit om, cel care, putându-se bucura de așa o frumusețe, n-a știut să profite de ocazie atunci când o avea!”. Și îl consola pentru acea nefericire arătându-i că, mulțumită lui, se putea delecta acum cu splendorile palatului pe care strămoșii săi îl cuceriseră.

Unul dintre primii vizitatori a fost tocmai stăpânul de odinioară al Granadei, Boabdil, alungat în urmă cu patruzeci de recolte, care venea să ceară ceva, orice, și căruia nu i s-a dat nimic. Bătrânul cu turban s-a reîntors la exilul său, având să moară la scurt timp după aceea. Carol însă, tulburat de acea vizită, le-a zis celor care-i stăteau în preajmă (vorbele fiindu-i imediat raportate gazdei): „Nefericitul sunt eu”.

Atahualpa a primit un bărbat foarte tânăr, de obârșie din Florența, orașul marelui *amauta* Machiavelli, pe care-l studiasse la Salamanca. Tânărul se numea Lorenzino, provenea dintr-o familie importantă, de' Medici, și era animat de o pasiune arzătoare când rostea aceste cuvinte stranie:

- Dacă republicanii ar fi bărbați, ce revoluție s-ar face mâine în oraș!

Nici Higuenamota, nici Pedro Pizarro nu înțelegeau nimic din acea frază, dar el îi vorbea incașului de palate amețitoare și de comori uriașe, pentru a-l atrage în niște războaie complicate. Înainte de orice, îi cerea ajutorul pentru a-l răsturna pe vărul său, regele Florenței, un desfrânat care-și tiraniza poporul. Stârnit de descrierile acelei țări fabuloase, Quizquiz visa să pornească în explorarea ei, dar n-a obținut de la Atahualpa, căruia nu-i spunea mare lucru ideea unui regim politic bazat pe un fel de colegialitate seniorială a cărei autoritate era dată de popor, nu de Soare, decât promisiunea că-i va acorda azil și protecție tânărului florentin.

Un om venit dintr-un oraș din Germania, numit Augsburg, fusese trimis de reprezentanții unei familii, Fugger, care nu erau chiar nobili, nici *curacas*¹¹, dar care se aflau în fruntea unui fel de *ayllu*¹². Erau negustori care făceau negoț cu aur și argint. Trimisul era îmbrăcat foarte simplu, iar Carol l-a primit cu multă morgă. Totuși, quitonienii observaseră un dezechilibru ciudat. În societatea răsăriteană, aurul și argintul nu servesc doar ca ornamentație ori ca atribut nobiliar, ci-i conferă celui care le deține o putere considerabilă, prin faptul că-i permit, sub forma unor bucățele mici și rotunde, să dobândească și să schimbe tot felul de bunuri. Astfel, trimisul Fuggerilor îl presa pe împărat să achite anumite angajamente care fuseseră înscrise pe niște foi vorbitoare, ce făceau oficiul de quipus¹³, altminteri aprovizionarea cu aur și argint avea să fie întreruptă. Perspectiva aceasta părea a-l pune pe Carol într-o mare încurcătură. Cât despre Atahualpa, acesta se lăsa în voia visării și zâmbea gândindu-se la munții săi andini, care erau plini de acele metale.

¹¹ Termen din limba quechua desemnând un conducător al unei regiuni sau comunități, care îndeplinea și funcția de magistrat.

¹² Echivalentul incaș pentru clan sau trib.

¹³ Sistem incaș de înregistrare a datelor, constând de obicei din fâșii de piele ori fire împletite din lână de lamă sau alpaca, pe care informațiile sunt codificate sub forma unor noduri dispuse în diferite grupări și poziții.

Un *amauta*, sosit și el de la Augsburg, a venit să discute cu el despre prezența „reală” a zeului ținut în cuie în cadrul ceremoniilor religioase care implicau băutul de băutură neagră și mâncatul de pâine. Omul se numea Philipp Melanchthon și purta o pălărie turtită, din stofa neagră. Atahualpa s-a prefăcut a-l asculta cu atenție, întrucât văzuse că împăratul Carol, deși acestuia nu-i plăceau deloc nici individul, nici ideile sale, îl primise totuși și se întreținuse cu el îndelung, părând a nutri, dacă nu îngrijorare (căci ea nu putea fi decât secundară, dată fiind situația în care se găsea), atunci măcar o vie preocupare în legătură cu acele chestiuni. Melanchthon era trimisul unui personaj pe care Carol îl considera drept un veritabil demon, acel Luther care iscase o revoltă religioasă fiindcă dorea reformarea anumitor aspecte ale cultului creștin și rediscutarea unor puncte ale doctrinei, a căror importanță quitenenilor le era greu s-o priceapă.

Sosit de la Paris, unde plecase să studieze, un tuns ceruse audiență la Carol, pentru a discuta despre cea mai bună modalitate de contracarare a influenței tot mai mari a lui Luther. Noua situație generată de năvălirea lui Atahualpa modifica întrucâtva prioritățile politice; totuși, din perspectiva reprezentanților religiei locale, al căror fervent apărător se voia a fi Carol, combaterea acelor rebeli reformatori veniți din nord era nu mai puțin urgentă. Atahualpa a ascultat cu interes explicațiile tunsului, al cărui nume era Ignățiu de Loyola. Era un omuleț cu privirea vie, în ochii căruia se amestecau șiretenia și bunătatea, căruia îi plăcea să vorbească despre convingerile lui și care avea harul discursului limpede, așa încât quitenenii au profitat de vorbele lui pentru a-și spori cunoștințele legate de legendele Lumii Noi.

Răsăritenii credeau într-o familie de zei alcătuită dintr-un tată, o mamă și fiul lor. Tatăl trăia în cer și își trimisese fiul pe pământ, pentru a-i salva pe oameni, dar, după multiple aventuri și o serie întreagă de neînțelegeri, acesta se lăsase ținut în cuie pe o cruce de cei pe care venise să-i ajute și care nu-l recunoscuseră. Apoi fiul se întorsese din lumea subpământeană și se alăturase tatălui său în cer. Din ziua aceea, luminați în privința adevărului și chinuiți de greșeala lor, răsăritenii așteptau cu speranță întoarcerea fiului pe pământ. În același timp, nu conteneau să se roage și s-o venereze pe mamă, care avea strania particularitate de a fi rămas fecioară atunci când tatăl o fecundase. Mai exista și o divinitate secundară, căreia îi ziceau „sfântul duh” și care se confunda când cu tatăl, când cu fiul, când cu amândoi. Semnul acela cu mâna pe care îl făceau întruna adepții cultului creștin reprezenta crucea pe care fiul fusese ținut în cuie. Astfel, toate acțiunile lor pretindeau a fi dictate de dorința de a repara ingratitudinea pe care strămoșii lor i-o arătasera zeului, torturându-l și

țintuindu-l pe o cruce de lemn, pe care o ridicaseră pe vârful unui munte, într-o țară îndepărtată, de unde fuseseră alungați, dar pe care visau s-o recucerească.

Tot războiul cu maurii venea din faptul că aceștia, deși știau de existența lui, refuzau să i se supună zeului ținuit în cuie. Îl recunoșteau pe tată, dar nu și pe fiu. De asemenea, aveau obiceiuri alimentare diferite și o limbă diferită. Aceasta le fusese de ajuns, pare-se, pentru a o ține tot într-un război, vreme de sute de recolte. Un al treilea trib, al evreilor, deși mai vechi, avea obiceiuri asemănătoare cu cele ale maurilor. De exemplu, tăiau un capăt din pielea membrului băieților la scurt timp după nașterea acestora, refuzau să mănânce porc, nu consumau carne decât dacă aceasta fusese binecuvântată de preoții lor și sacrificată după anumite ritualuri. (În schimb, puteau bea băutură neagră, ceea ce maurilor le era interzis.) Nu practicau nici ei cultul zeului ținuit în cuie, care fusese totuși cândva unul de-ai lor. Spre deosebire însă de mauri, cărora li se dăduse voie să rămână după înfrângerea și exilarea ultimului lor rege, Boabdil, evreii, care n-aveau nici rege, nici regat, fuseseră alungați cu brutalitate din Spania, pentru că nu-și arătaseră supunerea față de zeul ținuit în cuie și nu renunțaseră la propriile obiceiuri. Cei care rămăseseră, plătind acest preț, și care erau numiți *conversos* erau urgisiți și suspectați în continuare că ar fi rămas fideli vechii lor credințe. Inchiziția îi persecuta, mergând până la a-i arde pe rug. Tunsul Loyola nu era de acord cu această politică, la fel cum nu era nici cu cea pe care o numea *limpieza de sangre*, puritatea sângelui, ce făcea practic imposibilă trecerea dintr-un trib într-altul.

- Domnul nostru Iisus Hristos, zicea el, nu e în venele noastre, ci în inimile noastre.

Îmbogățit cu acele informații, Atahualpa a hotărât că era momentul să-și caute niște aliați. I-a propus lui Carol să dea un edict care să autorizeze diferitele culturi pe cuprinsul întregului său regat, la care s-ar cuveni pur și simplu adăugat și cultul Soarelui. Carol Quintul, cu gura căscată, a părut mai întâi a nu înțelege despre ce vorbea incașul, deși Higuenamota, perfecționându-se în rolul ei, tradusese perfect propunerea acestuia. Apoi împăratul, cu mușchii feței tresăltându-i sub piele, a început să urle de indignare, scuipând ca o lamă, pentru a refuza în cele din urmă, tăntoș.

Atahualpa nu era în măsură să-i impună decretele sale la scara imperiului, nici chiar a Spaniei, dar i-a însărcinat pe Chalco Chimac și Pedro Pizarro să se ducă și să facă măcar cunoscută propunerea sa locuitorilor Granadei. Ea a iscat multă forfotă pe străduțele albe din Albaicin și chiar și pe dealul Sacromontelui din vecinătate, unde efluviile Inchiziției ajunseseră să semene teamă și consternare. Se începuse cu arderea de evrei pe rug. Toți știau ce însemna asta:

în curând, aveau să fie arși și *moriscos*. Suținătorii religiei maurilor nu vedeau însă cu ochi buni perspectiva creșterii numărului de divinități. „Allah e cel mai mare”, repetau ei cu înverșunare. La început, nici nu concepeau să-și lărgască panteonul. Și totuși, exemplul acelor *conversos* evrei pe care-i aveau sub nas (căci trăiau cu ei în bună înțelegere) le dădea de gândit: nu trebuiau oare acei *conversos* să adopte riturile și credințele stăpânilor creștini? Ba mai mult, nu trebuiau oare să și renunțe la propriile obiceiuri, pentru a nu fi trimiși la moarte?

La urma urmelor, „Allah e cel mai mare” nu înseamnă că *doar* Allah este mare. Chiar deviza lor permitea, poate, coexistența zeului lor unic cu alte divinități secundare.

Unii au început să se uite altfel la soare.

19. Margareta

Prizonier în palatul său neterminat, ale cărui rotunjimi aveau acum pentru el ceva ironic și amar (fără a putea spune cu exactitate ce anume), Carol nu se putea desprinde de propria melancolie, dar își menaja nervii și sănătatea jucând un joc asemănător hnefatafl-ului¹⁴, unde niște figurine negre și albe se înfruntau pe o placă de lemn împărțită în șaizeci și patru de pătrate. Ironia, în acel caz, n-avea cum să-i scape: scopul jocului consta în capturarea regelui.

Îi învățase pe generalii incași regulile, iar dacă Chalco Chimac devenise rapid un adversar redutabil, Quizquiz era cel care, atunci când timpul îi permitea, îi ocupa serile împăratului jucând cu el nenumărate partide și pierzându-le aproape pe toate.

Într-o bună zi, pândarii lui Quizquiz au anunțat sosirea unei vizitatoare. Era o regină, sora regelui Franței, care se prezenta la Alhambra pentru a solicita o audiență la cei doi împărați. Venea însoțită de o suită numeroasă, iar lectica îi era trasă de patru cai albi ca zăpada. Părul îi era aranjat cu deosebită grijă, iar mantia pe care o purta avea o țesătură încântătoare. Chipul și castiliana ei erau dintre cele mai grațioase, deși era cam palidă la față, iar accentul său, diferit de al oamenilor de acolo.

De altminteri, s-a întreținut cu Carol într-o limbă necunoscută, așa că niciunul dintre quitoneni n-a știut ce-și spuneau. Martorii au remarcat, totuși, figura stacojie a lui Carol, care, din nou, se sufoca de furie, în vreme ce Margareta (acesta era numele reginei) i se adresa pe tonul cel mai rece cu putință.

Până la urmă, tânărul Lorenzino, care nu se întorsese încă în orașul său,

¹⁴ Joc foarte popular în Scandinavia medievală, cu piese li câmp de joc ce îl înrudesec întrucâtva cu șahul.

Florența, le-a dat quitenenilor lămuririle de care aveau nevoie: nu era prima vizită pe care regina i-o făcea împăratului. Își amintește că, pe vremea când Lorenzino era copil, regele Franței pierduse o bătălie și fusese luat prizonier de trupele imperiale. Sora sa Margareta venise atunci la Carol pentru a-l convinge să-l elibereze, dar în zadar. Regele francez și-a datorat până la urmă eliberarea doar promisiunii de a-i ceda rivalului său niște bucăți zdravene din regat.

Or, după cât se părea, regina Margareta venea acum să ceară înapoi acele teritorii, în numele fratelui ei și al Franței.

Îmbogățit cu acele informații, Atahualpa a acceptat s-o primească în sala ambasadorilor.

Deși înțelegea din ce în ce mai bine limba acelei țări, voia ca Higuenamota să-i slujească în continuare de tălmăci, fiindcă astfel putea să reflecteze, în timp ce ea îi traducea spusele răsăritenilor, dar și fiindcă îi era dragă prezența ei și îi purtase întotdeauna noroc, intimidându-și de fiecare dată interlocutorul.

Aflat în dreapta lui, Lorenzino luase de data aceea locul lui Ruminahui, pentru a limpezi eventualele puncte neclare din discursul vizitatoarei.

Or, acestea nu lipseau deloc.

Regatul reginei, Navarra, se afla între Spania și Franța, iar una dintre cererile Margaretei era garantarea de către împăratul Carol a renunțării la orice revendicare asupra pământurilor ei.

Regele Franței dorea să-și recupereze teritoriile din nord, Flandra și Artois, pierdute în urmă cu patru recolte, prin tratatul de pace de la Cambrai.

El voia ca regele Spaniei să renunțe definitiv la Burgundia, o regiune ce părea a avea o importanță deosebită pentru ambele părți.

Revendica, de asemenea, suveranitatea asupra a două orașe din țara numită Italia - Milano și Genova.

Mai era vorba și de o țară numită Provența, cu orașele Nisa, Marsilia și Toulon.

Toate acestea îl interesau mult prea puțin pe Atahualpa. Ce-i păsa lui de Burgundia sau de Artois? Ce însemna Milano sau Genova? Nimic. O idee. Nici măcar o idee. Un cuvânt. Niște locuri de a căror existență habar n-avea în urmă cu un an, o lună, o săptămână, o zi. Orizontul lui Atahualpa era Andaluzia: respinsese cu o simplă mișcare a mâinii pretențiile unui Boabdil, care voia să-și recupereze bunurile. În schimb, putea, fără nicio remușcare, să dea pe mai nimic teritoriile unui imperiu care nu-i aparținea. Le putea arunca și la câini, nu conta. Nu erau decât niște puncte pe o hartă.

Dar de ce ar face-o, în fond?

Margareta de Navarra și-a coborât glasul. Pricepuse că Atahualpa venea de

dincolo de mări, nu din est sau din sud, ci din vest. Poate din Indii, din Moluques, din Cipango sau poate de altundeva. Știa că acesta era foarte departe de casă, dar că, urmare a unor împrejurări aparte, unde soarta armelor îi fusese favorabilă, dispunea după bunul său plac de Carol Quintul, împărat al romanilor, rege al spaniolilor, rege al Neapolelui și al Siciliei și duce de Burgundia. Era o situație de-a dreptul incredibilă.

Vorbea acum cu o voce blândă, dar fermă. Creștinătatea n-avea să tolereze niciodată o asemenea situație. Papa în niciun caz n-ar tolera-o. Ar porunci organizarea unei cruciade pentru recuperarea Granadei, deși relațiile sale cu Carol nu erau dintre cele mai bune. Inchiziția avea să-i declare negreșit eretici pe adoratorii Soarelui. Ferdinand, arhiducele Austriei, s-ar grăbi să vină în ajutor fratelui său, în fruntea unei armate formidabile. Însă marele rege venit de peste mări - la aceste cuvinte, Margareta a făcut o mică reverență - putea conta, dacă dorea, pe sprijinul regelui Franței. Francisc, fratele ei, încheiase, nu-i așa, o alianță cu Soliman, împăratul Sublimei Porți, mai-marele necredincioșilor. Spre deosebire de Carol, Francisc Preacreștinul nu fusese întotdeauna un apărător îndârjit al creștinătății. În disputele religioase ce ațâțau spiritele în teritoriile din nord, arătase cumpătare și înțelegere față de luterani. De unde se putea trage concluzia că, dacă împăratul venit de peste mări era de acord, o alianță indisolubilă se putea încheia între cele două țări. Francisc I, regele francezilor, îi oferea lui Atahualpa prietenia și sprijinul lui. Căci, la urma urmelor, cine și-ar dori Soarele drept dușman?

Atahualpa ascultase cu mare atenție. Elocvența dovedită de regina Navarrei și ceea ce înțelegea el din echilibrele Lumii Noi îl incitau să-i dea tot ce venise să ceară, în schimbul unui prețios ajutor militar. Propunerea de aliere cu regele Franței era realmente providențială. Numai că ea se izbea de un obstacol greu de depășit: contrar lucrurilor pe care voia să le creadă Margareta, Atahualpa putea dispune după bunul plac de rege, dar nu și de regat, iar Carol, chiar și așa, ostatic, era încă rege și împărat. Numai el putea să cedeze un teritoriu sau altul din imperiul său. Atahualpa știa deja că nicio formă de presiune sau de amenințare nu l-ar putea face să accepte așa ceva.

Margareta a plecat înapoi spre Franța cu un papagal și cu niște promisiuni.

Incașul și-a adunat sfatul în curtea cu lei. Coya Asarpay a sugerat uciderea lui Carol sau abdicarea lui în favoarea propriului fiu, a cărui vârstă foarte fragedă - n-avea decât șase recolte - garanta docilitatea. Quizquiz se opunea morții regelui, pe motiv că aceasta avea să-i expună pe quitoneni răzbunării supușilor săi. Cât despre Carol, el n-avea niciun motiv să abdice, dimpotrivă: știa că suveranitatea sa era cea mai bună protecție a lui și că, fără ea, nu i-ar mai fi de

folos nimănui. Quitonenii nu erau, așadar, în măsură să satisfacă cererile regelui Franței. Cu Carol în viață, nu puteau da din pământurile sale fără consimțământul său. Iar cu Carol mort, rămâneau fără apărare în fața armatei imperiale. Tot ce puteau, în momentul respectiv, era să garanteze că nu vor porni nicio ofensivă împotriva regelui Franței.

Problema militară rămânea deci nerezolvată. Aveau nevoie de oameni ca să se apere și de aur ca să-i recruteze. S-a hotărât rechemarea trimisului Fuggerilor. Acesta nu vedea niciun inconvenient în aducerea de fonduri, dar cerea niște garanții pe care incașul nu era în măsură să i le dea.

Atunci, cel din urmă i-a încredințat Higuenamotei o misiune secretă. Prințesa cubaneză trebuia să se întoarcă la Lisabona. Avea să fie însoțită, la cererea sa, de tânărul Pedro Pizarro. Luau cu ei câțiva *conversos* care transportau cu măgarii o încărcătură de băutură neagră, săbii bune, de Toledo, toiege de foc, cutii vorbitoare, grâu, picturi și hărți ale Lumii Noi. Carol fusese de acord să le înmâneze un mesaj pentru cumnatul său, regele Joao al III-lea, prin care-l soma pe acesta ca, de dragul lui, să le pună la dispoziție o navă solidă și cel mai bun pilot pe care avea să-l găsească. Atahualpa îi mai încredința prietenei sale cubaneze un *quipu* alcătuit din numeroase fire a căror combinație de noduri fusese meticulos pregătită de arhivarul său personal, iar conținutul lui nici măcar nu era cunoscut de Higuenamota, în care incașul avea totuși deplină încredere.

Acel *quipu* reprezenta un mesaj ce trebuia înmănat exclusiv fratelui său Huascar.

20. Sepulveda

Exista în anturajul lui Carol un *amauta* însărcinat să țină cronica domniei lui și să se ocupe totodată de educația fiului său, micuțul Filip.

Omul acesta manifesta în privința quitonenilor un interes ce părea sincer. Se arăta întotdeauna dornic să facă schimb de informații cu ei, le puneă o sumedenie de întrebări despre istoria, obiceiurile sau credințele lor și părea a nutri pentru ei o mare simpatie. Astfel, a înțeles cel dintâi de unde veneau și ce anume îi adusesese în Spania.

Numele lui era Juan Gines de Sepulveda.

Avea un maestru pe care-l invoca adesea, Aristotel, și doi dușmani pe care-i blama la fel de des, Erasmus și Luther.

În realitate, omul acesta era foarte viclean și se pricepea atât de bine la disimulare, încât le-a câștigat încrederea quitonenilor, care l-au trimis cu o solie

la Santa Fe. El trebuia să-i asigure pe spanioli că regele lor e bine tratat, la fel ca soția și copiii săi, că se bucură de toate vechile-i prerogative, în afară de libertatea de mișcare, și că așa vor sta lucrurile câtă vreme Alhambra va fi ferită de orice atac, motiv pentru care le ordonă comandanților armatei sale să nu întreprindă nimic pentru eliberarea sa.

În loc de aceasta, Sepulveda i-a întăritat cât de tare i-a stat în putință, jurându-se că regele lor nu mai are nicio zi de trăit dacă nu intervin, că regina și infantele se sting pe picioare din pricina relelor tratamente la care sunt supuse, că se scaldă în propria mizerie și că, dacă nu se va face nimic, acesta va fi sfârșitul familiei regale și al monarhiei spaniole.

A mai adăugat că Atahualpa și oamenii săi sunt niște necredincioși și niște renegați, niște adoratori ai lui Mahomed, niște demoni ieșiți direct din Infern, niște păgâni care nu auziseră nici măcar de numele lui Hristos, niște desfrânați și niște stricate care umblă goale, fără pic de rușine, insultând ochii și sufletele bunilor creștini.

A spus și ce auzise din gura celor care făcuseră imprudența de a i se destăinui, anume că mai-marele lor a fost alungat din țara sa de fratele lui și că, una peste alta, nu sunt decât o șleahță de fugari care au pribegit multă vreme prin lume, ca niște evrei.

A confirmat taberei spaniolilor că barbarii nu sunt nici două sute la număr, printre ei aflându-se femei și copii, și le-a mai spus că, din câte putuse observa, nu prea sunt deprinși cu mânăuirea archebuzelor sau, în general, a artileriei.

Antonio de Leyva, estropiatul din Salamanca, a primit cu entuziasm acel discurs. Ceilalți însă, Tavera, Granvelle, Cobos, se arătau ceva mai circumspecți. Poate că străinii erau niște barbari sângeroși, dar, pe de altă parte, aveau deschidere spre rațiune, după cum o dovedeau rapoartele despre parcursul și stratagemele lor de când debarcaseră în Peninsula Iberică. Or, ei știau că salvarea lor depindea de cea a lui Carol. Ostaticul lor nu avea valoare decât viu. Tocmai forța lor redusă și numărul lor mic garantau viața împăratului.

Totuși, alți factori pledau în favoarea unei intervenții rapide. Trebuiau plătite trupele, iar banii lipseau. Fuggerii refuzau să crească împrumuturile câtă vreme situația nu era clarificată. În așteptarea soldei, elvețienii bombăneau nemulțumiți, iar mercenarii nemți își pierdeau răbdarea. În Flandra, în Galiția, în Italia, se raportau deja noi spolieri, jafuri, revolte. Nimeni nu mai voia un alt *Sacco di Roma*. Iar dacă armata imperială se fărâmița, avea să ofere Franței posibilitatea ofensivei, lucru de care consiliul spaniolilor se temea cel mai tare.

Iar apoi Tavera a rostit un nume, cu tonul unei amenințări, fără ca ceilalți să știe sigur cui anume îi era adresată: „O să vină Ferdinand”. Era puțin probabil ca

el să guste asemenea tergiversări.

S-a hotărât, aşadar, ca Sepulveda să se întoarcă la rege pentru a spiona şi a raporta faptele şi mişcările străinilor. Trebuia să pregătească evadarea lui Carol sau plasarea lui într-un loc sigur, în perspectiva unui atac. La momentul potrivit, avea să deschidă porţile Alhambrei. Până atunci însă, avea să se prefacă în continuare şi să mimeze prietenia.

21. Incasiada, cântul I, strofa 20

*Atunci pesemne că zeii celui de-al Cincilea Sfert
De unde pleacă legile ce îi conduc pe oameni
Reunitu-s-au într-o augustă adunare
Spre-a hotărî a Răsăritului soartă şi destin.
Pe lucitorul pământ din sălaşul luminii,
Pe înstelata cale au fost văzuţi fugind,
Grăbind la a Stăpânului Tunetului chemare,
Care prin mesagerul său i-a prevenit.*

22. Alhambra

Au trecut astfel câteva luni. Atahualpa îi ducea dorul Higuenamotei, dar se putea lipsi acum de tălmaci. Coya Asarpay îi purta în pântec copilul. Incaşul discuta îndelung cu Carol şi îşi perfecţiona castiliana. Împreună, făureau planuri pentru strivirea Sublimei Porţi, recucerirea Ierusalimului şi invadarea ţării maurilor. Atahualpa visa la marea aceea din sud, căreia Carol îi zicea Mediterana. Sepulveda îi explica taina euharistiei, iar incaşul îi istorisea, în schimb, povestea strămoşului său Manco Capac. Quizquiz se juca cu micul prinţ Filip şi cu sora lui, Maria. Ruminahui inspecta sistemele de apărare ale fortăreţei. Quispe Sisa şi Cusi Rimay se rugau de Lorenzino să le ducă în Italia, iar el le făgăduia, râzând, cele mai frumoase rochii din lume. Se plantau roşii în grădinile vechiului Generalife, pe înălţimile Alhambrei. Chalco Chimac stătea cu ochii pe Sepulveda, în care nu avea deloc încredere. Şi pe bună dreptate, fiindcă acesta pregătea evadarea stăpânului său.

Carol alterna momentele de melancolie cu cele de fermitate. Se ruga ore întregi în sala regilor din Palatul Leilor, aceeaşi în care bunica sa, Isabela, şi bunicul său, Ferdinand, ținuseră prima lor liturghie, după cucerirea Alhambrei.

Locul nu aparținea perimetrului ce-i fusese atribuit în palatul său neterminat, ci se afla în partea ocupată de Atahualpa și de curtea sa. Incașul îi acordase cu generozitate acea libertate, ca pe o dovadă a stimei și respectului unui suveran pentru un alt suveran.

În realitate, Carol nu era atât abătut, cât simțea nevoia de a se reculege seri întregi. Ideea venea de la Sepulveda. Sala regilor îi dădea acces la Palatul Leilor, care se învecina la rândul său cu Palatul Comares. Odinioară, tânărul Boabdil, ținut prizonier de tatăl său într-o temniță din turnul de la Comares, ieșise pe fereastră și se lăsase să alunece pe o frânghie din eșarfe înnodate, pe care i-o pregătise mama sa.

Carol trebuia să urmeze același drum. Oamenii lui Atahualpa făceau de gardă, însă nu erau suficient de mulți pentru un palat atât de mare și nimeni nu socotise utilă supravegherea unei carcere goale.

Încercarea a eșuat, fiindcă, în ziua evadării, Carol a fost victima unei crize de gută, care l-a ținut la pat.

Ingeniosul Sepulveda nu s-a descurajat. În fiecare dimineață, porțile Alhambrei se deschideau pentru a primi *conversos* și mahomedani din Albaicin, care veneau să îngroașe mâna de lucru pentru cultivarea grădinilor, gătit, spălat de rufe și multe alte sarcini nemilitare, pentru a căror îndeplinire quitonenii și întăririle lor din Toledo nu erau destul de numeroși. Seara, porțile se deschideau din nou, pentru a-i lăsa să plece. Sepulveda s-a gândit să-l deghizeze pe Carol spre a-l putea scoate odată cu aceștia. I-a anunțat pe cei din Santa Fe. Un detașament de-ale lor avea să aștepte la ieșire, cu misiunea de a-l recupera pe rege și a-l duce într-un loc sigur.

În ziua stabilită, la apusul soarelui, cei doi bărbați s-au amestecat printre lucrătorii care se întorceau acasă. Pentru a trece neobservați, se îmbrăcaseră în haine dintre cele mai simple, iar pe cap aveau glugi care le ascundeau fața. Chalco Chimac însă, neîncrezător, urmărea ca în fiecare seară deschiderea porților, de pe metereze. L-a recunoscut pe Carol după nasul de tapir care-i ieșea de sub glugă. A dat alarma imediat și a ordonat să fie închise porțile. Cei care așteptau afară l-au auzit și pornit la atac strigând „*Santiago!*”. Mai mulți spanioli înarmați au năvălit în cetatea Alhambra. Quitonenii au deschis focul, atacatorii au ripostat. Lucrătorii au fost cuprinși de panică, iar situația a degenerat pe loc într-o confuzie totală. Săgețile și proiectilele praștiilor au suierat prin aer, culcând oamenii la pământ sau smulgându-le urlete de durere. Spaniolii, care veniseră în număr destul de mic, pentru a nu atrage atenția, au dat înapoi. Sepulveda a vrut să-l tragă după el pe Carol, pe care-l ținea de braț, dar acesta s-a prăbușit brusc, fulgerat de un foc de arcebută. Sepulveda abia a avut timp să

treacă de porți înainte ca acestea să se închidă. A reușit să fugă cu puținii supraviețuitori. Carol însă rămăsese înăuntru, întins printre cadavre. Chalco Chimac s-a dus repede la el. Regele Spaniei abia mai respira.

S-a chinuit trei zile până să moară. Ultimele sale cuvinte n-au fost înțelese.

Pentru quitoneni, era o catastrofă. Nu trebuia cu niciun chip să se afle de moartea lui. I-au îngropat trupul noaptea, fără nicio ceremonie, într-o grădină din Alhambra, printre vrejurile de tomate. Sepulveda însă îl văzuse prăbușindu-se; el le repeta insistent nobililor din Santa Fe că regele a fost rănit de moarte și că nimic nu mai împiedica luarea cu asalt a Alhambrei. Sigur, în spatele acelor ziduri, regina, infantele Filip și surioara sa, Maria, se aflau încă în mâinile barbarilor, dar, în inima îndurerată a oricărui creștin, nimic nu putea întrece dorința de răzbunare. „*Represalia!*”, zicea el.

Și totuși, cum puteau fi ei siguri de moartea lui Carol? Spaniolii au trimis degrabă mai multe solii, dar toate au fost respinse. Totuși, sperau încă într-o minune, neîndurându-se să accepte moartea suveranului lor. De altminteri, evenimentele, așa cum fuseseră relatate de Sepulveda și de ceilalți martori, erau atât de neclare încât nici nu erau siguri de proveniența focului fatal. Sepulveda jura că s-a tras de pe metereze, dar poziția lui părtinitoare îi făcea judecata destul de îndoielnică. Și-n fond, asta nu schimba cu nimic situația. Carol putea fi ori viu, ori mort.

Quitonenii au profitat de acel răstimp de ezitări pentru a stabili o strategie. Bănuiau că regina și copiii n-aveau să atârne atât de greu în balanță încât să-i oprească pe spanioli și că asaltul era iminent. Bine apărută, Alhambra era de necucerit, dar, fără avantajul ostaticului lor, știau că erau prea puțini pentru a face față unui asediu. Chalco Chimac a sugerat să primenească din farduri leșul și să-l plimbe de-a lungul meterezelor ca și cum ar fi viu. Propunerea lui n-a fost acceptată, deși toți i-au lăudat ingeniozitatea.

De fapt, situația nu impunea decât o singură decizie: trebuiau să încerce ieșirea din cetate. Când Santa Fe le-a trimis cel din urmă ultimatum, cerând dovada că regele Carol e încă în viață, Atahualpa a hotărât că vor pleca chiar în acea seară, cât mai discret cu putință. Dacă reușeau să ajungă în munți, aveau poate să se salveze. Pentru orice eventualitate, aveau să-i ia cu ei pe regină și pe copii.

Nici n-a apucat bine ultima lamă din cortegiu să iasă pe porțile Alhambrei că orice speranță de punere în aplicare a planului s-a spulberat. Spaniolii îi așteptau și s-au năpustit asupra lor. Calea spre munți era blocată. Quitonenii au fost împinși la poalele colinei, pe unde curge un mic râu, în care au început să fie masacrați. Pe Coya Asarpay au apucat-o durerile facerii.

Pe partea cealaltă, calea le era blocată de colina Albaicinului, se aflau practic pe fundul unui defileu și aveau să moară. Numai că Albaicinul nu dormea. Dimpotrivă, fremăta și părea a se însufleți ca marea. Locuitorii săi priveau acea scenă, rezistența eroică a străinilor în fața creștinilor, zdrobiți sub tirurile artileriei și asalturile cavaleriei spaniole. Forfota a prins să crească pe străduțele albe. *Moriscos* repetau întruna o frază în limba lor, pe care credeau că o dețin de la zeul lor: „Veți avea conducătorii pe care-i meritați”. Probabil că vedeau în acea situație o ocazie, politică, providențială, sentimentală. Valuri întregi de oameni au coborât de pe deal și s-au aruncat în învălmășeala luptei. De unde luaseră arme? De prin bucătării, prăvălii, ateliere, de pe câmp. Poate că le păstrasera sau furaseră sau făuriseră cu mâinile lor, în perspectiva unui asemenea eveniment.

Surpriza le-a tăiat elanul spaniolilor. Erau prea bine echipați și prea numeroși ca s-o ia la sănătoasa, dar s-au înmuiat și au dat înapoi. Au bătut în retragere, fără a rupe totuși rândurile. Replierea aceea a fost însă de ajuns; le-a permis quitenenilor să iasă din râpa în care se împotmoliseră și să se piardă în labirintul de străduțe albe, unde spaniolii n-aveau să-i mai urmărească.

23. Cadiz

Revolta moriscilor s-a întins în toată Andaluzia. Atahualpa a profitat de deruta creată pentru a fugi din nou. Albaicinul a fost folosit drept refugiu cât să-și îngrijească răniții, dar nu era un sanctuar unde puteau rămâne la infinit; mai devreme sau mai târziu, spaniolii aveau să se întoarcă. Iar acel Ferdinand, despre care se zicea că are o armată nemaipomenită, avea să-și dorească să răzbune moartea fratelui său.

Cordoba, Sevilla... de-acum, evitau orașele. Lăsaseră în urmă papagalii, lamele, porcușorii-de-mare și chiar și puma lui Atahualpa, neluând cu ei decât cei trei ostatici, regina și cei doi copii ai ei, tot ce mai rămăsese, în acel moment, din coroana Spaniei. Cei care puteau urcau pe cal; nu mai erau lectici, doar câteva căruțe pentru căratul răniților. Iar cortegiul acela jalnic urma gemând drumul soarelui, însoțit de țipetele vulturilor din văzduh, care sunt condorii acelei țări.

Dacă intenția lui Atahualpa ar fi fost doar să ajungă la mare, ar fi mers spre sud. El însă căuta vestul; de dimineața până seara, o ținea tot către vest, fără a se abate vreo clipă, îmboldindu-și oamenii și animalele să-și folosească și ultimul strop de putere, de parcă ar fi fugit după Soare, de parcă ar fi vrut să-l prindă din urmă, ori să-l atingă, ori să i-o ia înainte, numai că Soarele, Inti, strămoșul și

zeul său, îi scăpa întotdeauna, și uite-așa au ajuns la Cadiz.

Orașul părea pustiu; în realitate însă, locuitorii, neștiind la ce să se aștepte, se adăpostiseră în case ca în niște vizuini, cu obloanele trase. Quitonenii, simțindu-le prezența surdă, înaintau cu pași de pumă. Templul din Cadiz, construit în onoarea zeului ținut în cuie, era o altă clădire formidabilă, unde voiau să intre pentru a se odihni puțin. Atahualpa însă ținea cu orice preț să ajungă în port. Oamenii săi au început a bănuși că voia să găsească o corabie cu care să se întoarcă acasă. Unii s-au gândit că nu e o idee rea. Din nefericire, în afară de câteva bărci, portul era gol; toate corăbiile plecaseră. Abia atunci Atahualpa a acceptat să se instaleze tabăra în templu.

Au trecut mai multe zile. Moriscii și conversoșii care nu vruseseră să-i abandoneze pe quitoneni ieșeau în oraș și se întorceau de acolo cu de-ale gurii. Într-o bună zi, fiul bătrânei văduve din Toledo a venit cu vești îngrijorătoare: un detașament de soldați se apropia, venea după ei, să-i prindă ori să-i omoare pe loc, și cu siguranță nu erau decât o avangardă. Armata lui Carol era pe drum, poate și Ferdinand. Trebuiau să fugă neîntârziat.

Numai că Atahualpa nu mai era dispus să fugă. Oamenii săi erau epuizați, iar sora care-i era și soție trebuia să nască. Ajunseseră la capătul drumului. Cei al căror rang le permitea să-i vorbească i-au spus că orice oră de așteptare era o greșală cu urmări probabil iremediabile, dar degeaba, tânărul incaș nu se tulbura nicicum. L-a însărcinat pe Quizquiz să organizeze apărarea orașului. Cadizul era împrejmuit cu ziduri fortificate și puteau conta pe sprijinul moriscilor din împrejurimi; dar dacă trebuiau să reziste unui asediu, atunci la ce bun că plecaseră din Alhambra? se întrebau generalii. Zidurile care înconjurau Cadizul nu suportau nicio comparație cu imensa citadelă roșie, cocoțată pe stânci. Bineînțeles, nimeni n-a îndrăznit să facă acea observație în fața lui Atahualpa. Numai Cora Asarpay, a cărei sarcină ajunsese la soroc, se tânguia gemând.

Apoi situația s-a degradat cu repeziciune. Quizquiz a reușit să stăvilească avangarda spaniolă, dar atunci a început un nou asediu, în condiții mult mai nesigure. Locuitorii rămași în oraș le erau ostili quitonenilor, iar portul îi făcea vulnerabili, expunându-i unui atac de pe mare. Acolo, de altfel, își concentra Atahualpa toată atenția, în timp ce apărarea zidurilor o lăsa în seama generalilor. Și acolo, fără îndoială, a fost aruncată greutatea cea mai mare într-unul dintre talerele balanței.

Într-o dimineață, când încheierea asediului nu mai era decât o chestiune de câteva zile, sau poate ore, la orizont au apărut cinci nave. Prinși descoperiți, quitonenii au crezut că, de data asta, povestea lor chiar avea să se sfârșească. Numai Atahualpa întrevedea o altă posibilitate. Ochii săi scrutau prova navelor.

Iar, în timp ce tovarășii săi așteptau resemnați prima bubuitură de tun, el i-a recunoscut pe Higuenamota, Pedro Pizarro și Tupac Hualpa, fratele lui Huascar și al său. Atunci, a știut că erau salvați și că lumea aceea avea să fie a lui.

24. Incașiada, cântul I, strofa 24

*Nemuritori locuitori ai luminosului Imperiu
De pe seninul firmament, din al splendorii pol,
Vă amintiți cu toții, făr-a vi se mai spune,
Că strălucita plămadă a bravilor din Quito
Istoria umplutu-le-a cu isprăvi fără de număr,
Și că poporu-acesta prin a Destinelor Lege va avea
Un viitor măreț, ce șterge-va din amintire
Asirienii, grecii, persanii și romanii.*

25. Cucerirea

Germania, Anglia, Savoia, Flandra nu aveau nicio importanță pentru el. Andaluzia însă avea. Castilia. Spania. Andaluzia era acum pământul lui și avea să moară pentru ea, dacă trebuia, dar nu în acea zi.

Calele vaselor erau burdușite cu trei lucruri: aur, argint și salpetru.

Cu salpetru, Quizquiz a alimentat tunurile de pe metereze și i-a împrăștiat pe asediatori. Nu se dorea distrugerea armatei spaniole, ci doar transmiterea unui mesaj: situația s-a schimbat. Lumea voastră n-o să mai fie niciodată cum a fost. De-acum, sunteți al Cincilea Sfert.

Cu aur și cu argint, se puteau cumpăra oameni. Vestea despre calele pline de aur s-a răspândit, iar mercenarii au apărut imediat. Mulți au fost cei care au dezertat din armata spaniolă pentru a se alătura trupei incașului.

Atahualpa a decretat că toți conversoșii, evreii, moriscii, luteranii, erasmienii, sodomiții și vrăjitorii erau de-acum înainte sub protecția sa.

În fiecare zi, sute de întăriri îi măreau trupa și-i prefăceau decretul într-o realitate tot mai tangibilă.

Când un emisar era trimis din Navarra, un altul galopa deja spre Augsburg.

Atahualpa a luat în stăpânire Sevilla fără nicio lovitură de tun. Pe regină și pe infante i-a instalat cu el, în palatul *Alcazar*.

De la Sevilla a stabilit o legătură maritimă cu Tahuantinsuyu, care urma să

treacă prin Cuba. Astfel, avea să fie asigurată aprovizionarea cu aur și argint. Fuggerii aveau să-i împrumute oricât le-ar fi cerut.

Iar Atahualpa avea nevoie de sume mari, fiindcă își făurea planuri grandioase.

A convocat Curțile pentru a-l confirma neîntârziat pe infantele Filip ca viitor rege al Spaniei și, în subsidiar, pentru a ratifica regența lui Atahualpa. În lumea aceea, totul părea posibil dacă aveai aur; sau, în orice caz, fără el, nu puteai face nimic. Aurul și argintul simplificau totul.

Tabăra lui Tavera și Granvelle, care fusese cât pe-acți să-l distrugă, nu mai avea niciun mijloc de a i se opune: nici legitimitate, care se stinsese odată cu Carol, nici aur, care secătuisese, nici armată, vlăguită și devastată de o boală necunoscută.

Incașul se grăbise să-i ofere Flandra și Artois regelui Franței, iar armata lui Ferdinand plecase să apere provinciile fratelui său, lăsându-i câmp liber să se desfășoare.

Acum, voia să domnească. Sau mai degrabă, întrucât coroana Spaniei nu era chiar vacantă, să cârmuiască.

Ce-i oferise lui Huascar pentru a face pace? Băutură neagră, arcebuze, ceva grâu, foi vorbitoare și tablouri. Ideea că lumea e destul de mare cât să-i încapă pe amândoi. Și perspectiva unor bogății noi, în schimbul aurului și argintului, adică al acelor lucruri pe care Tahuantinsuyu le avea din abundență.

Așa au descoperit incașii comerțul, activitatea care consta în schimbul de mărfuri prin utilizarea monedei.

Higuenamota își îndeplinise perfect misiunea. Ar fi putut să rămână în Cuba, cu ai ei, și să nu se mai întoarcă niciodată. A procedat totuși altfel, din dragoste pentru Atahualpa, poate, deși n-a făcut niciodată un secret din relația ei cu tânărul Pizarro. Mai degrabă însă, în decizia ei au precumpănit gustul aventurii, curiozitatea; voia să știe unde avea să-i ducă toată acea poveste. Și-apoi, voia să vadă și Italia. De altfel, a fost foarte mâhnită să afle că Lorenzino se întorsese în țara lui. Nu știa pe atunci ce rol îi rezervase destinul tânărului din Florența.

Nu bănuia nimic din ce avea să se întâmple.

26. *Incașada*, cântul I, strofa 74

*Capricioasa Soartă a rânduie, se pare,
Că mândrii quitoneni victorioși în toate
Își vor impune jugul și a Bellonei lege
Peste-ale Evropei neamuri mărețe și-oțelite.*

*Iar eu, un fiu de tată, augustul între zei,
Care cu-atâtea titluri pot să mă mândresc,
Privi-voi liniștit nedreptul de Destin
Cum saltă un nou nume spre-a mă umili.*

27. Manco cel tânăr

Tupac Hualpa adusese cu el un *quipu*, care reprezenta răspunsul lui Huascar la mesajul lui Atahualpa.

Huascar își ierta fratele și voia să dea uitării jignirile trecute, de vreme ce acesta din urmă zicea că renunță la orice pretenție privind tronul Celor Patru Sferturi. La solicitarea lui, îi trimitea trei sute de oameni și cantități însemnate de aur, argint și salpetru. În schimb, aștepta mai multă băutură neagră, mai multe toiege de foc și picturi fermecate, care dădeau iluzia adâncimii. Îi mulțumea fratelui său că i-l trimisese pe inginerul Pedro Pizarro ca să-i explice cum funcționau armele cele noi. După cum putea vedea, incașii reușiseră să construiască primele lor tunuri, cu care echipaseră navele năimite din Cuba.

Huascar, în infinita lui bunătate, la rugămintea fratelui său și din dragoste pentru el, renunța la invadarea insulei de baștină a prințesei Higuenamota (în schimbul unui modest tribut).

Quipul fusese împletit la Tumipampa, unde Huascar își stabilise reședința dimpreună cu întreaga curte, căci nu mai vruse să se întoarcă la Cuzco, presimțind poate că desfășurarea evenimentelor aveau să-l poarte tot mai spre nord (sudul fiind oricum blocat de sălbaticii *araucanes*).

Higuenamotei nu-i fusese ușor să ajungă la împărat, dar, ca întotdeauna, prințesa cubaneză făcuse senzație peste tot pe unde trecuse. La Lisabona, a reușit să obțină nu una, ci trei nave de la Joao, ajutată, ce-i drept, de faptul că Isabela, sora regelui, soția lui Carol Quintul, era în mâinile lui Atahualpa. Când a ajuns în Cuba, băștinașii taino, care dobândiseră cunoștințele necesare, au construit alte două corăbii, în vreme ce ea îl căuta pe Huascar în inima imperiului.

Împăratul aflate despre *quipu* și, impresionat de darurile aduse de Higuenamota, binevoise a împlini cererile lui Atahualpa, dat fiind că Cele Patru Sferturi aveau din belșug produsele pe care acesta le solicita. Fratelui său, generalul Tupac Hualpa, îi dăduse în grijă transportarea mărfii. După examinarea hărților pe care acum știa a le descifra la perfecție, Atahualpa hotărâse, de comun acord cu Higuenamota, că navele aveau să debarce nu la

Lisabona, ci la Cadiz, care era mai aproape de Granada.

Tupac Hualpa venise cu un alt frate vitreg de-ai lor, foarte tânărul Manco Capac, care avea redutabila onoare de a purta numele marelui strămoș fondator. Tupac Hualpa urma să plece înapoi cu navele încărcate cu arme, vin și picturi, dar tânărul Manco Capac avea să rămână. Avea să fie un fel de ambasador al lui Huascar la Sevilla, adică spionul lui, ceea ce Atahualpa, în mod diplomatic, avea să se prefacă a nu ști.

28. Alcazarul

Primirea quitenenilor la Sevilla a fost foarte diferită de cele anterioare.

În ziua aceea, regina Isabela călărea pe un cal alb și era înveșmântată ea însăși în satin alb, ca semn de doliu. Alături de ea, Atahualpa arbora pe frunte coroana stacojie de Sapa Inca.

Nobilii cei mai mari ai cetății, ducele de Medina Sidonia, ducele de Arcos și marchizul de Tarifa, au venit în întâmpinarea lor, dimpreună cu primarul (care era curacaul însărcinat cu gospodărirea orașului), și s-au înclinat ca la un semn în fața reginei și a incașului.

Tânărul Filip și sora lui erau ceva mai în spate, urmați de o armată de șase mii de oameni.

În timp ce-și făceau intrarea în oraș, Chalco Chimac și Quizquiz își aruncau priviri unul altuia, și nu e greu de ghicit că se gândeau la cortul lui Carol Quintul de pe câmpul de la Salamanca, măsurând drumul parcurs după însemnele atenției protocolare ce li se acorda acum.

Altminteri, Quizquiz urmărea, în fața sa, salturile și ȝopăielile lui Sempere, câinele lung și alb al împăratului, care se ținuse după micuțul Filip în devălmășia de la Granada. Animalul păstrase pe bot urma ghearelor pumei lui Atahualpa. Dând cu ochii de grădinile de la Alcazar și orbit de splendoarea lor, Quizquiz s-a gândit în sinea lui că fiarei i-ar fi plăcut să-și facă veacul pe-acolo, cățărându-se prin palmieri, scăldându-se în bazine, vânând tot felul de păsări, și se întreba pe unde o fi oare în acel moment.

În grădinile acelea, Coya Asarpay a dat naștere unui fiu, care a primit de la tatăl lui numele de Carol Capac, în cinstea nefericitului său rival. Micuțului Filip i s-a dat voie să se aplece asupra leagănului și să-i fie *padrino*. La insistența Isabelei, care era foarte evlavioasă, pruncul a fost stropit cu apă de un preot local, pentru orice eventualitate. Atahualpa a considerat că acea năștere era o bună mișcare politică. Ba chiar i-a propus Isabelei să-i fie soție de-a doua, dar

aceasta l-a refuzat.

Lorenzino s-a întors din Italia cu un artist de mare reputație, numit Michelangelo, pe care-l luase de la Roma. S-a discutat mai întâi despre construirea unui mormânt în care să fie mutat Carol Quintul, cel lăsat la Alhambra printre roșii. Apoi a fost însărcinat cu realizarea unei sculpturi care să-l reprezinte pe Viracocha, creatorul Soarelui, lunii și stelelor. Atahualpa ar fi vrut ca el să facă portretul surorii sale, care-i era și soție, precum și pe cel al fiului său nou-născut, dar cum artistul detesta să picteze oameni vii, a trebuit să renunțe, iar Lorenzino a fost însărcinat să se ducă după un alt pictor, care-l cunoscuse pe Carol și care-si practica talentul într-un oraș numit Veneția. Totuși, Michelangelo a acceptat să facă o excepție pentru prințesa Higuenamota, pe care a înfățișat-o în minunata sculptură ce tronează astăzi în marele templu din Sevilla, acolo unde Carol și Isabela se căsătoriseră odinioară.

De fapt, Atahualpa ar fi preferat să se întoarcă la Granada, fiindcă se simțea mai bine cocoțat pe înălțimile Alhambrei, numai că avea nevoie de un loc de reședință care să fie legat prin mare de țara sa de baștină, iar fluviul Guadalquivir, care traversa Sevilla, deși puțin adânc și greu practicabil pentru vasele de mare tonaj, pe care le trimitea spre Cuba, făcea această legătură. Curând, butoaiele cu băutură neagră și cu făină au prins a se rostogoli zi și noapte pe cheiurile din port, trecând pe lângă butoaiele cu salpetru și cu coca, ce se rostogoleau în sens invers și care erau descărcate de pe vase împreună cu lăzile de aur și de argint trimise de Huascar, în vreme ce se încărcau ulcioare cu ulei de măsline, cu miere și cu oțet, după care incașii de peste mare erau înnebuniți.

Traficul a căpătat o așa amploare încât Atahualpa a ordonat crearea unei instituții speciale, pe care localnicii au numit-o *Casa de contratacion*, pentru administrarea relațiilor comerciale dintre Tahuantinsuyu și Cel de-al Cincilea Sfert. Nimeni din Spania sau din orice alt teritoriu de pe cuprinsul Răsăritului nu avea voie să facă negoț cu țările Apusului fără a trece prin Sevilla, cu excepția Lisabonei, care a primit o derogare drept mulțumire pentru ajutorul dat Higuenamotei, fără de care s-ar fi isprăvit cu quitonienii din Spania, iar istoria ar fi luat un cu totul alt curs. (Totuși, o cincime din tot ce aduceau vasele portugheze trebuia vărsată coroanei Spaniei.)

Aceasta era și o modalitate de a i se compensa întrucâtva reginei Isabela, sora lui Joao al III-lea, pierderea adoratului ei soț.

29. Curțile

O altă compensație a fost înălțarea fiul ei cel mare la rangul de rege al Spaniei.

Regulile impuneau ca o adunare de nobili, preoți și neguțători, veniți din toate regiunile Castiliei, să-și prezinte omagiile noului rege. Aceștia alcătuiau Curțile, iar ceremonia avea ceva atât de solemn încât îl intimida pe micuțul Filip. Pentru a evita orice moment stânjenitor, Chalco Chimac îi scrisese discursul, iar Higuenamota, cu ajutorul lui Pedro Pizarro, îl tradusese în castiliană. Ducii de Arcos și de Medina Sidonia avuseseră amabilitatea de a-l reciti, pentru ca acesta să beneficieze de cunoștințele lor atât în privința instituțiilor locale, cât și a formelor protocolare atașate unei astfel de adunări.

În acest fel, micuțul Filip a putut da asigurări că avea să fie demn de sarcina care-i revenea, întrucât Dumnezeu binevoise a-i încredința la o vârstă atât de fragedă soarta Spaniei. Nobilii sevillani, care se întrecuseră la pregătirea exercițiului, consideraseră nimerit să sublinieze că tatăl lui fusese chemat la Domnul la vârsta de treizeci și trei de ani, iar Chalco Chimac, bănuind importanța simbolică a acelei informații, o menționase de mai multe ori în textul discursului.

Totuși, bunul Dumnezeu nu-l lăsase singur pe micuțul rege în fața unei atât de importante misiuni. În marea lui milostivire, i-l trimisese pe fiul Soarelui, de peste mări, pentru a-l îndruma și sfătui.

De altfel, rolul acesta de sfătuitor cu greu putea trece neobservat: când micuțul Filip ezita ori pierdea firul discursului, Chalco Chimac, care era lângă el, îngenunchea pentru a-i șopti la ureche cuvintele pe care trebuia să le rostească, fapt care n-a produs la început o impresie foarte favorabilă în rândul celor din adunare. Apoi, cei mai vechi și-au amintit că la fel se întâmplase, odinioară, și cu tânărul Carol și bătrânul său maestru, seniorul de Chievres. Situația, ce-i drept, era atunci sensibil diferită, dar în fond nu mai puțin neobișnuită, cu venirea unui tânăr monarh care nu știa nicio vorbă în spaniolă. Măcar Filip se născuse la Valladolid, nu în Flandra. Cât despre seniorul de peste mări, acesta avea aur și părea dispus să-l împartă și cu alții.

Așa că tânărul rege, inspirat de noul său anturaj, putea prezenta primele măsuri ale domniei sale.

Cea dintâi era dizolvarea Consiliului suprem al Inchiziției și suprimarea, pur și simplu, a tribunalului Sfântului Oficiu. După murmurele de aprobare ce au străbătut adunarea, inclusiv rândurile unor reprezentanți ai preoților, Atahualpa a înțeles că n-avea să fie o măsură prea nepopulară.

Cea de-a doua măsură consta în cedarea Artoisului și a Flandrei către regatul Franței, drept compensație pentru un tratat de alianță întărit de promisiunea ajutorului reciproc. Provinciile din nord nu-i interesau pe spanioli, așa că vestea aceasta a fost primită cu un amestec de indiferență și ușurare.

În fine, seniorul de peste mări, Atahualpa, fiu al Soarelui, era numit în postul de cancelar al regelui, în locul lui Nicolas Perrenot de Granvelle, pe al cărui cap, la fel ca pe ale celorlalți rebeli, se pusese preț.

Recompensa oferită pentru capul lui Sepulveda, declarat răspunzător pentru moartea regelui Carol, era de o mie de ducăți.

Pedro Pizarro era numit secretar de stat în locul lui Francisco de los Cobos y Molina, trecut și el pe lista nelegiuitorilor, la fel ca Juan Pardo Tavera și Antonio de Leyva.

Se crea un minister al Cultelor, pe care Atahualpa ar fi vrut să i-l încredințeze lui Ignățiu de Loyola, dar cum acesta a refuzat, postul i-a fost atribuit unui *converso* umanist, Juan de Valdes, adus de la Roma de Lorenzino.

Decretul de la Alhambra privind expulzarea evreilor, datând din anul 1492 al vechii epoci și semnat de bunicii lui Carol Quintul la Granada, era abrogat.

30. Scrisoarea lui Morus către Erasmus

*Thomas Morus către Erasmus din Rotterdam,
salutări,*

Știi, foarte dragul meu Erasmus, cât de tare mă bucuram de retragerea mea după ce înapoiasem Sigiliul și renunțasem la sarcina de cancelar cu care majestatea sa regele Henric avusese bunătatea de a mă onora.

Despre tine, am auzit că ai plecat din Basel fiindcă sănătatea-ți șubredă te făcea să-ți dorești mai multă liniște, iar în privința aceasta, sper din toată inima că piatra de la rinichi ți-a lăsat un oarece răgaz.

Dacă totuși iau astăzi pana, foarte dragul meu Erasmus, e pentru a te conjura să vii în ajutorul vechiului tău prieten într-o chestiune ce depășește propria-mi persoană, angajând, nu mă tem să o spun, soarta întregii creștinătăți.

Știi, fără îndoială, că majestatea sa regele Angliei și-a pus în gând să anuleze căsătoria sa cu regina Catherine, pentru a se însura cu Lady Anne Boleyn, și că papa îi refuză această anulare, ceea ce face din el, în prezent, un bigam în ochii Bisericii.

Probabil că ai auzit și de acea nouă religie care se răspândește acum, pornită

din Spania, pe care unii o numesc intism, iar alții solism, și care se vrea a fi religia Soarelui, după cea a noului senior Atahualpa, care a pricinuit pieirea împăratului Carol și despre care se spune că este la ora actuală adevăratul stăpân al Spaniilor.

Or, poți oare să-ți imaginezi ce idee i-a venit Majestății Sale regele meu? Amenință că se va converti la religia incașului, iar odată cu el întreaga Anglie, dacă papa nu-i da satisfacție, fiindcă a auzit că, în această religie, îți poți înmulți soțiile așa cum Domnul Nostru a înmulțit pâinile.

Sfântul Nostru Părinte l-a amenințat pe rege cu excomunicarea, dar în zadar. Majestatea Sa este atât de îndrăgostit și atât de încăpățânat, încât pare hotărât să treacă peste toate opreliștile suveranului pontif.

Îți poți oare imagina o blasfemie mai mare? Aveam deja de luptat cu progresele aceluia Luther și ale ereziei lui de o mie de ori condamnabile. Dar uite că de-acum trebuie să înfruntăm un pericol încă mai mare și mai diabolic, aceste idolatrii de barbari, ce zici că-s ieșite direct din infern.

Te implor, foarte dragul meu Erasmus, să-i scrii o scrisoare regelui ca să-i arăți toate consecințele acestei nebunii care nu poate duce decât la slăbirea temeliiilor oricărei credințe adevărate în Domnul Nostru. Vezi tu, nu mai e vorba doar de combaterea celor care se silesc să nege purgatoriul, ori care refuză să mănânce de post în sfânta zi de vineri. Nu mai e vorba doar de unitatea Sfintei noastre Biserici, care e în pericol, ci de creștinătatea însăși, care riscă să se afunde în necredință și ateism.

Cel mai bine, ca să-ți spun drept, ar fi să publici un text în care să amintești atașamentul nostru față de adevărata credință și să condamni aceste superstiții nelegiuite.

Numai tu, de fapt, ai suficientă autoritate pentru a pune capăt acestei nebunii, iar un cuvânt de-al tău poate repune întreaga Europă pe calea lui Dumnezeu.

Cine știe? Poate că acest Atahualpa ne-a fast trimis chiar de Dumnezeu, pentru ca Biserica să se reconcilieze cu oile sale rătăcite, pentru ca adepților lui Luther să le vină mintea la cap și să ne unim cu toții împotriva noilor păgâni.

Știi că întotdeauna mi-am dorit cu ardoare să iasă din inima ta, organul cel mai potrivit pentru a veghea asupra adevărului, un tratat care să arate în mod irefutabil că doar credința noastră e cea adevărată. De fapt, cred că nu există un moment mai bine ales ca cel de astăzi și îmi doresc ca nimic să nu te poată abate de la această nobili lucrare.

Ai grijă de tine, Erasmus, cel mai drag dintre toți muritorii.

*Din Chelsea, în 21 ianuarie 1534,
Maestrului Erasmus din Rotterdam,
om de o virtute și o știință eminente.
Din toată inima alături de tine,*

Thomas Morus

31. Scrisoarea lui Erasmus către Morus

Erasmus către Thomas Morus, salutări,

Nu te-ai înșelat, prietene, când mi-ai adușmănit oboseala și sfârșeala. De fapt, trupul nu prea mă mai lasă deloc liniștit și nu mai e zi în care să nu fiu copleșit de noi suferințe.

Cu toate acestea, din prietenie pentru tine și fiindcă abordezi niște subiecte importante, asupra cărora merită să ne oprim cu toții, îmi dau osteneala să-ți răspund cât mai rapid cu putință.

Întâi de toate, am să-ți spun că atât de tare m-au slăbit calomniile încât nu mai am nici puterea, nici râvna necesare pentru a mai intra în arenă: cam asta ar fi în privința tratatului pe care mi-l ceri.

Pe de altă parte, tocmai aceste calomnii și desconsiderațiunea pe care mi-au alăturat-o reputației mă fac a mă îndoi că regele Angliei ar asculta de un bătrân cu un picior în groapă, deja uitat, și care, pe deasupra, a refuzat în repetate rânduri generoasele invitații pe care suveranul tău i le adresase.

Cât despre papă, cred că cel care ți-e cel mai bun aliat în această chestiune și care te va ajuta cel mai mult în nobila-ți întreprindere e probabil chiar acel Atahualpa, pe care, după părerea mea, îl ponegrești cam prea în grabă.

Într-adevăr, pricinuind pieirea lui Carol, care era nepotul reginei Catherine și care amenința Roma cu represalii dacă aceasta era cumva repudiată cu binecuvântarea sfântului părinte, a suprimat amenințarea pe care o reprezenta împăratul și, în consecință, principalul obstacol pentru anularea acestei căsătorii. Odată pronunțată anularea, nimic nu va împiedica oficializarea căsătoriei regelui Henric cu Lady Anne, iar această oficializare, dându-i deplină satisfacție regelui tău, îl va face să nu se mai gândească la părăsirea Bisericii catolice.

Dincolo însă de aceste considerațiuni, te rog să reflectezi la ceea ce ai spus legat de incaș și de religia lui. Chiar crezi că e mai rea și mai periculoasă decât erezia luterană pentru care ai atâta dispreț? Și că face mai mult rău Bisericii

noastre decât călugării cei lacomi și cu moravuri corupte, pe care-i denunțai nu de mult? Sigur, Luther era în deplină cunoștință de cauza când a scos sabia ca să taie Biserica în două. Atahualpa însă e inocent în această privință. E oare vina lui că mesajul Evangheliei nu ajunsese încă pe insula lui, oriunde o fi ea?

Tu pari convins că dușmanii Bisericii sunt sortiți iadului, și nu te-ai putea contrazice, dar amintește-ți, prietene, că iadul nu-i poate ataca pe păgâni.

În plus, dacă ai binevoi să te apleci asupra acestei religii a Soarelui, ai vedea nenumărate puncte comune cu propria noastră credință. Viracocha și Soarele nu sunt oare cam ca Dumnezeu Tatăl și Fiul său, Iisus, Domnul Nostru? Luna, sora și soția Soarelui nu evocă oare, mai pe departe, desigur, și la modul metaforic, imaginea Fecioarei Maria? Iar fulgerul pe care îl venerază ei nu întruchipează oare Sfântul nostru Duh? La urma urmelor, ai văzut de atâtea ori Sfântul Duh reprezentat în bisericile noastre sub forma unei păsări - de ce n-ar fi atunci și sub cea a unui fulger?

Ai grijă, prietene, să nu vezi eretici acolo unde nu sunt decât niște creaturi ale lui Dumnezeu. Cu cât e mai odios numele de „eretic” pentru urechile creștine, cu atât mai atent trebuie cumpănită înfierarea ca atare a unora sau altora. Știi că ceea ce condamnă la Luther e dorința lui de a distruge și patima războinică. Ei bine, vezi tu, prietene, îți dau dreptate într-o privință: poate că acest Atahualpa e o șansă pentru pace.

Ai mare grijă de tine, prietene, și îmbrățișează-le din partea mea pe dna Alice și dna Roper.

*Din Freiburg, în 28 februarie 1534
Lui Thomas Morus, cel mai înțelept
și mai aprig apărător al lui Dumnezeu.*

Desidorius Erasmus din Rotterdam

32. Scrisoarea lui Morus către Erasmus

Thomas Morus către Erasmus din Rotterdam, salutări,

Încă o dată, clarviziunea ta a nimerit în plin, tu, cel mai înțelept dintre înțelepți: sfântul nostru părinte și-a suspendat amenințările cu excomunicarea și a permis în sfârșit anularea căsătoriei. Nimic nu-l mai împiedică de-acum pe regele Henric să se însoare cu Lady Boleyn.

Dar uimitoarea ta sagacitate n-a mers până la a ghici ceea ce nimeni, în afară de Dumnezeu, nu putea prevedea.

Te-ai putea gândi că Anglia e salvată, întrucât regele nu mai are acum niciun motiv să cada în impietate. Află însă că nu-i deloc așa și că primejdia n-a fost nicidecum mai mare.

Îți vine oare să crezi că Majestatea Sa și-a pus în gând să deschidă un templu al Soarelui, plin de fecioare alese de el și puse la dispoziția lui? Într-adevăr, nebunia sa este de-acum atât de avansată încât s-a decretat pe sine fiu al Soarelui, urmând exemplul acestui Atahualpa cu moravuri barbare.

Mi-ar plăcea să împărtășesc bunăvoința ta față de această religie nelegiuită, dar în niciun caz n-aș putea vedea în ea vreo legătură cu adevărata credință. Și dacă ar exista, ce? Sigur, Vechiul Testament îl anunța pe cel Nou, cum atât de pertinent mi-ai amintit, și conținea în el, fără îndoială, semnele prevestitoare ale venirii lui Mesia. Dar te întreb, dragă Erasmus: admitând că Moise a pregătit venirea lui Iisus, e oare acesta un motiv pentru a deveni evreu?

Oricum, îți mulțumesc pentru scrisoarea pe care i-ai trimis-o papei, sunt convins că a cântărit mult în hotărârea lui de a anula căsătoria, chiar dacă aceasta n-a avut, până la urmă, efectele așteptate.

Domnul să te aibă în pază, Erasmus, cel mai drag dintre prietenii mei.

Chelsea, 23 martie 1534

Lui Erasmus din Rotterdam, adio.

Thomas Morus

33. Scrisoarea lui Erasmus către Morus

Erasmus din Rotterdam către dragul său Morus, salutări,

Nu ți-am spus eu că străinul acesta, barbarul acesta, cum îi zici tu, e o șansă pentru Europa? În realitate, nu am atâta merit și, cu siguranță, nici puterea de anticipație pe care vrei să mi-o atribui, fiindcă opinia mi-am format-o în urma unei scrisori de la bunul nostru prieten Guillaume Bude.

Într-adevăr, regele Francisc a primit luna trecută la Paris un ambasador al coroanei spaniole, care era însoțit de mai mulți dintre acei indieni, sau incași, nu știu cum să le spun. (Poate că vin din Persia, că și acolo e venerat soarele.) S-ar părea că sunt niște ființe de un mare rafinament și de o mare frumusețe, dar, mai ales, că au ajutat la semnarea tratatului de pace dintre Franța și Spania, cedând

regatului Franței largi porțiuni din moștenirea regelui Filip. În replică, regele Francisc, în marea sa înțelepciune, a declarat că renunță la Milano, ceea ce îi poate deschide Italiei, tărm al războaielor neîncetate, perspectiva unei păci durabile.

Dar asta nu e tot. În realitate, freamăt de bucurie și de mulțumire scriindu-ți aceste rânduri pentru a te informa, în caz că nu ai fost deja anunțat, foarte dragul meu Morus, despre ultimele vești venite din Spania.

Închipuie-ți că tânărul rege Filip, urmând sfaturile noului său cancelar, a promulgat la Sevilla un edict ce proclamă libera alegere și libera practicare a religiei în toate teritoriile Castiliei și Aragonului. Singura obligație este de a celebra de două ori pe an sărbătoarea Soarelui. (Până și cel mai fervent apărător al creștinătății poate fi de acord că-i o constrângere ușoară, cred că ești de aceeași părere ca mine.)

Înțelegi tu, preascumpul meu Morus, cel mai prețios dintre prietenii mei, ce înseamnă asta? Este poarta ce i se deschide în sfârșit acelei Europe a toleranței la care nici nu mai îndrăzneam să sperăm și, dacă o vrea Dumnezeu, poate chiar calea spre pacea universală. Acest edict al toleranței ar putea, într-adevăr, să le servească drept exemplu regilor și principilor și, în același timp, să potolească furia lui Luther.

Îți dai seama, dragă Morus, ce e de învățat din toată povestea asta? Înțelepciunea unui păgân, dacă e călăuzit de Dumnezeu, chiar și fără ca el s-o știe, poate face mai multe pentru omenire decât un creștin însetat de sânge. La urma urmelor, oare Socrate n-a fost și el un precursor al Domnului Nostru Iisus Hristos? Ai zice tu că Socrate și Platon erau niște barbari nelegiuiți? Ai zice, de cealaltă parte, că un călugăr precum Savonarola, care făcea să domnească teroarea la Florența, în numele Domnului, era un bun creștin?

Dragă Thomas, aștept cu nerăbdare să aflu părerea ta despre toate acestea, iar până atunci te îmbrățișez cu afecțiune.

Din Freiburg, în 17 aprilie 1534

Lui Thomas Morus, fratele meu umanist.

Erasmus

34. Scrisoarea lui Morus către Erasmus

Foarte dragul meu Erasmus,

Am primit scrisoarea ta cu ceva întârziere, nefiind acolo unde ar fi trebuit să mă găsească, și te rog să mă ierți că am întârziat să-ți răspund.

Mi-ar fi plăcut să fiu părtaș la bucuria și entuziasmul tău pentru felul în care decurg evenimentele, numai că aici, din păcate, lucrurile nu s-au petrecut așa cum speram.

După cum îți spuneam în scrisoarea mea anterioară, regele Henric a promulgat, într-adevăr, o lege prin care decretează că este - la fel ca noul tău prieten, cancelarul Spaniei - fiu al Soarelui.

În întreg regatul Angliei, înlocuiește mănăstirile și abațiile cu temple ale Soarelui, care nu sunt altceva decât niște bordeluri ținute de ceea ce indulgenții ar numi vestale, dar pe care lucizii le consideră pur și simplu târfe.

Iar de parcă asta n-ar fi de ajuns pentru rușinea și pentru adâncă noastră mâhnire, le-a cerut tuturor supușilor să recunoască sub jurământ că regele lor, prin harul lui Dumnezeu, este fiu al Soarelui.

Și iată de ce îți scriu astăzi din turnul Londrei, unde mă aflu acum închis, în așteptarea procesului și a probabilei mele condamnări la moarte, fiindcă am refuzat, cum poți să-ți închipui, să jur și să particip la această inimaginabilă erezie, încununată public de niște blasfemii cum n-am mai pomenit.

Ție, Erasmus din Rotterdam, adio.

Din Londra, în 15 august 1534

Thomas Morus

35. Scrisoarea lui Erasmus către Morus

Dragă Thomas, iubitul meu frate,

Dacă l-am invocat pe Socrate în precedenta mea scrisoare, aceasta n-a fost, desigur, pentru ca tu să faci la fel ca el, ducându-te voluntar la moarte.

În numele vechii noastre prietenii și al dragostei pe care ți-o poartă Alice, Margaret și toți copiii tăi, te conjur să depui jurământul cerut de rege și să mărturisești ce-o vrea el. Poate să pretindă și că e Marele Turc sau Dumnezeu în persoană, ce contează pentru tine fanteziile lui? Știi, amândoi știm, în adâncul inimilor noastre, care este adevărul lui Dumnezeu din mesajul Evangheliilor.

Iubirea alor tăi, iată ce contează pentru tine, plus lucrările pe care le mai ai de săvârșit și binele pe care-l poți face pe acest pământ. Lucrurile astea sunt mai

importante decât copilăriile unui monarh capricios, nu crezi? Te implor, vechiul meu prieten, să-ți salvezi viața. Ce înseamnă un jurământ smuls sub amenințarea cu moartea? Ce validitate ar putea avea el în fața lui Dumnezeu și a conștiinței tale?

Lasă-mă să-ți amintesc o istorioară. Se petrecea nu cu foarte mult timp în urmă și poate că n-ai uitat-o, deși la vremea aceea erai încă foarte tânăr. Când regele Ludovic al XII-lea a urcat pe tron și a cerut divorțul de soția sa, fiica lui Ludovic al XI-lea, chestiunea le-a displăcut multor oameni cumsecade, între care și lui Jan Standonck și elevului său Thomas, care, în predicile lor, n-au spus nimic altceva decât că oamenii trebuie să se roage la Dumnezeu ca să-i dea regelui gândul cel bun. Acesta s-a mărginit să-i alunge, iar după încheierea divorțului i-a chemat înapoi. Acum, lasă-mă să te întreb ceva: dacă aprigul Standonck s-a acomodat cu o situație care-i ofensa totuși conștiința, nu poate face la fel și bunul Morus? Ai mare grijă, prietene, la demonul vanității. Ți-ai sfătuit oare soția, copiii, prietenii să-ți urmeze calea refuzând să depună acest jurământ? Nu, bineînțeles, fiindcă nu le dorești moartea și fiindcă știi, pe de altă parte, că jurământul acesta nu le pune în pericol mântuirea sufletului. De ce, atunci, ce e bine pentru ei n-ar fi și pentru tine? Ce te-a apucat cu vocația asta de martir?

Mă rog la Dumnezeu să te readucă la chibzuință și la ceva mai multă smerenie și am să-i scriu imediat o scrisoare regelui Henric, ca să pledez în favoarea ta.

Fie ca, între timp, Dumnezeu să te aibă în pază, prietene. Rugăciunile mele sunt cu tine.

Din Freiburg, în 5 septembrie 1534

Erasmus

36. Scrisoarea lui Erasmus către regele Henric al VIII-lea

Invincibilului rege al Angliei, Henric al VIII-lea, de la Erasmus din Rotterdam, salutări,

Cu clarviziunea-ți fără egal, nu mă îndoiesc, o, mare rege, că ai ghicit deja obiectul acestei scrisori. Dacă iau astăzi în mână pana, e pentru a te implora, Majestatea Ta, să cruți viața marelui nostru prieten comun, distinsul Sir Thomas Morus.

Nu e o întâmplare, trebuie să-ți amintesc, faptul că într-o vreme nu tocmai îndepărtată îl copleșeai cu onoruri. Astăzi îl vezi ca pe un trădător, necredincios prieteniei voastre, dar te-a trădat el oare când s-a demis de bună voie de la misia pe care i-ai încredințat-o? Era oare un viclean și un uneltitor el, care renunța din proprie pornire la cea mai înaltă funcție de pe lângă regele Angliei?

Știi foarte bine, o, rege, că Morus al nostru e incapabil să facă ceva care i-ar dăuna Majestății Tale, atât de mare e iubirea pe care ti-o poartă.

E adevărat că, în ceea ce privește religia, pietatea lui poate avea ceva iritant în naivitatea sa și tinde uneori către superstiție. Dar ce! Un fiu care a crescut nu-și poate ierta tatăl, așa cum acesta din urmă își ierta odinioară fiul? Ce-ți pasă ție de jurământul unui biet om fără putere?

Te implor, o, invincibil și înțelept rege, să lași deoparte sabia și să cruți capul bunului nostru Morus. Cruțând un om de o pietate și o erudiție atât de remarcabile încât deja e atins de nemurire, regele Angliei va lucra pentru, sine și pentru propria-i glorie. Dacă vrei într-adevăr să-l pedepsești, atunci alungă-l din regat, o, cel mai strălucit dintre regi, și arată-ți astfel deopotrivă puterea și clemența.

În ce mă privește, n-am nicio îndoială că aceste cuvinte vor ajunge la sufletul celui pe care-l învățam despre Plutarh pe vremea când era încă un copil ce ne dădea speranțe uriașe și care, ajuns la maturitate, ni le-a-mplinit pe toate cu mult peste-așteptări.

Freiburg, 5 septembrie 1534

Erasmus din Rotterdam

37. Elisabeta

Edictul de la Sevilla a măturat ca un uragan întreaga Europă (fiindcă așa își numeau ei lumea înainte de a deveni Al Cincilea Sfert).

În Spania, era logic și rezonabil ca *moriscos* și *conversos* să fie primii care salutau noua lege, căci ei erau beneficiarii săi imediați. Atahualpa știa că edictul îi aducea loialitatea acestora, pe care se ferea totuși s-o considere de nezdrunctat, întrucât cunoștea prea bine popoarele și umorile lor schimbătoare.

În Germania, în Franța, în Anglia (după cum o arată și documentele de mai devreme), chiar și în Elveția, pretutindeni unde sporeau luteranii, pretutindeni unde erau persecutați, pretutindeni unde luptau pentru înlocuirea bătrânei lor

religii cu una nouă, întinerită (deși, în fond, destul de apropiată de cea veche, recunoscând aceiași zei, dar dorind să-i slăvească după niște cutume diferite), Edictul de la Sevilla a fost primit ca o rază de speranță în plină beznă. De vreme ce în Spania începea să prindă contur visul unei lumi fără Inchiziție, atunci poate că totul devenea, dacă nu posibil, măcar imaginabil, inclusiv pacea și buna înțelegere.

Luther nu zicea nimic în privința religiei Soarelui fiindcă nu putea fi de acord cu ea.

Regele Franței, renunțând la indulgența inițială, nu voia să facă pace cu acești luterani a căror insolență i se părea inacceptabilă și pe care-și dorea tot mai mult să-i vadă arși de vii.

Alții însă, sătui de atâtea masacre, doreau niște edicte similare celui de la Sevilla.

Se povesteau istorii cumplite, cu oameni ruși de vii în bucăți, puși în frigări și mâncați ca la ospetele chiriguanilor¹⁵ - lucruri care pe quitonenii îi scârbeau pur și simplu. O scrisoare a Margaretei de Navarra relatează că, în Franța, unui luteran îi fusese devorată inima de către o mulțime de catolici dezlănțuiți, iar povestea acelei crime, pe care regina însăși o califica drept „odios măcel”, a circulat prin tot Alcazarul, înfiorându-i pe incași. Acele acte îngrozitoare erau, după părerea ei, consecința unei credințe de neînțeles: în ritualurile pe care le efectuau în templele lor, rășăritenii erau poftiți de preot să mănânce o turtiță albă și să bea o gură de băutură neagră. Or, printr-un miracol al imaginației pe care quitonenii nu-l puteau nicicum pricepe, adepții vechii religii credeau că e vorba realmente de sângele (căci băutura neagră bătea în roșu dacă o țineai în lumină) și de trupul zeului lor, pe care în felul acesta îl beau și-l mâncau.

Adepții noii religii nu voiau să creadă într-un asemenea lucru, dar quitonenii nu înțelegeau că ei comiteau mai puține crime. Aceștia ardeau și ei oameni.

Fiul Soarelui nu înceta să se mire că asemenea gâlcevi, pricinuite de niște superstiții atât de incredibile, puteau degenera în conflicte mortale, uneori chiar în sânul familiilor sau al ayllusurilor.

În Germania, mai ales, aceste divizări făceau prăpăd, ecourile ajungând până-n Sevilla.

O prințesă care se convertise la luteranism își părăsise soțul, margraf catolic de Brandenburg, și se refugiase la unchiul său, landgraf al Turingiei, pe care-l presa să promulge în regatul lui aceeași libertate religioasă care domnea acum în Spania. Ea îi trimisese cancelarului Atahualpa o scrisoare frumoasă și înflăcărată, în care-și mărturisea admirația pentru el și-i vorbea despre speranța

¹⁵ Veche populație războinică din vestul actualei Bolivii, cu obiceiuri canibalice.

de pace pe care o trezise în nord (ea însăși venea dintr-o țară micuță de-acolo, de care quitenenii nu mai auziseră până atunci, Danemarca). Chalco Chimac îi sugerase atunci stăpânului său să-i propună o căsătorie în perspectiva unor noi alianțe. Coya Asarpay a trebuit să-i amintească generalului de regulile matrimoniale din Lumea Nouă, căroră chiar și principii trebuiau să li se supună (cu excepția notabilă, de-acum înainte, a regelui Angliei): această Elisabeta a Danemarcei era deja căsătorită și, câtă vreme soțul ei avea să trăiască, nu se putea uni cu nimeni altcineva, chiar dacă erau despărțiți și certați iremediabil. De fapt, ce cerea ea nu era o căsătorie, ci niște trupe ca să se apere. Ea îl implora pe cancelar să-i acorde protecția. După moartea lui Carol, umbra lui Ferdinand se întindea asupra Europei și toți se temeau de furia lui sau, mai degrabă, știind că aceasta avea să se abată inevitabil asupra cuiva, se rugau ca ea să cadă asupra taberei vecine, ca un trăsnet. Elisabeta a Danemarcei pomenea de o Ligă de la Schmalkalden, o alianță de mici țări luterane, dar aceasta n-ar fi putut ține piept armatei imperiale. Ferdinand, regele romanilor, urmaș al fratelui său Carol la conducerea imperiului, trebuia să fie încoronat cât de curând la Aachen. Elisabeta îl implora pe Atahualpa să împiedice această încoronare, care ar însemna pieirea tuturor.

Totuși, nici țările din nord, nici Ferdinand nu se numărau deocamdată printre adevăratele preocupări ale incașului, care trebuia să se îngrijească mai întâi de întărirea poziției sale în Spania.

38. Valencia

Desigur, Andaluzia era în întregime pacificată. Ruminahui se întorsese la Granada pentru a stabili acolo o garnizoană. Cadizul construia nave. În catedrala de la Cordoba se amenaja un templu al Soarelui, după schițele lui Michelangelo. Sevilla devenea mai bogată de la o zi la alta, iar populația i se înmulțea, făcând din ea cel mai mare oraș al Lumii Noi. Evreii aflau din toate părțile, furnizând o mână de lucru calificată, care sporea prosperitatea țării. Tânărul Filip îngropase în sfârșit rămășițele tatălui său, aduse de la Alhambra, în splendidul mormânt de marmură, ridicat în interiorul catedralei care-l văzuse unindu-se cu soția sa, Isabela. Așa cum făgăduise, Lorenzino adusese un pictor de la Veneția, Tițian, pe ale cărui merite le ridica în slăvi și care se apucase imediat de un portret al lui Atahualpa ca fiu al Soarelui. Iar lăzile cu aur și argint se intersectau întruna cu butoaiele de băutură neagră pe plutele de la Guadalquivir.

În restul peninsulei, rămâneau totuși două focare de frământări și tulburări.

Unul era Toledoul, în Castilia; celălalt era Valencia, în Aragon.

Toledo îi adăpostea pe ultimii fideli ai lui Carol Quintul. Poziția orașului, cocoțat, cum era, în vârful unui mamelon stâncos, făcea dificilă cucerirea lui. Pe de altă parte, reducta toledană nu era un motiv de prea mare îngrijorare pentru statul-major incaș: fără ajutor din afară, rebelii nu puteau rezista la infinit unui eventual asediu.

Cu Valencia era altă situație. Orașul acela reprezenta poarta Italiei pe mare, de unde plecau corăbiile spre Genova, iar de acolo spre Neapole și Sicilia, pe care micuțul Filip le moștenise după moartea tatălui său. Prin însăși poziția ei, era expusă lăcomiei și atacurilor neîncetate ale piraților barbarești¹⁶, aflați în solda turcului Soliman. Or, mai bine de o treime dintre locuitorii Valenciei erau *moriscos*, pe care vechii creștini îi acuzau de solidarizare cu frații lor din Africa, împărtășind cu aceștia nu doar religia și limba, ci, fără îndoială, și dorința de a reda Spania vechilor ei stăpâni.

Am minți spunând că Edictul de la Sevilla a fost bine primit în întreaga Spanie, căci oricine își dăduse seama că primii care profitau de pe urma lui erau evreii și moriscii. Totuși, desființarea Inchiziției făcuse ca noile legi să le pară ceva mai acceptabile vechilor creștini, împlânziți și de suprimarea vechilor impozite cu care Carol îi copleșea, pe vremea când trăia, pentru a-și finanța călătoriile și războaiele. Cu corăbiile pline de aur și argint, care-i veneau din Tahuantinsuyu, Atahualpa nu mai avea nevoie de biruri. Sărăcia e cea care duce la dezordine. Or, pe zi ce trecea, Spania devenea tot mai prosperă.

Dar și frica. La Valencia, mai mult decât în alte părți, moriscii rămăseseră mauri, iar când creștinii se luptau să respingă atacurile piraților, simțeau parcă în spate lama rece a jungherelor curbate. Prin urmare, se crease o mișcare de revoltă. Vechii creștini se organizaseră într-un soi de frăție, pentru a combate noile legi. Mai mulți curacas trimiși de Sevilla fuseseră uciși.

Atahualpa știa că soluția pentru problema de la Valencia nu era militară, ci politică, și că aceasta avea să necesite multă abilitate și șiretenie. Din nou, a pus să i se citească din florentinul Machiavelli.

39. *Consiliul*

Dintre toate portretele lui Atahualpa făcute de Tițian, cel mai faimos este fără doar și poate cel pictat în grădinile de la Alcazar, pe care istoria l-a reținut sub titlul de *Consiliul*. Incașul este reprezentat acolo ca fiu al Soarelui, încins cu

¹⁶ Din Barbaria (sau Statele Barbarești) – vechea denumire a regiunii din Nordul Africii, locuite inițial de berberi.

coroana stacojie și oferindu-și profilul cel mai bun (artistul a avut grijă să-i ascundă urechea vătămată în timpul războiului civil cu fratele său), cu un papagal albastru pe braț și o brățară de aur la încheietura mâinii stângi. Stă în picioare în fața unei fântâni, pe marginea căreia sunt așezate niște coșuri cu portocale și avocado. Un motan roșcat doarme la picioarele lui. Pe o gambă are încolăcit un șarpe. În fundal, câțiva palmieri se înalță spre cerul pe care strălucesc laolaltă soarele și luna, conturate cu aur și argint. Pe tunica-i din lână de alpaca, împăratul a pus să-i fie brodate cu fir de aur emblemele: se pot recunoaște acolo castelul Castiliei, panglicile roș-galbene ale Aragonului, un șoim între doi copaci, precum și o caravelă violet, profilată pe un soare la asfințit, întruchipând călătoria sa din Cuba peste mări. În centru, cinci capete de pumă sub un curcubeu încadrează un fruct galben cu semințe roșii, simbol al Granadei și Andaluziei.

Ceva mai în spate, se văd Coya Asarpay, ținându-și pruncul în brațe (potrivit obiceiului din Lumea Nouă pe care-l adoptase), Higuenamota, semeată și goală, Quizquiz, Chalco Chimac, Manco Capac, Pedro Pizzaro și Lorenzino de' Medici.

Lipsesc Ruminahui, Quispe Sisa, Cusi Rimay Ocllo, Filip al II-lea și Isabela.

De fapt, genealogia acestui tablou permite reconstituirea unuia dintre cele mai hotărâtoare momente de cotitură din istoria Spaniei și a lumii.

Într-adevăr, Atahualpa își făcuse obiceiul de a-și aduna consiliul în timpul ședințelor de pozat.

În cursul uneia dintre ele au fost luate măsurile ce au hotărât soarta nu doar a unor indivizi, puțini la număr, ci și a unor țări întregi.

Atahualpa nu era pe atunci decât cancelar. Abia în momentul finalizării tabloului pictorul a adăugat și blazoanele Spaniei pe tunica incașului.

Ruminahui era în garnizoană la Alhambra; Quispe Sisa și Cusi Rimay se jucau undeva în grădină; dar absența tânărului rege Filip și a mamei sale însemna altceva. Adevărul este că nu fuseseră invitați.

La urma urmelor, rebelii toledani erau partizani al lui Carol. Era mai bine ca Atahualpa și ai săi să se ferească de fiul și de văduva acestuia.

S-a hotărât trimiterea lui Quizquiz la Toledo, pentru a-l asedia. Generalul a fost ales pentru experiența sa militară, dar și pentru a-l îndepărta de tânărul Filip, pe care-l învăța să se dueleze cu săbii de lemn și de care prinsese mare drag.

Lorenzino era însărcinat să meargă la Genova după amiralul Doria, pentru a aduna o flotă cu care să cucerească porturile ce le serveau barbareștilor drept bază de repliere, de cealaltă parte a Mării Interioare. Isabela avea să fie trimisă la Lisabona, pentru a-i cere fratelui ei, Joao, ajutorul Portugaliei. Higuenamota

avea să se ducă la Paris, pentru a-l obține pe cel al regelui Franței.

În paralel, moriscii din Valencia aveau să fie strămutați. Atahualpa considera că aceste măsuri aveau să potolească furia vechilor creștini din Aragon.

Totuși, Higuenamota a atras atenția că nu era înțelept să-si nemulțumească aliații și că aceste măsuri nu erau un semnal prea bun dat moriscilor. Chalco Chimac a propus travestirea deportării în misiune de încredere: moriscii din Valencia ar urma să aibă sarcina de a aduce pacea în statele germane năpădite de antropofagi, care, de altfel, ne chemau în ajutor. Aveau să treacă prin Franța și să se instaleze în Țările de Jos, guvernate de mătușa lui Filip, Maria a Ungariei, unde urmau să se asigure mai întâi că suveranitatea spaniolă nu era repusă sub semnul întrebării după moartea lui Carol. Conducătorul lor avea să fie Manco Capac.

Trebuia, de asemenea, hotărâtă soarta lui Filip. Spionii lui Chalco Chimac interceptaseră niște scrisori de la Ferdinand: noul împărat îi jura nepotului său că armata imperială avea să cotopească Spania de îndată ce lupta împotriva turcilor îi va lăsa o clipă de răgaz. Au fost date în vileag mai multe planuri de evadare și complicități în interiorul Alcazarului. Din nou, trebuia hotărât dacă un rege mort era mai avantajos decât un rege viu. Atahualpa avea ambiții în privința tronului, iar locotenenții săi nu se mai prefăceau că nu știu de acest lucru.

Coya Asarpay, care-l hrănea la sân pe micuțul Carol, propunea o execuție publică, pentru a servi drept exemplu.

Reacțiile spaniolilor erau însă imprevizibile. Învățaseră să-l iubească pe tată, prin urmare era de presupus că-l vor susține pe fiu, cu atât mai mult cu cât acesta era încă foarte fraged ca vârstă, neavând încă opt recolte.

Chalco Chimac propunea o eliminare ceva mai discretă, care să pară un accident. Soluția aceasta avea avantajul de a nu-l mânia pe regele Joao, care era și unchiul lui Filip, nici pe mama acestuia, nici pe poporul.

Quizquiz se opunea însă cu îndârjire acelei idei. „E doar un copil!”, repeta el întruna.

Atahualpa, care ascultase în tăcere, i-a tăiat-o în cele din urmă: „Nu, e un rege”.

Atunci s-a produs acea scenă faimoasă. Pictorul Tițian nu înțelegea care era subiectul discuției, ce se desfășura în limba incașă, pe care Lorenzino și Pedro Pizarro o învățaseră suficient de bine încât să priceapă aproape totul. Dar, mișcată probabil de o presimțire sumbră, mâna sa tremurase, scăpând pensula pe jos.

Atahualpa se opri atunci din pozat, s-a apropiat de pictor și, aplecându-se, a luat pensula de jos, pentru a i-o înapoia.

Iată ce s-a întâmplat de fapt, nu ceea ce povestește Gomara, care spune, de altminteri, tot felul de lucruri despre care nu cred că merită să vorbesc.

Legat de acest aspect, afirm și susțin că ceea ce se află în această carte e cât se poate de veridic. Aici nu sunt povești și legende de acum șapte sute de recolte, de pe vremea vechilor mochica ori chimu¹⁷: evenimentele din această istorie sunt relatate ca și cum s-ar fi petrecut mai ieri, precizându-se și cum, și când, și în ce fel.

În orice caz, cheștiunea sorții regelui a rămas în așteptare. Dar viața lui Filip atârna doar de un fir de păr.

Într-adevăr, Atahualpa avea mari planuri de reformă pentru Spania, pe care credea că nu le poate îndeplini decât dacă era investit pe deplin cu puterea regală, înlăturându-se astfel orice obstacol dinastic.

Consilierii săi s-au mirat: o reformă? Religioasă? Iarăși?

Atahualpa a răspuns atunci ceva ce nu pot infirma nici Francisco de Gomara, nici Antonio de Guevara, nici Alonso de Santa Cruz, nici vreun altul dintre cronicarii celui de-Al Cincilea Sfert: „Nu religioasă. Agrară”.

40. Filip

Sunt doi, micuți amândoi; de ei are grijă o doică. Tatăl lor este mort, mama lor e departe. Se joacă pe marginea bazinului mare de la Alcazar, cu corăbioarele lor de lemn. Visează glorie, furtuni și aventuri. Filip se vede în fruntea unei flote adunate de prin toată lumea. Se va duce să cucerească țara piraților, alături de Quizquiz, când acesta se va întoarce. Dar Maria nu vrea să rămână mai prejos. „Mai întâi, o să cucerim Tunisul. Apoi Algerul.” Fratele și sora se ceartă care să-l prindă pe Barbarossa¹⁸. Doica, înveșmântată toată în negru, îi supraveghează cu tandrețe.

O scrisoare sosită de la Lisabona anunță că mama lor e pe drum, împreună cu fratele ei, infantele Ludovic, duce de Beja, unchiul lor, care le aduce douăzeci și trei de caravele. Dar cel care le stârnește imaginația este Doria, bătrânul amiral, aflat în fruntea galerelor sale genoveze. Și caraghioșii ăia de indieni pe unde sunt?

Quizquiz incendiază Toledoul.

Higuenamota se culcă cu regele Franței, care va trimite zece mii de oameni.

Manco sosește de la Bruxelles, cu moriscii săi din Valencia, după o lungă

¹⁷ Vechi civilizații de pe teritoriul actualului Peru.

¹⁸ Barbă Roșie – porecla piratului Baba Arnuj (~1474 - 1518), dar și a fratelui său mai mic, Khair ad-Din (1478 - 1546), pirat și amiral al Imperiului Otoman.

transhumanță.

Ruminahui e pe drum spre Barcelona, unde se adună trupele.

Înconjurat de inginerii săi, în răcoarea palatului, acolo unde trona odinioară regele Pedro I cel Crud, Atahualpa se apleacă asupra hărților și trasează diverse planuri, absorbit de vaste proiecte de terasări, pentru cultivarea de porumb și cartofi în zonele muntoase ale Spaniei. În sud, în Sierra Nevada, pe care o știe fiindcă pe acolo a trecut când a fugit din Granada. În nord, în Pirinei, la prietena sa Margareta de Navarra. Destul a fost fugar, acum va construi. Ochii îi sunt roșii, ca de obicei.

De la o fereastră a palatului, Chalco Chimac se uită la cei doi copii. Privirea îi e neagră, la fel ca și inima.

Chalco Chimac era o făptură înfiorătoare.

Coboară în grădină și se duce să-i șoptească ceva doicii. Bătrâna pălește, dar se conformează. O ia de acolo pe Maria, sub un pretext oarecare. Fetița protestează, nu înțelege, vrea să se mai joace, se gândește să se zbată, dar îi e teamă să nu-și strice rochița. Așa că se resemnează și o urmează pe bătrână.

Filip nu este un băiat rău, dar se bucură în sinea sa că bazinul e acum numai al lui. Nu mai e nimeni care să-i discute ordinele. El și numai el comandă acum armada aceea de corăbioare. Cu o frunză de palmier luată din Grădina Iazului, face mici valuri ca să-și pună în mișcare vasele. Unda se propagă, iar vasele înaintează clătinându-se.

Nu i-a dat nicio atenție lui Chalco Chimac, care stă în spatele lui. Câinele său, Sempere, doarme liniștit.

Micuțul Filip este ușor, se apleacă deasupra apei, o singură mână îi e de ajuns quitoneanului. Zgomotul e cel al unei pietre căzând. Țipetele copilului trezesc câinele, care înțelege ce se întâmplă și care latră, neputincios. Scena durează îngrozitor de mult. Gărzile dau fuga să intervină, dar văzându-și generalul încremenit la marginea bazinului, se retrag cu prudență. Apoi micuțul trup amuțește, plutind cu burta în jos. Lătraturile câinelui se transformă în scheunături tânguitoare.

În aceeași clipă, Isabela trece de Strâmtoarea Gibraltar, fericită că și-a revăzut frații și că se întoarce la copii.

Preocupat până peste cap de proiectele-i de reformă, Atahualpa e foarte interesat de culturile locale și de creșterea micilor lame albe, din câmpiile spaniole.

O lebedă, pe care agitația neobișnuită a deranjat-o în bazinul unde-și făcea veacul, zboară pe deasupra incașului, care nici nu ridică privirea.

Chalco Chimac era o făptură înfiorătoare, în slujba stăpânului său.

41. Tunis

După moartea lui Filip, totul a fost mai ușor.

Curțile de Castilia și Aragon, îngropate în aurul din Tahuantinsuyu, l-au proclamat pe Atahualpa I rege al Spaniilor, Neapolelui și Siciliei. Pentru mai multă comoditate, a acceptat ritualul botezului, căruia răsăritenii îi dădeau atâta importanță. A primit numele de Antonio, dar nu acesta a fost cel reținut de istorie, căci cu toții, prieteni sau dușmani, cu excepția câtorva bătrâni creștini castilieni, au continuat să-i spună pe adevăratul său nume.

Lucrurile de care își amintește istoria sunt promisiunile făcute de el Curților. Asemenea predecesorului său, a jurat că e hotărât să trăiască și să moară pentru Spania. S-a văzut cum s-a ținut de cuvânt.

A urmat o politică de căsătorii, menită să întărească poziția incașilor în Europa.

Distrusă de moartea fiului său, Isabela n-a avut putere să refuze și a doua oară cererea lui Atahualpa; astfel, văduva lui Carol Quintul i-a devenit soție secundară. Din cauza doliului, ceremonia n-a fost veselă, ci solemnă. Pentru a nu înțeți durerea miresei, aceasta nu a avut loc în catedrala din Sevilla, unde se afla de-acum mormântul lui Carol, ci în cea din Cordoba. Fastul incașilor s-a întâlnit cu cel al coroanei spaniole. Regele Spaniei i-a pus sandale în picioare noii sale soții, apoi au fost sacrificate mai multe lame, așa cum o impunea tradiția. Reginei i-au fost aduse cufere pline cu giuvaiere.

Mult mai fericită, Quispe Sisa s-a căsătorit cu Lorenzino și a plecat cu el în Italia. Drept cadou de nuntă, Atahualpa îl numise pe tânăr duce de Florența în locul vărului său Alessandro. Nemaiavând sprijinul lui Carol Quintul, acesta din urmă a trebuit să părăsească orașul sub un potop de ocări și pietre.

Manco i-a fost făgăduit micuței Ioana d'Albret, fiica Margaretei de Navarra.

Micul Carol Capac urma a se uni cu Maria, fiica lui Carol Quintul și a Isabelei de Portugalia, nepoată a Ioanei cea Nebună și a lui Filip cel Frumos, strănepoată a regilor catolici Isabela de Castilia și Ferdinand de Aragon.

Toledoul a căzut sub o ploaie de pietre înroșite în foc, precum jarul. Praștiile lui Quizquiz și rezervele inepuizabile de praf de pușcă le-au venit de hac rebelilor. Antonio de Leyva a fost azvârlit de viu de pe metereze. Cobos și Granvelle și-au văzut cruțată viața după ce au făcut act de supunere. Tavera a refuzat să i se închine noului rege, așa că a fost biciuit, iar apoi spânzurat. Trădătorul Sepulveda a fost aruncat într-o pivniță întunecoasă, plină de șerpi, iar

din pielea smulsă de pe cadavrul său a fost făcută o tobă, ce i-a fost trimisă incașului.

Dat fiind că Atahualpa era botezat, expediția asupra Tunisului a primit binecuvântarea papei. Flota lui Barbarossa, sensibil inferioară ca număr, a fost zdrobită și în întregime scufundată. Portul La Goulette a fost ocupat după o lună de asediu lung și greu. Atahualpa venea din nord și nu cunoștea deserturile din Chile; suferea de căldură și de sete, dar nu lăsa să i se vadă nimic pe chip. Cucerirea Goulettei deschidea calea către Tunis, unde corsarul Barbarossa, numit de Soliman comandant general al forțelor maritime, se baricadase cu cinci mii de ieniceri, trupele de elită turcești. Poziția lui părea inexpugnabilă, căldura îi copleșea pe oameni și-i îmbolnăvea, iar Atahualpa începea să-și piardă răbdarea, când o revoltă a sclavilor le-a venit în ajutor. Douăzeci de mii de creștini închiși în temnițele din cetate s-au răsculat împotriva călăilor și au dat fuga la porțile zidurilor de apărare.

Pedro Pizarro a pătruns primul în oraș, în fruntea unui regiment de *moriscos* din Albaicin, alcătuit de Ruminahui. Lângă el, Puka Amaru, care, după episodul de la Toledo, devenise locotenentul său cel mai credincios, zdrobea căpățâni în devălmășie cu măciuca lui ghintuită. Scena apare într-un tablou al lui Tintoretto, care a contribuit substanțial la gloria quitonenilor cu păr roșcat.

Dezlănțuindu-se împotriva foștilor stăpâni, cei douăzeci de mii de sclavi creștini au devastat frumoasa cetate barbarescă. Prin urmare, când și-a făcut intrarea, Atahualpa a găsit un soi de catacombă sub cerul liber, înconjurată de ruine fumegânde. Nu a pierdut însă ocazia de a saluta strălucita victorie strigând de trei ori, către propriile trupe, deviza lui Carol Quintul: „Și mai departe!”. De trei ori, i s-a răspuns printr-un vuiet de urale.

Triumful n-a fost totuși unul total, căci Barbarossa reușise să scape. Or, Tunisul singur nu valora mare lucru. Trebuia curățată toată coasta barbarescă. Infantele Ludovic al Portugaliei insista să se meargă după corsar până-n bârlogul lui din Alger. Atahualpa ar fi vrut să-i facă pe plac noului său cumnat, dar din motive numai de el știute, nu voia s-o mai lungească. Fiind de-acum slăbit și ocupat pe deasupra cu un nou război împotriva persanilor, Soliman îl elibera pe Ferdinand pe frontul său de est, dându-i astfel ocazia să atace în vest. Acum că-și găsisese un regat, incașul plănuia să se ocupe de el cum se cuvine. Moulay Hassan, un maur care fusese sultan al Tunisului până să fie alungat de Barbarossa, a fost repus în vechile-i prerogative, regatul său urmând în schimb, prin tratat, să plătească tribut regatului Spaniei. La urma urmelor, nu le eliberase Atahualpa orașul de jugul turcesc? Regimentul moriscilor din Albaicin a fost lăsat în garnizoană.

Apoi flota a ieșit din nou în larg și a pornit-o spre Sicilia. Primirea pe care i-a făcut-o orașul Palermo l-a ajutat pe Atahualpa să înțeleagă impactul campaniei sale victorioase. Dintr-odată, incașul devenise un erou al creștinătății. S-a construit un arc de triumf în onoarea sa. Papa îl felicita. Toată lumea îl compara cu un anume Scipio. Alonso de Santa Cruz, care nu-și propusese încă să devină cronicar, fiind pe-atunci un simplu cartograf, întocmise o hartă ce avea să fie utilizată de pictorul Vermeyen pentru o tapiserie monumentală, intitulată *Cucerirea Tunisului*. Băutura neagră curgea în valuri.

42. Mit'a

Atahualpa s-a înfruptat din toate deliciile Palermoului, după care s-a întors la Sevilla, încărcat de lăzi cu vin sicilian.

Rapoartele lui Manco îl informau că moriscii deportați în Flandra se treziseră expuși ostilității populației locale. Regenta Maria a Ungariei nu se arătase atât de primitoare pe cât ar fi fost normal, ținând cont de funcția pe care o deținea și de supunerea datorată regelui Spaniei. Apoi Manco se dusese în Germania, în regiunile aflate în mâinile luteranilor. Acolo a fost și mai rău: în urma unui apel personal al lui Luther, de „combatere a puterilor demonice”, *moriscos* au fost masacrați, puțini dintre ei reușind să scape. Manco însuși a fost cât pe-acum să-și piardă viața. Atahualpa s-a mărginit să-l sfătuiască să se întoarcă în Navarra și să-i facă niște daruri Margaretei, viitoarea lui soacră. La drept vorbind, agitația din nord îl lăsa în continuare rece. Încă nu-și dăduse seama de importanța a ceea ce era în joc.

O scrisoare de la Lorenzino, sosită din Florența, îl asigura că reputația lui strălucea acum atât de sus pe cerul celui de-Al Cincilea Sfert încât nici chiar Ferdinand nu va mai îndrăzni, o vreme, să-l atace pe salvatorul creștinătății, de teamă să nu se vadă condamnat de toți și supus oprobriului Europei. Nu avea nevoie să știe mai mult.

În sfârșit, incașul se putea deda pasiunii sale concrete. Bineînțeles, oricărui monarh îi place să se îmbete cu propriile-i cuceriri. Numai că Atahualpa înțelesese acest adevăr: e mult mai dificil să domnești decât să te ții de războaie. Strămoșul său Cusi Yupanqui lărgise hotarele imperiului mai mult ca oricare alt suveran. Dar numele pe care i l-a păstrat posteritatea arăta destul de bine natura urmei pe care o lăsase: Pachacutec. *Reformatorul lumii*.

De fapt, ambiția lui Atahualpa nu se mărginea la desenarea câtorva terase la poalele munților Sierra Nevada. Scursorile Tahuantinsuyului, pe care i le

trimitea Huascar, umplând cu ele corăbii întregi - Collas, Chachapoyas, Chimus, Canaris, Caras... toate rebuturile imperiului! -, i-au folosit mai întâi ca mână de lucru. Pretutindeni unde pământul nu era încă exploatat, pe versanții munților, în masivele înzăpezite ori pe platourile aride, acolo unde nimeni până la el nu s-ar fi gândit să cultive ceva, a pus să se planteze porumb, quinoa, dar și cartofi, care le plac atât de mult celor din Al Cincilea Sfert, încât le-au zis *mere de pământ*. Toate acele întinderi pustii s-au acoperit de culturi; păienjenisuri de canale au fost săpate pentru irigarea unor soluri crezute până atunci neroditoare.

Oile, lamele acelea mici și albe, care mișunau prin toată Spania, secătuiau pământul de prea multă vreme. Atahualpa a judecat că ele erau vinovate pentru acele peisaje jupuite, uscate, colbuite. A pus să fie omorâte, iar turme întregi au dispărut astfel. Noul rege al Spaniei nu voia un popor de păstori. Voia să prindă rădăcini.

A construit hambare. Carnea de oaie era tăiată în fâșii, sărată, apoi uscată. Boabele de porumb și de quinoa erau transformate în făină; tuberculii de cartof erau înghețați peste noapte și uscați peste zi, pentru a se putea păstra vreme de mai multe cicluri ale lunii. Proviziile erau păstrate în chiupuri ori îngropate în gropi adânci.

Cu acele rezerve, avea să asigure subzistența celor flămânzi, în vremuri de foamete, de ciumă ori de recoltă slabă.

Țăranii din Spania au început să mestece frunze de coca, crescându-și astfel rezistența la oboseală și profitând de efectele ei medicinale. (E adevărat că unii au abuzat de ea, ajungând într-o stare de abrutizare.)

A pus capăt sistemului de arendare și le-a mulțumit întreprinzătorilor din gârzi, care finanțau armata prin împrumuturi cu dobândă.

A abolit cea mai mare parte a impozitelor și le-a împărțit parcele de pământ țăranilor, adunați în *ayllusuri*, ori comunităților deja constituite, așa-numitele *comunidades*, fiecare grup urmând să le repartizeze membrilor muncile și bunurile.

Pe de altă parte, a dezvoltat un sistem de corvezi care înlocuiau impozitele și taxele, după modelul *mit'a*, adică al sistemului de munci obligatorii aplicat în Tahuantinsuyu. Țăranii trebuiau să-și dedice o parte din timp pentru a lucra pământurile incașului, ca și pe cele ale Soarelui (de care răspundea tot incașul, ca reprezentant al lui pe pământ, dar pe care le lăsa în grija preoților cultului aferent.) Fiecare dintre acele perioade a fost marcată de sărbători noi, care au înveselit populația.

Această vastă operațiune de redistribuire a avut repercusiuni în întreaga societate. Nenumărați preoți catolici l-au abandonat pe zeul ținut în cuie,

pentru a-și schimba bisericile în temple ale Soarelui și a beneficia de noul sistem. Din aceleași motive, o serie întreagă de mănăstiri s-au transformat în case de femei alese.

Meșteșugarii au fost supuși unor obligații similare: ei trebuiau să-și dedice o parte din timp colectivității (zidărie, fenerie, poduri, canale...) ori nevoilor personale ale incașului (olărit, orfevrărie, textile...) - ceea ce, la urma urmelor, era tot aia.

Fiecare *ayllu* sau comunitate trebuia să-i hrănească, adăpostească și îngrijească pe infirmi, bătrâni, văduve și bolnavi.

Roadele pământului le aparțineau celor care-l exploatau, inclusiv în cazul unor cantități excedentare, dar nu și pământul. Repartizarea terenurilor era periodic revăzută și ajustată în funcție de nevoi. Dacă populația unui grup scădea, terenul alocat era redus proporțional. Dacă, dimpotrivă, populația creștea, i se dădeau terenuri suplimentare, pentru ca grupul să-și poată hrăni noile guri. Când mărimea grupurilor varia prea tare, erau redistribuiți bărbații. Armate întregi de quipucamayocs țineau socotelile în registre: bărbații, femeile, copiii erau tot atâtea noduri pe șnururile colorate ce alcătuiau franjurii quipușilor.

Ici-colo au existat unele reticențe, chiar și câteva revolte, care au fost aspru reprimare.

Trimișii incașului, guvernatorii săi, curacașii săi, chiar și niște hidalgos pe care i-a înrolat tocmai în acest scop, au avut misiunea de a răspândi mesajul lui pentru populațiile din toate câmpiile, toate orașele și toate satele Castiliei și Aragonului, anume că pământurile pe care le lua el nu erau cele de care aveau nevoie răsăritenii, ci cele cu care aceștia nu știau ce să facă și pe care nu le puteau munci; că tot tributul pe care li-l impunea era recolta de pe terenurile lucrate pe cheltuiala lui; că mai degrabă le dădea din propriile sale bunuri, distribuindu-le ceea ce rămânea după ce se îngrijea de întreținerea armatei și a curții; că disensiunile și certurile iscate între ei din tot felul de fleacuri au dispărut, că tot regatul lor putea fi în sfârșit sigur că nici bogatul, nici săracul, nici cel mare, nici cel mic nu vor mai suferi vreo ofensă.

În încheiere, Atahualpa a decretat că fiecare țăran va primi, în ziua nunții, o pereche de lame, ca dar de la regele său.

43. Principele

Totuși, domnia lui Atahualpa era încă tânără, iar acesta nu știa că tocmai

tinerețea asta îl făcea vulnerabil. Fiul Soarelui nu inspira aici același respect ca în țara sa de baștină.

„Niciun principe nu va izbuti să dobândească mai multă prețuire decât acela care va săvârși fapte mărețe și care va da pilde rare despre însușirile lui”¹⁹, spunea Machiavelli în foile lui vorbitoare.

Noul rege a avut grijă să nu taie din privilegiile granzilor Spaniei. A împărțit Lâna de Aur, o distincție foarte apreciată, care nu-l costa nimic și care avea avantajul de a-i lega de el pe cei care o primeau. În orice caz, numărul lor era neglijabil și nici nu aveau cine știe ce resurse, dar asta nu însemna că nobilii spanioli nu constituiau un pericol potențial, așa că era mai bine să-i distreze.

Atahualpa sorbea cuvintele lui Machiavelli, căci păreau a spune propria poveste prin povestea altcuiva: „Îl cunoaștem, în vremurile noastre, pe Ferdinand de Aragon, actualul rege al Spaniei. Îl putem socoti aproape un principe nou, fiindcă prin faima și gloria dobândite a devenit, dintr-un rege fără putere, cel dintâi rege al creștinătății. Dacă veți privi faptele lui, veți vedea că toate au fost mărețe, și unele - chiar extraordinare. La începutul domniei, el a atacat provincia Granada, iar această acțiune a pus temelia statului său. La început el a purtat războiul fără a fi angajat în alte lupte și fără a se teme că ar putea întâmpina vreo piedică din partea cuiva. Prin acest război el a reușit să dea feudalilor din Castilia o preocupare, căci, gândindu-se la lupte, ei nu mai aveau vreme să se gândească la alte schimbări în stat, iar el câștiga, pe aceeași cale, autoritate și putere asupra lor, fără ca ei să-și dea seama de aceasta”²⁰.

Prin urmare, incașul mersese, fără s-o știe, pe urmele gloriosului său predecesor, bunicul lui Carol, pe-al cărui loc îl luase, și ale lui Ferdinand, care îl revendica.

Totuși, continuarea textului contura unele diferențe, dacă nu divergențe, între cei doi monarhi: „Cu banii Bisericii și ai poporului, el a putut să-și hrănească soldații, iar războiul acesta de lungă durată a pus bazele armatei lui, care i-a făcut cinste de aici înainte. În plus, pentru a putea săvârși fapte mari, servindu-se tot de religie, a început să manifeste o cruzime plină de cucernicie, alungându-i pe marani și golindu-și astfel regatul, sigur fiind că nu poate să existe o faptă mai mișcătoare și mai rar întâmplată decât aceasta”²¹.

Ce făcuse Ferdinand de Aragon, Atahualpa desfăcuse. Și totuși, incașul se simțea mai apropiat de acest om ca de oricine altcineva. Cu ce curiozitate avidă îi descoperea povestea: „Sub același pretext, a atacat Africa; a întreprins

¹⁹ Niccolo Machiavelli, *Principele*, Capitolul XXI - „Cum trebuie să se poarte un principe pentru a fi stimat”, ed. cit., p. 78.

²⁰ *Loc. cit.*

²¹ *Loc. cit.*

expediția din Italia și, în sfârșit, a atacat Franța. Deci a săvârșit și a uneltit mereu acțiuni mărețe, care au întreținut așteptarea și admirația în sufletele supușilor, aceștia fiind tot timpul preocupați de rezultatul acțiunilor lui. Războaiele lui se nășteau unul din altul, în așa fel încât între unul și altul nu le-a rămas niciodată timp oamenilor să poată unelti și acționa împotriva lui”²².

Cu un semn, Atahualpa l-a făcut să tacă pe servitorul care îi citea și a hotărât să atace Algerul.

44. Algerul

Amiralul Doria l-a sfătuit să grăbească invazia, dacă nu voia să se expună furtunilor hibernale, iar incașul i-a urmat sfatul.

A lăsat să treacă sărbătorile Porumbului și cele ale Soarelui, apoi a adunat o armada uriașă, pentru a nu lăsa nimic la voia întâmplării.

Regele Franței, convins de Higuenamota că-și merită partea lui de glorie, i s-a alăturat și el.

La fel și floarea nobilimii spaniole, încolonată sub stindardul incașului.

Papa însuși i l-a trimis pe geograful său personal, un maur convertit, pe nume Hasan al-Wazzan, căruia i se spunea Leon Africanul pentru multele-i cunoștințe privind lumea mahomedană.

Atahualpa avusese grijă să îmbarce regimente întregi de morisci cărora invazia le fusese prezentată ca o acțiune de eliberare de sub jugul turcesc, precum și un regiment de evrei cărora li se oferea prilejul de a-și regăsi frații odinioară expulzați.

Armada a ocupat golful Algerului, iar în curând soarele și crucea au înlocuit semiluna pe meterezele din Penon, insulița ce proteja accesul spre oraș.

Creștinii se temeau că n-or să dea de Barbarossa, dar corsarul îi aștepta, repliat în dosul zidurilor orașului.

Pedro Pizarro a fost trimis să negocieze cu el o capitulare onorabilă. Era însoțit de Puka Amaru, al cărui păr roșcat ar fi putut crea o anumită complicitate, însă inițiativa s-a dovedit inutilă: părul lui Barbarossa era alb și părea să nu fi fost niciodată roșu.

Puka Amaru și-a jucat totuși rolul. Într-adevăr, Barbarossa a respins cu dispreț oferta capitulării și a răspuns cu o insolență incredibilă, adresându-i-se lui Pedro Pizarro exact în acești termeni: „Spune-i stăpânului tău că niciodată un câine de creștin n-a cucerit și nu va cuceri Algerul și că, dacă stăpânul meu ar fi

²² *Loc. cit.*

știut de intențiile voastre, ar fi trimis pe oricare sclav de-ai săi, cu câteva trupe strânse în grabă, ca să vă spulbere amărâta de armată și să vă arunce pe toți în mare”.

Atunci, după ce-l ascultase pe traducător, Puka Amaru a sărit în picioare și a rostit aceste cuvinte intrate în posteritate: „Stăpânul meu nu este creștin, iar tu ești un sclav”.

Pedro Pizarro, crezând că i-a venit ceasul cel de pe urmă, ducea deja mâna spre mânerul sabiei, hotărât să-și vândă scump pielea; Barbarossa însă, respectând legile universale ale războiului și diplomației, i-a lăsat să plece teferi.

Cu puținii săi oameni, corsarul s-a apărat vitejește; orașul a căzut totuși, după câteva săptămâni, sub focul unei artilerii neobosite.

Francisc I și-a văzut calul ucis sub el într-o încăierare: regele Franței era încântat.

Inițial, Atahualpa se gândise să-i încredințeze orașul fiului fostului emir Salim at-Toumi, alungat odinioară de Barbarossa, Arudj cel cu un braț de argint. La moartea tatălui său (care fusese sugrumat în propria-i baie), Yahia at-Toumi se refugiase în Spania. După tot acest timp, primise propunerea lui Atahualpa ca pe o binecuvântare a cerului. Totuși, incașul s-a răzgândit, dându-și seama că tatăl nu se bucurase de prea multă popularitate în timpul domniei lui. Nu era suficient să fii maur pentru a-l înlocui pe turc. Cel de-al doilea Barbarossa avea o aură încă și mai legendară decât fratele său, pe ale cărui urme călcase. Atahualpa voia să rupă această descendență a corsarilor aflați în slujba otomanilor, dar socotea, de asemenea, înțelept să le înscrie succesorul într-o formă de continuitate. De aceea a hotărât să-l numească pe Puka Amaru guvernator al Algerului, prezentându-l mulțimii ca pe un al treilea Barbarossa - *adevăratul* Barbarossa. *Barbarossa* nu însemna nimic în limba barbareștilor, iar Puka Amaru oricum nu purta acea barbă care, deși cunoscută și în Tahuantinsuyu, fusese întotdeauna privită ca o anomalie și o rușine fizică, adeseori specifică, de altfel, oamenilor cu părul roșu. *Amaru*, în schimb, se apropia de un cuvânt care însemna „roșu” pentru semințiile locale. Incașul a pus să i se confecționeze ca emblemă un șarpe roșu și i-a alocat niște *moriscos* din Valencia ca gardă personală. L-a numit vizir pe Hasan al-Wazzan, spre a-l asista în treburile cârmuirii. (De altminteri, acel Leon Africanul era de obârșie din Granada.) Atahualpa a socotit ca acele ținuturi să fie guvernate de mauri din Spania, pe care și i-a câștigat de partea lui prin Edictul de la Sevilla și care împărtășeau aceleași credințe cu cei de aici. Ca șef al gărzii a numit un *morisco* pe nume Cristobal, care fusese rob la o doamnă din Burgos, un oraș din nordul Spaniei, și care i se alăturase incașului pentru a scăpa de condiția sa.

Mai multe picturi reprezentând faptele de vitejie ale lui Puka Amaru la porțile Tunisului au fost agățate pe pereții palatului său. Iar pentru ca toți să priceapă că Algerul își schimbase stăpânul, capul corsarului care condusesese orașul înaintea sa a fost expus într-un vârful de sulită, pe metereze.

Odată eliminat Barbarossa, curățarea coastei a fost o joacă de copii. Bougie, Tenes, Mostaganem, Oran... flota condusă de Doria a cucerit toate forturile barbarești cum ai culege niște flori. Pentru spanioli, Atahualpa era de-acum marele *conquistador*. Pentru mauri, eliberatorul. Dar când amiralul genovez a vrut să profite de acest avânt irezistibil, sugerând să meargă și să recucerească insula Rhodos, aflată ceva mai la est, Atahualpa a hotărât că era momentul să pună capăt acelei aventuri. Nu avea niciun interes să-l alunge pe Soliman din Marea Interioară și prefera să-i lase lui Ferdinand ceva cu care să se ocupe la hotarele sale orientale. Rhodosul nu constituia o miză strategică pentru Spania. De la Neapole la Cadiz, calea Cubei era liberă pentru vasele celui de-Al Cincilea Sfert, iar el nu voia mai mult. De altfel, Francisc I a fost de acord cu el, mai ales că nici în trecut nu avusese prea multe rezerve în privința turcului, în timpul războiului său cu Carol Quintul. La scurtă vreme după aceea, regele Franței avea să semneze un tratat comercial cu Sublima Poartă.

45. Flandra

Istoria s-ar fi putut opri aici. Gesta oamenilor este însă un fluviu pe a cărui curgere nimeni, în afară de Soare, în caz că s-ar stinge, n-ar putea-o opri.

Ferdinand era pe drum spre Aachen, unde urma a primi coroana Sfântului Imperiu.

S-a spus că Germania nu-l interesează pe Atahualpa și era adevărat, până în acel moment. Numai că s-a petrecut un eveniment care a schimbat situația.

Maria a Ungariei, regentă a Țărilor de Jos, era din casa de Austria, sora lui Ferdinand. Era habsburgă. Ea a văzut în venirea fratelui său o bună ocazie de a se rupe de noua coroană spaniolă, pentru a reveni în sânul imperiului familial. Așteptându-se la o reacție din partea Franței, care era aliata Spaniei, a impus noi biruri, ca să-și poată plăti o armată de mercenari. Or, târgoveții din Gand, tocmai orașul unde se născuse Carol Quintul, au considerat că plățiseră destul pentru a finanța niște războaie care nu erau ale lor. Prin urmare, s-au răsculat împotriva noilor dări.

Zvonul despre acea revoltă a ajuns la Sevilla și, odată cu el, ecoul conspirației habsburgice.

Atahualpa nu uitase primirea de care avuseseră parte Manco și moriscii din Valencia. Ar fi fost dispus să-i lase Germania lui Ferdinand, acel conglomerat de regate turbulente, pe care împăratul nu le cârmuia cu adevărat. Numai că Țările de Jos constituiau moștenirea burgundă a lui Carol Quintul, de care, dacă stătea bine să se gândească, iar asta fără să fi călcat vreodată pe-acolo, se simțea legat. Incașul a hotărât să se ducă și să vadă personal cum stau lucrurile.

A pornit în fruntea armatei sale și a traversat toată Franța, până în Flandra.

46. Gand

Pretutindeni pe unde trecea, le interzicea oamenilor săi să trăiască pe spinarea localnicilor, ceea ce necesita o intendență colosală. Din nou, la fel ca pe vremea războiului civil cu Huascar, armata imperială arăta ca un cortegiu nesfârșit, înaintând într-un nor de praf. Acum erau mai puțini papagali și porcușori-de-mare în cuști, mai puține lame, mai puțini jaguari și pume îmblânzite, dar mai multe oi și mai mulți boi, mai multă artilerie, mai multe tunuri și care înșesate cu butoaie de pulbere, plus, ca întotdeauna, o mulțime de ulii în văzduh și de câini alergând de-a lungul șirurilor de soldați.

A pus să se ridice cazărmi, dar și depozite pe care le-a umplut inițial cu provizii aduse din Andaluzia - dintre care unele provenind chiar din Tahuantinsuyu.

Ajuns în fața orașului Gand, a ordonat să se facă o tabără uriașă.

A străbătut în foarte scurt timp toate ținuturile care se răsculaseră, punând acolo guvernatori și instalând o garnizoană. Apoi s-a întors în tabără ca să-și lase oamenii să se odihnească, iar el, fără a mai sta nici să se schimbe, a intrat în oraș cu o mică escortă, însoțit de cei doi generali ai săi, Ruminahui și Chalco Chimac. (Quizquiz, afectat de moartea lui Filip, rămăsese la Sevilla, pentru a veghea asupra capitalei regatului.)

A trecut printr-un mic fort care-și ridicase poarta cu grilaj, apoi a urcat pe un drum pustiu, mărginit de case cu obloanele închise, până a ajuns la o piață mare, unde se afla un templu din acela de piatră, cu o clopotniță ce se avânta către cer. Clădirile cu mai multe etaje nu conteneau să-l uimească. Piatra era roșie acolo, la fel ca-n Granada, dar acoperișurile caselor erau mai ascuțite și crenelate. Fiecare regiune avea stilul ei, iar lui Atahualpa îi plăcea această varietate.

Un canal rudimentar străbătea piața.

Acolo se strânsese o mulțime de oameni.

Femeile și copiii i-au ieșit în întâmpinare, cu ramuri verzi în mâini, strigând în

limba francezilor: „Unic domn, fiu al Soarelui, alinător al săracilor, iartă-ne!”.

(Ecoul reformelor pe care le inițiaseră în Spania ajunseseră și în acele provincii.)

Incașul i-a ascultat cu clemență și a pus să li se comunice că trimișii săi în Flandra fuseseră cauza nenorocirilor ce se abătuseră asupra lor. Că, altminteri, îi ierta cu dragă inimă pe toți rebelii; că venea să-i vadă personal, pentru ca, auzind de iertare chiar din gura lui, să fie mai mulțumiți și să le piară orice teamă că ar putea fi pedepsiți pentru greșeala lor. A poruncit să li se dea tot ceea ce le trebuia, să fie tratați cu dragoste și înțelegere și să li se asigure cu mare grijă existența văduvelor și orfanilor, fiii celor care muriseră în confruntările cu trupele regentei.

Locuitorii se temuseră că o să-i masacreze. (Toledoul nu li se ștersese încă din memorie.) Așa că discursul său a fost primit cu o foarte mare bucurie și în uralele întregii mulțimi. Unii îl îmbrățișau; alții îi ștergeau sudoarea de pe față; alții îi scuturau praful de pe haine; alții îi aruncau flori și ierburi parfumate. Incașul a intrat astfel în marele templu, unde, după riturile adeptilor zeului ținut în cuie, s-a ținut o ceremonie în cinstea lui. După aceea s-a dus în vizită la notabilitățile orașului, pe care le-a asigurat că nu li se va mai pretinde niciun fel de dări. În schimb, le cerea doar o parte din timpul și din munca lor, pentru a-și alimenta depozitele.

Atahualpa a fost invitat să stea în palatul lui Carol, unde a fost sărbătorit trei zile în șir.

Apoi a pornit-o spre Bruxelles, să dea ochii cu Maria a Ungariei.

47. Bruxelles

Trupele Mariei nu erau pregătite, fiind slab înarmate și prost plătite; au fost imediat spulberate.

Membrii consiliului au defilat prin oraș, goi, cu un laț petrecut în jurul gâtului. Regenta a implorat să fie cruțată de la o asemenea umilință, însă Atahualpa n-a îngăduit nicio excepție. Nici Higuenamota, de altfel, n-ar fi permis acest lucru.

Maria a Ungariei semăna cu fratele ei, Carol, dar buzele îi erau mai groase, obrajii, mai plini, coapsele, mai late. Incașului i s-a părut că avea o înfățișare plăcută și pieptul încă tare; și-a făcut-o concubină, iar în curând aceasta a rămas însărcinată.

Ar fi putut să i-o trimită fratelui ei Ferdinand în schimbul unei răscumpărări. Dar Chalco Chimac a intuit avantajele pe care le puteau obține din acea uniune și și-a sfătuit stăpânul s-o ia de soție pe regentă. Maria avea să fie a doua nevastă

secundară a regelui Spaniei, după Isabela.

În felul acesta avea să se nască un moștenitor care să fie jumătate incaș, jumătate habsburg.

A fost organizată o ceremonie solemnă în catedrala Sf. Gudula, care era marele templu din Bruxelles. Purtând coroana stacojie, împletită din lână, Atahualpa a primit omagiul regentei și noii sale soții, Maria, care a îngenuncheat în fața lui și și-a pus în picioare sandalele, în semn de supunere. Incașul ținea în fiecare mână câte un pocal de aur plin cu băutură neagră, iar ei i l-a întins pe cel din mâna stângă, în semn de prietenie. Apoi el și noua sa soție au băut împreună din acesta, ca dovadă a respectului reciproc. Conținutul celui alt pocal a fost vărsat într-un ulcior din aur, pentru a fi oferit ca ofrandă Soarelui.

Scena este reprezentată astăzi într-un vitraliu al templului Sf. Gudula, unde sunt precizate, în limba savantă, rezervată amautailor răsăriteni, titlurile lui Atahualpa: *Atahualpa Sapa Inca, Semper augustus, Hispaniarium et Quitus rex, Africae dominator, Belgii princeps clementissimus, et Maria ejus uxor*. Într-adevăr, coasta barbarească unde se aflau Tunisul și Algerul mai era numită și Africa, iar locuitorii Bruxellesului își ziceau *belgieni*, căci se considerau descendenți ai unui trib și ai unui popor care purtau acest nume. Cei interesați de filologie nu cred că se vor plictisi dacă menționez astfel de amănunte. Ceilalți să fie buni și să mă ierte.

Opt mii de bruxellezi, considerați periculoși pentru că luptaseră pentru regentă, incitaseră oamenii să opună rezistență ori răspândiseră mesaje ostile privind venirea incașului, au fost trimiși în Spania, într-o provincie puțin populată, numită La Mancha.

Pentru a se merge mai departe decât la Gand și a fi dată uitării răzvrătirea orașului, s-au decretat nouă zile de sărbătoare. Festivitatea centrală a avut loc la palatul Coudenberg - care-i aparținea defunctului Carol Quintul și în care sălășluia sora sa, Maria -, într-o sală de gală atât de lungă, încât niciun palat din Cuzco nu putea pretinde că ar avea una asemănătoare, de unde putea fi văzută strada în pantă, pe care regenta și consilierii săi trebuiseră s-o urce cu frânghia la gât, goi și umiliți. Acolo s-a desfășurat un mare bal, după moda din Cel de-al Cincilea Sfert, bal pe care, printr-o amară ironie, regenta îl prezida alături de noul ei soț. Apoi au fost sacrificate câteva lame negre în grădină și s-a asistat la o defilare a trupelor incașului.

Aici, trebuie să mă opresc o clipă pentru a-l duce din nou pe cititor la Sevilla, unde, zi după zi, soseau corăbii din Cele Patru Sferturi, ce aduceau aur și praf de pușcă, dar și o mulțime de oameni, veniți să-și încerce norocul în Lumea Nouă, așa încât, după cei o sută optzeci de pionieri din Quito, Spania se îmbogățise cu

un număr considerabil de emigranți din Tahuantinsuyu, cei mai mulți îngroșând rândurile armatei spaniole.

Or, Ruminahui, ca general-șef, își organizase armata după diferitele naționalități ce o constituiau. Într-adevăr, nu-i puteai amesteca pe chanchas cu vechii lor dușmani, yuncas, și cu atât mai puțin pe yuncas cu chimus, dat fiind războiul sângeros pe care-l duseseră odinioară aceste două popoare, după cum nici quechuas, care-i urau pe chancas, nu concepeau să meargă la luptă alături de ei.

Astfel, bruxellezii au putut vedea defilând fiecare regiment, arborând culorile popoarelor și triburilor din care era alcătuit.

Întrucât se remarcaseră cu asupra de măsură în lupte, ferocii chancas defilau primii. Erau urmați de moriscii din Valencia, de cavalerii din Andaluzia și de un regiment de evrei proveniți din întreaga Spanie. Charașii stârneau curiozitatea și admirația mulțimii, fiindcă aveau prinse la spate niște aripi de condor. Yucașii, cu măștile lor hidoase, înspăimântau publicul, căci făceau gesturi și grimase de nebuni, de cretini sau de nătângi. Aveau în mâini fluieri, tamburine distonante, piei zdrențuite, cu care făceau tot felul de nerozii. Așa cum se obișnuia, garda alcătuită din yanas, trupa de elită a incașului, condusă de Pedro Pizarro în lipsa lui Quizquiz, încheia coloana.

După defilare au urmat cântece, dansuri și jocuri cu mingi, pe o amplă parcelă gazonată, ce se întindea în fața palatului regal. Mai multe lebede mari și albe alunecau pe luciul apei din bazin.

Berea, care e un fel de *akha* (cu deosebirea că nu e făcută din porumb, ci dintr-o altă cereală), a curs în valuri, fiind o băutură foarte apreciată în acele ținuturi.

Atahualpa a decretat ca vechea constituție să fie înlocuită de noile legi din Spania. A pus să se proclame că Flandra și toate provinciile din Țările de Jos sunt indisolubil legate de regatul Spaniei, cu excepția părții cedate regelui Franței, ce cuprindea orașele Lille, Douai și Dunkerque.

De fapt, Burgundia, așa cum o construisese Carol Temerarul și cum o visase Carol Quintul până în ultima clipă a vieții, înceta să mai existe.

Maria a dat naștere unei fete care a primit numele de Margareta Duchicela, după Margareta de Austria, născută Habsburg, mătușa lui Carol Quintul, care o precedase pe Maria în funcția de regentă, și după Paccha Duchicela, prințesă de Quito, mama lui Atahualpa. Mai târziu, mica infantă urma a se căsători cu fratele său vitreg, Carol Capac.

48. Germania

Germania, care pregătea încoronarea lui Ferdinand, continua totuși să se destrame. În Hesse, în Turingia, în Pomerania, în orașele imperiale Strasbourg, Ulm, Konstanz ori în cele hanseatice, precum Breme, Lubeck sau Hamburg, se considera că Biserica romană profitase destul de credulitatea bieților oameni și că, și dacă trupul zeului ținut în cuie s-ar afla într-o turtiță sărată sau într-o bucată de pâine, bucată aceea de pâine rămânea tot o bucată de pâine.

Astfel, ducele de Saxonia, landgraful de Turingia, margraful de Brandenburg și contele palatin al Rinului, toți principii electori ai Sfântului Imperiu Romano-German, nu acceptau să-l primească pe Ferdinand, apărător al vechii credințe, ca pe un Mesia reîntrupat. Landgraful de Hesse, Filip Mărinimosul, care se împrietenise cu Melanchthon, conducea Liga de la Schmalkalden, pentru a converti Germania la ideile luterane, sau măcar pentru a obține de la împărat tolerarea lor aici - cu sabia, dacă era nevoie. Toți stăteau cu ochii pe bunurile Bisericii, pe care aveau de gând să le confiscă, precum și pe drepturile ei excesive, pe care voiau să i le suprimă pentru a și le atribui.

Acest vânt de revoltă își avea totuși limitele lui, iar anabapțiștii - care considerau că unui copil, câtă vreme e lipsit de rațiune, nu trebuie să i se impună prin ceremonia botezului religia zeului ținut în cuie - plătiseră cu viața pentru faptul că le încălcaseră. La fel, țăranii, care văzuseră în Luther un campion al cauzei lor și un dușman al sărăciei, fuseseră masacrați pentru că se ridicaseră în numele dreptății pe pământ. Luther, de altminteri, nu dorise să-i susțină, ci, dimpotrivă, îi îndemnase pe principii să-i căsăpească pe toți.

Friedrich cel Înțelept, Filip Mărinimosul, eminenți principii electori convertiți la luteranism, se achitaseră de acea sarcină cu sânge și spor, omorându-i pe conducătorii țăranilor și mutilându-i pe cei care-i urmaseră. De atunci, mii de bărbați fără nas și fără urechi au început să populeze câmpiile Germaniei.

Or, venirea simultană a lui Ferdinand și Atahualpa a reaprins jarul acelor furii trecute.

Pe de o parte, principii luterani vedeau în Edictul de la Sevilla un model după care Germania ar trebui să se inspire pentru pacea religioasă. Ei contau pe venirea lui Atahualpa în provinciile din nord pentru a face presiuni asupra lui Ferdinand înainte de încoronarea de la Aachen, pentru a-i smulge niște concesii noului împărat, care, confruntat cu puterile conjugate ale Franței și Spaniei, fără a mai vorbi de amenințarea din spate, reprezentată de Soliman, nu-și permitea să-i piardă pe principii germani, fie ei și luterani.

De cealaltă parte, țăranii germani, care aflaseră de reformele agrare din

Spania și, mai nou, din Țările de Jos, simțeau reaprinzându-se o speranță. Vedeau în incaș un nou Luther și, poate, un nou Muntzer.

Sufletele celor din Germania, acea regiune ciudată, populată de fantome buimace și de viziuni cețoase, erau mai tulburate ca oricând. Armate întregi de bărbați fără nas se adunau în tăcere. Oamenii își aminteau de eroii de ieri și de visurile lor sfărâmate. Plângeau evocându-l pe un biet Conrad. Dar și strângeau din dinți. Numele cuțitarului Kaspar Preziger, al lui Johann von Leyden, al lui Jan Matthyjs și, mai ales, al marelui Thomas Muntzer au fost pe buzele mutilaților care le povesteau, seara, propriilor copii povești înfiorătoare de demult. Unele spectre ale trecutului au reapărut, ca reînviată, din ascunzătorile unde se refugiaseră atâta amar de vreme încât fuseseră crezute moarte pentru totdeauna. Venirea lui Atahualpa făcea minuni. Un vagabond ieșit de prin păduri a pretins că e anabaptistul Pilgram Marpeck. Cojocarul Sebastian Lotzer și prietenul său, fierarul Ulrich Smid, au reapărut în Șvabia, clamându-și vechile revendicări de parcă n-ar fi trecut nici măcar o zi, nici măcar o recoltă.

„Fiecare comunitate parohială are dreptul de a-și desemna preotul și de a-l destitui dacă nu se poartă bine. Preotul trebuie să predice Evanghelia, întocmai și exact, fără nicio adăugire omenească. Căci prin Sfânta Scriptură, prin adevărata credință, putem merge singuri către Dumnezeu.” Așa ziceau ei, iar răsuflarea grea a câmpiei se lipea de chipurile celor care se opreau din cârtit pentru a-i asculta.

„Pastorii sunt plătiți din dijma cea mare. Se poate percepe un eventual supliment pentru săracii satului și pentru achitarea taxei de război. Dijma cea mică trebuie suprimată întrucât e născocită de oameni, căci Domnul Dumnezeu a creat animalele pentru om, fără a-l pune să plătească pentru ele.” Așa ziceau ei, iar uliul țipa în văzduhul cenușiu, aprobator.

„Vechiul obicei al șerbiei este o rușine, căci Hristos ne-a răscumpărat și ne-a eliberat pe toți, fără excepție, de la păstori până la cei cu stare, vărsându-Și prețiosul sânge. Prin Scriptură, suntem liberi și vrem să fim liberi.” Așa ziceau ei, iar fratele codru le răspundea cu foșnet de frunze.

„E împotriva fraternității și a cuvântului lui Dumnezeu faptul că omul sărac nu are puterea de a lua vânat, păsări și pești. Căci, când Domnul Dumnezeu i-a creat pe oameni, le-a dat putere asupra tuturor animalelor, a păsării din aer și a peștelui din apă.” Așa ziceau ei, iar codrul întunecat le răspundea cu mormăieli de fiare.

„Domnii au pus mâna pe păduri. Dacă omul sărac are nevoie de ceva, trebuie să plătească de două ori cât face. Așadar, toate pădurile care nu au fost cumpărate vor reveni comunității, pentru ca fiecare să-și poată asigura necesarul

de lemn de construcție și lemn de foc.” Așa ziceau ei, iar scoarța copacilor uscați trosnea, bucuroasă și amenințătoare.

„Corvezile, tot mai numeroase și mai grele, trebuie mult reduse, ținând cont că părinții noștri le-au împlinit doar după cuvântul lui Dumnezeu.” Așa ziceau ei, și adăugau: „Domnii nu pot spori corvezile fără o nouă înțelegere”.

„Multe terenuri agricole nu pot suporta arendările. Trebuie să vadă aceste loturi niște persoane respectabile, să facă o estimare și să stabilească noi drepturi de arendă, astfel încât țăranul să nu muncească pe nimic, căci orice lucrător are dreptul la o simbrie.” Așa ziceau ei, iar ciorile înghețate cădeau din cer ca pietrele.

„Globirile trebuie stabilite după reguli noi. Până atunci, trebuie să se termine cu abuzurile și să se revină la vechile reguli scrise.” Așa ziceau ei, dar asta era înainte de trădarea lui Luther.

„Mulți s-au înstăpânit peste câmpurile și imașurile ce aparțineau comunității: vrem să ni le luăm înapoi, cu mâinile noastre de oameni simpli.” Așa ziceau ei, iar umbra lui Atahualpa plutea de-acum asupra acelor cuvinte.

„Taxa pe moștenire trebuie eliminată în totalitate. Niciodată văduvele și orfanii nu trebuie să mai fie jecmăniți într-un mod atât de josnic.” Așa ziceau ei, ca niște bufnițe buhăind la căderea nopții.

„Dacă vreun articol contravine cuvântului lui Dumnezeu ori se dovedește nedrept, trebuie suprimat. Nu mai trebuie stabilite lucruri care riscă să fie împotriva voii Domnului ori să pricinuiască neajunsuri aproapelui.” Așa ziceau ei, iar acea scrupulozitate - ce dovedea o naivitate copilărească și un simț moral îndelung cultivat în fabulele și superstițiile lor - îi onora.

49. Micul Johan

Între ciocanul ereziei solare și nicovala țăranimii furioase, principii nu știau ce strategie să adopte. Cei din nord și din est, câștigați de partea luteranismului, în care vedeau o modalitate de a confisca enormele bogății ale Bisericii, nu aveau nicio încredere în Ferdinand, apărător al credinței străvechi, oponent al oricărei rupturi de marele preot de la Roma, dar și pavăză în fața turcilor. Totuși, știau din proprie experiență că furia țăranilor întrecea cu mult, ca importanță, chestiunile religioase ale comuniunii sub cele două specii și alte aspecte legate de ritual, pe care aceștia din urmă le considerau secundare, dată fiind condiția lor mizerabilă. Iar în vreme ce furia aceasta mârâia din nou amenințător, principii de Saxonia, Turingia și Brandenburg rămâneau în expectativă,

așteptând dispoziții de la Wittenberg, orașul brandenburgic unde trăia Luther.

Nu la fel stăteau lucrurile în vest și în sud, în regiunile Westfalia, Alsacia și Șvabia, unde principii voiau să înăbușe revolta imediat, cum ai îneca niște pui de mătă, înainte ca vâlvătaia ei să li se întindă pe întreg cuprinsul domeniilor. Aceștia au plătit mercenari care să curețe satele și orașele.

S-a întâmplat însă că niște lanscheneți au pornit pe urmele unui grădinar din Strasbourg, despre care se spunea că ațâță la revoltă, întrucât umbla prin sate propovăduind dreptul la tăiatul de lemne din pădure, la vânatul și pescuitul liber. Într-o zi, au crezut că-l prind într-o fermă unde se refugiase, dar au dat doar peste soția și fiul lui nou-născut, pe care i-au ucis cu cruzime. Vestea despre acea crimă odioasă s-a răspândit imediat în întreaga țară. Cum pruncul asasinat se numea Johan, în toate satele, toate fermele, toate prăvăliile nu s-a mai vorbit în curând decât despre răzbunarea „*dem kleinem Johan*”. Așa a apărut o nouă confrerie, după cea a „Bietului Conrad” de odinioară, nu doar pentru a cere dreptate, ci pentru a găsi răzbunare.

Furia lor însă, oricât de îndreptățită era, ațâțată fiind de o crimă, nu putea face față halebardelor și muschetelor de care dispuneau mercenarii. Țăranii își aminteau foarte bine cum, nu cu mult timp în urmă, doar vreo douăzeci și patru de recolte, capul lui Thomas Muntzer, conducătorul lor, se rostogolise în rumeguș, alăturându-se cadavrelor putrezinde a o sută de mii de semeni de-ai lor, împrăștiți pe câmpuri.

Nici Luther, nici împăratul nu le dăduseră atunci vreo mână de ajutor. Acum însă, situația era diferită.

Au trimis degrabă un mesager la Bruxelles, pentru a cere ajutor de la Atahualpa, protectorul săracilor, întrucât știau că, fără un sprijin din exterior, nu aveau de așteptat de la ducele de Lorena (cel atât de greșit numit Anton cel Bun) decât pedepsirea lor exemplară și distrugerea lor totală.

Atahualpa nu se grăbea să se întoarcă în Spania. Era un oraș care-l atrăgea spre est și care se afla la doar o zi de mers călare față de Bruxelles: Aachenul, unde rivalul său Ferdinand trebuia să fie încoronat. Știa că, atâta vreme cât rămânea în Belgia, acesta n-avea să se aventureze atât de aproape, decât dacă intra în război cu el, ceea ce presupunea ca armata lui să traverseze Germania și să-și lase descoperit flancul oriental.

Regele Spaniei, principe al Belgiei, suveran al Țărilor de Jos, domn al barbareștilor, a hotărât să susțină revolta Micului Johan și și-a trimis trupele în Alsacia, cu Chalco Chimac în fruntea lor.

Prins între hoardele de țărani și invincibila armată a incașului, ducele de Lorena a fost imediat strivit, iar orașul Metz, unde se refugiase, și-a deschis

porțile în fața atacatorilor, căci neguțătorii și meșteșugarii deplângeau soarta țăranilor și le considerau revendicările rezonabile, socotindu-i „adeseori tăiați, mâncați și molfăiți fără motiv”. Cu toate acestea, Chalco Chimac n-a reușit să-l ia prizonier pe duce, întrucât țăranii, turbați de furie, au pus mâna pe el, ca și pe fratele său, ducele de Guise, ciopârțindu-i de vii și făcându-i bucăți, apoi înfigându-le căpățânile în vârful unor sulite.

Politica nu și-a pierdut totuși drepturile, căci tot ei i-au înaintat reprezentantului lui Atahualpa o nouă versiune a revendicărilor făcute cândva de frații lor șvabi. Chalco Chimac a trimis-o la Bruxelles. După o jumătate de lună, le-a venit și răspunsul incașului. Reproduc aici documentul original, pe care-l am sub ochi, adnotat de chiar mâna lui Atahualpa.

50. Cele douăsprezece articole ale țăranimii alsaciene

Articolul 1

Evangelhia trebuie predicată potrivit adevărului, iar nu potrivit interesului domnilor și al preoților.

Fiecare își va putea exercita liber religia, cu condiția să participe la sărbătorile Soarelui.

Articolul 2

Nu vom mai plăti dijme, nici mari, nici mici.

Se acceptă.

Articolul 3

Impozitul pe pământuri va fi redus la cinci la sută.

Va fi suprimat și înlocuit cu un sistem de corvezi prin rotație.

Articolul 4

Toate apele trebuie să fie libere.

Se acceptă.

Articolul 5

Pădurile vor reveni comunei.

Se acceptă.

Articolul 6

Vânatul va fi liber.

Se acceptă, dar numai pe anumite perioade stabilite de incaș, cu ocazia sărbătorilor Soarelui și a altor sărbători. Aceasta pentru a ocroti buna reproducere a vânatului.

Articolul 7

Nu vor mai exista șerbi.

Se acceptă.

Articolul 8

Ne vom alege noi înșine autoritățile.

Se refuză.

Articolul 9

Vom fi judecați de egalii noștri.

Se acceptă, câtă vreme numirea judecătorilor este garantată de incaș sau de reprezentanții săi.

Articolul 10

Judecătorii vor fi aleși și destituiți de către noi.

Se refuză. Incașul își rezervă această prerogativă, dar sunteți liberi să-i propuneți candidații pe care vi-i stabiliți.

Articolul 11

Nu vom mai plăti cazurile de deces.

Se acceptă. Fiecare familie a defunctului va primi un ajutor de la comună și provizii din rezervele personale ale incașului.

Articolul 12

Toate pământurile comunale peste care s-au înstăpânit domnii noștri vor reintra în proprietatea comunei.

Se acceptă.

51. Carol cel Mare

Odată cunoscuți termenii acordului, o imensă vâlvătaie s-a întins în întreaga Germanie.

Victoria țăranilor alsacieni i-a încurajat pe toți ceilalți. De-acum, în toate câmpiile Germaniei, țăranul cel mai nefericit, cel mai izolat, știa că nu mai era singur și că putea conta pe o forță extraordinară, providențială, o putere aproape divină, capabilă să le vină de hac tuturor principilor și, în plus, dispusă să-i sprijine pe mujici.

De fapt, pretutindeni unde îi era cerut ajutorul, Atahualpa își trimitea trupele. Când a fost de mers în Westfalia, s-a aflat chiar el în fruntea armatei. Așa a putut vedea cu propriii ochi templul din Aachen, unde fusese Carol încoronat împărat. S-a putut așeza pe tronul lui Carol cel Mare. A putut atinge cu propriile mâini mormântul lui aurit. Poveștile lui Pedro Pizarro, când acesta îi citea despre aventurile lui Roland, Angelica lui Medoro și Bradamante, îl învățaseră să admire și să-l invidieze pe acest mare împărat. Pesemne că, astfel, a început să încolțească o idee în mintea lui regală și să crească, de la o zi la alta, la fel de neabătut cum cresc și se întăresc cartofii în asprele ținuturi ale solitudinii.

Oriunde se răsculau, luați de valul Micului Johan, țăranii arborau ca emblemă o ciubotă cu șiret și un drapel în culorile curcubeului. Atahualpa a preluat emblema cu curcubeul. I se părea foarte potrivită pentru un steag al imperiului lui Carol cel Mare.

52. Augsburg

Dieta era un fel de echivalent al Curților pentru Germania, cu deosebirea că nu reunea decât principii și suveranii locali, precum și reprezentanții orașelor imperiului, numai că aceștia erau atât de numeroși, Germania fiind pe atunci atât de fărâmițată, încât veneau sute de persoane la acele adunări.

O Dietă fusese convocată și la Augsburg, oraș imperial situat la hotarele țărilor Șvabiei și Bavariei. Incașul, care se făcuse stăpân al întregii Germanii occidentale, devenise un invitat de drept la acea reuniune. Numai că prezența lui Ferdinand în zonă îi făcea accesul destul de dificil, dacă nu chiar imposibil, mai ales că pretențiile acestuia, adică ale celui pe care arhiducele de Austria îl considera uzurpatorul tronului Spaniei, deveneau de-acum limpezi: întregul imperiu era acum în joc, nimeni nu mai avea vreo îndoială. Ferdinand considera că între ei începuse o luptă pe viață și pe moarte din ziua în care fratele său fusese ucis și vedea apropiindu-se o confruntare pe care o socotea inevitabilă; de aceea, își aduna trupele în Bavaria, care pentru el era poarta de intrare în Germania, dar de-acum și statul tampon, care-l despărțea de Șvabia ocupată aproape în întregime de armatele lui Atahualpa.

De fapt, situația părea realmente blocată: dacă Atahualpa îi bara lui Ferdinand accesul în Aachen, împiedicându-i încoronarea, Ferdinand îi bara lui Atahualpa venirea la Augsburg, nelăsându-l să-și expună pretențiile în fața Dietei.

Cele două armate stăteau față în față, dar niciuna nu îndrăznea s-o atace pe cealaltă. Se observau una pe alta. Se temeau una de alta. Așteptarea le șubrezea trupurile și mințile. Oamenii lui Ferdinand, mai ales, își pierdeau firea și se îmbolnăveau. Pe lângă ei însă, armata lui Atahualpa, care luptase alături de țărani împotriva principilor catolici, era istovită și sătulă de toată acea campanie în Germania.

În câmpia Șvabiei, timpul încremenea.

Higuenamota a fost din nou cea care a găsit soluția la problema domnului și prietenului ei.

Prințesa cubaneză i-a scris personal regelui Franței, sugerându-i să-i trimită un mesaj lui Soliman. Și iată ce trebuia să spună acel mesaj: „Ferdinand e cu mintea în altă parte, Viena poate fi cucerită”.

Încă o dată, armata turcului, care ocupa deja aproape întreaga Ungarie, s-a pus în mișcare.

Avertizat cu privire la acea amenințare, Ferdinand n-a avut de ales și a trebuit să se întoarcă degrabă în regatul său austriac, pentru a-și apăra capitala. Armata lui, de altfel, era lovită de o molimă ciudată, ce se răspândise mai întâi în Spania, în Franța, în Flandra, apoi în Germania: oamenii erau cuprinși de fierbințeală, își pierdeau părul, iar trupul li se umplea de pete roșii și de bube. Primul semn al bolii era o ulceratie pe membrul viril, pe fund ori în gât. Mai întâi s-au temut că e ciuma aceea care mătura țări întregi și care te omora în câteva zile, numai că afecțiunea asta nu era mortală: bolnavii reușeau până la urmă să-și revină și, chiar dacă nu erau complet vindecați, vedeau estompându-se urmele maladiei. Se simțeau însă în continuare slăbiți, iar asta nu făcea deloc bine moralului trupelor. Armata lui Ferdinand n-a fost deloc supărată că trebuia să ridice tabăra. Turcul era măcar un adversar feroce, dar familiar, în vreme ce Dumnezeu - sau diavolul - părea să țină partea indienilor ălor veniți de peste mare.

Atahualpa avea acum cale liberă.

Când a ajuns la Augsburg, l-a căutat imediat pe omul cel mai important din oraș și, probabil, din întreaga Germanie.

Cinstit vorbind, Anton Fugger era atât de important încât Atahualpa s-a dus ținută să se instaleze la el acasă, înainte chiar de a se prezenta Dietei ori autorităților locale. Bancherul l-a primit în vasta sa locuință, aflată în inima

orașului, așa cum îl primise odinioară pe predecesorul său, Carol Quintul. Piatra sablată a clădirii îi plăcea foarte mult incașului. Palatul, în simplitatea lui masivă, îi amintea de cele din Quito. (Adevărul este că în Cuzco nu călcasese niciodată.) A apreciat festinul pe care i-l pregătise interlocutorul său. Iar berea nu era rea deloc.

Cei doi bărbați aveau multe de discutat.

Anton Fugger era îmbrăcat simplu, deși un pic ciudat, chiar și după normele celui de-Al Cincilea Sfert. Acoperit cu o mantie neagră, de sub care ieșea o cămașă albă, fără guler, cu o pălărie de forma unei turte late și moi pe cap. Părul îi era învelit într-un soi de sac, iar barba avea un aer lejer, fiind dichisită și răsfirată în același timp. Mâinile îi erau ascunse în niște mănuși albe, subțiri.

I se adresa incașului în italiană, iar acesta îi răspundea în spaniolă. Se înțelegeau destul de bine.

În realitate, cum amândoi aveau o conștiință clară a propriilor interese, doreau să expună cu exactitate ceea ce aveau de oferit și, mai ales, ceea ce voiau în schimb.

Acolo, în biroul lui Fugger, departe de festivități, a fost încheiată alianța ce avea să pecetluiască, mai mult ca oricare alta, marile prefaceri viitoare.

În cameră se afla o piesă de mobilier cu numeroase sertare, pe care Atahualpa, care știa de-acum să citească și să scrie, recunoștea niște nume de orașe: „Lisabona”, „Roma”, „Sevilla”, „Augsburg”. Altele îi erau încă necunoscute: „Veneția”, „Nurnberg”, „Cracovia”...

La rândul lui, Fugger cunoștea foarte bine motivele pentru care bărbatul acela în robă și cu o coroană de pene pe cap stătea în fața lui. Erau aceleași ca ale lui Carol Quintul, odinioară: imperiul costa mult, pe două planuri. Pe de o parte, trebuiau plătiți mercenarii pentru războaiele viitoare. Pe de altă parte, trebuia cumpărat votul marilor electori. Aurul de peste mare nu ajungea destul de repede la Sevilla, iar de la Sevilla făcea mult prea mult pe drum până aici, fără a mai pune la socoteală că trebuia apoi și schimbat în bani peșin. Fugger putea furniza sumele colosale pe care campania lui Atahualpa avea să le înghită până la cucerirea imperiului. Atahualpa trebuia să înțeleagă că, în schimbul aurului său, Fugger avea să-i dea acele unități de măsură în formă rotundă, numite „monede”. Incașul a făcut un gest vag cu mâna. Moneda nu exista sub acea formă în Tahuatinsuyu, dar, de când ajunsese în Spania, pricepuse ingeniozitatea acesteia.

Fugger îi explica valoarea acelor mici piese de metal: un florin putea fi schimbat pe douăzeci și cinci de găini, un kilogram de piper, zece litri de miere, nouăzeci de kilograme de sare sau zece zile de muncă pentru un muncitor

calificat.

Atahualpa îl credea: urma să aibă nevoie de mulți florini.

Incașul îl ascultase cu atenție, iar acum tăcea în continuare. Nu voia să pună acea întrebare la care bancherul avea să-i răspundă acum de la sine.

Ce anume voia în schimb?

Fugger a umplut două pahare cu băutură neagră, dintr-o carafă care trona pe birou, și i-a întins unul incașului, care l-a acceptat fără să se formalizeze. Vinul era din Toscana, din regiunea Florenței. Bancherul părea a se mândri cu lucrul acesta. În toți acei ani petrecuți în Lumea Nouă - sau, mai exact, de la războiul civil cu fratele său, de partea cealaltă a mării -, Atahualpa învățase să nu mai fie deranjat de lipsa protocolului pe care originea sa regală îl impunea. Se obișnuise de multă vreme ca oamenii să i se adreseze direct, iar nu din spatele unui vâl întins între el și interlocutorul său. Avusese destul timp să se familiarizeze și cu obiceiurile din Al Cincilea Sfert: știa că, aici, invitația de a bea un pahar era o dovadă de prietenie și bunăvoință, un ritual ce se petrecea de obicei între egali, un mod de a sărbători fie o întâlnire fericită, fie un moment deosebit, fie încheierea unui târg. Mai putea fi și un șiretlic pentru otrăvirea oaspetelui, numai că neamțul acela nu avea chiar niciun motiv să-l otrăvească pe cel care urma să facă din el cel mai bogat om din Europa și care urma să-l ajute să-l doboare pe marele său rival, Welser, celălalt bancher din Augsburg, dimpreună cu genovezii și cu negustorii din Anvers.

Probabil că neamțul avusese unele ezitări înainte de a-l alege pe incaș. Firesc ar fi fost să-l ajute pe Ferdinand, moștenitorul desemnat de Carol Quintul să preia conducerea imperiului. Îl hotărâseră însă doi factori: solvabilitatea lui Atahualpa, ale cărui resurse în aur și argint păreau inepuizabile, și perspectiva unor noi piețe.

Fugger nu cerea mare lucru, în fond. Odinioară, regele Portugaliei îi acordase și apoi îi retrăsese unchiului său, Iacob cel Bogat, dreptul de a face negoț cu orașul Goa din Indii, din Orientul îndepărtat. Ce îi cerea Anton Fugger regelui Spaniei era o licență asemănătoare pentru a merge să cumpere mărfuri de peste mare. Fuggerii erau o familie de țesători care se îmbogățiseră. Anton voia să facă negoț, mai ales cu lână de alpaca, a cărei calitate nu avea egal în Europa. Mai avea în gând și să importe cauciuc, pe care-l vedea ca o investiție promițătoare, întrucât lemnul acela plin de sevă din care se extrăgea materialul respectiv nu se găsea nicăieri în partea asta de lume.

Atahualpa a fost de acord. A vrut să ridice paharul pentru a pecetlui înțelegerea lor, cum știa că se face de obicei, însă Fugger l-a oprit.

Mai avea o condiție.

Cerea ca incașul să-l descotorosească de Luther.

Atahualpa a fost surprins să afle că gazda lui era preocupată de religie.

În realitate, Luther era nociv pentru afaceri. Preotul rebel blamase întotdeauna ceea ce constituia esența activității bancherilor: împrumutul cu dobândă. Și el, călugărașul ăla din Wittenberg, ruinase spornicul comerț cu indulgențe, cu care Roma trebuia să-și plătească imensele datorii făcute la unchiul său, Iacob.

Nepotul nu făcea din asta o chestiune personală, dar voia să-l vadă mort în următoarele două luni, altfel înțelegerea lor nu mai era valabilă, iar el avea să suspende toate plățile.

Fără a avea o idee foarte clară despre cum putea îndeplini acea parte de contract, nici despre ce implica ea ca repercusiuni politice, Atahualpa, orbit de visul său imperial, a acceptat. Au ridicat în sfârșit paharul, pentru prietenia între popoare și pentru imperiul universal.

Incașul a plecat cu un cufăr plin cu cinci mii de florini, despre care se spune că reprezenta abia a mia parte din averea Fuggerilor.

53. Principii protestanți

Îi mai rămânea să-i supună, prin forță sau prin putere de convingere, pe principii nemți din est și sud, majoritatea adepți ai reformei lui Luther.

Asta însemna, în principal, margraful de Brandenburg, Joachim Hector, vărul său, ducele de Prusia, Albert de Brandenburg, landgraful de Hesse Filip, zis Mărinimosul, și mai ales protectorul personal al lui Luther, nepot al lui Friedrich cel Înțelept și elector de Saxonia, Johann Friedrich, zis și Mărinimosul (o calitate aparent foarte răspândită printre acești principii).

Mai era și Maurițiu de Saxonia, văr și rival al celui de dinainte, dar cum acesta nu era nici elector, nici luteran convins și, pe deasupra, mai deținea și importante mijloace militare pentru a se apăra la nevoie, Atahualpa a hotărât să-și concentreze eforturile asupra celorlalți.

Principii luterani se confruntau cu o dilemă. Opunându-i-se aprioric lui Ferdinand, așa cum i se opuseseră lui Carol, întrucât, asemenea fratelui său defunct, acesta nu voia să audă de nicio reformă a religiei oficiale, al cărei garant se considera, ei doreau un edict nemțesc, precum cel de la Sevilla, care urma să instituie în întreg imperiul libertatea religioasă acordată de Atahualpa Spaniei.

În același timp, primirea incașului în Germania și lăsarea conducerii

imperiului în seama lui, iar nu în a lui Ferdinand, însemna ca ei să importe acea religie a Soarelui, care aducea nu doar a erezie, ci, în fond, atât cât puteau ei să judece, a păgânim pur și simplu.

Totuși, ideea unui compromis nu le era nici ea străină. Se bazaseră mai întâi pe Carol, apoi pe Ferdinand, pentru a-i ajuta să înăbușe răscoalele țăranilor. Pentru astfel de lucruri, la fel de bună putea fi și armata lui Atahualpa.

Ceea ce îi îngrijora însă era acel program de reforme politice pe care Atahualpa îl inițiasse în regatele sale și concesiile făcute de el țăranilor alsacieni. Principii nu doreau cu niciun chip să renunțe la veniturile substanțiale pe care le obțineau din resursele propriilor terenuri și din munca propriilor țărani, care erau asigurate de modelul lor de organizare a vieții civile, bazat pe privilegiile pe care nobilimea și le acordase din vremuri imemorabile. Or, prezența în zonă a lui Atahualpa risca să reaprindă flacăra revoltei, ca și speranța unor reforme după modelul celor douăsprezece articole ale țărănimii alsaciene, care circulau ascunse sub mantale prin satele Saxoniei și Prusiei. Exista acolo un fel de adecvare ori de compatibilitate neliniștitoare, primejdioasă, între planurile lui Atahualpa și aspirațiile țăranilor. Principii ar fi acceptat cel mult să-și elibereze șerbii, adică acei țărani ținuți într-o totală robie. Dar ideea unei reîmpărțiri a pământurilor în folosul comunelor sau al oricui altcuiva li se părea cu totul de neconceput. Și totuși asta se întâmplase în Alsacia, în Westfalia, în Renania, până și în Șvabia și în câteva provincii ale Palatinatului Rinului...

Pe acești principii total derutați, căzuți pradă unei nehotărâri dintre cele mai flagrante, i-a întâlnit, așadar, Atahualpa. Încă o dată, incașul a făcut apel la vicleanul Chalco Chamac pentru a duce tratativele. Generalul a folosit acel dozaj savant de amenințări și promisiuni, acel amestec subtil de fermitate și onctuozitate, pe care-l știa necesar pentru a ajuta partea adversă să ia deciziile cele bune.

Totuși, principii protestanți șovăiau în continuare.

Pentru a pune capăt acelor tergiversări, i-au propus incașului să aranjeze o întâlnire cu Luther în persoană. El avea să le arate calea de urmat și promiteau să se conformeze părerii lui. Aceasta, bineînțeles, nu excludea nenumăratele prebende pe care aveau să i le ceară noului împărat și pe care Atahualpa era pregătit să li le acorde, nici uriașele indemnizații pe care trebuia să li le plătească pentru a-și asigura sprijinul și votul lor, indemnizații pe care trebuia să le furnizeze Fugger.

Atahualpa a fost de acord. A fost trimisă o convocare la Wittenberg, unde își avea reședința Luther. Acestuia i se cerea să se prezinte neîntârziat la Dieta de la Augsburg pentru a se întâlni cu regele Spaniei, noul pretendent la titlul

imperial, ca să-i asculte argumentele și să estimeze dacă-l găsea sau nu demn de această funcție - cu alte cuvinte, dacă acea candidatură a lui i se părea compatibilă cu Evangheliile.

Răspunsul a venit după câteva zile: doctorul Luther îi mulțumea onorabilei adunări pentru invitație, dar se vedea nevoit, din păcate, să o refuze. Călugărul dorea să le reamintească respectuos interlocutorilor săi un precedent pe care cu siguranță nu l-au uitat: prezentându-se odinioară la Dieta de la Worms în fața lui Carol Quintul, se trezise pus de imperiu la stâlpul infamiei, iar apoi răpit de niște necunoscuți într-o pădure întunecoasă, de crezuse că i-a venit ceasul cel de pe urmă. Prin urmare, îi ruga pe principii, binefăcătorii săi, să-i ierte refuzul și se ruga la Dumnezeu pentru binele tuturor.

Atahualpa, cunoscut și laudat pentru legendara-i stăpânire de sine, a început totuși să dea semne că-și cam pierdea răbdarea.

Ducele de Saxonia i-a propus atunci să meargă la Wittenberg. Avea să se ocupe personal de primirea incașului cu toată considerația cuvenită rangului său și avea să-i pregătească întâlnirea cu Luther.

Omul acela gras, cu ochi de forma semilunii, cu barbă roșie și păr scurt, îi inspira o neîncredere instinctivă, însă, după o scurtă discuție cu statul său major, incasul și-a dat acordul. Oricum, chemarea imperiului era mult prea puternică.

Dintre cei șapte electori care votau pentru desemnarea împăratului, trei erau preoți și patru principii. Cei trei arhiepiscopi de Trier, Mainz și Koln trecuseră sub controlul lui în timpul războiului Micului Johan, pe care-l purtase victorios alături de țărani. Acele trei voturi erau deci câștigate. Ferdinand moștenise regatul Boemiei, iar contele palatin al Rinului se refugiase pe pământurile lui din est, după înfrângerea sa de către armata condusă de Ruminahui. Acele două voturi îi scăpau. Trebuia să mai smulgă un vot. Rămâneau cei doi electori luterani. Soarta imperiului era în mâinile ducelui de Saxonia și ale margrafului de Brandenburg.

Avea să meargă la Wittenberg, însoțit de Higuenamota și de Chalco Chimac. Ceilalți prinți luterani și cine o mai vrea urmau să asiste la acea întâlnire. În realitate, aveau să vină oameni din toată Germania și chiar și din Danemarca, pentru a vedea toată povestea cu ochii lor.

54. Wittenberg

Drumul a fost plin de învățăminte. Au întâlnit țărani amărâți, familii înfometate, copii bolnavi. Au văzut bărbații fără nas sau fără urechi. Unii aveau

două degete tăiate la mâna dreaptă. Femeile nu spuneau nimic, nu plâneau, dar aruncau în jur priviri crâncene, pline de ură, ca de animale prinse în capcană, gata parcă să scuie.

Un cerșetor cu ochii crestați și-a întins strachina când a trecut incașul. Yanașii din gardă au vrut a-l lovi cu picioarele ca să-l alunge, dar Atahualpa a cerut să fie adus la lectica sa. Cerșetorul își agita strachina ca pe un clopoțel. I-a zis incașului, fixându-l cu ochii săi albi: „Doamne milostive, ține partea săracilor”. A plecat de acolo cu un inel de aur și doi florini.

La scurt timp după aceea, cortegiul a poposit în orașul imperial Nurnberg, ale cărui clădiri mărețe contrastau izbitor cu mizeria satelor din împrejurimi.

Continuarea călătoriei, care presupunea trecerea prin Lipsea, oraș celebru pentru târgurile sale, le-a oferit același spectacol, stârnind în mintea lor aceleași gânduri. Aici, oameni fără nas; dincolo, o opulență ostentativă.

În sfârșit, ajunseseră.

Wittenberg era un renumit centru de studii, dar nu semăna deloc cu Salamanca.

Orașul era plin de călugări în rasă, care umblau ca niște furnici ocupate până peste cap, cu cutii sau cu mănunchiuri de foi vorbitoare în mână, cu purcei de lapte, pâini rotunde ori butoiașe de bere sub braț și cu crucea lor de lemn la gât.

Biserica de la castel avea un turn înfiorător, circular, cu o coroană de spini în vârf, ca bulbul unui trandafir negru, prelungit cu propria-i tulpină, ce întindea peste oraș o umbră lugubră.

Piața mare forfotea de călugări, studenți, negustori și fermieri. Oile și porcii se fofilau printre picioarele oamenilor.

Castelul propriu-zis nu mai era locuit de la moartea lui Frederic cel Înțelept. Nepotul și moștenitorul lui a propus ca incașul și oamenii săi să fie cazați acolo; le-a adus și câțiva bucătari, dar aceștia i-au trimis înapoi. S-au instalat, așadar, în castelul pustiu, apoi Chalco Chimac s-a dus repede la Philipp Melanchthon - mâna dreaptă a lui Luther, pe care Atahualpa îl primise odinioară la Granada -, pentru a pregăti marea întâlnire.

Cum Melanchthon vorbea toate limbile, discuția a avut loc în castiliană. Omul era micuț de înălțime, amabil și zâmbea întruna din dosul bărbii sale roșii. Chipul lui, deși ridat înainte de vreme, avea o expresie juvenilă, ce inspira de obicei o simpatie și o încredere imediate, numai că Chalco Chimac nu avea o mare înclinație pentru aceste două sentimente. Ceea ce nota generalul incaș era inteligența care răzbătea din spatele amabilității.

Profesorul și generalul au ciocnit și au băut din berea făcută de Luther cu mâna lui, lucru care părea să-l distreze pe Melanchthon, deși, de felul lui, nu era

un mare consumator.

Întrevederea a durat toată după-amiaza, cei doi bărbați ignorând agitația din casă; un servitor bătrân venea din când în când să le umple carafa cu bere, diverși studenți treceau să lase sau să ia niște foi, fascinați de acel vizitator neobișnuit, pe care-l măsurau din ochi pe furiș, și prinzând din zbor fărâme de dialog, pe care nu le înțelegeau.

Și iată ce a spus generalul incaș, când s-a întors să-i dea raportul stăpânului său: oamenii de aici își ziceau „protestanți”. Cereau libertatea de a-și practica religia după bunul lor plac. Voiau să introducă niște schimbări în modul de adorare a zeului ținut în cuie. Erau foarte atașați de anumite ritualuri, iar de altele, nu. Voiau ca preoții lor să se poată căsători, regulă care deja se aplica: Luther însuși, care era preot, avea nevastă și copii, ceea ce era teoretic interzis, la fel ca toate relațiile trupesti. Erau obsedați de chestiunea locului în care vor merge după ce mor și a celei mai bune modalități de a se salva, adică de a se duce în cer și a se alătura zeului lor ținut în cuie (care, totuși, trebuia să se întoarcă pe pământ la un moment dat, așa încât Chalco Chimac credea că riscau să se intersecteze pe drum), iar nu sub pământ, unde morții ardeau în foc pe vecie, cu excepția unui loc de trecere, de unde puteai ieși după un timp, dar în niciun caz plătindu-ți șederea acolo din timpul vieții, cu câțiva florini.

O altă chestiune, pe care Chalco Chimac crezuse că a priceput-o ceva mai bine, se referea la ceea ce ei numeau „fapte bune”. Trebuia oare să faci fapte bune pentru a te salva? Protestanții credeau cu tărie că nu era așa și că viața de care urmau să aibă parte după moarte nu era influențată în niciun fel de purtarea lor pe pământ. Faptele bune trebuiau făcute în mod dezinteresat, fiind motivate doar de exemplul zeului lor ținut în cuie, nu de dorința de a primi o răsplată. Chalco Chimac se abținuse să-l întrebe pe Melanchthon cum hotăra, în acest caz, zeul lor ținut în cuie pe cine să salveze și pe cine să trimită să ardă sub pământ. La drept vorbind, superstițiile locale nu-l interesau pe general decât în măsura în care putea scoate de acolo un oarece profit politic. Întrebările pe care le ridicau și problemele morale ce decurgeau din ele îl lăsau indiferent.

De partea cealaltă, lucrurile stătuseră exact pe dos. Melanchthon pusese o mulțime de întrebări: era curios să afle despre țara vizitatorului său, despre obiceiurile și zeii de acolo; îl întrebase dacă ei luptau în războaie, dacă aveau robi, dacă auziseră vreodată de zeul ținut în cuie, dacă Soarele îi răsplătea pe cei drepti sau îi pedepsea pe cei răi. Se arătase foarte interesat de locul unde se afla Tahuantinsuyul. Părea să înțeleagă, mai bine decât ceilalți, că quitonenii nu erau indieni, deși erau de regulă confundați cu aceștia.

Pe scurt, omul i se păruse deschis la dialog și negociere. Îi dăduse însă de

înțeles, cu jumătate de gură, că Luther nu era la fel de ușor de abordat, că marele preot al Reformei putea fi destul de rigid și că, după părerea tuturor, nu prea se schimbaseră între timp.

Discuția se încheiase cu niște subiecte minore. *Amauta* cu barbă roșie declarase, printre altele, după mai multe beri:

- Augsburgul este Florența nemțească, iar Fuggerii sunt familia de' Medici a vremurilor noastre.

Chalco Chimac socotise acea remarcă, făcută în trecere, suficient de interesantă pentru a i-o reproduce stăpânului său.

55. Luther

Prima întâlnire a avut loc în clădirea cea mare, căreia îi ziceau *Universitat*, în fața unei săli de o mie de oameni și în prezența electorului de Saxonia.

Luther i s-a părut un fel de taur furios lui Atahualpa, care trona pe o estradă între Higuenamota și Chalco Chimac, în vreme ce mai-marele protestanților se prezenta dinaintea lor. Cuvintele preotului răsunau ca niște lovituri de secure și Melanchthon le traducea în spaniolă. Frazele lui erau totuși destul de dezlănate, iar firul gândirii sale, destul de greu de urmărit. Vorbea mult despre evrei, pe care-i acuza de niște crime îngrozitoare și cărora le dorea tot răul din lume. După el, erau „plini de excremente ale diavolului” și ar fi fost o greșală să nu-i omori. În orice caz, trebuiau alungați din Germania ca niște câini turbați, iar casele lor, arse.

Luther a vorbit fără întrerupere aproape o oră pe acest subiect. Atahualpa îl asculta în tăcere, impasibil ca întotdeauna în astfel de împrejurări (deși împrejurările de acum, la drept vorbind, erau totuși inedite), fără a lăsa să se vadă că nu înțelegea prea bine despre ce e vorba.

Apoi Luther a început să vorbească despre oaspeții săi, vizitatorii de peste mare.

Nu încăpea nicio îndoială, după părerea lui, că Atahualpa și oamenii săi fuseseră trimiși de Dumnezeu pentru a-i pedepsi pe păcătoși și a curăța Biserica.

Soarele de la care se revendicau aceștia nu era altceva decât metafora lui Dumnezeu, iar Atahualpa era probabil, dacă nu Mesia reîntrupat, atunci măcar un nou profet ori un înger trimis pe pământ.

Totuși, și el, Luther, fusese desemnat de Dumnezeu pentru a face să domnească dreptatea Lui, așa că nu putea să tacă, nu, nu putea. Era dator să-l avertizeze pe incaș: nu era bine ca femeia aceasta (arăta cu degetul spre

Higuenamota) să stea alături de el. Melanchthon se opri din tradus, dar cu toții îi înțeleaseră vorbele, chiar și cei care nu știau germană.

Higuenamota se hotărâse să se îmbrace, căci în ținuturile acelea era ceva mai frig. Luther însă auzise probabil de legendele care circulau despre celebra prințesă goală. În mod firesc, o bănuia a fi o trimisă a diavolului. Higuenamota a zâmbit, amuzată. Și-atunci s-a petrecut acea scenă extraordinară, surprinsă de pictorul Cranach într-un tablou celebru, în care prințesa, care se ridicase în picioare, a lăsat să-i alunece rochia de pe ea, dezvelindu-și trupul în fața asistenței stupefiate.

Numai că, în timp ce ea stătea mândră și provocatoare în fața lui, cu un surâs disprețuitor pe buze, stârnind în rândul asistenței un vuiet de strigăte dezaprobatore, amestecate cu unele admirative, ba chiar și câteva râsete, Luther a rostit următoarea insolență, afinând un deget răzbunător spre trupul dezgolit al prințesei cubaneze:

- Bărbații au umerii lați și șoldurile înguste. Sunt înzestrați cu inteligență. Femeile au umerii înguști și șoldurile late, ca să aibă copii și să stea acasă.

Continuarea întrunirii a fost amânată.

56. Dilema

- Omoară-l, îi zicea Higuenamota.

Dar nu era atât de simplu.

Eliminarea lui Luther însemna să-și împlinească partea din înțelegerea făcută cu Fugger și să se asigure astfel că bancherul avea să-i furnizeze sutele de mii de florini necesari pentru cumpărarea votului celor doi electori protestanți. Numai că însemna și să și-i înstrăineze pe aceiași electori, iar odată cu ei, pe toți principii favorabili călugărului rebel, reuniți în Liga de la Schmalkalden.

Nu avea la îndemână suficiente mijloacele militare pentru a-i veni de hac acelei coaliții, în condițiile în care Quizquiz rămăsese în Spania cu o treime din armata sa, pentru a para un eventual atac surpriză al lui Soliman ori Ferdinand, iar o a doua treime o lăsase în urmă, pentru a ocupa Belgia și Germania occidentală.

Pe de altă parte, nu putea nici să-și asigure alegerea pe cale pașnică, întrucât aceasta era condiționată de moartea și, în același timp, de asentimentul lui Luther.

În vreme ce Atahualpa medita la aceste lucruri, în Wittenberg veneau mulțimi de oameni. Întâlnirea dintre Luther și incaș părea să aprindă o imensă speranță

în inimile plebeilor din întreaga țară. Desigur, ei nu uitaseră trădarea din trecut a lui Luther, atunci când îl renegase pe Thomas Muntzer și le ceruse principilor să-i masacreze pe țărani revoltați, dar toți aveau în minte cele douăsprezece articole ale țărânimii din Alsacia: sperau că, ajuns împărat, Atahualpa avea să-și extindă noile legi asupra întregii Germanii. Așa că, în piața mare și pe străzile orașului, numărul lor sporea neconținut.

În acest timp, Chalco Chimac se dusesse să mai bea niște beri cu Melanchthon, pentru a încerca să salveze întâlnirea.

Micuțul bărbos îl convinsese pe prietenul său Luther să-și ceară scuze, înainte de reluarea dezbaterilor.

Un punct important de discutat era statutul acestei religii a Soarelui. Din rațiuni politice evidente, nu putea fi considerată o erezie ori o religie precum cea a falsului profet Mahomed. Victoriile lui Atahualpa atestau faptul că Dumnezeu era de partea lui. De fapt, înfrângerea regatelor din Al Cincilea Sfert era, fără doar și poate, pedeapsa lui Dumnezeu pentru depravarea lor și dovedea încă o dată adevărul tezelor luterane. De aceea, Luther, în înțelepciunea sa, îl considera pe Atahualpa un trimis al lui Dumnezeu, nu al diavolului, și, după o îndelungată reflecție, avea să accepte să vadă în religia incașului o metaforă, o versiune a Evangheliilor, croită pentru lumea de peste mare, la fel cum Vechiul Testament era, după adepții zeului ținut în cuie, o colecție de povestiri ce-l anunțau și prefigurau pe cel Nou.

- Ca un fel de schiță? a întrebat generalul.

- Mai degrabă ca o interpretare a unei aceleiași teme, i-a răspuns gazda sa.

Chalco Chimac l-a întrebat atunci ce trebuiau să înțeleagă din discursul lui Luther despre evrei.

Melanchthon a măturat întrebarea cu o mișcare din dosul mâinii:

- Odată cu vârsta, tema asta a devenit pentru el o obsesie, o marotă ce nu trebuie să tulbure dezbaterile. E de ajuns să fie lăsat să vorbească.

S-a hotărât ca următoarea întrevvedere să aibă loc în biserica de la castel. Chalco Chimac s-a întors liniștit din vizita sa, și chiar ușor entuziasmat, dar trebuie spus că băuse destul de mult. I-a reprodus fidel stăpânului său sfatul pe care i-l dăduse Melanchthon:

- Lăsați-l să vorbească, aprobând din cap, pe cât posibil. În felul acesta, veți obține acordul de care aveți nevoie.

57. Biserica de la castel

Potrivit zvonurilor, însuși *amauta* Erasmus făcuse deplasarea la Wittenberg, deși vestea morții sale la Basel, unde se refugiase pentru a scăpa de persecuțiile religioase, se aflase deja de câteva recolte. Asta spunea destul de multe despre importanța istorică ce i se acorda întâlnirii între cei doi mari reformatori ai acelui secol. Care avea să fie însă deznodământul, asta nimeni nu putea ști, așa că în toată Germania și în tot cel de-Al Cincilea Sfert, până la Roma, lumea aștepta cu sufletul la gură.

Între timp, agitația din oraș era tot mai mare. Circulau tot felul de broșuri și de foi imprimate. Cele douăsprezece articole treceau din mână în mână, însoțite de gravuri și de portrete ale lui Atahualpa, Muntzer și Micul Johan. Desenele reprezentând ciubote cu șireturi înfloreau pe ziduri. Pamfletele la adresa lui Luther denunțau „carnea dulce de Wittenberg”. Mase întregi de țărani continuau să vină, campând de-acum la porțile orașului, astfel că electorul Johann Friedrich a chemat câteva regimente de lanscheneți ca întăriri, pentru a preîntâmpina o eventuală revărsare a mulțimii. Flamurile curcubeu se înălțau alături de cele ale Saxoniei.

În biserica de la castel însă, semnele de bunăvoință încercau din răputeri să se facă simțite. Luther se scuzase public față de Higuenamota. Spunea că religia Soarelui putea fi îngăduită ca metaforă a Evangheliilor. Desigur, îi ocăra cu asprime pe sectarii și exaltații de afară, care voiau să răstoarne rânduiala lui Dumnezeu, și le cerea tuturor celor prezenți o condamnare fermă a acelor apeluri la violență. Fără a le numi direct, făcea totuși aluzii clare la cele douăsprezece articole. Era gata să recunoască legitimitatea anumitor revendicări. („În sfârșit!”, gândeau unii. „Cam târziu”, își ziceau ceilalți.) Le cerea principilor să-și facă un examen de conștiință și să cedeze ceea ce puteau. Iar pe evrei îi blestema ceva mai puțin.

Atahualpa, la rândul lui, acceptase inversarea rolurilor: se așezase în primul rând al credincioșilor, pe o bancă de lemn, alături de o Higuenamota care acceptase cu grație scuzele lui Luther, în timp ce pe călugăr îl lăsaseră să urce în amvon, astfel că li se adresa cumva de sus, poziție pe care, în vremuri normale, Atahualpa nu ar fi acceptat-o niciodată. Imperiul merita o slujbă religioasă, îi zisese el râzând electorului. Chalco Chimac și Melanchthon își aruncau priviri îngrijorate când Luther începea din nou să tune și să fulgere împotriva evreilor, dar momentele acelea nu reprezentau, în ansamblul discursului său, decât o zgură lipsită, în fond, de orice importanță.

Esențial era că principiul unui acord după modelul Edictului de la Sevilla

părea de-acum stabilit. La încheierea întrunirii, cu toții s-au felicitat. Cei doi electori, Johann Friedrich de Saxonia și Joachim al II-lea Hector de Brandenburg, negociau deja cu Atahualpa prețul votului lor. (Se vorbea de o sută de mii de florini, pe care incașul nu-i avea, evident.) Melanchthon și Chalco Chimac discutau în aparteu. În acel moment, părea rezonabil să se spere că aveau să urmeze redactarea și semnarea rapidă a unui text.

Astăzi știm că lucrurile n-au decurs așa.

58. Porțile bisericii

În dimineața celei de-a cincea zile, corbii zburau deasupra turnului. În fața intrării în templu, unde părțile trebuiau din nou să se reunească pentru acordul final, se strânsese mai multă lume. Curioșii se înghesuiau, pentru că, pentru a doua oară în douăzeci și cinci de recolte, pe porțile de lemn fusese pus un text, citit acum cu voce tare și transmis din aproape în aproape, astfel că un ecou difuz se răspândea în întreg orașul. (Textul era în germană.)

Apoi, precedat de un murmur, și-a făcut apariția bărbatul și toți s-au dat deoparte pentru a-l lăsa să treacă. Era un călugăr burtos, îmbrăcat în negru, cu o beretă neagră pe cap; figura sa, ușor puhavă, era severă, dar ostenită, privirea nu-i era atât de pătrunzătoare pe cât ar fi putut să fie, pasul îi era mai puțin vioi, dar prezența sa tot impunătoare rămânea. În preajma lui, simțeai că te faci mic.

Cum rumoarea creștea, s-a apropiat de porțile pe care, de multă vreme, și nu fără motiv, le considera ale lui. Și toată lumea a putut vedea fața călugărului făcându-se stacojie.

59. Cele nouăzeci și cinci de teze ale Soarelui

1. Soarele nu este o alegorie a zeului creator.
2. El este zeul creator și izvorul întregii vieți.
3. Viracocha este tatăl sau fiul lui și tată sau fiu al Lunii.
4. Incașul este reprezentantul Soarelui pe pământ.
5. Incașul descinde din Manco Capac, părintele întemeietor, și din sora sa, Mama Ocllo - amândoi urmași ai Soarelui.
6. Incașul aparține acestei descendențe, de aceea este considerat fiu al Soarelui.
7. Incașul aparține ramurii mai mici a Soarelui, căci Manco Capac era

fratele mai mic sau nepotul lui Viracocha.

8. În consecință, autoritatea papei, reprezentant al vechii religii, nu i se poate aplica incașului, nici vasalilor săi, nici adeptilor religiei Soarelui.

9. Anul 1531 al vechii ere este anul 1 al noii ere, întrucât marchează venirea incașului peste Marea Ocean.

10. Pământul s-a cutremurat, iar Lisabona i-a deschis fiului Soarelui o poartă pe care nimeni de-aici n-o va mai putea închide.

11. Sfânta Treime închipuită de Tertulian la începutul vechii ere este reprezentarea alegorică imperfectă a Soarelui, a Lunii și a Tunetului.

12. Această reprezentare este imperfectă pentru că Fecioara Maria e cea care ar fi trebuit să aibă loc în această treime, ca alegorie a Lunii, iar nu Sfântul Duh. Sau, dacă s-ar fi vrut adăugarea Tunetului la cele trei divinități principale, ar fi trebuit să se vorbească de Pătrime.

13. Este adevărat că zeul Tunetului poate trăsni pământul cu ciocanul său, dar puterea lui e departe de-a o egala pe cea a Soarelui, căruia îi datorează supunere.

14. Sfânta Familie nu e nici ea mai acceptabilă ca alegorie a adevăratului zeu Soare, a Lunii și a fiu-tatălui lor Viracocha, căci, în vechea religie, Iosif nu este considerat un zeu, ci un om care nu e decât tatăl adoptiv al falsului Mesia, Iisus.

15. Zămislirea feciorelnică a falsului Mesia, Iisus, este o poveste născocită fără doar și poate pentru a justifica sarcina intempestivă a Mariei, căci Iosif, soțul ei, era un moșneag impotent.

16. Soarele a fecundat cu adevărat Luna pentru a-i zămisli pe Viracocha, pe fratele său, Manco Capac, și Pământul Pachamama.

17. Cei care susțin că Luna este o alegorie a Mariei, iar nu invers, nu trebuie să persiste în această greșeală, căci, dacă ar fi fost așa, Dumnezeuul creștinilor n-ar fi îngăduit nici venirea, nici victoriile incașului; or, dimpotrivă, după cum se poate vedea, Atahualpa a cucerit această parte a lumii cu binecuvântarea zeului Soare și a zeiței Luna, strămoșii săi, iar noi greșim cu falșii noștri idoli și falsul nostru Mesia.

18. Adevăratul Ierusalim nu mai este la Ierusalim, ci la Cuzco, de cealaltă parte a Mării Ocean, unde se află centrul lumii.

19. Nici papa, nici reprezentanții săi nu pot cere bani în schimbul iertării păcatelor, pentru că nu au această putere.

20. Muritorii se achită de toate datoriile prin moarte.

21. Greșesc, așadar, predicatorii indulgențelor, care spun că, prin indulgențele papei, omul este absolvit de orice pedeapsă și salvat.

22. Creștinii trebuie să învețe că cel care le dă săracilor ori le împrumută celor în nevoie face mai mult bine decât dacă ar cumpăra indulgențe.

23. Creștinii trebuie să învețe că cel care vede un sărac și, în loc să-i dea atenție, își cumpără sieși indulgențe cheamă asupra sa nu indulgența papei, ci furia lui Viracocha.

24. Creștinii trebuie să învețe că, dacă nu sunt copleșiți de bunuri inutile, trebuie să-și păstreze în casă cele necesare și să nu le risipească sub nicio formă pe indulgențe.

25. Episcopilor, preoților și teologilor care predică asemenea lucruri poporului li se va da dreptate.

26. Când vrei să afli de la creștini de ce zeul lor i-a alungat din rai pe cel dintâi bărbat și cea dintâi femeie, aceștia spun mii de năzbâtii și, văzând că n-o pot scoate la capăt, născocesc tot felul de alegorii pornind de la acea poveste cu șarpele ispititor, mărunțul interzis și femeia desfrânată.

27. Când îi întrebi pe vechii creștini care mănâncă trupul și beau sângele propriului lor zeu cum de se pot deda acestei practici barbare și acestui act antropofag, ei sunt mirați și nu știu ce să răspundă, cu excepția unor luterani care admit că zeul lor nu e prezent decât simbolic în ceremonia lor.

28. Cât despre adepții lui Luther care cred că salvarea anumitor oameni este deja hotărâtă, la fel ca și pierderea altora, restul fiind sortiți să rățăcească după moarte într-o anticameră a infernului, fără a se ține cont nici de lucrările, nici de faptele lor, aceștia ar trebui să fie mirați de cruzimea și tirania unui astfel de zeu care-i salvează pe unii oameni, iar pe alții nu, după bunul său plac, la fel ca zeul evreilor, pe care se grăbesc însă a-l ocări.

29. Luther are totuși dreptate într-o privință, când afirmă că, dacă o fecioară se crede superioară, dacă nu pur și simplu egală celorlalți, atunci „ea este fecioara Satanei”, chiar dacă Satana nu e decât rodul unei superstiții creștine, vrând a spune prin aceasta că fecioria nu are în sine nicio valoare și că ea nu trebuie pretinsă în vederea căsătoriei.

30. De ce este atât de important pentru adepții zeului ținut în cuie ca zeul lor să fie recunoscut, iar toți ceilalți nu? E un mister pe care nu ni-l explicăm.

31. Zeul ținut în cuie poate, într-adevăr, servi drept exemplu, la fel ca Moise sau ca alți sfinți. Numai că viața lui rămâne proprietatea lui și nu-i ajută pe oameni, creștini ori ba, în niciun fel.

32. Soarele nu cere moartea celorlalți zei. Nu are nevoie de asta pentru a-și păstra întâietatea ori puterea, fiindcă niciunul dintre ei nu-l poate atinge.

33. Soarele nu este invidios, nu își alege poporul, nu salvează o minoritate

de oameni pentru a-i lăsa pe ceilalți în beznă, el își pogoară lumina binefăcătoare asupra tuturor oamenilor de pe pământ.

34. În același mod, incașul, fiu al Soarelui, își pogoară bunătatea mărinimoasă asupra tuturor oamenilor de pe pământ, fără nicio excepție.

35. Nu sunt puțini la număr cei care îl propovăduiesc pe Hristos doar ca să-și miște inima, să se înduioșeze în privința lui, să se dezlănțuie împotriva evreilor ori în alte divagații efeminate și puerile.

36. De asemenea, este pueril să crezi că tatăl zeului ținut în cuie a creat lumea, după care, într-o bună zi, și-a trimis fiul pentru a salva omenirea. Unde era acest zeu în timpul războiului Troiei? Dormea? De ce i-a lăsat pe greci să-i ignore existența?

37. De ce nu i-a avertizat pe Platon și Aristotel, oameni atât de înțelepți, despre existența sa? De ce a așteptat atât de mult? Nu exista pe atunci niciun păcătos care merita să fie salvat?

38. De fapt, epocile se succed așa cum distrugerea urmează creației, iar creația urmează distrugerii.

39. Prima epocă a fost a primilor oameni, care purtau veșminte de frunze.

40. A doua epocă a fost a celei de-a doua rase omenești, care trăia în pace. Potopul a pus capăt acestei rase.

41. A treia epocă a fost cea a oamenilor sălbatici, care îl venerau pe Pachacamac. Ei se aflau într-un război continuu. În acea perioadă, fiica Tunetului le-a adus fierul.

42. A patra epocă a fost cea a luptătorilor. Atunci a fost împărțită lumea în patru părți.

43. A cincea epocă este cea a Soarelui. Ea coincide cu domnia incașilor pe pământ. Lumea s-a mărit cu o a cincea parte, care este a noastră.

44. Pe cât de crudă era vechea religie și de cutremurătoare prin inechitatea sa, prin pedepsele sale arbitrare și decretele nedrepte, pe atât de dreaptă, și bună, și echilibrată este religia Soarelui.

45. Căci, până la urmă, ce tată demn de acest nume și-ar sacrifica propriul fiu?

46. De ce să le dai oamenilor liberul arbitru, dacă prin asta le permiți să facă rău?

47. De ce să faci păcătoși, dacă după aceea îi pedepsești?

48. Copiii nu află de zeul ținut în cuie până când nu le predică un creștin povestea lui, în vreme ce Soarele îl văd încă din primele zile de la venirea lor pe lume. De aceea adoratorii Soarelui nu au nevoie să fie botezați, nici când sunt copii, nici când sunt adulți.

49. Pavel era îngrijorat că unii oameni ar putea să nu afle nici măcar de existența zeului său ținut în cuie: „Și cum să creadă dacă nu au auzit?”. Soarele nu are nicio nevoie de predicatori, fiindcă el strălucește pe cer, iar seara se culcă în mare și dimineața se ridică deasupra munților.

50. Și tot Pavel spunea: „Credința vine din cele auzite”. Dar credința în Soare nu e ceva ce se învață. E suficient să ridici doar capul.

51. Totuși, Pavel a avut o presimțire a adevărului, atunci când a spus: „Noaptea este pe sfârșite, iar ziua este aproape. Așadar, să ne dezbrăcăm de faptele întunericii și să îmbrăcăm armele luminii.” (Epistola către Romani, 13:12).

52. „Primiți-l pe cel slab în credință fără a-i judeca opiniile.” (Romani, 14:1)

53. „Unul crede că poate să mănânce de toate, însă cel slab mănâncă numai legume.” (Romani, 14:2)

54. „Cine mănâncă să nu-l disprețuiască pe cel care nu mănâncă, iar cel ce nu mănâncă să nu-l judece pe cel care mănâncă, pentru că Dumnezeu l-a primit.”²³ (Romani, 14:3)

55. Căci împărăția lui Viracocha nu constă în mâncare și băutură, ci în dreptate, în pace și în bucuria dată de Soare, conform Epistolei către Romani, 14:17.

56. Să plece, așadar, acei profeți care îndeamnă poporul zeului ținut în cuie la „război împotriva Antihristului”, considerând că Antihristul este oriunde nu sunt ei!

57. Soarele susține drepturile sărmanilor.

58. El a zămislit pământul pentru ca toți să guste din sarea acestuia.

59. Nici Soarele, nici pământul nu cer cuiva plata unei dijme, fie ea mare sau mică.

60. Pământul nu se cumpără, nici nu se închiriază, nici nu se împrumută cu dobândă.

61. Pământul nu se apropiază. El este atribuit în funcție de nevoile fiecăruia.

62. Apele aparțin pământului și sunt libere.

63. Peștele este al râului.

64. Vânatul este al pădurii.

65. Pădurile sunt ale pământului, iar pământul este al Soarelui.

66. Soarele nu știe de șerbi. El știe doar de oameni.

67. Incașul este descendentul Soarelui pe pământ, dar Soarele ne

²³ Toate fragmentele din Epistola către Romani au fost preluate din Biblia romano-catolică, trad. de Alois Bulai și Eduard Pătrașcu, 2017, sursă online.

consideră pe toți copiii lui.

68. Sub Soare, Cain nu îl omoară pe Abel.

69. Dacă se va întâmpla vreodată una ca asta, Cain va fi judecat de oameni, ceilalți frați ai săi.

70. Viii nu trebuie să plătească pentru morții lor, nici pentru ai altora.

71. Sunt niște fățarnici principii care au neveste secundare cărora le zic favorite.

72. Papa, care își așază bastarzii în cele mai sus-puse locuri, este la fel de fățarnic.

73. Pământul se învâрте în jurul tatălui său, Soarele.

74. Soarele se află în centrul universului, așa cum se cuvine.

75. Domnul nostru Iisus Hristos este fiu al Soarelui, care i-a creat pe oameni.

76. El este fratele mai mic sau nepotul lui Viracocha.

77. Domnul nostru Iisus Hristos este în Al Cincilea Sfert ceea ce este Manco Capac în împărăția celor Patru Sferturi.

78. Totuși, între Iisus Hristos și Manco Capac, întâietatea îi revine celui de-al doilea, căci fiii lui Manco Capac au venit în țara noastră pentru a împlini vestea cea bună anunțată de Domnul nostru Iisus Hristos, iar nu invers.

79. Dumnezeu n-a vrut ca noi să răspândim vestea cea bună în împărăția de peste mare.

80. Papa nu reprezintă pe nimeni altcineva în afară de sine însuși, el nu este fiul Sfântului Petru.

81. Luther a avut dreptate să denunțe avariția și lăcomia papei.

82. Luther a greșit denunțându-i pe țăranii care cereau mai multă dreptate.

83. Luther a avut dreptate să condamne trândăvia și desfrânarea principilor.

84. Luther a greșit condamnând pretinsa depravare a poporului.

85. Luther a avut dreptate să vadă în castelul Sant'Angelo lăcașul Târfei Babilonului.

86. Luther a avut dreptate să-l vadă pe Antihrist în persoana papei, dar a greșit văzându-l pe Antihrist în persoana lui Thomas Muntzer, a cărei singură greșeală era de a vrea binele celor nevoiași.

87. Luther este un profet al sfârșitului vremurilor.

88. Dar Luther nu a văzut venirea vremurilor noi.

89. Incașul este întruparea noii Legi și a noului Duh.

90. Principii nu sunt reprezentanții Soarelui pe pământ.

91. Incașul este singurul reprezentant legitim al Soarelui.
92. Principii sunt curacașii incașului, adică sunt reprezentanții săi în lipsa sa.
93. Autoritatea principilor este dată de incaș.
94. Legile incașului sunt legile imperiului.
95. Dumnezeu este celălalt nume al Soarelui.

60. Sfârșitul lui Luther

Nimeni n-a aflat vreodată cine e autorul textului, deși au fost bănuți nenumărați oameni, printre care Christoph Schappeler, predicator din Șvabia, Ulrich Schmid, autorul celor douăsprezece articole, despre care se spunea că e încă în viață, frații Hans Sebald și Barthel Beham, doi pictori acuzați cândva de ateism, anabaptistul Pilgram Marpeck, tipografi, studenți, inclusiv unii dintre studenții lui Luther, și chiar Melanchthon în persoană. Atahualpa fusese oare comanditarul? Nimic, nicio dovadă n-a putut atesta acest fapt până în ziua de azi.

Firește, Luther spumega de furie. Considera acel manifest drept ceea ce era, indubitabil, cel puțin în parte: un atac la persoană. Din punctul lui de vedere, nu mai putea fi vorba de niciun acord. Vocea lui tunătoare răsună în toată universitatea, locul unde se repliase. Se iscase un scandal enorm.

Dar asta nu era totul. Johann Friedrich înțelesese foarte bine acest lucru și decretase imediat stare de asediu, punându-și lanscheneții să patruleze prin oraș.

Zadarnic însă. Primele răzmerițe au izbucnit a doua zi după afișarea textului. Trupele electorului i-au atacat pe răzvrătiți. Mai multe case au ars. Pe străzi zăceau trupuri fără viață. Apelurile la calm ale celor maieminenți profesori n-au avut niciun efect. Studenții înșiși erau împărțiți în două tabere. În universitate a izbucnit un incendiu care a cuprins apoi și casa lui Luther, aflată în imediata apropiere. Luther a vrut să se refugieze la Melanchthon, dar se spune că a găsit ușa încuiată.

În timpul acestor evenimente, Atahualpa s-a ferit să intervină. Armata lui, rămasă în afara orașului, a primit ordin să nu se miște sub niciun motiv. Incașul a rămas surd la chemările în ajutor ale electorului. Oamenii din garda-i personală au rămas în castel, unde erau încartiruiți.

Încercând să fugă, ascuns într-o căruță, sub un maldăr de fân, Luther a fost capturat de un grup de țărani ce aveau un stindard cu *Bundschuh*, ciubota cu sireturi.

A fost bătut, torturat, i-au scos ochii, l-au rupt în bucăți, l-au făcut fărâme și l-au ars.

Moartea lui n-a fost însă de ajuns pentru a potoli furia țăranilor. Ducatul Saxoniei a dat în clocot, iar odată cu el întreaga Germanie.

Johann Friedrich, Joachim Hector de Brandenburg și ceilalți au negociat pacea civilă cu Atahualpa, singurul în măsură s-o obțină. Melanchthon a ratificat, în locul lui Luther, Tratatul de la Wittenberg, prin care se acorda libertatea religioasă după un principiu clar stabilit: fiecare regiune cu religia sa. Cu alte cuvinte, fiecare principe hotăra pentru supușii săi, independent de tutela Romei. Nu era ceva la fel de liberal ca Edictul de la Sevilla, dar asta nu mai conta atât de mult. Principii au cedat în privința mai tuturor celor douăsprezece articole după ce, mai întâi, au smuls promisiunea că-și vor putea păstra unele privilegii. Johann Friedrich și Joachim Hector, care lăsau de fapt pe mâna incașului cea mai mare parte a suveranității lor, nu au uitat să ceară în schimb niște compensații financiare. Dat fiind că Luther era mort, banii au venit de la Augsburg, așa cum fusese înțelegerea: o sută de mii de florini pentru fiecare. În țara de unde venea, Atahualpa nu învățase să-și înfrâneze darea de mână, mai ales când în joc erau niște considerente politice. A plătit fără să se târguiască, larghețea făcând parte din strategia sa. În realitate, ea era legată, și aici, și acolo, de demnitatea lui imperială.

61. Sacrul

„Sire, întrucât Dumnezeu v-a dat acest har imens de a vă ridica deasupra tuturor regilor și principilor creștinătății, la o putere pe care n-a mai avut-o până acum decât predecesorul vostru, Carol Quintul, iar înainte de el doar Carol cel Mare, sunteți pornit deja pe calea monarhiei universale, urmând a aduna întreaga... creștinătate sub un același sceptru.”

Cu aceste cuvinte, arhiepiscopul de Mainz, Albert de Brandenburg, unchi al lui Joachim Hector, el însuși margraf și elector de Brandenburg, l-a întâmpinat pe Atahualpa în templul din Aachen, sub un imens candelabru din cupru aurit, la picioarele statuiilor Sfântului Pavel cu crucea și Sfântului Petru cu cheia (doi idoli populari în acele ținuturi), pentru a-i înmâna în mod solemn însemnele demnității imperiale.

Atahualpa a ascultat fără să clinească discursul acelui preot burduhănos, cu buze de femeie, cu cărnuri moi și privire piezișă, care-l prezenta drept salvator al credinței catolice. Ceea ce, sincer vorbind, părea ușor exagerat: nu numai că

incașul cucerise cea mai mare parte a Celui de-al Cincilea Sfert, nelăsând decât Franța, Anglia și Portugalia în afara câmpului ambițiilor sale teritoriale, dar îl mai și privase pe Ferdinand de imperiul lui și-l împinsese pe regele catolic până în fieful său din Austria, singur și fără niciun sprijin în fața lui Soliman.

De atunci, templele Soarelui au împânzit întreg cuprinsul Noii Lumi și chiar și principii nemți, fie ei catolici sau luterani, începeau să se convertească. De altfel, electorul de Brandenburg era unul dintre ei.

Părea deci greu de susținut că Atahualpa lucrase pentru slava lui Iisus Hristos, divinitatea lor locală.

Marele preot de la Roma, de altminteri, anunțase că avea să-l excomunică pe incaș dacă acesta lua locul merit lui Ferdinand, moștenitorul legitim al fratelui său. (Excomunicarea era un fel de izgonire simbolică din comunitatea catolică, de care regii, în fond, nu făceau mare caz)

Lucrul acesta nu-l prea interesa pe arhiepiscop, care fusese unul dintre actorii principali ai comediei indulgențelor, se numărase printre adversarii deci mai hotărâți ai lui Luther și își vânduse scump votul pentru alegerea lui Carol Quintul („Mi-e rușine de rușinea lui”, îi spusese el atunci trimisului regelui Spaniei). Întreaga lui carieră politică demonstrase că nici scrupulele, nici cuvântul dat nu-l încurcaseră prea tare, și chiar dacă ar fi făcut-o, rezultatul incert al unui eventual război și ocuparea Renaniei de către armata incașului îl lipsiseră pe preot de orice alternativă și, în consecință, de orice proces de conștiință. Supunerea lui față de noul stăpân al Germaniei venise de la sine, iar Atahualpa, spre deosebire de Carol Quintul, nu avusese nevoie să plătească ceva: uneori, aurul înlocuia fierul; alteori, era invers. Pentru încoronarea incașului, preotul îmbrăcase cea mai frumoasă rasă roșie a sa, iar degetele îi erau garnisite cu o ghiotură de inele cu pietre prețioase multicolore.

Ceilalți electori, cu excepția lui Ferdinand, veniseră să-l salute pe noul lor împărat. Toți încercau același sentiment de frustrare pentru că trebuiseră să renunțe la unele prerogative, dar frustrarea aceasta era amestecată cu ușurarea de a fi evitat un dezastru total. Luther era mort și putrezea în infern alături de ducele de Lorena și de fratele lui, ducele de Guise, în vreme ce ei trăiau.

Melanchthon asista și el la ceremonia de la Aachen, impresionat de munca extraordinară pentru unificare, dacă nu pentru reconciliere, depusă de aventurierul din Quito.

De multă vreme, Sfântul Imperiu nu mai era decât o entitate fărâmițată, a cărei conducere simbolică îi era atribuită de obicei celei mai importante familii nemțești a momentului. Vremurile acelea erau acum de două ori apuse: Atahualpa nu era nici principe german, nici o abstracție. El era Reformatorul și

Protectorul săracilor, iar acele titluri acordate de popor nu aveau nimic simbolic, le câștigase pe merit: în timp ce primea coroana, sceptrul și globul lui Carol cel Mare din mâinile preotului cu obraji fleșcăiți, legile lui începuseră deja să fie aplicate în cea mai mare parte a imperiului, și chiar și în afara lui, în anumite regiuni din estul Franței și din nordul Elveției, unde autoritățile locale fuseseră nevoite să aplice reformele sale pentru a evita alte răzmerițe.

Regele Franței o trimisese pe sora sa Margareta ca să-l reprezinte, alături de ginerele său Manco.

Regele Portugaliei îl delegase pe fratele lui, infantele Ludovic, duce de Beja, care, la fel ca Francisc, participase la campania contra barbareștilor.

Din partea regelui Angliei, deplasarea o făcuse a doua lui soție, Anne Boleyn (căci prima era mătușa lui Carol Quintul și nu ar fi fost cuviincios ca tocmai ea să vină să-l salute pe succesorul acestuia, date fiind evenimentele care duseseră la moartea lui).

Vizirul Hasan al-Wazzan călătorise până acolo tocmai din Alger.

Lorenzino venise cu Quispe Sisa, îmbrăcată după moda italiană, iar frumusețea tinerei femei stârnea murmure de admirație pe unde trecea.

Așezat pe tronul de piatră al lui Carol cel Mare, în fața acelei prestigioase asistențe, în vreme ce fluierile imense cu care era garnisită biserica răsunau între zidurile de opt ori seculare, Atahualpa s-a gândit, fără doar și poate, la fratele său Huascar. Era de-acum egalul său în rang și realizase niște lucruri la care niciunul dintre strămoșii săi, nici chiar marele Pachacutec, nu îndrăznise vreodată să viseze.

62. Cele zece legi ale imperiului

Prima și cea mai importantă prevede că nu vor fi obligați să plătească tribut cei care sunt scutiți de la acesta, niciodată și sub niciun motiv. E vorba aici de incașii de sânge regal, de generali și de subalternii acestora, chiar de centurioni, dimpreună cu copiii și nepoții lor, cu toți curacașii și rudele lor. Ofițerii regali folosiți pentru sarcini inferioare nu plătesc tribut pe timpul îndeplinirii sarcinilor respective, nici soldații ocupați cu războiul și campaniile de cuceriri, nici tinerii sub douăzeci și cinci de ani, fiindcă până la acea vârstă sunt obligați să-și slujească părinții. Bătrânii sunt și ei scutiți, după cincizeci de ani, precum și toate femeile, fiice, văduve sau măritate; bolnavii, până se însănătoșesc; infirmii, precum orbii, șchiopii, ciungii și alți nevolnici; mușii și surzii sunt folosiți totuși la munci ce pot fi făcute fără a vorbi sau auzi.

A doua prevede ca toți ceilalți răsăriteni, care nu sunt atât de numeroși ca cei menționați mai devreme, să fie obligați la plata tributului, cu excepția totuși a preoților și a servitorilor din templele Soarelui, precum și a fecioarelor alese.

A treia, că niciodată niciun răsăritean nu va plăti din bunurile sale vreun lucru care să țină loc de tribut, ci că se va achita de acesta fie prin muncă, fie prin cotele datorate, fie prin timpul petrecut pentru slujirea regelui ori a statului său.

Potrivit celei de-a patra, nimeni nu poate fi constrâns să lucreze într-o meserie pentru care nu are chemare, cu excepția muncii pământului și a armatei, care sunt obligatorii pentru toți.

Conform celei de-a cincea, fiecare trebuie să-și plătească tributul cu ceea ce poate oferi regiunea sa, fără a merge într-altele după lucruri pe care nu le are în ținutul său, întrucât incașul consideră profund nedrept să le ceară supușilor săi niște roade pe care pământul lor nu le rodește.

A șasea stabilește că toți lucrătorii folosiți în slujba incașului ori a curacașilor săi vor primi toate cele necesare exercitării meseriei lor; adică aurarului i se va da aur, argint sau cupru, pentru a-l lucra; țesătorului, lână sau bumbac; pictorului, vopseluri și așa mai departe. Și se va face în așa fel încât lucrătorul să nu contribuie decât cu munca sa, pe perioada cât e obligat să o facă, adică două luni, cel mult trei; odată încheiată această perioadă, nu mai este obligat să muncească.

A șaptea prevede ca toți lucrătorii să primească tot ce le este necesar ca hrană și îmbrăcăminte, și chiar și lucruri mai delicate ori medicamente, în caz că se îmbolnăvesc.

A opta lege se referă la încasarea tributurilor. Într-o anumită perioadă, se adună în capitala fiecărei provincii judecătorii-încasatori și sămădăii sau grefierii care țin contabilitatea tributurilor pe sfori cu noduri. După numărul de noduri, se știe câtă muncă a făcut fiecare răsăritean, sarcinile pe care le-a îndeplinit, călătoriile pe care le-a întreprins din porunca principelui ori a superiorilor și toate celelalte activități pe care le-a desfășurat; toate acestea se scad din tributul pe care-l datorează. Sforile cu noduri dau seamă și despre tot ce se află în magaziile din fiecare oraș în parte.

A noua lege prevede că tot ce rămâne din aceste tributuri după acoperirea cheltuielilor regelui va fi ținut pentru binele comun al supușilor și păstrat în magaziile publice pentru vremuri de foamete.

A zecea lege conține o comunicare a ocupațiilor cărora răsăritenii trebuie să li se dedice, atât pentru slujirea regelui lor, cât și pentru binele orașelor și statelor lor; aceste lucrări sunt impuse ca tribut, iar ei trebuie să le execute în comun și de comun acord; ca, de exemplu, nivelarea drumurilor și a străzilor;

reconstruirea sau repararea templelor Soarelui și a altor sanctuare ale zeilor venerați; precum și asigurarea oricăror altor munci legate de temple. Ei sunt obligați să construiască edificii publice, precum magazinele, locuințele judecătorilor și ale guvernatorilor; să repare podurile, să facă oficiul de curieri sau chaskis; să are pământurile, să adune roadele, să ducă turmele la păscut, să apere proprietățile, culturile și alte bunuri publice; să facă hanuri pentru găzduirea călătorilor și să se îngrijească personal ca ele să primească din bunurile regelui toate cele de trebuință.

63. Era cartofului

Astfel, Al Cincilea Sfert a cunoscut o perioadă de pace și de prosperitate cum nu se mai văzuse până atunci. Și chiar dacă nu a durat prea mult, e bine să ne amintim de ea ca de un moment fericit în istoria Noii Lumi. Cine știe, de altfel, cât ar fi putut dura această armonie, dacă nu ar fi survenit niște împrejurări nemaîntâlnite care să-i pună capăt?

Atahualpa a comandat noi deplasări de populații: țăranii săraci din Șvabia, din Alsacia și din Țările de Jos au fost așezați în ținuturile cele mai sterpe din Spania, unde au fost puși să facă ample lucrări de irigații.

Cei din Spania au venit să cultive cartofi și quinoa pe înghețatele câmpii nemțești. Curând, cartoful și quinoa s-au răspândit în toate ținuturile imperiului și dincolo de granițele sale.

Mai multe colonii de chancas au fost implantate în Saxonia pentru a ține sub supraveghere focarele protestante ce dăinuiau în jurul Wittenbergului.

Incașul a organizat schimburi de mărfuri în funcție de nevoile fiecăruia: a pus să se trimită avocado și tomate în Germania, furnizându-le în schimb spaniolilor bere nemțească și belgiană. Băutura neagră din Castilia a fost schimbată pe băutură galbenă din Alsacia.

S-a încheiat o înțelegere cu Portugalia, care i-a cedat pământurile sale din Brazilia. Drept compensație, imperiul se angaja să nu-i oprească negoțul cu mirodenii și nici să-i blocheze drumul spre Indii prin peninsula africană.

Trimiși ai lui Huascar veneau periodic pentru a afla noutățile și a-l saluta pe împărat în numele fratelui său.

Sevilla era axa lumii. Lisabona radia. Porturile din nord, Hamburg, Amsterdam, Anvers, se dezvoltau tot mai mult cu banii lui Fugger.

Templele Soarelui se înmulțeau în detrimentul idolatriilor locale, deși acestea erau în continuare tolerate, întrucât existența le era garantată prin Tratatul de la

Sevilla, în Spania, și prin Pacea de la Wittenberg, în restul imperiului.

Teoria unui astronom venit de peste granițele orientale ale Germaniei, care făcea din Soare în loc de Pământ centrul universului, s-a răspândit în întreg Al Cincilea Sfert. Aceasta era tipărită și difuzată în limba savanților, sub titlul *De Revolutionibus Orbium Coelestium*, adică „Despre revoluțiile sferelor cerești”. Succesul ei a accelerat și mai mult convertirile. (Astronomul a fost invitat la Sevilla și a primit funcția de mare astrolog al regelui.)

Totuși, spionii trimiși de la Roma străbăteau în lung și-n lat câmpiile spaniole, îmboldind poporul să se revolte în numele vechii sale credințe catolice. Era o adevărată armată secretă ce-l avea ca general pe preotul Ignățiu de Loyola, pe care Atahualpa îl întâlnise odinioară la Granada. Incașul lua în serios această amenințare și-l însărcinase pe Chalco Chimac să-i hăituiască fără odihnă pe membrii acelei societăți, care-și spuneau „iezuiți”, după numele zeului ținut în cuie, pe care-l slăveau și pentru care făcuseră legământ să-și dea viața.

Mișcarea aceasta de rezistență îl îngrijora pe Atahualpa, dar nu peste măsură, lucru în privința căruia viitorul avea să-i dea dreptate, expunându-l unor primejdii cu mult mai mari.

64. Tăcerea Cubei

Brusc, corăbiile au încetat să mai sosească la Sevilla.

Mai întâi, a fost o schimbare imperceptibilă: forfota de pe cheiuri a slăbit doar foarte puțin, căci se încărcau în continuare corăbiile ce urmau să plece spre Cuba. S-a crezut că e vorba de întârzieri din cauza vremii rele, a vreunor furtuni. La urma urmelor, era un drum foarte lung. Dar nimeni dintre cei care plecau nu se mai întorcea.

Atunci, tăcerea oceanului i-a cutremurat pe sevellani. Toți au simțit crescându-le în suflet o neliniște surdă. Un timp, s-au făcut că n-o iau în seamă. Dar în curând, pe toate buzele era aceeași întrebare: „Unde-i aurul?”. De ce calea aurului se blocase dintr-odată? Fiecare vas care pleca să afle un răspuns și nu se mai întorcea sporea îngrijorarea celor rămași pe uscat. Încet-încet, marinarii au început să refuze îmbarcarea într-o călătorie fără întoarcere. Cheiurile au rămas pustii. Oamenii au încetat să mai care lăzi de aur, de argint, de praf de pușcă, de lână, vin, coca și cohiba. Orașul întreg s-a mohorât din pricina acelei tăceri.

De la Lisabona a venit însă un zvon. În mijlocul Mării Ocean era un arhipelag ce-i aparținea Portugaliei. Se spunea că o întreagă flotă, cu vase ce aveau la bord

bărbați înveșmântați în pene și în piei de jaguar, debarcase acolo. Mai târziu, niște curieri din Navarra au spus că flota fusese zărită de-a lungul coastelor Franței. Se părea că avuseseră loc mai multe incursiuni și jafuri.

Într-o scrisoare oficială a lui Francisc I, adresată lui Atahualpa, se exprima mirarea legată de prezența acelei flote în apele franceze și se amintea tratatul de prietenie ce lega țările celor doi.

Acahualpa a primit o scrisoare și de la Henric al VIII-lea: misterioasa flotă intrase pe brațul de mare ce despărțea Franța de Anglia. Artileria engleză o împiedicase, până una-alta, să debarce, dar regele se întreba și el ce e cu acea prezență amenințătoare.

Incașul și-a adunat consiliul, în sânul căruia domnea o totală nedumerire. Ce-l apucase pe Huascar? De ce tăiasă legătura cu Cuba? De ce voia să oprească niște schimburi atât de profitabile pentru toate părțile? Ce însemna trimiterea acelei flote? Ce avea de gând?

Higuenamota nu pricepea de ce compatrioții săi taino îi lăsau într-o așa ignoranță și nu căutaseră să-i informeze asupra celor ce se petreceau.

Ruminahui vedea aici toate semnele unei invazii militare.

Coya Asarpay era sigură că vechea ură dintre frații ei nu fusese decât adormită și că tocmai se redeșteptase.

Chalco Chimac era de aceeași părere: totul dădea de înțeles că acel aranjament comercial nu-i mai era de ajuns lui Huascar și că acesta voia să pună mâna pe bogățiile Celui de-al Cincilea Sfert.

Generalul însă semnală o problemă și mai presantă: fără aprovizionarea din Tahuantinsuyu, cuferele imperiului se goleau.

Atahualpa o știa foarte bine, căci primise deja acea scrisoare de atenționare de la Augsburg, a cărei insolență nu avusese cum să nu-l facă să simtă fragilitatea poziției în care se afla:

Maiestatea Voastră este cu siguranță conștientă de devotamentul dovedit întotdeauna de casa noastră în slujba casei de Spania. Îi este cunoscut deopotrivă că, fără ajutorul nostru, Ea nu ar fi ajuns niciodată la tronul imperial, după cum o pot atesta atâția supuși credincioși ai Săi. În toată această chestiune, ne-am asumat fără nicio ezitare niște riscuri considerabile. Într-adevăr, ar fi fost mult mai puțin riscant să fi preferat Ilustrei Voastre Case casa de Austria, care ne-ar fi permis să realizăm și niște profituri importante. Ținând cont de devotamentul nostru, O rog deci pe Majestatea Voastră să binevoiască a recunoaște umilul și credinciosul serviciu pe care I l-am făcut și să poruncească plata neîntârziată, cu dobânzile cuvenite, a sumelor pe care I le-am înaintat.

În orice caz, trebuia restabilită legătura cu Cuba și, mai ales, negociat cât mai repede cu Huascar.

S-a hotărât ca Higuenamota să plece neîntârziat la Fontainebleau, unde se afla curtea regelui Franței, trecând mai întâi prin Navarra, unde avea să-i întâlnească pe Manco și pe soacra sa, Margareta.

65. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Fiu al Soarelui, te salut,

Înainte de orice, vei fi foarte mulțumit să afli că fratele tău Manco, pe care am avut plăcerea să-l vizitez la curtea regelui Navarrei, o duce bine și e pur și simplu încântat de tânăra-i soție, Ioana, fiică a Margaretei, pe care cu înțelepciunea ta l-ai pus s-o ia de nevastă. Cei doi nu se despart de dimineața până seara, îi poți vedea gângurind ca niște copii prin grădinile palatului, și încă și mai puțin, zice-se, de seara până dimineața, când ecoul turnirurilor la care se dedau răsună în tot orașul Pau. Toți cei de-aici sunt convinși că Ioana va rămâne grea cât de curând.

Totuși, mama sa, Margareta, este îngrijorată de veștile care-i vin din Franța, întrucât se teme că regatul fratelui său s-ar afla. În primejdie din cauza unei trădări. Ea m-a implorat să te conving, ca dovada a fidelității tale, să chemi înapoi vasele care plutesc în apele franceze, nefiind hotărâtă să mă creadă când o asiguram cu nu știi nici de unde vin acestea, nici ce destinație au. Vorbele de mângâiere nu au avut niciun efect, așa că am lăsat-o cu ochii în lacrimi și mâhnită, jurându-i că regele Spaniei, prietenul său, n-o să le întoarcă spatele nici ei, nici fratelui ei.

Franța e plină de minunății, iar încântarea mea în fața plaiurilor pe care le-am străbătut n-a slăbit o clipă pe tot parcursul călătoriei, de parcă descopeream pentru prima dată această țară. În plus, vinul lor este excelent, deși destul de diferit la gust față de cel din Spania.

Regele Francisc m-a primit în castelul său de la Fontainebleau cu toate onorurile pe care rangul meu, galanteria lui și amintirea prieteniei noastre din trecut i le impuneau. În timp ce mă aștepta în capătul unei scări ca două brațe ale unui râu de piatră, ce se scurgeau până la picioarele vizitatorului, a pas să cânte pentru mine o orchestră de fluiere, trompete, oboaie, flaute și viori, apoi a dat un bal în onoarea mea, într-o splendida galerie cu pereți de lemn, pe care a

amenajat-o în lăcașul său regal.

Trebuie să spun că oamenii de la curtea sa sunt în continuare la fel de fermecători și că e o plăcere să te plimbi prin grădinile acestui castel plin de femei cu rochii extravagante, de savanți care scrutează cerul, de pictori și arhitecți italieni, de poeți care cântă frumusețea rozelor și fragilitatea vieții.

Spre deosebire de sora lui, Majestatea Sa, cum i se spune aici, n-a părut prea îngrijorat de vestea corăbiilor care patrulează în largul coastelor Franței, arătând aceeași amabilă bună dispoziție pe care i-o știam dintotdeauna. Totuși, e departe de a arăta la fel de bine ca mai înainte vreme, fiind acum împușinat la trup și șchiop, cerându-și iertare că nu mă poate invita la dans, el, care era cândva un dansator neobosit. Ambasadorul tău de aici m-a informat că regele Franței are o venă ruptă și putrezită în părțile de jos, din cauza căreia medicii se tem că n-o să mai trăiască prea mult. S-ar părea că regele suferă de ceea ce aici se numește „boala spaniolă”, iar noi, în Spania, numim „boala Lisabonei”.

Totuși, în afară de momentele când chipul îi trădează întrucâtva suferința trupească și marea-i oboseală, regele este hotărât să nu lase nimic să se vadă și cârmuiește treburile țării sale cu aceeași precizie ca odinioară.

Referitor la chestiunea care ne preocupă, s-ar părea că flota fratelui tău a abordat până la urmă coastele Angliei, cu care, după cum știi, Franța este în război, motiv pentru care nu am putut afla mai multe. Fără a mă pierde în detalii inutile, l-am informat pe Francisc despre probabila origine a acelor vizitatori, rămânând destul de vagă în privința litigiului tău din trecut cu Huascar. În schimb, l-am asigurat că e vorba mai mult ca sigur de niște vase rătăcite, care se vor întoarce la Sevilla de îndată ce li se va ordona acest lucru în numele tău. Deocamdată, explicația aceasta a părut să-l mulțumească.

Fie ca Soarele să vegheze asupra umbrei tale și să-ți apere imperiul.

*De la Fontainebleau,
în ziua de 30 aprilie 1544 a vechii ere,
a treisprezecea recoltă a Celui de-al Cincilea Sfert,*

Credincioasa ta prințesă, Higuenamota

P.S. Port mantia ta din păr de liliac.

66. Scrisoarea lui Atahualpa către Higuenamota

Prințesă radioasă, te salut,

Nu pot să-ți mulțumesc îndeajuns pentru veștile pe care mi le-ai trimis din Franța și pentru că ai făcut acest drum lung din dragoste pentru mine și pentru imperiu.

Am și eu să-ți dau câteva vești, care sunt de cea mai mare importanță și te privesc în cel mai înalt grad.

Aici a sosit în sfârșit o corabie din Cuba, avându-l la bord, n-ai să crezi, pe vărul tău Hatuey, care ne-a povestit evenimentele ce au dus la blocarea transporturilor dinspre Tahuantinsuyu.

În Cuba a venit un trib din vest, al așa-zișilor „mexicani”.

Sunt niște războinici feroce și aveau intenții ostile. Au înfrânt trupele fratelui meu, care se aflau pe insulă, ca și pe cele ale vărului tău. Acesta a reușit să fugă și s-a refugiat, cu toți băștinașii taino capabili să-l urmeze, pe insula Haiti, care, din câte știu, este primul vostru cămin și pământul unde ați văzut lumina zilei. Mexicanii însă i-au urmărit până acolo, iar Hatuey a trebuit să retragă în munți, unde a trăit ca o sălbăticiune, cu tovarășii săi de nenorocire, până în ziua în care au reușit să facă rost de o corabie, cu care au ajuns la Sevilla.

După părerea lui, mexicanii i-au alungat pe incași până pe istmul Panama, unde se duc lupte aprige și unde trupele lui Huascar se bat pentru fiecare bucățică de pământ, căci dacă hoardele barbare trec și de această mică fâșie, atunci nimic nu le-ar mai împiedica să năvălească în Tahuantinsuyu și s-ar alege praful de Cele Patru Sferturi.

Trebuie să-l informezi pe Francisc despre aceste din urmă lucruri și să-i spui că flota care a trecut de-a lungul coastelor sale nu are nicio legătură cu noi.

În primul rând, repetă-i aceasta: prietenia dintre noi este atât de strânsă încât consider problemele fratelui meu Francisc ca fiind totuna cu ale mele și, dacă cineva îi greșește lui, voi considera că mi-a greșit mie însumi. La sfârșit, spune-i că trebuie să acționeze ca și cum s-ar pregăti pentru cea mai sălbatică invazie.

*De la Sevilla, în ziua 9 mai 1544 a vechii ere,
a treisprezecea recoltă a Celui de-al Cincilea Sfert,*

Devotatul tău suveran, Atahualpa

67. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Sapa Inca, soarele mărețului Quito, salutări,

Ieri, mexicanii au debarcat în Normandia, vestea ne-a ajuns în cursul serii. Câțiva țărani i-au văzut mai întâi mărșăluind pe niște plaje nelocuite, apoi au intrat într-un port numit Havre de Grâce²⁴, iar acum urcă pe un fluviu care-i duce spre Paris.

Francisc a strâns o armată pentru a le ieși în întâmpinare. Vestea aceasta pare să-l fi înviorat. În ciuda problemelor sale cu șezutul, a vrut să urce pe cal și a dorit să-și conducă armata la întâlnirea cu acești musafiri nepoftiți și chiar și la luptă dacă va trebui. Bătrânul său trup este atârnat de ceea ce el consideră a fi o aventură care, după cum mi-a repetat-o de atâtea ori, îi amintește de năvalnica-i tinerețe. Conducătorul oștirilor sale, Anne de Montmorency, pe care-l cunoscusem bine cândva și care era atotputernic la curtea regelui, nu-i mai este alături. Locul pare să i-l fi luat un bărbat cu barbă roșie, Francois de Guise. Delfinul Henric îl însoțește îndeaproape, călare și el pe calul său.

Toată curtea regală e în fierbere, iar pregătirile de campanie se fac într-o dulce beție și o fațșă veselie.

Legat de asta, circulă la castel o carte care face deliciile tuturor, a unui oarecare domn Rabelais, care istorisește pățaniile unui uriaș numit Gargantua și din care va trebui să-ți citesc câteva pagini când mă întorc, că e tare nostim și de o drăgălășenie a cărei ireverență cred că o vei aprecia la fel de mult ca mine. Nu avem și noi, ăștia care ne ocupăm de soarta împăraților, dreptul să ne mai descrețim frunțile?

Până una-alta, îți propun să-l rogi pe tatăl tău, Soarele, să ne sprijine în încercarea care ne așteaptă și să ne ajute în cazul în care vizitatorii au venit pentru a se război cu noi. Cât despre mine, sărut mâinile împăratului, dragul meu prieten, ca și pe cele ale copiilor lui, pe care-i iubesc ca pe ai mei.

*De la Fontainebleau, în 7 iunie 1544,
a treisprezecea recoltă a Celui de-al Cincilea Sfert,*

Prințesa ta goală, Higuenamota

68. Scrisoarea lui Atahualpa către Higuenamota

Soare din insule, preagrațioasă prințesă, salutări,

Au venit vești alarmante din Tahuantinsuyu. Mexicanii au trecut de istmul

²⁴ În traducere aproximativă: Portul Cruțării – vechea de numire a actualului oraș-port francez Le Havre.

Panama și înaintează spre sud. Armata fratelui meu Huascar luptă vitejește, dar pierde teren. Quito se așteaptă să fie supus unui asediu la următoarea lună plină.

Fratele meu Tupac Hualpa a venit personal să mă informeze asupra situației. El și oamenii lui au reușit să coboare pe fluviul care pornește din Anzi și ajunge la Marea Ocean prin pădure, apoi au mers de-a lungul coastei până pe teritoriul Braziliei, ocupat odinioară de portughezi, unde și-au putut călăfătui nava, pornind apoi spre Sevilla și ajungând aici după un lung periplu. Așa că există de-acum o a doua cale care unește Tahuantinsuyu de Lumea Nouă, chiar dacă aceasta nu poate fi parcursă și în sens invers. Nu am nicio îndoială că fratele meu va trimite pe ea și alte corăbii pentru a mă înștiința în privința războiului și a evoluției sale.

Spune-i lui Francisc că mexicanii sunt un popor feroce și sângeros, de care e bine a se feri ca de molima cea mai cumplită. Sfatul meu este să-i extermine până la ultimul pe cei care au intrat deja pe pământul Franței, înainte ca aceștia să organizeze capul de pod al unei invazii ce ar deveni atunci inevitabilă.

Fie ca Soarele să vă apere și să vă păzească, pe tine și pe toți francezii.

*De la Sevilla, în ziua de 18 iunie 1544 a vechii ere,
a treisprezecea recoltă a Celui de-al Cincilea Sfert,*

Împăratul tău, care-ți sărută mâinile, Atahualpa

69. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Soare al Lumii Noi, te salut,

Ce plăcut este să fii cea care aduce vești bune și ce dulce-i să-ți închipui bucuria celui ce la va primi, știindu-te, dacă nu motivul lor, măcar mesagera acestora!

Într-adevăr, temerile noastre poate că erau fără temeii.

A avut loc o întâlnire între Francisc și mexicanii, în împrejurimile unui oraș numit Rouen.

Ca să-i impresioneze pe vizitatori, regele Francisc a pus să se ridice o tabără de o măreție cum n-am mai văzut. Cinci sute de corturi au acoperit câmpul, cu un soi de tabernacul uriaș în mijlocul lor, menit să adăpostească întâlnirea. Tabernaculul și corturile erau îmbrăcate în pânză aurie de Florența. Mai mulți vânători au răscolit toată câmpia și au adunat cantități inimaginabile de vânat, pentru a li se oferi oaspeților un banchet de un fast fără pereche. Francisc își

pusese pentru acest prilej o armură albastră, strălucitoare, cu o emblemă aurită, reprezentând o floare de crin. Era însoțit de fiul său Henric, căruia îi conferise titlul și funcția de guvernator al Normandiei. Regina Eleonora și fiul lor mai mic, Carol, duce de Orleans, li s-au alăturat și ei.

Mexicanii sunt oameni frumoși la statură, bine clădiți, și nu au tenul acela palid și bolnăvicios al francezilor. Bărbații, ai domoșilor din țara mea și dintr-acea, nu poartă barbă. Mai-marele lor este un om viguros, plăcut la înfățișare, în plină putere a vârstei și destul de înalt, dar nu chiar atât de mare ca regele Franței, care este un uriaș. Îl cheamă Cuauhtemoc și e în slujba unui împărat căruia îi spune Moctezuma. Poartă pene pe cap și are un păr lung, pe care și-l ține legat. Veșmintele nu-i sunt de prea bună calitate, dar arborează niște giuvaierice foarte fin lucrate.

Zice că-i slujește unui zeu numit „Quetzalcoatl”, cuvânt care în limba lui înseamnă „șarpe cu pene”. Am observat însă că ei invocau uneori și un zeu al ploii, căruia îi zic Tlaloc și care e înarmat cu un ciocan ca zeul nostru al tunetului, Thor Illapa.

Războinicii lui sunt înarmați cu lănci și scuturi rotunde, iar unii au un cap de Jaguar pe care-l poartă pe post de cască, de parcă scăfârlia luptătorului ar ieși din gura animalului, ceea ce le dă o înfățișare înspăimântătoare.

Cuauhtemoc nu pare să aibă însă intenții ostile. Susține că a venit cu gânduri de pace, atras de faima unui regat care a trecut peste toate mările lumii. I-a cerut voie regelui Franței să instaleze un contoar în portul Havre de Grace, căruia i se mai zice și Franciscopolis, pentru a permite venirea și plecarea vaselor cu mărfuri între țara sa, Mexic, și Franța. Acum, când scriu aceste rânduri, este pe punctul să se conceapă un proiect de tratat comercial, care ar urma să fie semnat cât de curând.

Cuauhtemoc s-a arătat de altfel extrem de curtenitor față de regina Eleonora, pe care o cunoașteți ca fiind sora defunctului împărat Carol. Mi-a prezentat și mie omagiile lui, cu o simplitate de-a dreptul grațioasă, m-a asigurat că poporul său, de cealaltă parte a mării, nu le va cere băștinașilor taino mai mult de un simplu contoar și de dreptul de trecere și că, odată încheiate aceste acorduri, va da ordin de evacuare trupelor sale din Cuba, nelăsând acolo decât o mică garnizoană, și va renunța la invadarea Haitiului.

Totul mă face, așadar, să cred că nu va avea loc niciun război. E o mare bucurie pentru noi toți că acești mexicani au o purtare așa de pașnică. Imperiul tău este tânăr, are nevoie acum să se consolideze prin pace, nu prin război. De aceea sunt convinsă că vei primi această veste cu aceeași satisfacție cu care ți-o trimit și eu.

Te las, cu sărutări și cu aceste versuri ale unui poet de aici, care se potrivesc, îmi pare mie, cu istoria noastră comună, așa cum s-a scris ea pentru a ne duce până în ziua de azi:

Așa cum lumea-i râde lumii

Așa îi e și tinerețea.²⁵

*De la Rouen, în 7 iulie 1544,
a treisprezecea recoltă a Celui de-al Cincilea Sfert,*

Vechea ta prietenă cubaneză, Higuenamota

70. Quipu de la Huascar către Atahualpa

Quito ocupat.

Retragere armată incași: 38 000 oameni.

Pierderi: 12 000 oameni.

Prizonieri civili și militari: 15 000.

Armată dușmană pornită spre Tumipampa: 80 000 oameni.

Sacrificii omenesti: 2 000.

71. Scrisoarea lui Atahualpa către Higuenamota

Foarte draga mea Higuenamota,

Te conjur să-i transmiți acest mesaj lui Francisc, după care să te întorci în Spania neîntârziat, sau măcar în Navarra, unde vei fi în siguranță: mexicanii nu au venit cu gânduri de pace! De fapt, dacă n-aș fi deja absolut convins de acest lucru, temerile mi-ar fi confirmate de ultimele vești primite din Tahuantinsuyu. Într-adevăr, fratele meu Huascar mi-a trimis un mesaj transcris de ai săi quipucamayocs. Mexicanii sunt un popor extrem de brutal care-și execută fără milă prizonierii de război. Departate de a înceta, războiul continuă pe pământurile strămoșilor mei; Quito a căzut, iar mexicanii înaintează tot mai spre sud.

Voi trimite de îndată o depeșă pentru domnul de Saint-Mauris, dar nu știu dacă ambasada lui va ajunge la rege înaintea ta. Spune-i că mexicanii îi întind o capcană. Francezii trebuie să înceapă lupta cât mai repede pentru ca inițiativa să

²⁵ Din Clement Marot (1496-1544), Colloque de la Vierge meprisant le mariage (Voroava fecioarei care disprețuia măritișul).

fie la ei.

Cât despre tine, dulcea mea prințesă, te conjur să fagi de îndată ce se va ivi prilejul. I-am scris lui Manco să pornească la drum cu armata din Navarra: ar trebui să ajungă la Paris peste zece zile, pentru a sprijini oastea franceză.

Fugi și salvează-ți viața, scumpa mea prietenă! Sper ca scrisoarea să-ți ajungă cât mai repede. Știu că drumurile franceze nu sunt la fel de bune ca ale noastre, dar voi încredința misiva celor mai buni chaskis ai mei și trag nădejde că vei intra în posesia ei în mai puțin de șapte zile.

Sevilla, 14 iulie 1544,

Slujitorul și prietenul tău, Atahualpa

72. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Dragul meu prinț,

Nu știu dacă a plecat deja din Spania vreo scrisoare de-ale tale ori dacă așteptai să ai mai multe informații ca să-mi răspunzi. În lipsa unor vești de la tine și neștiind încotro s-o apuc mai departe, am rămas la curtea regelui Franței, pentru a asista la încheierea acordului de pace.

Mare greșeala.

Ieri, 19 iulie a vechii ere, deși considerabil inferiori ca număr, mexicanii au atacat mișelește tabăra franceză, semănând panică și moarte și masacrând pe nepusă masă tot ce le-a ieșit în cale.

În același timp, am aflat că englezii din Calais au luat cu asalt orașul Boulogne.

Regele Francisc, care abia a scăpat din atacul mexicanilor, s-a repliat la câteva aruncături de suliță de Rouen, dar trebuie să lupte acum pe două fronturi. Nu mai încape nicio îndoială, din punctul lui de vedere, că englezii și mexicanii s-au înțeles să atace simultan. A ordonat deocamdată o retragere în formație de luptă către Paris.

Eu însămi am scăpat doar printr-o minune din capcana întinsă de mexicanii, profitând de învâlmășeala luptei corp la corp și de arămiul pielii, care m-a făcut să par una de-ale lor. Am fugit printre războinici ca printr-o pădure de lănci, ferindu-mă de securile și săbiile ce spintecau aerul, până am reușit să sar pe spinarea unui cal care-și pierduse călărețul. Așa am izbutit să ies din tabără, lăsându-i în urmă pe francezii potopiți de furia ucigașă a mexicanilor. Dacă nu m-

aș fi priceput la călărit, acum aș fi fost moartă. Deocamdată sunt teafără și la adăpost, aflându-mă în tabăra supraviețuitorilor din oastea franceză, dar nu știu pentru cât timp.

Mantes, 20 iulie 1544

Prințesa ta nefericită, Higuenamota

73. Scrisoarea lui Manco către Atahualpa

Împărate suveran al Celui de-al Cincilea Sfert, frate al meu, te salut,

Pornit în ajutorul regelui Franței, în fruntea unei armate de cincisprezece mii de oameni, am străbătut o țară aflată în mare fierbere.

Trupele franceze, complet năucite de ambuscada mexicanilor, s-au repliat în apropierea Parisului. Regele Franței trebuie să se bată și cu englezii care li s-au alăturat mexicanilor. După informațiile cele mai noi, orașul Boulogne o să cadă cât de curând.

Oastea franceză e pusă în mare dificultate de această dublă amenințare, dar situația nu e total compromisă. Ar fi de ajuns să-l trimiți pe Quizquiz, cu o armată de treizeci sau patruzeci de mii de oameni, iar cu acest sprijin pot să-ți garantez că-i vom face să dea înapoi pe englezi și mexicani, împingându-i până-n mare.

Socotind că vei primi această scrisoare în cinci zile, estimez că în cincisprezece zile armata ta ni se va alătura. Până atunci, Parisul o să reziste, voi avea eu grijă personal.

*De la Poissy, în ziua de 24 iulie 1544 a vechii ere,
anul 13 al Celui de-al Cincilea Sfert,*

Suveranului și fratelui meu,

Generalul Manco, principe de Navana

P.S. Regina Eleonora a dispărut și nu se știe dacă este moartă ori prizonieră a dușmanului.

74. Quipu de la Huascar pentru Atahualpa

Tumipampa asediată.

Rezistență dârză.

Pierderi incași: 20 000.

Pierderi dușmani: 10 000 – 15 000.

Contraofensivă: 60 000 oameni (dintre care 20 000 chancas, 10 000 charas, 8 000 canaris, 5 000 chachapoyas).

Artilerie: 120 tunuri.

Cavalerie: 6 000 cai.

Bătălia de la Quito: 30 000 morți de fiecare parte.

Negocieri în curs. (Generalii Atoc, Tupac Atao și?²⁶)

Posibil armistițiu.

75. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Mărite rege,

De ce n-am primit scrisoarea ta la timp? Poate cu fi reușit să-l conving pe Francisc de duplicitatea mexicanilor și am fi evitat catastrofa aceasta care ne-a aruncat pe drumuri, cu oastea-i complet năucă.

Află, așadar, că situația de aici s-a degradat considerabil. Francezii se retrag din fața mexicanilor, care primesc aproape în fiecare zi întăriri venite de la Havre de Grace. La rândul lor, englezii au cucerit orașul Boulogne și mărșăluiesc spre Paris, amenințând să ne prindă ca-ntr-un clește.

Se aude că regina Eleonora a devenit prietena lui Cuauhtemoc și că le dă informații mexicanilor despre o mulțime de lucruri din care pot trage un avantaj, precum obiceiurile locuitorilor, relieful și fauna Franței, armamentul și tactica trupelor soțului ei. Regele Francisc nu poate crede așa ceva, dar, la urma urmelor, ea este habsburgă, și habsburgă rămâne, și crede-mă că nu e nimic de neconceput în asta.

Manco a sosit cu cincisprezece mii de oameni, iar aceste întăriri ne-au oferit un răgaz fără de care oastea franceză ar fi fost spulberată de pe fața pământului și noi odată cu ea. Ele nu vor fi însă de ajuns pentru a face față unui atac concertat al mexicanilor și englezilor. Numai tu mai ai mijloace să ne salvezi. Te implor să trimiți neîntârziat o armată care să ne sprijine și să ne scoată din strânsoarea fălcilor mexicane înainte ca acestea să ne sfârșame de-a binelea.

Din Saint-Germain-en-Laye, în 6august 1544.

Etern credincioasa ta, Higuenamota

²⁶ Cuvânt nedescifrat (nota cronicarului).

76. Quipu de la Huascar pentru Atahualpa

Negociat armistițiu.

Cerut încetarea luptelor în Al Cincilea Sfert.

77. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Dragul meu prieten, totul e pierdut!

Manco a fost ucis în luptă, sfidând furia mexicanilor până la ultima-i suflare. S-a sacrificat pentru a apăra Parisul aflat sub asediu, iar oamenii săi au pierit împreună cu el până la ultimul.

Noi ne-am refugiat dimpreună cu regele la palatul său de la Luvru, dar acesta suferă atât de tare din pricina ulcerăției de la șezut încât nu mai poate să urce pe cal și aproape nici să stea în picioare, rămânând mai toată ziua ținut la pat. Ducele de Guise răspunde acum de apărarea orașului și se ocupă de sarcină cu o sânguință neostoită, numai că situația este atât de rea că și dacă ar avea de o sută de ori mai multe resurse, tot n-ar fi de ajuns.

Toată nădejdea ne este în tine, dragul meu prinț, și așteptăm sosirea unei armate în fruntea căreia să-l văd pe Quizquiz, ori pe Ruminahui, ori poate chiar mândrul chip al împăratului meu în persoană. Asta visez de fiecare dată când neliniștea din suflet și zgomotul armelor de afară încetează pentru o clipă, dând voie osteneții mele să se bucure de un pic de somn.

Te salut, fiu al Soarelui, iar dacă n-o să mă mai vezi, să-ți amintești de prințesa ta cubaneză.

Paris, 10 august 1544,

A ta, Higuenamota

78. Quipu de la Huascar pentru Atahualpa

Condiționat pace de încetarea luptelor pe toate țărmurile.

Negociat reluarea legăturii cu Cuba.

10 corăbii cu mărfuri gata de plecare.

Resurse aproape epuizate. Imperiu vlăguit.

Chinchansuyu și Antinsuyu în pragul războiului civil.

Cerut încetare imediată a luptelor.

79. Scrisoarea lui Atahualpa către Jean de Saint-Mauris, ambasador imperial în Franța

Eu, Atahualpa, împăratul Celui de-al Cincilea Sfert, îți poruncesc prin prezenta să transmiți neîntârziat generalului Cuauhtemoc expresia prieteniei mele, precum și asigurarea voinței mele suverane și necondiționate pentru o înțelegere și o pace durabile cu poporul mexican.

Încredințează-l că împăratul Celui de-al Cincilea Sfert, rege al Spaniilor, nu are altă dorință decât un tratat de pace cu el și cu stăpânul său, Moctezuma, că dorința aceasta este atât de puternică încât înțeleg să renunț pentru ea la alianța mea cu Franța și să mă eliberez astfel de orice obligație de ajutor militar sau de orice alt fel, atât față de francezi, cât și față de regele lor.

Spune-i, de asemenea, să aibă grijă, în caz că prințesa Higuenamota va cădea în mâinile sale, ca aceasta să fie bine tratată și să nu pățească niciun rău.

Nu cred că e nevoie să-ți explic cât de importantă este transmiterea acestui mesaj și socotesc că te vei achita de misiunea de față cu promptitudinea și priceperea pentru care ai fost ales de către Carol și de care el și cu mine, urmașul său, am fost întotdeauna mândri. De asta depinde pacea imperiului. Fie ca tatăl meu, Soarele, să te aibă în pază.

*De la Sevilla, în ziua de 15 august 1544 a vechii ere,
a treisprezecea recoltă a Celui de-al Cincilea Sfert,*

*Atahualpa I, rege al Spaniei, principe al Belgiei
și al Țărilor de Jos, rege al Tunisului și Algerului,
rege al Neapolelui și Siciliei,
împărat al Celui de-al Cincilea Sfert*

80. Scrisoarea lui Atahualpa către Higuenamota

Prințesa mea iubită, suflete al meu, tovarășă providențială în toate cele ce le-am făcut, tu, care m-ai scos de sute de ori din cele mai negre încurcături,

Îmi doresc din toată inima ca această scrisoare să te poată salva.

Ascultă-mă cu atenție: nu vor veni întăriri. Franța este pierdută. Fugi de acolo

dacă poți. Pleacă din Paris. Întoarce-te în Spania. E un ordin.

Sevilla, 15 august 1544

Suveranul tău, Atahualpa

81. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Dragul meu prinț, dragul meu prieten,

Nu știu dacă această scrisoare o să mai ajungă la tine. Mexicanii stau grămadă în jurul palatului, iar în seara asta sau mâine vor porni la asalt.

Iartă-mă, dar n-am vrut să-l las de izbeliște pe Francisc. Știi cât sunt de devotată, motiv pentru care, de altfel, când m-ai trimis odinioară la Paris ca să negociez alianța noastră cu Franța împotriva lui Carol și a lui Ferdinand, m-am dăruit lui fără nicio reținere, ba chiar cu oarece plăcere. Acum, la asfințitul vieții și domniei lui, nu am inimă să-l las singur. Simt încă multă tandrețe și prietenie pentru acest om distrus, al cărui regat i se destramă sub propriii ochi. Dacă l-ai vedea cum plânge în pat de durere, invocându-și zeul și implorând moartea să-l scape de chin, sunt convinsă că ți s-ar face milă, ca și mie, de așa un spectacol jalnic.

Se aud de afară tobele mexicanilor. Cântecele lor războinice sunt ca niște răgete de fiare, care-mi îngheață sângele în vine. Se pregătește un mare masacru. De data asta, mă îndoiesc c-o să mai scap.

Gândește-te la mine. Adio.

Paris, 1 septembrie 1544,

A ta, H

82. Scrisoarea ambasadorului Jean de Saint-Mauris către Atahualpa

Suveranului meu, Atahualpa, fiu al Soarelui, împărat al Celui de-al Cincilea Sfert

Sire,

Vă răspund prin această depeșă scrisorii pe care Maiestatea Voastră a

binevoit a mi-o scrie, în a cincisprezecea zi a lunii trecute.

În primul rând, sire, nu voi pregeta să dau curs celor poruncite de Maiestatea Voastră cu privire la salvarea prințesei Higuenamota și la înaintarea propunerii de încheiere a unei înțelegeri către generalul Cuauhtemoc.

Dar înainte de aceasta, sire, permiteți-mi să o informez pe Majestatea Voastră asupra ultimelor evenimente de aici, care, sunt convins, nu vor putea să nu vă rețină atenția.

După o săptămână de lupte sângeroase, mexicanii au cucerit în sfârșit Luvrul. Ca urmare, luptele au încetat în întreg Parisul, cu excepția câtorva bastioane și cuiburi de rezistență din mahalalele de est.

Ducele de Guise i s-a predat însă generalului Cuauhtemoc, înmânându-i cheile orașului. Ducele, care a luptat vitejește până la capăt, a fost grav rănit la față de o lance, iar rana încă îi sângera în momentul predării. Acum este pe mâna unui tânăr chirurg care, zice-se, face minuni în cusutul cărnurilor și în pusul oaselor la loc.

Regele este ținut prizonier în prezent în apartamentele sale, la fel ca și cei dai fii ai săi.

Starea de sănătate a acestuia era atât de rea încât medicii nu-i mai dădeau mult de trăit. Acum însă, după ce a avut trei accese de febră la câte trei zile, medicii săi spun că își va recăpăta sănătatea și buna dispoziție.

Conform dorinței Maiestății Voastre, viața prințesei Higuenamota a fost cruțată, spre deosebire de toate celelalte suflete răposate în acest uriaș carnagiu, și m-am asigurat personal că beneficiază de un tratament privilegiat, ceea ce, sper eu, o va mulțumi pe Maiestatea Voastră.

Trebuie să mai adaug, sire, că zvonurile legate de regina Eleonora s-au confirmat pe deplin, ba chiar cu asupra de măsură. Mi-a fost dat, așadar, să asist la spectacolul consternant al reginei Franței intrând în Paris la brațul generalului Cuauhtemoc, pe care, după cum am văzut, îl ajută cu sfaturi și cu buna cunoaștere a acestor locuri. Nu prea mai încape nicio îndoială, sire, cu privire la natura relației lor.

Referitor la ultimul punct, și cel mai dificil, îndeplinirea lui a cerut multă trudă și mi-a pricinuit tot atâta groază, căci nu mi-a fost ușor, cum Maiestatea Voastră își poate lesne imagina, ca, în confuzia ce domnea în acel moment, să mă prezint dinaintea noilor autorități. Ascultându-vă însă porunca, am avut grijă ca propunerea de pace a Maiestății Voastre să ajungă la generalul Cuauhtemoc, care mă însărcinează să vă transmit salutările și omagiile lui și să vă asigură de toată deschiderea sa în această privință. Are încredere că cele două părți vor putea găsi un teren al înțelegerii, avantajos „atât pentru incași, cât și pentru

mexicani” (sunt chiar cuvintele lui, traduse prin grija unui tãlmaci și a reginei Eleonora înseși).

Sire, mă rog Soarelui să-i dea Maiestății Voastre totala împlinire a înaltelor, nobilelor și curatelor sale dorințe.

*De la Paris, în ziua de 18 septembrie 1544 a vechii ere,
anul 13 al Celui de-al Cincilea Sfert*

*Preaumilul și preasupusul vostru servitor,
Jean de Saint-Mauris*

83. Scrisoarea Higuenamotei către Atahualpa

Fiu al Soarelui, glorie a cetății Quito, credinciosul meu aliat,

Francisc a murit astăzi, în niște împrejurări pe care as vrea să ți le aduc la cunoștință.

Noii tăi prieteni mexicani puseseră să se construiască o piramidă în curtea Luvrului. E un edificiu din piatră destul de impunător și, pe legea mea, cât se poate de armonios, alcătuit din niște trepte ce amintesc de terasele pe care voi, incașii, le tăiați în munți.

Nu aveam nicio îndoială că era o construcție destinată unui anume ritual. Nu puteam bănuî însă cărei grozăvii îi era menită.

Vei fi bucuros să afli că mexicanii au și ei ca zeu Soarele, pe care-l venerază cu o fervoare deosebită și care e și zeul războiului. Nu-i așa că-i amuzant ? Nu ți se pare că se potrivește?

Zeului Soare i-au sacrificat pe regele Francisc și pe cei doi fii ai săi, pe ducele de Guise și alți o sută de membri ai nobilimii franceze, între care mai multe fete pe care le considerau, cred, pe gustul zeilor lor.

Vrei să știi cum s-a desfășurat execuția?

Regele, care n-avea putere să urce treptele, a fost dus mai mult mort decât viu în vârful piramidei. După ce i-au sfâșiat cămașa, l-au culcat pe o piatră. Patru bărbați îl țineau de mâini și de picioare, un al cincilea îl ținea de cap, iar un fel de preot i-a deschis pieptul cu o sabie ascuțită, și-a băgat mâinile în despicătură și i-a smuls inima, ridicând-o apoi deasupra creștetului, în țipetele uluite ale mulțimii. După aceea a pus inima într-o urnă, iar de parcă toată acea grozăvie nu era de ajuns, a împins trupul, care s-a rostogolit pe treptele pline de sânge, până la baza piramidei. Acolo, alți mexicani aveau sarcina de a lua cadavrele și a le

duce să fie, pare-se, tăiate în bucăți, oasele urmând să fie folosite ca podoabe ori ca instrumente muzicale.

La urma urmelor, of, Soare, câte crime nu s-au comis în numele tău!

Bine măcar că Francisc, fiind supus cel dintâi supliciului, a fost cruțat de durerea de-a asista la execuția celor doi fii ai săi, Henric și Carol, care s-au zbatut înfiorător pe piatra de sacrificiu.

Știu de la Saint-Mauris că lăsarea mea în viață e una dintre condițiile pe care le-ai pus în balanță pentru semnarea păcii cu mexicanii și îți sunt foarte recunoscătoare, deși vârsta îmi este suficient de înaintată pentru a mă lipsi de interesul zeilor și a mă scăpa de urcarea pe piramida asta a lor.

Îți dai seama însă, fără doar și poate, că nu mai voiesc să fac parte din consiliul tău, iar ca să-ți spun întregul adevăr, după tragicele evenimente care au zguduit Franța, evenimente la care nenorocul meu m-a făcut să asist și de care ești și tu întrucâtva vinovat, nu mai voiesc nici să mă întorc în Spania. Nu voi face, bineînțeles, ca regina Eleonora, deși nu vreau să judec motivele care au împins-o să-și trădeze soțul și patria de adopție. Fiind fică de regină, n-am slujit niciodată decât un singur rege, iar altul nu voi mai sluji. Fac însă apel astăzi la faimoasa-ți generozitate pentru a mă lăsa să-ți arăt altfel loialitatea mea. Acceptă, te rog, să mă numești regentă a Țărilor de Jos, în locul soției tale Maria, pe care din bunătate ai menținut-o în funcție după campania noastră acolo, dar care, înainte, nu prea îți meritase încrederea.

Suveranului Sfântului Imperiu, prințului de Quito, adio.

Paris, 9 octombrie 1544

H

84. Împărțirea orașului Bordeaux

E puțin spus că năvala mexicanilor pe scena Lumii Noi a cutremurat din temelii edificiul politic construit cu atâta răbdare de Atahualpa.

Hotărârea de a-l abandona pe regele Franței fusese foarte dificilă, dar practic inevitabilă, și nu făcuse obiectul niciunei dezbateri: Al Cincilea Sfert nu se putea lipsi de celelalte patru. Dacă Tahuantinsuyu ar fi căzut, imperiul lui Atahualpa ar fi căzut și el cât de curând, ca un copil lipsit brusc de sânul mamei. Higuenamota, orbită de atașamentul ei pentru regele Francisc, nu a vrut să accepte acest lucru, după cum nu a vrut nici să ia în considerare urmările pe

care o pace cu Mexicul le implica pentru țara sa de baștină. Cuba avea să-și recapete rolul său ca punct de întâlnire a celor două lumi. Haitiul avea să fie cruțat. Uleiul, vinul, grâul, aurul și argintul aveau să reînceapă să circule. Populația taino avea să prospere din nou. Curând, în toate țările avea să se fumeze cohiba.

Dintre numeroasele consecințe ale invaziei mexicane, una a fost dezvoltarea unui oraș de coastă numit Bordeaux, care a devenit capitala Franței. Acolo a fost semnată pacea și s-a hotărât împărțirea Lumii Noi.

Atahualpa se deplasase personal pentru a-l întâlni pe Cuauhtemoc. Pentru a câștiga în ochii francezilor o legitimitate care să-i permită o domnie fără de opreliști, generalul mexican o luase de soție pe fata lui Francisc, Margareta de Franța. Întrucât le despicase pieptul celor doi fii, nu mai avea motive să se teamă de familia regală, care era de-acum a sa.

Cuauhtemoc nu era doar un războinic feroce. Era și un strateg și un politician abil, care a ajuns rapid la o bună cunoaștere a obiceiurilor statornicite ale locului. A priceput avantajele convertirii la religia zeului ținuit în cuie și a hotărât că fiul pe care îl va avea de la soția sa, Margareta, va fi botezat cu un nume mexican, pentru a-și fixa descendența în istoria locală, urmând apoi a fi crescut după datinile și riturile răsăritenilor. Potrivit cutumei acelei țări, regii trebuiau să aibă și niște soții secundare, pe care le numeau „metrese”, preferate adeseori soției principale și al căror loc era uneori chiar mai avantajos. Cuauhtemoc a păstrat-o ca metresă pe văduva lui Francisc, Eleonora.

Vaudezii, care erau o sectă luterană din sudul Franței, persecutată de fostul rege, au fost primii care s-au alăturat noii puteri. Restul țării i-a urmat fără entuziasm, dar și fără rebeliuni majore, în ciuda câtorva tulburări reprimite cu asprime.

Regele Portugaliei și cel al Angliei se deplasaseră și ei, în calitatea lor de aliați ai incașului și, respectiv, mexicanului.

Drept mulțumire pentru ajutorul său militar pe timpul invadării Franței, Henric al VIII-lea își vedea recunoscută oficial de către mexicani posesia coastelor de nord din zona Calais și Boulogne, dar nu și celelalte revendicări teritoriale.

Navarra era tăiată pe din două și împărțită între Spania și Franța.

Portugalia își vedea garantată suveranitatea inviolabilă, iar Franța îi acorda aceeași licență ca cea dată de Spania pentru negoțul cu Indiile orientale prin ocolirea Africii.

Cuba și Haitiul erau declarate zone scutite de taxe și insule libere pe Marea Ocean, cu obligația de a primi vasele autorizate să navigheze pe cele trei rute

maritime care legau Cuba de Cadiz, Lisabona și Bordeaux.

Arhipelagurile Azore, Madeira și Canare, potrivite pentru a servi drept escală, dată fiind poziția lor geografică pe Marea Ocean, erau supuse acelorași obligații. Arhipelagul Azore era cedat însă Franței. Madeira și insulele Canare rămâneau posesiuni portugheze, respectiv spaniole.

Anglia se vedea autorizată să exploreze noi rute maritime, trecând printre arhipelagul Azore și Islanda (o insulă de gheață, situată în nordul Mării Ocean), iar tratatul îi garanta posesia insulelor și pământurilor pe care avea să le întâlnească pe acest culoar maritim.

Era stabilit și consfințit ca, în cazul în care o corabie rătăcită, aparținând uneia dintre cele patru națiuni susmenționate, intra fără un acord prealabil pe o cale maritimă care nu e a ei, să i se asigure securitatea până la portul de destinație, în schimbul unei cincimi din marfa transportată.

Tratatul a fost pecetluit cu un pahar de băutură neagră, care se bucura aici de o mare reputație - într-un totu meritată, după cum au recunoscut cu toții.

Într-alt colț de lume, ultimii răsăriteni care mai opuneau rezistență cuceritorilor veniți de peste mare se strânseseră într-un oraș din Italia numit Trento, unde organizau nenumărate dezbateri pentru a înțelege motivele înfrângerii lor și de ce zeul lor ținut în cuie nu putuse să-i apere. (În momentul scrierii acestei cronici, dezbaterile încă n-au încetat.)

Ferdinand se retrăsese în regatele sale din est, Austria, Ungaria, Boemia, care-i lăsau în continuare un vast teritoriu de cârmuit, ce-i drept, amenințat continuu de turci, chiar și atunci când Soliman era acaparat de războaiele cu perșii.

Republicile Genova și Veneția erau aliatele lui Atahualpa, respectiv Ferdinand, dar își păstrau independența.

Pe de altă parte, Spania recupera ducatul Milano.

Sfântul Imperiu a semnat tratate cu țările luterane din nordul Germaniei: Danemarca și Suedia.

Hatuey a fost numit mare amiral al Mării Ocean.

Maria a Ungariei a fost degrevată de regența Țărilor de Jos, aceasta fiindu-i încredințată Higuenamotei.

Atahualpa n-a mai văzut-o niciodată pe prințesa cubaneză.

85. Moartea incașului

Peste Al Cincilea Sfert a prins a domni pacea, acesta cunoscând o epocă de

concordie și prosperitate.

La un moment dat, Atahualpa a vrut să vadă frumusețile Italiei, care îi fuseseră de atâtea ori lăudate și care zămisliseră atâția artiști minunați. Poate că împăratul fusese cuprins de melancolie după ce prințesa lui cubaneză se retrăsese la Bruxelles, refuzând să-l mai vadă, refuzând chiar și să-i mai răspundă la scrisori, în afara celor referitoare la administrarea Țărilor de Jos. Poate că era în căutarea unui divertisment care să-l facă să uite de prietena lui.

De la Florența, Lorenzino își reînnoise invitațiile, fără succes până atunci, căci treburile imperiului nu-i prea lăsau timp celui îndrituit să le rezolve.

Totuși, Atahualpa i-a transmis ducelui că avea să-l viziteze în faimoasa-i cetate cu ocazia celei de-a patra sărbători a Soarelui, la a șaisprezecea recoltă din noua eră.

Sărbătoarea aceasta a ajuns foarte populară aici, întrucât are puterea de a alunga bolile; or, orașele Celui de-al Cincilea Sfert erau adeseori lovite de ciumă, o molimă mortală, care decima popoarele Lumii Noi.

Postul începe în prima zi a lunii căreia ei îi zic „septembrie”.

Aici, pâinea, pe care o coc în cuptoare, nu este amestecată cu sânge de băieți, ci de fete care n-au fost niciodată cu un bărbat, căci pentru ei este foarte importantă fecioria (numai în cazul femeilor, cea a bărbaților neinteresându-i mai deloc). Așa stând lucrurile, trag sângele fetelor înțepându-le între sprâncene, așa cum facem noi acasă cu băieții.

Împăratul nu prea știuse până atunci ce este nostalgia și oricine s-ar fi gândit că firea sa îl ferise de un sentiment atât de puțin propice cuceririi unei lumi noi. Dar poate că, pur și simplu, evenimentele extraordinare care-i marcaseră viața nu-i dăduseră niciodată ocazia să simtă așa ceva. Descoperind Florența, Atahualpa a crezut că deschidea porțile unui vis care-l purta înapoi în țara-i natală.

Cetatea aceea gătită în culorile curcubeului îi celebra sosirea, iar în vreme ce, cocoțat într-un car, asculta - fără a înțelege - complimentele pe care Lorenzino, stând în picioare lângă el, i le debita, descoperea uluit palatele a căror piatră, deși tăiată mai grosier, n-avea cum să nu-i amintească de construcțiile incașe.

De cealaltă parte a fluviului, pe niște înălțimi, se ridica o fortăreață ce-i părea leită Sacsayhuaman.

În laterala colinei, grădinile în terasă, deasupra cărora izbucneau focuri de artificii, îi evocau plaiurile din Tahuantinsuyu.

Cel mai care însă l-a impresionat palatul Senioriei, unde își aveau sălașul ducele și guvernul său. Probabil că se plictisise de grădinile delicate de la Alcazar, cu parfumul lor de portocale, și regăsea în acest edificiu de piatră

cenușie, dominat de un turn cu creneluri, expresia brută a unei puteri așa cum o concepuseră strămoșii săi dintotdeauna. Iar în vreme ce Lorenzino îi povestea cu mândrie despre statuile unui rege mărunțel, numit David, pe care le plasase în sala mare a Consiliului, mintea lui Atahualpa parcă plutea, călătorind dintr-un imperiu într-altul. La sfârșit, s-a făcut că râde fără motiv și a cerut să-i fie prezentat arhitectul acelor minunății, căci ar fi fost dispus, zicea el, să-i facă un pod de aur pentru a-l lua cu el la Sevilla. Lorenzino a râs la rândul lui, fiindcă așa o cerea eticheta, dar nu uitase cum el însuși, pentru a-i face pe plac stăpânului său, lipsise odinioară Florența de cel mare sculptor al ei, pentru a-l duce în Andaluzia. (De fapt, respectivul plecase deja la Roma, dar de amănuntul acesta nu a mai vrut să-și amintească.)

Bătrânul Michelangelo, de altfel, încă mai trăia; făcea tot felul de schițe în atelierul său din Sevilla, unde lui Atahualpa îi plăcea să vină în vizită pe înserate. Numai că acel Lorenzino pe care îl cunoscuse el cândva nu mai exista. Ducei de Florența i se spunea acum Lorenzo. Era un bărbat în puterea vârstei, care guverna cu înțelepciune și autoritate. Soția lui, ducesa Quispe Sisa, trecea drept cea mai mare minunăție a Toscanei și îi dăduse doi copii frumoși, pe care-i adora. Orașul lui era bijuteria lăudată de întreg Al Cincilea Sfert pentru strălucirea sa. Făcuse pace cu Roma și Genova. Era respectat până și la Viena, capitala regatului lui Ferdinand. La curtea lui se înghesuiau cei mai mari artiști ai Imperiului.

Într-un cuvânt, Lorenzo de' Medici domnea. Or, ambiția puterii nu are egal și nici seamăn. A fost oare Atahualpa invidios? A vrut oare să restabilească o autoritate pe care o credea contestată de splendorile Florenței? A vrut să-și umilească vasalul ca pedeapsă pentru fastul pe care acesta îl etala? Dacă așa stăteau lucrurile, atunci purtarea sa a fost de condamnat. Sau poate că doar a uzat de prerogativele-i ancestrale? Moravurile din Al Cincilea Sfert erau însă altele decât cele din Tahuantinsuyu, iar împăratul, mai mult ca oricine altcineva, ar fi trebuit să țină cont de asta.

Atahualpa a fost uluit de frumusețea surorii sale. Aceasta avea șolduri late, pieptul suplu, fața bronzată, carnea tânără. Ovalul feței îi era subliniat de părul negru, pe care-l lăsa să-i cadă pe umerii goi, imitată fiind în aceasta și de nobilele italiene, și de femeile din popor, căci toate voiau să-i copieze felul de-a se purta. Se spune că i-a aprins simțurile fratelui său așa cum nu mai fuseseră de pe corabia salvării lor, când o cunoscuse pe prințesa Higuenamota. Incașul i-a cerut ducelui să i-o dea pe sora sa. Acesta însă nu se prea îndura să-și cedeze nevasta, nici măcar împăratului. Pe de altă parte, Lorenzo știa că incașului nu i se putea refuza nimic. Poate că Quispe Sisa ar fi fost dispusă să accepte,

considerând drept o onoare cererea fratelui ei.

Atunci, Lorenzo a recurs la vicleșug și disimulare. S-a prefăcut că acceptă cu dragă inimă revendicarea lui Atahualpa, mergând chiar până la a părea flatat de aceasta. Dar a găsit tot felul de pretexte pentru a amâna împlinirea ei: soția sa era indispusă sau voia a se pregăti cât mai bine pentru a-l primi pe domnul și fratele ei. Trebuia să postească mai mult. Aștepta din Portugalia niște esențe rare, aduse din Indii, cu care voia să se parfumeze. Cei mai buni țesători din oraș confecționau pentru ea un veșmânt care să fie demn de așa o ocazie și care trebuia cusut cu cel mai ales fir de aur.

În acest timp, Lorenzo discuta în secret cu una dintre cele mai bogate familii din Florența, veche rivală a Medicilor, Strozzi, care milita pentru revenirea la statutul de republică. (Am menționat deja această formă originală de guvernământ, în care un grup de nobili își împart puterea și își aleg suveranul, ca în cazul dogelui Veneției sau al celui al Genovei.)

Ce le-a promis el Strozilor? Ce legământ absurd a pecetluit acea înțelegere? Pe al cui sprijin se puteau ei baza? Al Veneției? Poate. Al lui Ferdinand? Puțin probabil. Ce ar fi putut ei aștepta de la opresorul de mai ieri, dacă nu făgăduiala unei noi tiranii? Tânărul Lorenzino se orientase către incaș tocmai pentru a-l alunga pe vărul său Alexandru, o creatură a Habsburgilor. Pe sprijinul papei, atunci? Acesta părea mai credibil. Conducătorul adoratorilor zeului ținut în cuie acceptase fără nicio tragere de inimă încoronarea lui Atahualpa și era îngrijorat de tot mai numeroasele convertiri pe care le înregistra religia Soarelui. În plus, era versat în astfel de sforării: nu încercase el, de la Roma, să aranjeze asasinarea amiralului Doria, la Genova, cu puțin timp în urmă?

Lorenzo le ținea acest discurs familiilor Strozzi, Ricci, Rucellai, Valori, Acciaiuoli, Guicciardini și chiar Pazzi și Albizzi, care aveau toate motive să-i urască pe ai lui:

- Trecerea timpului, după cum toată lumea știe, n-a fost niciodată de ajuns pentru a stinge tângirea după libertate; de atâtea ori aflăm că libertatea a reînviat în cutare sau cutare oraș, prin lucrarea unor cetățeni care n-o cunoscuseră niciodată, ori care n-o iubeau decât prin amintirile îndepărtate ale părinților lor și care, recuperând-o astfel, o apără cu îndărătnicie de toți și de toate; iar când nu părinții sunt cei care le-o amintesc, atunci sunt palatele publice, sunt sediile magistraturilor, sunt simbolurile instituțiilor libere, toate acele lucruri asupra cărora bunii cetățeni trebuie să vegheze cu o grijă permanentă.

În realitate, intențiile politice ale lui Lorenzo erau destul de neclare, căci omul părea mânat mai degrabă de motive personale. Hotărârea lui însă era de

nezdruncinat. Celor care șovăiau, le spunea că numai nevolnicii refuză o acțiune glorioasă doar pentru că deznodământul ei este nesigur.

Curând, efervescența stârnită de planurile ducelui a făcut să se audă de ele în cercuri tot mai largi.

Zvonurile de complot au ajuns la urechile spionilor lui Ruminahui, care a încercat să-și avertizeze stăpânul, numai că acesta n-a vrut să țină seama de nimic. Dacă Chalco Chimac ar fi fost lângă el, poate că l-ar fi convins de primejdia care-l păștea, căci uneltirile și comploturile erau domeniul lui, nu al bătrânului general cu un ochi de piatră. Dar poate că Atahualpa era pur și simplu obosit, poate că ajunsese la acea oboseală care te face să lași deoparte prudența, atenția la semne, instinctul animalic de supraviețuire. Poate că incașul, cuceritorul Lumii Noi, împăratul Celui de-al Cincilea Sfert, simțise că misiunea sa pe pământ era încheiată și că era mai bine să-i pună capăt, într-un fel sau altul. Omul acesta, care avusese un destin mai măreț decât cel al marelui Pachacutec, tânjea probabil după puțină odihnă. Se gândea oare la o retragere într-un loc luminos și liniștit, înconjurat de portocali, de picturi, de foi vorbitoare și femei alese, unde avea să fumeze cohiba în timp ce-și consemna amintirile? Nu vom ști niciodată.

Festivitățile nu s-au oprit vreme de nouă zile.

În piața Santa Croce aveau loc turniruri, apoi se sacrificau o sumedenie de lame din acelea mici și albe, care erau fripte la proțap, iar poporul se ospăta laolaltă cu nobilii, ținând-o tot într-un cântec și-un dans.

Noaptea, mesagerii Soarelui alergau pe străzi învârtind torțele ca pe praștii, după care trebuiau să le arunce în fluviul Amo, pentru ca acesta să ducă până în mare răul pe care îl alungaseră din casele și din orașul lor.

Dimineața, după câteva ore de somn, locuitorii se adunau la liturghie. Religia zeului ținut în cuie era în continuare foarte practică la Florența, unde se afla templul cel mai impresionant din întreg Al Cincilea Sfert. Era o construcție din marmură albă, care se înălța până la cer și care arăta ca o bijuterie imensă, confecționată de cei mai buni meșteri aurari din Lambayeque. Atahualpa asistase la slujbă în prima zi după sosire, dar de-atunci se eschiva, lăsându-l pe Ruminahui să-l reprezinte la acele ceremonii solemne, care erau atât de importante pentru răsăriteni, mai ales în Italia. Bătrânul general se achita de sarcină cu seriozitate, dacă nu chiar cu plăcere.

Cât despre ducesa Quispe Sisa, aceasta avea obiceiul de a participa și ea, spre marea bucurie a florentinilor care veneau s-o admire, numai că șirul petrecerilor organizate în cinstea sosirii împăratului i-a cam tăiat elanul, oboseala de peste noapte făcând-o să prefere himerele somnului în locul

poveștilor cu zeul țintuit în cuie.

Cum era mic de statură și subțiratic, ducele nu se vedea venindu-i singur de hac lui Atahualpa, care era cu un cap mai înalt ca el și remarcabil de bine făcut. Avea însă în slujba sa un yana foarte devotat, cunoscut sub numele de Scoronconcolo, care îndeplinea pentru el sarcini dintre cele mai delicate. Ducele l-a întrebat dacă era gata să-l ajute să se răzbune pe un mare vrăjmaș al său, fără a-i da alte amănunte despre planul lui, și se spune că acesta i-a răspuns:

- Da, domnule, chiar de-ar fi vorba de împărat.

Atunci, Lorenzo a elaborat următoarea strategie: avea să-l atragă pe Atahualpa în camera lui, dimineața, în timpul slujbei, spunându-i că îl așteaptă acolo sora sa, dar unde în realitate avea să fie omul lui de încredere, care-l va pândi de după ușă, pentru a-l ucide. În același moment, acoliții săi aveau să-l înjunghie pe Ruminahui în marele templu, profitând de mulțimea de oameni și de agitația de acolo pentru a fugi. (Când îl salutase pe bătrânul general, Lorenzo îi pusese o mână pe piept, mimând o mare bucurie, pentru a se asigura că nu purta platoșă ori cămașă de zale pe sub mantie.) Apoi aveau să se întâlnească la Seniorie, castelul de piatră, în care-și avea sediul cârmuirea, de unde aveau să-i îndemne pe locuitori să se ridice împotriva tiraniei imperiale, iar Lorenzo avea să proclame reinstaurarea republicii.

Zis și făcut: în timpul banchetului de seară, care urma după turnirul din piața Santa Croce, Lorenzo i-a șoptit lui Atahualpa locul și ora la care o va putea întâlni pe ducesa. Nu trebuia decât să se prezinte la palatul familiei de'Medici, în momentul slujbei religioase, iar ducele urma să-l conducă personal în camera unde Quispe Sisa avea să-l primească. Împăratul, care aștepta cu nerăbdare acea veste, a crezut imediat. Și-a petrecut restul serii glumind cu sora lui, dar fără ca vreunul dintre ei să pomenească vreo clipă de întâlnirea care urma - Quispe Sisa fiindcă nici nu știa de ea, Atahualpa din galanterie.

În seara aceea, banchetul avea loc într-un palat imens, pe care cei din familia de'Medici îl dobândiseră de curând, pe înălțimile din Oltrarno, un cartier al Florenței unde aleseseră să-și stabilească reședința. Când s-a retras, ducesa a mers să se culce în noile sale apartamente, în loc să traverseze tot orașul până la vechiul palat de'Medici, unde avea în continuare o cameră a sa. Ducele a avut grijă să nu-l informeze pe Atahualpa despre acest lucru, pentru ca împăratul, a doua zi, să nu găsească pe nimeni în dosul ușii acelei camere, în afară de propria-i moarte.

Petrecerea stătea să se stingă. Ultimii martori l-au văzut pe împărat pornind-o prin grădinile palatului spre fortăreața Belvedere, care domina câmpia toscană. A stat o vreme pe metereze, singur, admirând răsăritul soarelui. Pe culmea

dealurilor, siluetele pinilor se amestecau cu turnurile crenelate, ce se profilau pe cer.

În diminețile ce urmau unor festivități așa de ample, orașul avea un iz de nămol. Atahualpa se întorcea la palatul Senioriei, unde fusese instalat, ca să se pregătească pentru întâlnirea sa. Dorise să meargă pe jos, cu o escortă redusă, ca să se bucure de răcoarea zorilor. A trecut pe Ponte Vecchio, care începea să se trezească la viață, a pășit peste trupuri de locuitori beți, prăbușite la marginea rigolelor, a evitat, mai mult din reflex decât din superstiție, torțele stinse, care serviseră la alungarea răului din cetate și care, neajungând în apele fluviului, zăceau acum pe străzi.

La ora stabilită, s-a prezentat, înfășurat într-o mantie de alpaca, la poarta palatului de'Medici, pe care l-a recunoscut după blazonul său aparte: cinci bile roșii cu o bilă albastră deasupra. Ducele i-a deschis personal. Atahualpa le-a dat liber oamenilor săi. Au trecut amândoi printr-o grădină de portocali decorată cu statui antice, apoi printr-o curte interioară, cu arcade foarte fin lucrate, au urcat împreună o scară de piatră, ce ducea la apartamentele private, au traversat o capelă micuță, tapisată în întregime cu scene de vânătoare - Lorenzo a povestit mai târziu că împăratul se oprise în fața unuia dintre panouri și-l întrebase cum se numesc animalele reprezentate acolo. Apoi au străbătut mai multe săli în anfiladă, până la camera ducelui. Acesta a ciocănit discret, de trei ori, și s-a dat deoparte pentru a-i face loc împăratului să treacă.

Draperiile erau trase, așa că în cameră era întuneric. Abia dacă puteai distinge patul și o formă vagă sub cearșaf, construită din perne: asta era însă de ajuns pentru a-i înfierbânta sângele lui Atahualpa și a-l face să se apropie. În pat nu era nimeni, dar după ușa aștepta omul ducelui, cu un pumnal în mână.

A vrut să lovească la gât, însă era atât de întuneric încât a dat mai mult la nimereală, iar lama s-a înfipt doar în umăr. Atahualpa a scos un urlet și, răsucindu-se pe loc, s-a năpustit asupra atacatorului. Scoronconcolo i-a împănat lateralele corpului cu lovituri de cuțit, dar împăratul era de o robustețe remarcabilă și probabil că l-ar fi sugrumat cu mâinile goale dacă Lorenzo n-ar fi intervenit. Ducele, care nu vedea nimic, a trebuit mai întâi să dea deoparte draperiile. Soarele a intrat în cameră, dezvăluind lupta furioasă a doi bărbați care se rostogoleau pe jos. Atahualpa tocmai se pregătea să ajungă deasupra atacatorului, când ducele, care se înarmase și el cu un pumnal, i l-a înfipt în spate până la plăsele. Împăratul a mai avut putere să se întoarcă pentru a-l vedea pe asasin. „Tu ești, Lorenzo?”, au fost ultimele lui cuvinte, dar trupul său, deși înjunghiat pe toate părțile, încă mai răspundea la comenzi. Roșu de furie, s-a aruncat asupra ducelui și l-a mușcat de degetul mare de la mână, apoi s-a

prăbușit.

Așa a murit împăratul Atahualpa.

În același moment, începea slujba în marele templu de marmură, însă Ruminahui nu se afla acolo. Conspiratorii care veniseră să-l înjunghie erau complet dezorientați. În timp ce preotul vorbea mulțimii în limbajul lui savant, aceștia deliberau asupra a ce aveau de făcut. Când cântecele coreligionarilor lor s-au ridicat sub cupola domului, au hotărât să meargă la Seniorie. Au fost răsplătiți pentru acea hotărâre inspirată, căci generalul se afla acolo, prins cu niște treabă. (I se semnalaseră niște mișcări de trupe suspecte pe lângă Pisa și Arezzo, orașe aflate destul de aproape de Florența.) Conspiratorii au cerut să fie primiți de urgență, iar Ruminahui le-a acordat o audiență în vasta sală a Celor Cinci Sute, unde se reunea odinioară Marele Consiliu, între statui care, în afară de cea a micului rege David, reprezentau niște încleștări corp la corp dintre cele mai crâncene. Erau prezenți senatorii Baccio Valori, Niccolo Acciaiuoli, Francesco Guicciardini, Filippo Strozzi, precum și un membru al familiei Pazzi. Aceștia stăteau adunați în jurul generalului, dar nu îndrăzneau să treacă la fapte din pricina gărzilor aflate la ușile sălii, care nu fuseseră puse în temă, ceea ce făcea ca reacția lor să fie imprevizibilă. Neștiind cum să procedeze, senatorii se străduiau să nu-i trezească vreo bănuială generalului, prefăcându-se că-l previn asupra unei rebeliuni militare care mocnea în Toscana și care se bucura de sprijinul Romei, ceea ce era de altfel adevărat. (Omiteau însă să-i spună că tocmai ei erau instigatorii.)

Se învârteau în jurul generalului ca niște păsări de pradă nehotărâte, când Quispe Sisa și-a făcut apariția într-o rochie de mătase albă. Se mirase, la trezire, că nici soțul, nici fratele ei nu se aflau la palatul Pitti. Așa că se dusesse la Dom, după care, negăsindu-i nici acolo, venise la Seniorie.

Unde era Lorenzo? Unde era împăratul? Senatorii nu puteau, evident, să răspundă la acele întrebări, așa că făceau niște fețe mirate, de parcă atunci și-ar fi dat seama de absent a celor doi. Ruminahui nu-i cunoștea pe acei oameni și nu vorbea italiană, însă ducea îi cunoștea foarte bine. A sesizat în purtarea lor ceva ciudat, ceva dubios, care nu era doar o stânjeneală protocolară. Îi vedea că se bâlbâie, că șovăie și a recunoscut în spatele tulburării lor semnele fricii.

De afară s-a auzit un zvon de glasuri. Cei cinci senatori, ducea și generalul au ascultat larma care creștea tot mai mult, în contrast cu tăcerea de mormânt care domnea acum în sala Consiliului.

Quispe Sisa i-a spus generalului ceva în limba quechua.

S-au auzit niște agitatori care cereau instaurarea republicii în numele familiei de'Medici.

Vestea morții lui Atahualpa începea să se răspândească. În acel moment, a ajuns și în sala Celor Cinci Sute. Ducea a pălit. Îmbărbătați de reușita lui Lorenzo, senatorii au prins curaj și au vrut să-și scoată pumnalele, numai că Ruminahui nu s-a lăsat luat prin surprindere. Uriașul incaș și-a scos de la brâu toporul și ciocanul. I-a despicat căpățâna primului atacator, l-a lăsat fără un ochi pe al doilea, i-a culcat la pământ pe ceilalți trei și a pus gărzile să-i aresteze.

Afară, răsculații, conduși de membrii familiilor Rucellai și Albizzi, băteau în porțile castelului. Ruminahui a poruncit să fie baricadate. Unul dintre capii rebelilor, poate Leon Strozzi, fiul senatorului, căci vocea îi era tânără și înflăcărată, a luat cuvântul. Le-a ordonat incașilor să se predea, în numele libertății. Împăratul era mort. Trupele lui erau inferioare ca număr. Republica era proclamată.

Loviturile de berbec în porți se înteteau.

Lorenzo nu se arătase încă, dar mulțimea îl aclama. „Trăiască ducele! Trăiască republica!”, se auzea de afară. Quispe Sisa cunoștea moravurile florentinilor și în primul rând pe ale celor din familia de’Medici. Nu avea nicio îndoială că răzmerița aceea fusese pusă la cale de Lorenzo și de complicii săi. Probabil că majoritatea agitatorilor care se auzeau urlând fuseseră mituiți s-o facă. Tânărul Strozzi cerea să le fie dat Ruminahui. Conjurații crezuseră că, odată ucis Atahualpa, nu le mai rămânea decât să-i aresteze generalul pentru a ajunge stăpâni pe situație.

Greșeala lui Lorenzo a fost că n-a venit personal la Seniorie. Dacă ar fi apărut atunci în fața poporului, ar fi adunat de partea lui toată Florența, Toscana și Italia până la Neapole. Dar poate că a fost mirat, în primul rând, că nu se auzea nicio larmă dinspre templul unde Ruminahui ar fi trebuit să fie înjunghiat. A vrut să aștepte, probabil, să fie informat despre turnura pe care o luau evenimentele și să fie sondate reacțiile florentinilor pentru a ști dacă avea sau nu sprijinul poporului. I-a lipsit acea îndrăzneală de care dăduse dovadă ucigându-l pe împărat, pentru a și profita de pe urma crimei sale.

Cu toate acestea, în fața Senioriei se adunase o mulțime extraordinară.

Ruminahui stătea pe gânduri. Știa de existența unui pasaj care lega castelul de celălalt mal al fluviului și i-a propus ducesei să plece pe acolo neîntârziat. Mai departe, aveau să fugă din oraș, care era oricum pierdut, și să nu se oprească din galop până la Milano, unde vor putea să pregătească o ripostă. Ori, dacă ea voia, putea să rămână alături de soțul ei. El înțelegea conflictul de loialitate cu care se confrunta ducesa. Dar oricare i-ar fi hotărârea, aceasta trebuia luată rapid.

Quispe Sisa a arătat spre cei cinci senatori ca zăceau pe podea, dintre care doi erau deja morți, și i-a spus generalului, în castiliană, pentru ca toți s-o

înțeleagă:

- Atârnă-i în ștreang pe metereze!

Cei trei răniți s-au uitat la ea nevenindu-le să creadă.

- Acum!

Complotiștii au fost aruncați din înaltul turnului, legați la gât cu o frânghie. Mulțimea a scos un urlet de stupeoare. Apoi Quispe Sisa a apărut la balcon, în rochia ei albă. Peste întreaga piață s-a lăsat liniștea. Toți ochii erau ațintiți înspre ea.

- Florența! a strigat ea, iar șuierul răgușit al glasului său i-a surprins pe toți cei adunați acolo, nepotrivindu-se deloc cu o siluetă atât de grațioasă. Florența! Iată-i pe cei care-ți vor pierzania! a spus ea arătând spre trupurile care se legănau în ștreang. Uită-te la chipul lor: este cel al trădării. Uită-te la frumoasele lor veșminte: sunt prețul sudorii tale și al sângelui tău. Ce voiau acești trădători? Să părăsească imperiul. De ce? Pentru a fi liberi să-și exercite tirania asupra poporului. Gândește-te bine, Florența, căci renunțarea la imperiu înseamnă renunțarea la legi. Vrei să te întorci la vremurile vechi, când o mână de familii îți sugera întreaga sevă? Vrei să se întoarcă acei dușmani ai poporului? Vrei oare distrugerea hambarelor publice? De unde o să-ți mai iei pâinea la următoarea foamete? Unde erau acești trădători în vremea ciumei? Unde erau azilurile lor pentru bolnavi? Ce-au făcut ei, de-a lungul timpului, pentru bătrânii și copiii tăi? Ai mare grijă, Florența, să nu te lași amăgită de vorbele goale ale acestor mâncători de carne omenească. Aud că împăratul e mort, ucis de duce? Dacă-i adevărat, atunci îl socotesc și pe duce printre trădători și ofer patru mii de florini oricui mi-l va aduce viu, spre a fi judecat. Și mai ofer o mie celui ce-mi va aduce capul complicilor săi!

Spunând aceasta, a arătat spre tânărul Strozzi și spre membrii familiei Rucellai, pe care-i reperase în mulțime. Un vuiet neinteligibil a străbătut întreaga piață. Ducea și-a continuat apoi discursul:

- Căci dacă fratele meu este mort, puteți fi siguri toți cei de-aici că Florența e cea condamnată la moarte! Rămâi în viață, Florența! Ridică-te! Tu, nestemată a imperiului, nu îngădui întoarcerea tiranilor hrăpăreți! Trăiască legea! Trăiască Toscana! Trăiască Florența!

Odată cu acele cuvinte, o rază de soare a străpuns norii. Atunci, ridicând brațele spre cer, ducea a rostit ultimele-i imbolduri:

- Trăiască Imperiul Soarelui! Trăiască poporul și moarte trădătorilor!

Însuflețită de acele cuvinte, mulțimea a prins a urla și s-a ridicat ca un val uriaș. Membrii familiilor Rucellai și Albizzi au fost făcuți bucăți și numai tânărul Strozzi a reușit să scape, croindu-și drum cu sabia către Arno.

Văzând că a întors balanța în favoarea ei, Quispe Sisa a intrat în palat, satisfăcută, și i-a spus lui Ruminahui:

- Du-te după ajutoare la Milano.

Către prânz, vestea despre uciderea lui Atahualpa le-a fost confirmată. Quispe Sisa i-a scris o scrisoare Coyei Asarpay, pe care i-a încredințat-o celui mai bun chaski, spre a o informa neîntârziat despre situația apărută, astfel încât Coya să poată pregăti succesiunea pentru fiul ei, viitorul Sapa Inca Carol Capac.

Lorenzo a fugit. Din câte se spune, chiar soția lui i-a făcut rost de un cal și a poruncit în taină să i se deschidă porțile orașului. Fostul duce al Florenței s-a refugiat la Veneția, unde a fost asasinat de spionii lui Chalco Chimac, care i-au aruncat trupul în lagună. (Există un tablou al celebrului pictor Veronese care înfățișează această scenă.)

Quizquiz a fost trimis în Italia în fruntea unei mari armate, pentru a instaura pacea în Toscana și a se pregăti împotriva atacurilor Romei. Acesta a pus stăpânire pe orașul Bologna, care-i aparținea papei, și s-a instalat acolo. A devenit guvernatorul Bolognei, apoi duce al Emiliei și Romagnei, două regiuni importante ale Italiei, de unde și-a exercitat puterea asupra întregii țări, apărând astfel Florența de orice nouă agresiune. S-a căsătorit cu Caterina de'Medici, văduva lui Henric, adică a fiului lui Francisc I, care i-a făcut nouă copii.

Trupul lui Atahualpa a fost îmbălsămat și dus în Andaluzia. Funeraliile sale au durat un an, după datina incașilor. Mumia lui tronează de atunci în catedrala de la Sevilla, alături de vechiul său rival, Carol, și de soția lor, Isabela.

Partea a patra

AVENTURILE LUI

CERVANTES

1. Despre împrejurările în care tânărul Miguel de Cervantes a ieșit din Spania

Într-un cartier din Madrid al cărui nume nu vreau să mi-l amintesc, locuia, nu cu mult timp în urmă, un zidar, dintre aceia care sunt fii de țăran, înzestrați cu o soție tânără, pe cât de frumoasă, pe atât de veselă, și ajunși atât de înstăriți încât se trag de brăcinar cu epistatul, cu vardistul și cu portărelul.

S-a întâmplat însă că acest zidar s-a luat la harță cu un tânăr din vecini, care răspundea la frumosul nume de Miguel de Cervantes Saavedra. Junele, care nu avea nici douăzeci și cinci de ani împliniți, era frumos la înfățișare, bine educat, îndrăgostit de poezie, poate cu mintea prea plină de piesele lui Lope de Rueda, și totuși, după spusele tuturor celor care l-au cunoscut, deși era un pic gângav, reușea să încante pe oricine stătea de vorbă cu el. Zice-se că zidarul l-a găsit într-o bună zi pe tânăr în compania soției sale, într-un grajd de vite sau de cai din împrejurimi. Până unde ajunseseră cu joaca lor nevinovată, povestea nu ne spune, deși, dacă acelea erau împrejurările, ne putem gândi că destul de departe; asta nu contează însă prea mult pentru istoria noastră: important este ca în povestea celui pomenit să nu apară un singur punct de vedere asupra adevărului.

Trebuie știut, așadar, că tânărul l-a rănit pe zidar într-un duel care a avut loc probabil sub arcadele din Plaza Mayor.

Junele Miguel, care știa de relațiile zidarului, a plecat din oraș pentru a nu se expune unei justiții a cărei tendință de a ține partea celui mai bogat o cunoștea prea bine. Și-a găsit astfel refugiu la un han din La Mancha, unde a fost găzduit într-un șopron care păstra indicii clare că servise ani buni drept fânar. Și bine i-a prins c-a făcut așa, fiindcă la scurtă vreme i-au venit vești de la Madrid despre sentința primită: fusese condamnat în lipsă la tăierea publică a mâinii drepte și, în plus, la izgonirea pentru zece ani de zile de pe teritoriul imperiului.

Miguel n-a mai avut atunci altă dorință decât să iasă din Spania cât mai repede cu putință, pentru a scăpa de cruda pedeapsă care-l aștepta. A mai rămas câteva zile ascuns în șopronul său, unde o slujnică binevoitoare venea să-i aducă de-ale gurii de cum se întuneca, după care a plecat cu un grup de șase pelerini care se duceau la Wittenberg, dornici să vadă porțile bisericii unde fuseseră prinse în cuie odinioară faimoasele teze ale Soarelui. Aceștia l-au primit cu bucurie să le țină tovărășie, văzându-i trăsăturile de om bun și fiind convinși că va putea scoate cu ele cel puțin un real de argint ca pomană în fiecare târg prin care aveau să treacă. De îndată ce și-a confecționat un toiag cu măciulie dublă și o desagă din piele de porc, în care slujnica ce-l avea la inimă i-a băgat o pâine, o bucată de brânză și niște măslinae, dimpreună cu o sticlă de vin, ca să-și astâmpere setea, au pornit-o spre nord, în direcția Zaragozei.

Numeroasele cărți pe care le avea le-a redus la o carte de rugăciuni pentru Maica Domnului și la un Garcilaso²⁷ fără comentarii, pe care le ținea în cele două buzunare ale hainei.

Pelerinii plănuiseră deja să traverseze Franța pentru a ajunge în Germania,

²⁷ Garcilaso de la Vega (cca 1503 - 1536) – poet și militar din „Secolul de aur” spaniol, considerat unul din cei mai importanți scriitori de expresie spaniolă din toate timpurile.

dar, într-un han unde făcuseră popas, în drum spre Zaragoza, au aflat că era mare nebunie acolo, din pricina revoltelor care zguduiau Navarra și o bună parte din Occitania, unde lumea se ridica împotriva coroanei mexicane.

Renunțând atunci să mai treacă prin Zaragoza, au luat-o spre Barcelona, unde s-au pornit să caute o corabie cu care să poată ocoli pe mare porțiunea de drum pe unde nu puteau trece. În cele din urmă, au găsit un knorr care se îndrepta spre Florența, cu încărcătura sa de vin, consecința fiind că, atât cât a durat drumul pe apă, acesta a fost nespus de vesel, căci au stat tot cu pocalele sus, iar când au coborât pe pământul Italiei, abia se mai țineau pe picioare de cât de tare se clătinau. Tânărul Miguel nu știa atunci nici că în scurt timp avea să pornească din nou pe mare, nici în ce împrejurări avea să o facă.

2. Despre întâlnirea tânărului Cervantes cu grecul Domenikos Theotokopoulos, care l-a dus la Veneția

Florența era cârmuită pe atunci de marele duce Cosimo Hualpa de'Medici, fiul cel mare al neasemuitei Quispe Sispa și al regicidului Lorenzaccio. Or, deși marele duce se bucura de o oarecare libertate în guvernarea sa, orașul și întreaga Toscană, pe care le avea sub ocârmuire, făceau totuși parte din Cel de-al Cincilea Sfert, de unde Miguel era de-acum izgonit pentru următorii zece ani și amenințat în continuare cu pierderea mâinii drepte. Acesta s-a gândit să meargă la Roma și să încerce să-și găsească acolo un refugiu, dar zvonurile cu privire la mișcările de trupe înspre orașul sfânt, despre care se spunea că ar fi sub stare de asediu, l-au făcut să renunțe la acea idee. A preferat să-și urmeze prietenii pelerini până la Bologna, unde domnea tot un Medici, ducele Enrico Yupanqui, sfătuit de mama sa, Caterina, văduva marelui general Quizquiz, apoi până la Milano, care era și el teritoriu imperial. De acolo, avea să treacă împreună cu ei în Elveția, unde spera că va fi în sfârșit la adăpost de severitatea justiției și va putea trăi niște zile mai liniștite, fie la Geneva, fie la Basel sau Zurich.

Soarta însă a hotărât altfel. S-a întâmplat, într-adevăr, că s-au întâlnit, în apropiere de Como, cu o patrulă a quitenenilor, veniți să populeze nordul Italiei, pentru a avea controlul asupra celor care intrau sau ieșeau din Al Cincilea Sfert. Deși sub domnia împăratului Carol Capac domnea concordia, mulți dintre vechii creștini refuzau să trăiască laolaltă cu fiii Soarelui, și încă mai mulți să viețuiască sub dominația lor, așa încât unii dintre ei încercau să se strămute care la Roma, care la Veneția ori Viena (ba chiar, unii, la Constantinopol, zicând că preferă

legea lui Mahomed celei a păgânilor din Apus, fiindcă turcii, cel puțin, nu recunoșteau decât un singur zeu.)

Prietenii săi pelerini erau convertiți de multă vreme la intism și purtau la gât micuțul soare din aur, care le atesta religia, deși n-au fost obligați niciodată să-i justifice semnificația. Fatalitatea însă, cea care le conduce, le combină și le potrivește pe toate după bunul său plac, n-a vrut să fie așa și pentru tânărul Miguel, patrula mirându-se în cazul lui că nu purta la gât micuțul soare și, mai ales, că avea într-unul dintre buzunare o carte de rugăciuni pentru Maica Domnului, care nu se prea potrivea, a trebuit să recunoască și el, cu pretinsu-i pelerinaj la templul Soarelui, din Wittenberg. Cum, de altminteri, nu putea prezenta nicio atestare sau recomandare cu privire la motivul călătoriei sale sau măcar la identitatea sa, a fost luat drept un vechi creștin refractar, care încerca să ajungă la Viena prin Elveția, și a fost trimis la Milano, cu fiare la picioare.

De la Milano a luat drumul Genovei, legat cu lanțuri de alți condamnați care trebuiau trimiși la galere, el urmând a fi dus înapoi în Spania cu primul vas, pentru ca justiția de acolo să facă lumină în cazul său.

Erau astfel doisprezece bărbați care abia își târau picioarele, înșirați ca boabele de mătănii pe un lanț gros, ce le înfășura grumazul, având toți cătușe la mâini. Erau însoțiți de doi oameni călare și doi pe jos. Cei de pe cal aveau flinte cu cremene, iar cei de pe jos erau înarmați cu săbii și sulițe.

Tânărul Miguel, al cărui trup era chinuit de fiarele ce-l încătușau, avea sufletul încă și mai îndurerat și își plângea amarnica-i soartă, când, deodată, mica trupă a văzut un om venind înspre ei. Era tânăr și destul de bine îmbrăcat, dar fără zorzoane, cu coleretă și barbă tăiată scurt, capul descoperit, îmbrăcat de sus până jos în negru, plus o ploscă și un cuțit atârnat la brâu. Ajuns în dreptul trupei, a vrut să știe ce fărădelegi făptuiseră nefericiții aceia pe care-i vede puși în fiare, așa că i-a întrebat, extrem de curtenitor, pe cei care-i păzeau. Unul dintre cei de pe cai i-a răspuns că sunt deținuți ai Maiestății Sale împăratul și că altceva în afară de asta nu mai are a-i spune, iar el nu putea face nimic ca să afle mai multe. Totuși, cum omul cu coleretă insista, dovedind aceeași curtoazie fără pereche, cu un accent care i-a dat de înțeles lui Miguel că nu era italian, celălalt gardian călare i-a zis că mai bine ar fi să-i întrebe chiar pe ei, fiindcă, dacă or să vrea, or să-i spună singuri.

Câțiva deținuți au mărturisit niște fapte îngrozitoare, alții au încercat să înduioșeze dând de înțeles că erau nevinovați, iar alții au stârnit râsul, atât de tare o zbârciseră cu găinăriile lor; unul singur, care avea mai multe lanțuri ca toți, a stârnit nu doar teamă, ci și admirația tuturor, prin povestea faptelor sale cutremurătoare, pe care am să vi le istorisesc, poate, cu altă ocazie. Când a venit

însă rândul lui Miguel, acesta, copleșit de cruda-i soartă, n-a reușit decât să îngameze câteva vorbe, astfel că nimeni n-a înțeles o boabă din pățania lui, dar toți, așteptând cu înfrigurare să mai spună ceva, au fost înduioșați de bietul tânăr, atât din pricina figurii sale amărâte, cât și pentru că presupuneau că povestea lui era destul de tristă, de vreme ce nu-i ieșeau pe gură decât acele frânturi gângave.

Atunci, profitând că atenția tuturor era îndreptată spre tânărul și înlăcrimatul Miguel, omul cu coleretă a strigat:

- Nu contează ce fărădelegi au făptuit, sunt copii ai lui Dumnezeu!

Și în același timp l-a apucat de cizmă pe cel dintâi călăreț, răsturnându-l de pe cal și culcându-l cu fața-n țărână, apoi, cu o repeziciune care i-a înmărmurit pe toți martorii scenei, si-a scos cuțitașul de la brâu și i l-a înfipt în piept. Ceilalți din escortă au rămas încremeniți, complet derutați de acea acțiune neașteptată; venindu-și însă în fire, cel de pe cal și-a înșfăcat flinta, iar cei de pe jos, sulilele, și au dat să se năpustească asupra omului cu coleretă; numai că acesta luase deja flinta celui dintâi călăreț și a descărcat-o în cel care-l țintea cu a lui, care s-a prăbușit, horcăind, la pământ. Rămâneau cei doi gardieni pedestri, înarmați cu săbii, împotriva cărora omul cu coleretă nu mai avea decât propriul cuțit. Deținuții, văzând acea ocazie de a se elibera, au încercat să rupă lanțul cu care erau prinși unii de alții. Cum nu reușeau însă nicicum, cel legat cu de două ori mai multe fiare, nemaiținând cont de nicio opreliște, s-a aruncat asupra celui mai apropiat gardian și l-a sugrumat cu propriile-i lanțuri. Ultimul gardian a fost doborât și el imediat, astfel că, după ce au scăpat de fiare, și-au recăpătat cu toții libertatea.

Omul căruia îi datorau această providențială îmbunătățire a situației se numea Domenikos Theotokopoulos, era grec și se prezenta ca un soldat al lui Hristos. Acesta le-a propus să-l însoțească pe pământ creștin pentru a apăra adevărata credință, a lupta împotriva uzurpatorului și a-și răscumpăra astfel păcatele, întru izbăvirea sufletelor lor. Mai-marele deținuților i-a răspuns:

- Îți mulțumim, străine, pentru favoarea pe care ne-o faci redându-ne libertatea, dar am suferit prea mult în robia fiarelor ca să mai robim vreodată de bunăvoie, chiar și în slujba Cerului. Cât despre izbăvirea sufletelor noastre, mi-e teamă că nici trei vieți nu ne-ar fi de ajuns, atât de lungă e lista fărădelegilor noastre, pe care de altfel ai auzit-o. Tâlhari suntem, tâlhari vom muri. Singura noastră onoare este de a nu ne supune niciodată niciunei legi și niciunei autorități, în afară de cea a *bandoleroșilor*, căci, după cum zice o vorbă de-ale noastre: un *nu* are tot atâtea litere ca un *da*.

După aceste cuvinte, tâlharul s-a înclinat, a luat de jos flinta încă încărcată, a

vârât două săbii sub centura luată de la unul dintre gardieni, pe care l-a lăsat și fără veston și cizme, a încălecat pe cel mai bun dintre cei doi cai, după care, dându-i iute pînteni, a plecat în galop. Ceilalți deținuți s-au împrăștiat pe dealurile din jur, fără să mai stea pe gânduri. N-a rămas pe loc decât tânărul Cervantes, care, singur fiind, fără niciun ajutor, fugăr și căutat de-acum într-o țară străină, unde lăsa în urma sa un mort și doi răniți grav, a des să-și urmeze salvatorul.

Grecul părea să cunoască acele ținuturi ca pe propriile buzunare. Știa cum să păcălească patrurile, evitând drumurile cele mai umblate, târgurile cele mai populate. N-a vrut sub nicio formă să mai treacă prin Bologna, preferând s-o ia prin păduri, să doarmă sub cerul liber. Au ajuns astfel la Ancona și s-au îmbarcat pe o corabie ce mergea la Veneția, oraș care, dacă nu s-ar fi născut un Atahualpa pe lume, ar fi rămas pe veci fără pereche: nepătrunsele căi ale Cerului au făcut să apară însă marele Mexico, pentru ca Veneția să aibă un fel de rival! Cele două faimoase orașe se aseamănă prin străzile lor, toate de apă: cel din Europa stârnește admirația lumii vechi, cel de peste mare, uimirea lumii noi.

3. Despre cel mai mareț lucru pe care l-au văzut veacurile trecute, veacul prezent și veacurile viitoare, dar care a fast și marele nenoroc al nefericitului Cervantes

„Biserica sau mare sau casă regală.” Faimosul căpitan Diego de Urbina, pe care războaiele și soarta îl purtaseră din Guadalajara până-n taverna aceasta venețiană, unde golea acum câteva ulcele de bere în compania prietenului său grec, îi spunea așa tânărului Cervantes, care stătea cu ei la masă:

- Există în Spania noastră un proverb foarte adevărat, după părerea mea, ca toate proverbele de altfel, fiindcă-s niște concluzii scurte, trase din lunga și discreta experiență a vieții; iar cel de care-ți zic spune: *Iglesia o mar o casa real*.

S-a întrerupt ca să bea o gură de bere și pentru ca tânărul să se poată pătrunde de acel adevăr adânc, dar cum acesta părea să nu înțeleagă, s-a apucat să-i explice el:

- Cine vrea să ajungă om important și să fie bogat ori se dă cu Biserica, ori umblă pe mare făcând negoț cu tot felul de mărfuri, ori intră în casa regilor pentru a-i sluji, căci vorba aceea: „Mai bine firimitura regelui decât favoarea stăpânului”.

Miguel a obiectat zicând că Maximilian nu e rege, ci arhiduce, dar grecul l-a apostrofat:

- Nu huli! Pe lângă că Maiestatea Sa este rege al Ungariei, Croației și Boemiei, bunicul său Carol Quintul a fost rege al Spaniei și sfânt împărat. Cu voia lui Dumnezeu, nepotul lui o să împărățească și el.

Zicând aceasta, s-a închinat și a mai cerut o ulcică de bere.

Pentru că Miguel era mirat de așa o fervoare catolică la un grec, de la care te-ai fi așteptat mai degrabă să fie adept al cultului bizantin sau mahomedan, Domenikos i-a povestit cum și-a părăsit țara când era foarte tânăr, pentru a merge în Italia - mai întâi la Venetia, unde a studiat pictura, după aceea la Roma, unde a intrat în slujba cardinalului Alessandro Farnese, pentru a se alătura apoi Societății lui Iisus -, și cum, ajuns soldat al lui Hristos, se duce în teritoriul inamic ca să spioneze și să facă recrutări în numele Domnului.

Căpitanul, fie pentru că auzise deja acea poveste de prea multe ori, fie pentru că i se părea neinteresantă, și-a pierdut răbdarea și, după ce a cerut să mai fie aduse trei ulcele cu bere, a vrut să revină la motivul întrevederii lor, adică la viitorul lui Miguel:

- Ești tânăr, poți s-o iei și mai târziu pe calea Bisericii, că ai timp. Apoi, situația ta nu prea îți permite s-o faci pe negustorul: izgonit fiind din Spania și din Al Cincilea Sfert, calea spre Apus îți e de-acum închisă și n-ai putea face negoț nici cu Mexic, nici cu Tahuantinsuyu. Prin urmare, îți rămâne cariera cea mai glorioasă, cea a armelor.

La care grecul, pentru a-l convinge, a adăugat:

- Nemaivorbind de gloria de a-ți sluji Dumnezeuul luptând pentru ultimii apărători ai creștinătății, fiindcă n-am nevoie de nicio țidulă ca să-mi dau seama ca ești vechi creștin și că sângele tău este pur.

Auzind așa vorbe frumoase, căpitanul și-a golit ulcica de bere și l-a bătut pe spate pe Domenikos Theotokopoulos, râzând mulțumit. Iar în acel moment, fără a se mai gândi la cuvintele deținutului, Miguel a zis da.

Iată, așadar, cum Miguel de Cervantes Saavedra s-a înrolat în armata arhiducelui Maximilian de Austria.

A început prin a vedea ce înseamnă să trăiești aventuros și n-a avut a regreta.

Regimentul său l-a purtat prin Polonia, prin Suedia, în marșurile de prin Germania, pretutindeni unde se dădeau bătălii, unde noul și vechiul împărat, ori mai degrabă fiii și nepoții lor, își disputau hegemonia asupra Europei. A cunoscut viața de garnizoană, s-a călit în luptă. Abia pe Mediterană însă avea să ia parte la evenimentele care au hotărât soarta Vechii Lumi.

Carol Capac, la fel ca tatăl său, avusese mereu grijă să-i menajeze pe catolici, considerând ca erau cei mai numeroși din imperiu, cel puțin în Spania și Italia, și că, prin urmare, era preferabil a se evita, pe cât posibil, să fie supărați inutil.

Tatăl lui, de altfel, nu ezitase să-l boteze la naștere, așa că, oficial, era membru al Bisericii romane, fără a putea pretinde totuși că ar avea rangul de vechi creștin și nici acea puritate a sângelui pe care Inchiziția, repliată la Roma, le-o cerea în continuare unor credincioși pe care, odinioară, regii catolici îi ceruseră să-i izoleze, să-i verifice și, dacă era cazul, să-i pedepsească prin ardere pe rug, la nevoie.

Împăratul știa, bineînțeles, că Roma complota împotriva lui și că Pius al V-lea era în contact permanent cu Austria. Simțea foarte clar că bătrânul, sub aerul lui blajin, era o viperă de care trebuia să se ferească. Și totuși, vestea despre o alianță între orașul sfânt și turci l-a luat pe nepregătite, într-atât de imposibil i se păruse un asemenea lucru. Rapoartele spionilor pe care-i avea la Roma, ca și ale celor de pe teritoriul Sublimei Porți, care veneau cu informații la Genova (iar aceștia erau cei mai buni din imperiu), erau totuși categorice: toate confirmau crearea unei Ligi a Cărții (pe care unii istorici creștini o mai numesc și Liga Scripturii), care reprezenta o amenințare cumplită pentru Al Cincilea Sfert.

Prin urmare, Carol Capac trimisese trupe la Roma, pentru ca papa să renunțe la acea alianță foarte puțin creștină.

Pius al V-lea n-a fost însă de acord, iar, în loc să cadă în mâinile vecinului său imperial, a preferat să fugă cu o galeră rapidă, care l-a dus până în Grecia, unde Selim al II-lea i-a acordat azil și protecție.

Furios, Carol Capac a hotărât că acea fugă de la Roma însemna abandonarea funcției și a pus să fie decretată destituirea Sfântului Părinte. S-a convocat un conclav, în urma căruia a fost ales Alessandro Ottaviano de' Medici, care a luat numele de Leon al XI-lea. Acest nou papă, se înțelege de la sine, avea să se arate mult mai conciliant cu împăratul.

Pius al V-lea însă, neavând deloc intenția de a renunța la titlul său și nici la funcția sa, a decretat, de comun acord cu Selim, mutarea Sfântului Scaun la Atena, care a devenit *de facto* noua Romă.

Creștinătatea se vedea, așadar - lucru neobișnuit, dar nu nemaîntâlnit -, cu doi sfinți părinți. Unul era în plus, evident, iar Carol Capac a profitat de această nouă schismă pentru a porni o cruciadă în stilul său, al cărei scop mărturisit era aducerea lui Pius al V-lea într-o cușcă de fier, iar adevăratele motive - abia mascate, la drept vorbind - erau extinderea Celui de-al Cincilea Sfert până în Grecia, transformarea lui în stăpân al Mediteranei, împingerea turcilor afară din Europa și prinderea ca-ntr-un clește a lui Maximilian.

Șase luni mai târziu, cele mai puternice două armate cunoscute vreodată în întreaga lume stăteau una în fața celeilalte în mijlocul Mediteranei, în Golful Lepanto.

De o parte, armada turcă a lui *capudan-paşa*, flota veneţiană a bătrânului Sebastiano Venier şi forţele austro-croate, cărora li se adăugaseră contingentele de spanioli şi romani aflaţi în exil, aduse de năvalnicul marchiz de Santa Cruz, Alvaro de Bazan, şi, respectiv, Marco Antonio Colonna.

De cealaltă parte, armada hispano-incaşă, condusă de incaşul Juan Maldonado, şi sprijinită de flota franco-mexicană a amiralului Coligny, de flota portugheză, de galerele genoveze ale ingeniosului Giovanni Andrea Doria, nepotul marelui amiral, de cele toscane ale lui Filippo Strozzi şi, mai cu seamă, de reductabili corsari barbareşti ai cumplitului Uchali Fartax, aprigul renegat.

În total, în jur de cinci sute de vase, între care şase galere mari, veneţiene, nişte fortăreţe plutitoare cu o putere de foc fără egal.

Bătălia celor patru imperii urma să înceapă din clipă în clipă, iar Miguel de Cervantes, sub ordinele căpitanului Diego de Urbino, era acolo. Contingentul spaniolilor refractari trebuise să se pună sub autoritatea comandamentului veneţian, ceea ce a condus la unele fricţiuni. Dorinţa lor de a lupta era însă mai mare decât a tuturor celorlalţi. Miguel a avut surpriza de a se reîntâlni, pe galera pe care se afla îmbarcat, cu prietenul său grec, pe care-l lăsase la Veneţia în urmă cu aproape un an. Ce făcuse oare în tot acest timp? În orice caz, părea nerăbdător să se bată.

În noaptea dinaintea bătăliei, Miguel a fost cuprins de febră, astfel că dimineaţa, pentru că încă mai ardea, căpitanul Urbino i-a spus că va rămâne la pat pe timpul asaltului. Tânărul Cervantes însă, care prinsese gustul camaraderiei soldăţeşti, nu s-ar fi sustras pentru nimic în lume de la codul onoarei pe care şi-l însuşise. S-a ridicat, şi-a luat armele, şi-a prins centura şi a urcat pe punte laolaltă cu ceilalţi, croindu-şi drum până la postul cel mai expus.

Toţi cronicarii au povestit această bătălie: impactul puternic al vaselor care se izbesc în mijlocul flăcărilor, lemnul care scârţâie, şi trosneşte, şi se frânge ca oasele, vitejia combatanţilor, zgomotul asurzitor al armelor, asalturile sălbatice, oamenii căzuţi în apă, care sunt ucişi precum peştii, apa înroşită de râurile de sânge şi mirosul morţii. Giovanni Andrea Doria nu era ca unchiul său, iar timorarea lui, în momentul lansării atacului decisiv, i-a costat victoria pe cei din coaliţia incaşă. Galerele veneţiene, proţâpitate în marea cea mare, îşi lansau cu miile proiectilele fatale, cea mai mică dintre ele având douăzeci de livre de fontă. Coligny a văzut capul tânărului Bourbon-Conde smuls de una dintre acele ghiulele. Toate galerele portugheze au fost capturate ori scufundate. Maldonado a trebuit să bată în retragere. Uchali însă, neînfricatul şi norocosul corsar, pricinuia în continuare pierderi cumplite în rândurile islamo-creştine.

Marquesa, galera pe care se afla Cervantes, supravieţuise asalturilor franco-

mexicane, dar, prinsă între Scila și Caribda, se afla acum în calea lui Uchali, care șerpuia, cu o abilitate demonică, pentru a ieși din menghina în care creștinii și turcii îl prinseseră.

Regele Algerului (căci acesta era titlul său) tocmai ce scufundase galera-căpitan a Maltei, când Marquesa s-a năpustit să i se pună de-a curmezișul, pentru a-i bloca trecerea; ciocnirea era inevitabilă, iar galera lui Cervantes avea să fie ruptă în două, sacrificându-se pentru prinderea lui Uchali. Îndemânarea renegatului o depășea însă chiar și pe cea a eroilor din basme. Printr-o minunăție de manevră pe care niciun martor n-a putut s-o explice până acum, a reușit să cârmească galera în lungul flancului Marquesei. Vasele s-au frecat unul de altul, făcând să se audă un trosnet prelung.

Atunci, în timpul cât cele două galere s-au aflat cu bordurile lipite între ele, grecul a sărit pe cea dușmană, cu sabia într-o mână și pistolul în cealaltă.

L-au urmat vreo doisprezece oameni, strigând din toți răunchii „Santiago!”, iar printre ei era și Cervantes. Din nefericire însă pentru acești viteji, galera barbarescă s-a îndepărtat de cea care o luase cu asalt, împiedicându-i pe ceilalți să-i urmeze, astfel că s-au trezit singuri printre dușmani și, neputându-le face față, întrucât erau mult mai mulți decât ei, au fost nevoiți să se predea, plini de răni din cap până-n picioare.

Tânărul Cervantes fusese ținta atâtor archebuzieri în timpul luptei încât era năclăit tot de sânge, fiind atins la piept și la mână.

Iar pentru că, așa cum știți, Uchali a scăpat laolaltă cu toată escadra sa, supraviețuitorii aceluiaș asalt nefericit au rămas captivi, la cheremul lui.

Toate galerele coaliției incașe care au reușit să se salveze s-au regrupat la Messina, pline de răniți și într-o stare jalnică. N-a mai rămas atunci decât ca partea adversă să vină în port și să le scufunde, ca să încheie odată toată povestea. „Incașii și aliații lor ajunși acolo știau că aveau să fie încercuiți în port, așa că își pregătiseră bulendrele și încălțările, ca s-o șteargă de îndată pe uscat, fără a mai sta să lupte, așa teamă grozavă prinseseră de flota noastră; cerul însă a rânduit altfel lucrurile, nu dintr-o greșeală ori neglijență a generalului care-i conducea pe ai noștri”, a povestit grecul, „ci pentru păcatele creștinătății și fiindcă Dumnezeu vrea și îngăduie ca noi să avem întotdeauna niște călăi care să ne pedepsească.”

Vremea rea, pierderile și distrugerile suferite în rândul creștinilor, reținerea turcului de a continua un război în vest când aveau de înăbușit o revoltă a tătarilor din Crimeea, care se tot agitau în spinarea lui, au dus la pierderea ocaziei avute atunci.

Așa se face că soarta Europei nu s-a schimbat din temelii.

După mai multe săptămâni de febră, când Cervantes și-a revenit, avea pieptul pansat cu o bucată de cârpă, era beteag de mâna stângă, fără vreo speranță de-a o mai folosi vreodată cum se cuvine, și se afla într-o temniță din Alger, unde Uchali îl azvârlise împreună cu ceilalți prizonieri, turci și creștini de-a valma.

4. Continuarea necazurilor tânărului Cervantes

Regele Algerului nu voise să se despartă de prizonierii lui, întrucât avea obiceiul să scoată bani pe ei din răscumpărări, lucru care i-a salvat, fără doar și poate, viața lui Cervantes; acesta fusese cruțat când era pe jumătate mort, dar nu avea nicio speranță să-și recapete libertatea, căci, nedispunând de nicio avere, iar familia lui nici atât, nu avea pe nimeni la care să apeleze ca să-i plătească prețul eliberării.

Tovarășii săi de nenoroc și el însuși călătoriseră în fundul calei, dar grecul le spusese că mai era un prizonier, care petrecuse tot timpul trecerii peste mare în apartamentele lui Uchali, astfel că nimeni nu-l văzuse la față și nu știa cine era: fusese debarcat separat și nu stătea cu ei în temniță, ci în casa unui maur ale cărei ferestre dădeau spre curtea închisorii lor și care erau, cum sunt de obicei la mauri, mai mult niște găuri decât niște ferestre, acoperite în plus cu niște storuri groase și compacte. Într-o bună zi însă, când grecul și Cervantes se aflau pe o terasă a închisorii și desenau pe jos cu niște bucăți de cretă, ca să le mai treacă timpul, au ridicat din întâmplare ochii și au văzut pe cineva care-i privea din spatele uneia dintre acele ferestruici.

S-au întors să deseneze și în zilele următoare și de fiecare dată au simțit o prezență în dosul storului.

Apoi, într-o dimineață, după grec au venit gărzile și nu l-au adus înapoi decât pe înserat. La întoarcere, foarte agitat, i-a spus așa lui Cervantes:

- Providența, prietene, pare să ne ofere o cale de a ieși din temniță! Închipuie-ți că am fost dus în casa de alături, unde mi-a fost prezentat omul de la fereastră, care e prizonierul acela important, pe-a cărui identitate nu i-o cunoșteam. Normal! N-o să crezi, Miguel: cel închis acolo e Sfântul Părinte, în carne și oase!

Când toată lumea se pregătea de luptă, oamenii lui Uchali se duseseră într-adevăr la Atena și, în cel mai mare secret, îl răpiseră pe Pius al V-lea, imbarcându-l apoi pe galera renegatului.

Incașul ar fi plătit scump pentru a pune mâna pe papa pe care-l destituise, însă Uchali, considerând că Viena ar plăti încă și mai mult, nu socotise nimerit să-și informeze aliații despre captura sa.

- Sanctitatea Sa, a continuat greul, m-a întrebat dacă-i adevărat că am fost elevul lui Tițian la Veneția, iar pentru că i-am zis că da, e adevărat, și că maestrul n-a avut motive să fie nemulțumit de mine, mi-a făcut favoarea și onoarea de a mă lăsa să-i pictez portretul. Ascultă-mă cu atenție, Miguel, că partea cea mai bună abia acum urmează! Mi-a promis că, în schimbul serviciilor mele, va pune să mi se plătească răscumpărarea și că, de îndată ce o să vină aurul, mă va lua cu sine la Viena. Cum însă nici nu mă gândesc să te las singur și neajutorat în infernul ăsta, fiindcă n-ar fi deloc creștinește, atât de tare m-am rugat de Sanctitatea Sa, jurându-mă că n-o să plec fără tovarășul meu, față de care mă simt dator (fiindcă eu te-am băgat, nu-i așa, în toată povestea asta... pe tine, care-mi ești de-acum ca un frate...), încât a fost de acord să-ți plătească și ție răscumpărarea, ca să poți veni cu noi.

Auzind acestea, Miguel tare s-a mai bucurat, iar săptămânile următoare și le-a petrecut așteptând în fiecare după-amiază întoarcerea greului din casa maurului, pentru a-l întreba cum avansează cu tabloul.

Când acesta a fost încheiat - spre marea mulțumire a Sfântului Părinte, care a fost foarte satisfăcut, întrucât îl înfățișa cu o figură cumsecade, ce-i ascundea asprimea purtării și uscăciunea inimii -, au trebuit să mai aștepte, pentru că suma cerută pentru papă era pe măsura rangului său și se ridica la o valoare colosală.

Viena a plătit totuși și, în cele din urmă, aurul a venit.

A fost închiriată o galeră care să-l ducă pe Sfântul Părinte la Veneția, iar acesta s-a imbarcat împreună cu portretul său, dar fără grec și fără Miguel.

Îl păcălise oare pe pictor? Uitase oare de ei? Refuzase până la urmă Viena să adauge prețul răscumpărării lor la suma ieșită din comun pe care trebuia s-o adune pentru răscumpărarea papei? Nu s-a ținut oare de cuvânt Uchali? Cert este că Sanctitatea Sa i-a lăsat în voia sorții, fără a-și lua rămas-bun de la greul ce-i pictase tabloul cu care pleca, în care mâna-i ridicată părea dintr-odată un salut de despărțire.

Astfel, datorită sau din cauza lăcomiei barbarești, creștinătatea a avut în continuare doi papi, unul la Roma, celălalt la Veneția. Asta nu schimba însă cu nimic soarta nefericiților Miguel și Domenikos.

Spre și mai marea lor disperare, li s-a adus la cunoștință că, neplătindu-le nimeni răscumpărarea și nepărând a exista cineva dispus să o facă, fuseseră vânduți Spaniei.

Când le-au spus de năpasta lor tovarășilor de captivitate, cei care veneau din Sevilla ori Cadiz i-au avertizat: Tahuantinsuyu are nevoie de mână de lucru pentru minele de argint, între care cea mai cumplită și mai mare se numește

Potosi, iar condițiile de acolo sunt atât de grele și sclavii, atât de maltratați, încât mor de epuizare în câțiva ani sau câteva luni. Unii, pare-se, preferă să-și pună capăt zilelor. În orice caz, Potosi e moarte sigură.

Dacă-i trimiteau la Sevilla, poate aveau o șansă să rămână pe pământ spaniol, unde să-i slujească, ca sclavi, pe nobilii ibero-incăși. Dacă erau însă îmbarcați pentru Cadiz, aceea avea să fie ultima haltă de pe ultimul lor drum.

Au fost puși la vâslă pe o galără care pleca spre Cadiz.

5. Despre extraordinarele și nemaiauzitele peripeții pe mare, prin care niciun marinăr și niciun navigator din lume nu a trecut vreodată cu mai mare primejdie decât au făcut-o vajnicul Cervantes și prietenul său grec

Soarta era însă atât de capricioasă, în acele vremuri tulburi, când imperiile se ciocneau în trosnet de vâsle și dispăreau înghițite de furtuni, încât le mai rezerva destule surprize celor doi prieteni ai noștri.

Galera plutea, cu încărcătura ei de mirodenn și prizonieri, către Cadiz. Miguel și grecul trăgeau la vâsle, indiferenți la loviturile de bici, resemnați cu funestul destin ce-i aștepta.

În apropierea coastei spaniole însă, întregul echipaj a încremenit din pricina tunetelor ce se auzeau în depărtare, în condițiile în care cerul era complet senin, iar soarele strălucea deasupra capetelor lor.

Iar în vreme ce galera barbarescă intra în golful Cadiz, un murmur tot mai puternic a început să se audă dinspre vâslași:

- Drake! Drake!

Gardienii au pălit brusc și și-au dublat loviturile de bici.

- Babord! Babord! Direcția nord! striga căpitanul, care era unul dintre fiii faimosului corsar Barbarossa.

Vâslașii însă mârâiau. Miguel și grecul împărțeau aceeași bancă cu un căpitan spaniol care fusese luat prizonier cu mult înaintea lor și care se numea Hieronimo de Mendoza. Era slab ca toți ceilalți, avea o barbă lungă și albă și pielea arsă de soare. Ochiul său însă era în continuare ager și strălucea chiar în acel moment cu un licăr neobișnuit. Cum cei doi tovarăși ai săi îl întrebau ce se întâmplă, le-a spus că au nimerit în plin raid al faimosului corsar Francis Drake.

- Marea e ca o pădure uriașă, zicea el, care le aparține tuturor și din care englezii încearcă să scoată bani.

De când Anglia fusese supusă invaziei coordonate a mexicanilor, prin sud, și

scoțienilor, prin nord, regina Elisabeta fugise împreună cu toți cei care găsiseră ceva pe care să se imbarce, galere, galiote, goelete, fregate, șalupe de luptă, brigantine, bricuri, vase circulare, până la cea mai mică barcă de pescar sau coajă de nucă. Aceasta se refugiase mai întâi în Irlanda, apoi în Islanda. De acolo, faimosul corsar Drake reconstituise o flotă cu care să prade pe Marea Atlantică, sporindu-și jafurile și incursiunile pe coastele franceze, portugheze și spaniole. În acea zi, din nou, atacase prin surprindere un oraș de pe coastă, înaintând mai spre sud ca oricând. Or, dacă galera algeriană nu voia să cadă în mâna atacatorilor, trebuia să iasă imediat în larg. După părerea lui Hieronimo de Mendoza, care știa cum gândesc negustorii, aveau să încerce mai degrabă să ajungă la Lisabona decât să se întoarcă la Alger, pentru a-și vinde acolo încărcătura, ca să nu fi bătut atâta drum degeaba. Perspectiva Lisabonei, deși nesigură, li s-a părut mai bună decât cea a Cadizului, întrucât nu implica mina Potosi.

Numai că destinul n-a ținut cu Lisabona mai mult decât cu Cadizul. Când căpitanul, fiul lui Barbarossa, a văzut că o galera engleză îi reperase și ieșea din port pentru a se lua după ei, și-a întetit îndemnurile către vâslași; iar ploaia loviturilor de bici se întetea și ea, pe măsură ce panica puneă stăpânire pe gardienii algerieni.

Când vâslașii au văzut însă că galera engleză avea să-i abordeze și că era deja lângă ei, au dat cu toții drumul la vâsle și l-au înșfăcat pe căpitan, care le striga, de pe teuga din spate, să grăbească ritmul și, trecându-l de pe o bancă pe alta, dinspre pupa înspre prova, i-au tras așa niște mușcături, încât, înainte chiar de a fi trecut de catarg, probabil că sufletul său trecuse deja în infern: atât de mari erau cruzimea cu care îi trata el și ura pe care ei i-o purtau.

Vâslașii i-au primit, așadar, pe marinarii englezi care au urcat pe galera cu strigăte de „Trăiască Anglia! Trăiască Drake!”, fiindcă invazia aceea era sinonimă pentru ei cu libertatea. Drapelul englez a fost ridicat pe catargul cu verga cea mai mare, iar după câteva zile de aprovizionare cu apă și pesmeți, galera a pornit-o spre Islanda, purtată de vâslitul voios și de cântecele prizonierilor eliberați din lanțuri.

Pe drum însă, mare nenorocire, s-a întâmplat că galera a întâlnit o corabie scoțiană. Omul de veghe a alertat echipajul strigând: „Cracii roșii! Cracii roșii!” (căci așa sunt numiți scoțienii, din pricina fustelor ăloră în carouri, pe care le poartă), iar vâslașii au prins să tragă de două ori mai vârtos - bietul Miguel se descurca destul de greu, neputându-se folosi de mâna stângă -, însă tot n-au reușit să împiedice nava scoțiană să-i prindă și, după un nou abordaj sângeros, în care tânărul Cervantes, chiar cu o mână beteagă, s-a distins încă o dată printr-o

remarcabilă viteză, să-i ia prizonieri.

Au crezut atunci că vor fi duși în regatul Scoției, unde domnea regina Maria, ceea ce nici nu li se părea chiar atât de rău, dar s-au dezumflat destul de repede, când au văzut că sunt puși să vâslească în direcția coastei franceze și că galera intra pe gura de vărsare a unui fluviu foarte larg, care nu putea duce decât la Bordeaux.

Încă o dată, soarta se juca cu ei. Scoțienii aveau să-i livreze mexicanilor, iar această perspectivă, potrivit vecinului lor de bancă, Mendoza, era mai rea decât Potosi.

Mexicanii, într-adevăr, nu căutau atât mână de lucru cât carne de om, pe care s-o sacrifice în ritualurile lor barbare.

Miguel n-avea să moară, așadar, într-o mină de argint din celălalt capăt al lumii, ci în vârful unei piramide din Franța, iar ultima lui imagine avea să fie a inimii sale smulse din piept, încă bătând.

6. În care se povestește cum Providența a îngăduit ca Cervantes și grecul să scape de la moarte și cum și-au găsit ei refugiu într-un turn

Portul Bordeaux era cuibărit într-un cot al Garonnelui, formând un fel de semilună. Captivii au debarcat sub supravegherea gasconilor, niște țărănoi ticniți, care râdeau de ei zicându-le „viermi de carne”, ceea ce nu prevestea nimic bun. Cervantes a coborât pasarela sub o ploaie glume proaste, abținându-se stoic să riposteze, dar grecul, incapabil de o asemenea răbdare, le răspundea făcându-i „țapi pidosnici” și blestemându-i pe toți creștinii care se dădeau cu păgânii, în special pe francezi. Unul dintre ei, auzind ce a zis, a ridicat brusc patul archebuzei și sigur i-ar fi crăpat capul, dacă un căpitan mexican nu i-ar fi strigat să se oprească. Lui Mendoza, care cobora cu ei, nu i s-a părut că acea intervenție era de natură să-i liniștească pe tovarășii săi de bancă.

- Vor ca oamenii pentru sacrificii să se poată ține pe picioare, le-a șoptit el.

Cheirile din Bordeaux erau la fel de animate precum cele din Sevilla; rostogolitul butoaielor de vin făcea să huruie întreg orașul de dimineața până seara, punctat de strigătele hamalilor, pe care gasconii care-și duceau prizonierii înșirați unul după altul îi îndepărtau împungându-i cu sulițele, pentru a croi un culoar de trecere.

S-au îndepărtat de zidurile de apărare prin poarta Caillou, întărită cu turnuri de veghe și dând înspre piața unde mexicanii își construiseră piramida. Captivii

nu puteau să nu bage de seamă dâra de sânge uscat care se întinsese pe scări până jos; un soi de oftat lung și tânguitor s-a ridicat atunci din rândurile lor. Au fost băgău în temnița castelului Ombriere, pentru a-și aștepta acolo soarta, resemnați: butoaiele de vin îmbarcate pentru a fi trimise în Lumea Nouă aveau mai multe șanse de scăpare decât ei. Bine măcar că li se dădea de mâncare suficient: primeau pâine și supă, dimineața și seara. Duminica, veneau și luau doisprezece dintre ei pentru a-i duce să fie sacrificați, iar bubuitul tobelor, ce se auzea din piață, le îngheța sângele în vine. În ziua aceea, toți aveau dreptul la un pahar cu vin. Tânărul Miguel nu se temea de moarte, dar ar fi vrut să moară luptând. Grecul, turbat de furie, o ținea numai într-o înjurătură.

Într-o zi însă, au venit să ia de două ori mai mulți captivi, iar tobele și-au dublat și ele bubuiturile. Gardienii nu mai erau aceiași. Apoi, după o săptămână, n-a mai venit nimeni, iar tobele au amuțit. Au mai trecut câteva zile, iar gardienii au încetat să le mai aducă de mâncare. Dinspre oraș nu se mai auzea niciun zgomot. Au rămas în celulele lor întunecoase, învăluiți în tăcere. Cum setea și foamea începeau să-i cam chinuie, s-au hotărât să iasă, oricât i-ar fi costat asta, așa că și-au ascuțit lingurile de fier și au tăiat lemnul de la uși.

Când încuietorile au cedat în sfârșit, au găsit palatul abandonat, armele gărzilor în rastele și zeci de șobolani morți; s-au aruncat asupra resturilor de mâncare rămase pe mese. Mendoza, pe care lunga-i captivitate îl obișnuise să se amestece cu ceilalți captivi, a pus mâna pe un copan de pui. Cervantes și grecul, mai puțin experimentați, au ajuns prea târziu, nerăbdători cum erau să-și umple mai întâi pieptul cu aer curat. În fuga lor, au călcat pe șobolanii morți, împrăștiați pe podelele de piatră.

Odată ajunși afară, le-a pierit tot apetitul: spre cer se ridicau trâmbe de fum, un aer pestilențial otrăvea întreg orașul, corbii se băteau pe stârvurile oamenilor, împrăștiate pe străzi. Niște siluete fantomatice cărau cu roabele muribunzi gemând ori încărcău cadavre într-un fel de șarete cu brațe. Iar peste tot, șobolani morți. Cervantes a crezut la început că e într-o imensă tăbăcărie din infern. În realitate însă, nu încăpea nicio îndoială, era vorba de ciumă. Trebuiau să plece imediat din oraș, altfel erau condamnați la moarte. S-au dus pe chei, unde era o devălmășie cum nu s-a mai văzut: gărzile încercau să-i oprească pe cei care voiau să fugă pe mare. Mendoza, care li se alăturase și el, i-a convins s-o apuce peste câmp.

Au traversat orașul în agonie. Cei care nu fuseseră atinși de molimă își aruncau în șarete catrafusele sau plecau cocoțați pe catări. Cei mai norocoși aveau un cal cu care o ștergeau în galop. Agitația era atât de mare încât sergenții de stradă nici nu mai luau seama la evadații noștri. Calea spre vest era

însă blocată: fortul Ha, unde soldații își aveau garnizoana, stătea în continuare de veghe și nimeni nu putea intra sau ieși pe acolo.

Atunci au făcut cale întoarsă, încercând din nou să se strecoare pe chei. Greul a pus la pământ două gărzi, sau poate chiar le-a ucis, istoria n-o spune clar. La căderea nopții, au trecut fluviul înot, lăsând în urma lor tânguilele muribunzilor și duhoarea morților.

A început atunci o lungă pribegie prin câmpiile bordeleze. Fiecare sat pe care îl întâlneau îi întâmpina cu furci ațintite înspre ei amenințător, oamenii temându-se că le aduceau și lor boala, ori cu gemete, când aceasta era deja acolo, așa încât îl ocoleau cu prudență. Zile în șir au trăit doar cu struguri, astfel că în curând i-a apucat o pântecăraie căreia n-au mai avut cum să-i pună stavilă, nefiind greu, așadar, să li se ia urma.

În cele din urmă, au ajuns la poalele unui castel care părea să fi fost abandonat de proprietarul său. Nu mai rămăseseră acolo decât o mână de servitori, care n-au vrut inițial să-i primească înăuntru. Unul dintre ei totuși, mai bun la inimă, a fost suficient de milostiv încât să le ofere adăpost peste noapte, cu condiția să plece imediat după aceea. Au reușit astfel să-și pună burta la cale și au băut în cinstea gazdelor lor. La sfârșitul mesei însă, Mendoza a început brusc să verse, ceea ce a stârnit panică printre servitori, făcându-i să-și ia picioarele la spinare și s-o șteargă de la castel mâncând pământul, astfel că, în zori, Mendoza era mort, iar castelul pustiu de-a binelea. Cervantes și greul au ars leșul în curte și s-au făcut stăpâni peste tot locul.

Erau acolo două turnulețe amenajate pentru a fi locuite și legate între ele printr-o curtină, dintre care unul oferea toate facilitățile pentru a trăi ca într-o sihăstrie, căci avea un pat, o capelă micuță, dependințe, câteva cufere de haine, iar în încăperea de sus, o bibliotecă frumoasă, cu multe lucrări și cu grinzi în tavan, pe care erau gravate niște inscripții în latină și greacă. Cum castelul conținea un hambar bine umplut, precum și un grajd, unde au găsit o măgăreață ce dădea lapte, cei doi prieteni și-au zis că nu le-ar prinde rău să rămână acolo și s-au instalat în turn. Greul a descifrat una dintre inscripții, care era în limba lui, de pe grinzile bibliotecii: „Dorința mea, să trăiesc cu puțin, dar fără chin”. Cervantes, care știa latină, a descifrat o alta: „Pe oriunde mă duce vântul, sunt un oaspete în trecere”.

7. Cum Cervantes și greul au făcut cunoștință cu proprietarul turnului, cu care au petrecut o vreme de desfătare a minții

Au fost fericiți în acea solitudine și au citit multe cărți. Deși grecului nu-i prea plăcea Ecleeziastul, a observat totuși o idee de acolo, gravată pe o altă grindă: „Bucură-te din plin de prezent, restul nu stă în puterea ta”²⁸. Și asta au făcut amândoi câtă vreme au fost lăsați în pace, adică tot timpul cât ciurma a răvășit acele ținuturi, ținând departe de ei orice musafiri, ca și pe locuitorii satului din apropiere, care ori se zăvorâseră în case, ori fugiseră pe alte meleaguri.

Săptămâni în șir, nimeni n-a îndrăznit să se aventureze la castel; singurele care le-au ținut companie au fost măgăreața de la care luau lapte și câteva găini care le dădeau ouă, până în ziua când s-au trezit cu un omuleț în bibliotecă. Pe Cervantes l-a surprins citind un volum din *Cronicile lui Atahualpa*, iar pe grec desenând pometul prietenului său cu un ciot de cărbune.

Omulețul se numea Michel de Montaigne și se întorcea acasă.

Grecul sărise imediat, gata să-l omoare, dar Cervantes a socotit mai înțelept să-i explice ce caută ei acolo, iar pentru aceasta, i-a povestit toate pățaniile prin care trecuseră și care-i aduseseră în casa lui, fără a omite niciun detaliu.

Domnul de Montaigne era foarte mărunț de statură, aproape complet chel, cu o mustață micuță, o țcălie cât unghia deasupra bărbiei, guler înfioat și cu veșminte din stofă scumpă, dar prăfuite ca după o lungă călătorie. Privirea însă îi era senină, iar purtarea, manierată. Vorbea o toscană cât se poate de accesibilă, împănată cu expresii latinești, astfel că reușea fără nicio dificultate să se facă înțeles de oaspeții săi, dar și să-i înțeleagă la rândul său, căci avea și cunoștințe de greacă și spaniolă. Era membru al Parlamentului și consilier al regelui Franței, Chimalpopoca. Când și-a declinat titlurile, grecul a dat să ia un cuțitaș de tăiat hârtia ca să i-l înfigă în gât, dar Cervantes l-a prins de braț.

Domnul de Montaigne, a cărui minte agilă cântărise toate neajunsurile acelei situații, le-a propus musafirilor să rămână în secret în turnul său, cât vor pofti ei, căci, deși apreciază singurătatea, găsește foarte plăcută compania lor. Nici soția sa, nici servitorii n-aveau să fie informați despre prezența lor. Avea să pună să se aducă perne și păaturi în cabinetul său de lucru, unde cei doi și-ar putea face culcuș, și avea să se asigure că și coșul de fructe, și carafa de vin vor fi mereu pline.

Neavând altă variantă, în afară de-a o zbughi ca niște iepuri urmăriți de o haită de câini pe un teren ostil, ceea ce nu-i prea încânta, au acceptat.

Cabinetul de lucru era înzestrat cu un șemineu - domnul de Montaigne îl sigilase pe cel din bibliotecă, temându-se că focul i-ar putea mistui prețioasele cărți -, astfel că celor doi prieteni nu le lipsea nimic în privința confortului,

²⁸ Trimitere la Ecleeziastul (3:22) - „Am văzut că nimic nu este mai bun pentru om decât să se bucure de ceea ce face: aceasta este partea lui. Cine-l va duce să vadă ceea ce va fi după el?” (Biblia, ed. cit.)

ținând cont că nu trecuseră nici două luni de când părăsiseră banca de pe galera barbarescă. Și-au petrecut, așadar, zilele citind, mâncând și discutând cu gazda lor. Seara, cinau, apoi se duceau la culcare, neieșind decât uneori din turn, după căderea nopții, pentru a respira puțin aer proaspăt și a-și dezmoști picioarele în grădina castelului, sub privirile bufnițelor.

Domnul de Montaigne era un spirit subtil, curios și cu vaste cunoștințe, ceea ce făcea extrem de atrăgătoare conversația cu el, iar cum orice minte se întărește prin comunicarea cu alte minți, robuste și șlefuite, tânărului Cervantes îi plăcea să discute cu el despre poezie, teatru și multe alte lucruri, pentru plăcerea de a-l auzi citând, întotdeauna foarte adecvat, din vechi autori, precum Virgiliu, Sofocle, Aristotel, Horațiu, Sextus Empiricus sau Cicero.

Ce îi plăcea însă și mai tare era s-o asculte pe gazdă contrazicându-se cu grecul, căci asta se solda întotdeauna cu niște conferințe a căror impetuositate nu era egalată decât de inventivitatea lor. Desigur, adora să se consacre cititului lucrărilor pe care le lua din bibliotecă, dar studierea cărților este o activitate lăncedă și monotună, care nu te prea înfierbântă, în timp ce conferința expune și explică dintr-o mișcare.

Ca soldat al lui Hristos, ca membru al Societății lui Iisus, grecul îi reproșa cu mare vehemență domnului de Montaigne, fără niciun respect pentru situația care-l făcea să-i fie îndatorat acestuia, că se compromite cu păgânii și că-și trădează astfel coreligionarii.

Tânărul Cervantes încerca să-și împiedice prietenul să mai insiste în acea direcție, temându-se că gazda lor ar putea să se supere și să le retragă protecția sa, dar degeaba; grecul revenea întruna la acuzațiile lui:

- Blestemați fie creștinii care pactizează cu necredincioșii! zicea el.

Și totuși, în loc să dea semne de iritare, domnul de Montaigne părea, dimpotrivă, să pună și el umărul la acele beșteleli, ba chiar să savureze familiaritatea dură și virilă, cu care îl apostrofa grecul.

- Nicio credință nu mă rănește, oricât de contrară ar fi credinței mele, zicea el pentru a domoli temerile tânărului Cervantes. Într-o bună zi, am să combat și eu mai potolit, dacă dezbaterea se va duce în bună rânduială.

Și adăuga râzând:

- Adevărul e că mai mult îmi place să discut cu cei care mă stârnesc decât cu cei care se tem de mine.

Cu alte cuvinte, dacă cineva îl contrazicea, îi trezea interesul, nu furia.

Grecul, trebuie spus, nu ezita să-i dea satisfacție, acuzându-l într-o zi de necredință, iar a doua zi de barbarie, pentru faptul că, slujindu-l pe uzurpatorul care-i luase locul preacreștinului rege al Franței, rege care nu se înjosise să

slujească niște adoratori ai Șarpelui cu pene, se făcea complice al acelei detestabile practici a sacrificiilor umane și nu încăpea nicio îndoială că-și acceptase postul din lașitate și lăcomie, în loc să lupte alături de apărătorii adevăratei credințe.

În replică, Montaigne începea prin a-i aminti că preacreștinul rege Francisc I nu ezitase, odinioară, să încheie o alianță cu turcii împotriva marelui său adversar, regele catolic Carol Quintul, și că i se părea prin urmare nedrept, sau cel puțin nesperios, să i se reproșeze lui, Michel de Montaigne, umil magistrat, faptul că papa tolerase un așa mare rege, căci, nu trebuia uitat, dacă regele Angliei, Henric al VIII-lea și călugărul Luther fuseseră excomunicați, deși ei nu vruseseră decât să reformeze Biserica, prietenul lui, Soliman, n-ar fi primit niciodată o asemenea sancțiune. Așa cum n-o primiseră, adăuga el, nici Atahualpa și Cuauhtemoc, care fuseseră botezați, și nici urmașii lor. Iar acesta se dovedise a fi un lucru înțelept, până la urmă, din perspectiva noii coaliții care-i unea acum pe Maximilian, Pius al V-lea și Selim.

Luând act de acea obiecție, grecul își schimba atunci tactica și, văzând cât de pasionată era gazda sa de autorii greci, invoca dragostea de țara care i-a dat cândva pe lacedemonienii de la Termopile și pe atenienii de la Maraton pentru a ține piept năvălitorilor perși.

Montaigne, încântat, i se adresa atunci lui Cervantes:

- Tu ești din Castilia, nu-i așa? Știi că, atunci când a preluat tronul Spaniei, Carol Quintul abia dacă îți înțelegea limba? Nici nu se putea altfel, de vreme ce omul se născuse la Gand și era neamț. Și-atunci, cu ce era el mai spaniol decât cel care i-a urmat la tron, poți să-mi spui?

Iar cum Cervantes îi răspundea amintindu-i că măcar Carol Quintul avusese o marnă spaniolă, Montaigne nu ezita să profite de ocazie, replicând:

- Și ce mamă! Ioana cea Nebună, căreia i-a luat chiar el coroana. Bun băiat! Bună mamă!

Apoi, întorcându-se către grec:

- Firește, Carol Quintul era creștin, dar asta nu l-a împiedicat să prade orașul sfânt în anul de grație 1527 al vechii ere. Ce conta pentru papa Clement al VII-lea, care a tulit-o ca un iepure la castelul Sant'Angelo, că lanschenetii care voiau să-i ia gâtul erau creștini sau nu? Ce contează pentru Pius al V-lea că galerele și oamenii lui Selim nu sunt creștini, câtă vreme acesta i-i pune la dispoziție? Ceea ce contează, pentru mine, este că acești oameni de peste mare au adus pacea religioasă în Spania și în Franța. Să știi, Domenikos, că l-am sfătuit personal pe Cuauhtemoc, fie-i țărâna ușoară, și că am participat nemijlocit la proclamarea Edictului de la Bordeaux, care a fost întocmit după modelul celui de la Sevilla,

pentru ca oricine, pe teritoriul Franței, să-și poată practica religia aleasă fără teama de a fi cotonogit, prigonit, spânzurat sau ars pe rug. Nu e asta, Domenikos, o faptă care mi se va trece în cont, în ziua Judecății de Apoi?

- Vorbești de arsul pe rug, se aprindea atunci grecul, dar ce zici când prietenii tăi mexicani deschid pieptul celor pe care-i sacrifică în vârful piramidelor ălorale lor? Nu te simți complice la crimele astea eretice?

Montaigne nu avea încotro și recunoștea că nu putea să accepte asemenea practici, dar spunea că făcea demersuri pe lângă tânărul rege Chimalpopoca pentru abolirea lor.

- Norocul nostru, ricana atunci grecul, că ciuma a fost ceva mai convingătoare decât tine.

Pentru a i-o reteza, Montaigne umplea atunci paharele cu vin de pe domeniul său, întinzându-li-le vesel:

- La Roma faci precum romanii!

Cervantes însă întreba, subtil:

- Și când romanii vin la tine?

Apoi fiecare se întorcea la cartea lui.

Într-o zi în care domnul de Montaigne nu-și făcuse apariția, Cervantes a văzut, de la o fereastră a turnului, o tânără în curtea castelului, care le dădea grăunțe găinilor. Deși nu-i distingea prea bine trăsăturile, aceasta i-a făcut o frumoasă impresie, părându-i a fi o nobilă doamnă, prin port și prin siluetă. Chiar și în felul în care împrăstia grăunțele găsea că avea o grație aparte.

Ceva mai târziu, în cursul după-amiezii, Montaigne a apărut cu un dar pentru grec: un șevalet și materiale pentru pictat, căci, observându-i desenele, îi apreciasse înzestrarea deosebită.

Așa că grecul a început să picteze portrete ale gazdei sale și ale prietenului său, dar și peisaje cu câmpia bordeleză, pe care o vedea de la fereastră.

Montaigne și Cervantes își contemplau, cu un amestec de încântare și groază, chipurile ieșite parcă din pământ, tăvălite prin lut și așternute pe pânză.

Pictorul însă nu înceta să se contreze cu cel pe care-l considera un renegat și un complice al noilor erezii.

- Trebuie să ai curaj ca să rămâi de partea învinșilor, îi spunea el.

Montaigne îi răspundea atunci râzând:

- Nu asta fac cu voi?

După care i-a ținut acest discurs:

- Vezi tu, Domenikos, în curând vom fi cu toții urmașii învingătorilor și învinșilor. Cei dintâi copii, roadele celor două lumi, sunt deja, astăzi, femei și bărbați împliniți: suveranul nostru, Chimalpopoca, fiul lui Cuauhtemoc și al

Margaretei de Franța, este Adam al nostru. Margareta Duchicela, fiica lui Atahualpa și a Mariei de Austria, este Eva noastră. Regele Navarrei, Tupac Henri Amaru, fiul Ioanei de Albret și al lui Manco Inca, ducele de Romagna, Enrico Yupanqui, și cei opt frați și surori ai săi, fii și fiice ai Caterinei de'Medici și ai generalului Quizquiz, sunt tot atât de francezi sau italieni pe cât sunt de incași sau mexicani. Infantele Filip Viracocha, fiul lui Carol Capac și al Margaretei Duchicela, moștenitor al tronului Spaniei și rege al romanilor, este Abelul vremurilor noastre. Atahualpa va fi fost Enea al nostru: era roman Enea? Poate că, în fond, noi suntem etruscii incașilor și mexicanilor.

În timp ce asculta, Cervantes a zărit-o prin fereastra ce dădea înspre grădină pe femeia pe care o văzuse mai devreme în curte. De data asta, inspecta vrejurile de tomate și tăia ramurile de avocado. Clausturarea și lungul șir de pățanii care-l aduseseră în acel turn îi încinseseră probabil imaginația. Tinerețea lui a făcut restul. Junele s-a îndrăgostit.

Într-o seară, când a ieșit în curte să fumeze o cohiba, a văzut-o apărând la o fereastră a celui alt turn, la lumina unor lumânări care dezvăluiau privirii ceea ce, după toate aparențele, nu putea fi decât sălașul femeii. Cum Junele era în întuneric și știa că nu poate fi văzut - nici măcar capătul incandescent al cohibei sale, pe care avea grijă să-l ascundă în căușul palmei -, a stat atât de mult acolo, pândind trecerea tinerei doamne prin dreptul ferestrei, mult încă și după ce turnul se cufundase în beznă și totul dădea de înțeles că femeia se culcase, încât bietul de el a adormit sprijinit de un copac.

Cu puțin înainte de ivirea zorilor, grecul, îngrijorat că s-a trezit singur, fără nicio urmă de-ale tovarășului său de cameră, a coborât să-l caute, pentru a se asigura că nu-l vedea vreun servitor sau vreun sătean, și l-a găsit sprijinit de copac, cu ochii închiși, dormind buștean. L-a scuturat mai întâi ușor, dar cum Cervantes nu se trezea, l-a tras și l-a zgâlțâit atât de tare încât acesta a prins să se întindă și, uitându-se în toate părțile, complet năuc, i-a zis:

- Dumnezeu să te ierte, prietene, că m-ai smuls din cea mai plăcută priveliște pe care și-o poate închipui vreodată cineva.

Atunci grecul, pălmuindu-l ușor peste obraji, ca să-l scoată din năuceală, a găsit de cuviință să-l informeze:

— Bănuiesc că e vorba de doamna de Montaigne, soața gazdei noastre. Numele ei este Francoise.

S-au întors amândoi în cabinetul care le servea drept cameră și s-au culcat la loc măcar până la cântatul cocoșilor, însă Cervantes n-a mai adormit, ci și-a petrecut restul de timp până la răsăritul soarelui imaginându-și-o pe doamna visurilor sale întinsă cu el în pat, doar cu cămașă de noapte pe ea.

A doua zi, visa din nou, postat la fereastra bibliotecii ce dădea spre curte, sperând s-o revadă pe doamna inimii sale, întâmplător nevasta gazdei lui, și-l asculta pe domnul de Montaigne, care încerca să-l convingă pe grec că nu toate credințele mexicanilor erau de lepădat:

- Ei socotesc, de pildă, la fel ca noi, că lumea e pe cale de-a se sfârși și iau drept semn al acestui sfârșit durerea pe care omenii o lasă pretutindeni în urma lor. Cum să nu vezi în asta o dovadă a mării lor înțelepciuni și clarviziuni, Domenikos?

După părerea lui Montaigne, la fel de tulburător era și faptul că mexicanii și incașii credeau că existența lumii se împărțea în cinci ere și în viața a cinci sori consecutivi, dintre care patru își oferiseră deja timpul pe care-l aveau de oferit, iar al cincilea era cel care-i lumina acum. Cum anume credeau ei că avea să piară ultimul soare, asta Montaigne nu aflase încă.

- Dar, la urma urmelor, întreba el, cine suntem noi să spunem că credințele lor sunt greșite, iar ale noastre nu?

Auzind una ca asta, grecul, care-și fuma cohiba, s-a înecat brusc, a strigat că e o blasfemie și i-a replicat lui Montaigne că singurul și unicul Dumnezeu veritabil nu a vrut ca necredincioșii să învingă la Lepanto, dovedindu-și astfel cât se poate de clar superioritatea în fața falșilor zei veniți de peste mare, și că, dacă vrerea Dumnezeului unic a fost să-și pună la încercare copiii, trimițându-le acea năpastă de dincolo de ocean, tot el îi va răsplăti, fără doar și poate, pe adevărații creștini, prin victoria finală.

- Creștinii veritabili nu se ascund în dosul simplei potrivnicii, ei asigură triumful adevăratei credințe! Unde erai tu în timpul bătăliei de la Lepanto, Michel? Unde erai când ciuma s-a abătut asupra orașului tău? Dacă Dumnezeu, în marea Lui îndurare, ne ajută să învingem, așa cum sunt convins că se va întâmpla, tu nu vei avea niciun merit.

Montaigne îi răspundea atunci, fără a renunța la tonul său cumsecade, dar nu mai puțin răspicat:

- Nu mi se pare în regulă acest obicei de a încerca să ne întărim și să ne justificăm religia prin fericirea și prosperitatea aduse de acțiunile noastre. Credința ta, Domenikos, are destule alte temeieri ca să mai fie validată și prin ceea ce se întâmplă.

Grecul, care vedea peste tot numai blasfemii, n-a lăsat-o nici pe aceasta nesemnaltă:

- Michel, tu auzi ce spui? Ai zis credința *ta*.

- Ce vreau să spun, a continuat Montaigne, este că victoria voas... victoria de care zici (și care v-a costat destul de scump pe tine și pe Miguel) este, fără doar

și poate, o frumoasă bătălie navală, câștigată lunile trecute, împotriva Imperiului incaș și a Franței - sub conducerea lui *capudan-pașa*, în treacăt fie zis -, dar alte dăți lui Dumnezeu i-a plăcut să vă facă și pocinoage. Lui Dumnezeu i-a plăcut să fie capturat Carol Quintul în bătălia de la Salamanca. I-a mai plăcut să fie înfrânt Francisc I de către Cuauhtemoc în alianță cu englezii. I-a mai plăcut lui Dumnezeu să ia Sfântul Imperiu din mâna casei de Austria, pentru a-l încredința stirpei lui Atahualpa. Dumnezeu, nevrând să înțeleagă că cei buni au și altceva de sperat, iar cei răi, și altceva de temut decât noroacele sau nenoroacele de pe această lume, le învârte și le aplică potrivit oculte sale dispoziții, nelăsându-ne posibilitatea de a profita de pe urma lor.

Apoi, găsind că discursul său deviază înspre niște afirmații care le puteau suna cam ciudat unor urechi creștine, a preferat să schimbe subiectul.

Cervantes l-a auzind citând din Horațiu, pentru a-l avertiza pe grec:

- Înțeleptul trebuie numit nesăbuit, iar dreptul, nedrept, dacă merg prea departe, chiar și în strădania lor de a atinge virtutea.

L-a auzit apoi condamnând lipsa de cumpătare în căutarea binelui și pe arcașul care-și ratează ținta, trăgând prea departe. După aceea n-a mai ascultat.

Cum tânărul nostru o zărise din nou pe doamna de Montaigne traversând curtea, a pierdut orice noțiune a timpului, având sentimentul că trecuseră câteva zile bune - și poate așa și era - atunci când mintea i s-a întors la discuția celor doi, discuție ce se abătuse, habar n-avea cum, asupra căsătoriei.

Grecul nu avea destule cuvinte dure pentru a condamna detestabilul obicei al suveranilor de peste mare de a avea mai multe neveste, iar Montaigne, de astă dată, era de acord cu el. Ce suveran, în afară de Carol Quintul, a fost atât de virtuos încât să nu aibă relații decât cu soața sa dinaintea lui Dumnezeu, fără amante și fără copii nelegitimi, după prima tinerețe? Chiar și papii, nu-i așa, aveau concubine și bastarzi pe care-i creșteau, punându-i în posturi dintre cele mai însemnate. Dar era un mare păcat în fața lui Dumnezeu, recunoștea și el, să te căsătorești cu amantele.

În acel moment, atenția lui Cervantes s-a trezit de-a binelea.

Montaigne explica pericolele iubirii în viața maritală, viață care trebuie să înlăture, după părerea lui, orice exces de lascivitate și care necesită, dimpotrivă, cumpătare și moderație, întrucât scopul căsătoriei este procrearea, iar o plăcere excesiv de fierbinte, de voluptuoasă și de asiduă, susținea el, ar altera sămânța și ar împiedica zămislirea.

El, unul, se lăuda că nu vizitează odaia nevestei sale decât o dată pe lună, cu scopul exclusiv de-a o lăsa grea. Dacă ar ceda dezlănțuirilor amoroase, nu are nicio îndoială că respectul pe care și-l poartă unul celuilalt și buna înțelegere

care-i leagă ar fi inevitabil alterate. Căsătoria este un contract pe viață, iar jocul plăcerii, zicea el, nu valorează cât candela prieteniei.

Apoi a mai zis ceva despre neveste, ceva care lui Cervantes i-a părut a-i fi adresat lui în mod direct și care i-a deschis tânărului niște orizonturi primejdioase:

- Dacă e ca o soție să învețe impudoria, măcar s-o învețe de la altcineva.

Viața, în turn, a mers mai departe. Montaigne citea sau îi dicta scrisori secretarului său (Cervantes și grecul coborau atunci să se ascundă în capelă), ori lipsea pentru a se duce la Bordeaux ca să se ocupe de treburile publice de care răspundea. Grecul picta, iar ca să-și ocupe timpul, Cervantes, inspirat de lecturile din bibliotecă, a început să scrie mici piese de teatru, pe care li le citea seara, după cină. Când se înnopta, ieșea întotdeauna să-și fumeze cohiba sub ferestrele doamnei Francoise. Uneori, o auzea fredonând un cântec de leagăn și, vrăjit parcă de vocea tinerei femei, ofta și suspina după ea încă mai abitir. Grecul, care se temea c-o să fie descoperit de oamenii de la castel, condamna acea nebunie și-l beștelea pentru imprudența sa.

Într-o seară însă, nemairezistând, a traversat cortina care lega cele două turnuri.

Grecul s-a perpelit toată noaptea așteptându-l. Când s-a întors, era în așa o stare de surescitare și de exaltare, cu hainele în neorânduială, cu părul vâlvoi, bâiguind niște vorbe fără șir, că l-a și speriat pe tovarășul său de cameră. Aici, autorul prezentei relatări trebuie să precizeze că nu poate certifica veridicitatea celor povestite de Cervantes grecului și că se limitează la a reproduce cât mai fidel vorbele acestuia. Într-adevăr, tânărul a susținut că, după ce a așteptat o oră pe cortină, nemaștiind ce să facă, s-a hotărât să zgredene ușurel la ușa femeii. Aceasta, crezând că era soțul ei, fiindcă numai el folosea de obicei acel semnal, i-a deschis. Văzându-l pe tânăr, a lăsat să-i scape un mic țipăt de surprindere, dar ceva l-a făcut pe Cervantes să-și spună că poate nu-i era chiar necunoscut și că-l văzuse de mai multă vreme prin curte sau la fereastră, când o privea. În orice caz, l-a rugat să nu facă zgomot pentru a nu-i trezi copilul, care dormea. Era o noapte cu lună plină, așa că se vedea ca ziua. Vrând, poate, să evite bârfele, ori temându-se să nu dea cineva alarma - Cervantes nu tranșa lucrurile în această privință -, l-a poftit înăuntru.

Continuându-și povestea, tânărul a devenit atât de agitat, încât grecul l-a rugat să vorbească ceva mai încet, căci, oricât de incredibil ar părea, iată scena exact așa cum i-a relatat-o prietenului său: doamna de Montaigne nu mai zicea nimic, iar fiindcă el șovăia, zeița lui l-a cuprins cu brațele-i ca neaua și l-a încălzit cu un dulce sărut. El, dintr-odată, s-a simțit năpădit de înflăcărarea obișnuită; o

ardoare bine-cunoscută l-a pătruns până în măduva oaselor, fugindu-i apoi în mădularele fremătânde. Cam ca atunci când trăsnește și vezi căscându-se o despicătură de foc ce taie norii în zigzag. În final, i-a dat femeii îmbrățișările pe care le aștepta, apoi, cu capul culcat pe sânul ei, s-a lăsat în voia unui somn binefăcător.

Grecul, neputând descâlci ce era adevărat de ce era fals în acea poveste extraordinară, a vrut să-l pună să jure că n-o să se mai întoarcă niciodată pe curtină. Cervantes însă, cu un zâmbet mulțumit pe buze, se băgase deja în pat și adormise.

A mai trecut o săptămână. Cinci luni se scurseseră de la instalarea lor în turnul domnului de Montaigne. Tânărul ar fi vrut să trăiască acolo tot restul vieții sale, numai că, într-o bună zi, la poarta castelului au apărut niște poterași care aveau poruncă să-i prindă pe evadații ce răspundeau la numele de Miguel de Cervantes Saavedra și Domenikos Theotokopoulos. I-au găsit pe cei doi prieteni încă dormind în cabinetul de lucru și i-au luat de guler. Cervantes, buimac, nu a opus nicio rezistență, dar grecul, văzându-se bruftuluit de ticăloșii ăia nenorociți, l-a înșfăcat de gât pe unul dintre ei și atât de tare l-a strâns încât, dacă nu i-ar fi sărit în ajutor tovarășii săi, nici că i-ar mai fi dat drumul până ce nu l-ar fi lăsat fără suflare.

Domnul de Montaigne, în halat de casă, a vrut să se bage între ei, dar fără niciun efect: cei doi fugari au fost prinși și puși în lanțuri, pentru a fi duși la Bordeaux. Grecul a început a răcni ca o fiară, acuzându-și gazda că i-a vândut mexicanilor, în vreme ce aceasta din urmă, cu ultimele puteri, încerca să-i potolească pe poterași, prevalându-se de calitatea sa de magistrat și de consilier al principelui, dar fără succes. Cervantes, dimpreună cu prietenul lui, au ieșit din turn puși în fiare, sub privirile iubitei sale, neasemuita Francoise, care dăduse fuga, înnebunită, laolaltă cu toți servitorii din castel, să vadă care era pricina acelei agitații. Atunci a fost prima dată când a putut-o privi de atât de aproape, la lumina zilei, ca pe un soare în plin soare. Prima și singura dată.

8. Despre cum a traversat până la urmă Cervantes Marea Ocean

Întoarcerea la Bordeaux a fost lipsită de orice glorie, întrucât au fost aruncați din nou în temniță și lăsați acolo o lună întreagă - în așteptarea execuției, după cum credeau ei.

În dimineața când au venit după ei, s-au rugat la Dumnezeu să aibă milă de

sufletele lor, convinși că le venise ceasul cel de pe urmă. Aveau să urce treptele până în vârful piramidei, unde călăul îi aștepta cu cuțitul lui ritualic, având pe mâner un chip sculptat, iar chipul acela avea să fie cel al morții și avea să se termine cu ei, cu aventurile lor și cu viața lor pământească, pentru totdeauna.

Când colo, ce să vezi, au trecut prin fața piramidei, fără să se oprească, și au fost duși la castelul Trompette, sediul puterii regale, un colosal promontoriu de piatră, împins înspre Garonne, unde au fost puși să aștepte pe un culoar tapetat cu scuturi din aur.

Gărzile, niște mexicanii înarmați cu lănci și purtând niște căști cu pene pe cap, n-au vrut să le răspundă la nicio întrebare.

După un timp cât o veșnicie, au fost introduși într-o încăpere imensă, decorată cu un uriaș candelabru din fier, atârând amenințător deasupra capetelor lor.

În fața lor se afla un bărbat întors cu spatele, cu o beretă neagră pe cap, ridicat în picioare în dosul unei mese grele, din lemn masiv, pe care erau împrăștiate mai multe hârtii, și uitându-se pe fereastra ce dădea înspre port. În momentul acela (ca, de fapt, în toate celelalte momente ale zilei), activitatea hamalilor de pe chei era în toi.

Cervantes i-a dat un cot grecului: înghesuite într-un colț al încăperii, recunoscuse tablourile prietenului său.

Fără a se întoarce spre ei, bărbatul a început să le vorbească:

- Îi puteți mulțumi protectorului vostru, care mi-a adus lucrările voastre, și bunului Dumnezeu, care v-a înzestrat cu un oarece talent.

După tonul imperativ, îți dădeai seama cu ușurință că trebuia să fie un personaj important - și, într-adevăr, era amiralul de Coligny.

Când acesta s-a întors în sfârșit, a adunat hârtiile de pe masă, agitându-le apoi sub nasul lui Cervantes:

- O discuție între câini vorbitori? Amuzant, pe legea mea. Și comedia aia cu icoanele făcătoare de minuni... Ți-a citit-o, pictore? Nu? Lasă-mă să-ți povestesc eu despre ce-i vorba: doi șarlatani abili le dau de înțeles unor săteni că există o catapeteasmă fermecată, care nu-și arată minunata-i față decât vechilor creștini cu sânge pur, a căror descendență nu are nicio influență evreiască sau maură. Bineînțeles, e doar o înșelătorie. Dar ce crezi că se întâmplă? Un miracol! Toți sătenii se extaziază în gura mare în fața așa-ziselor minuni ale catapetesmei.²⁹

Prim-consilierul regelui Franței râdea din toată inima.

- Nu-i o poveste de toată pomina?

Nici grecul, nici Cervantes nu îndrăzneau să răspundă. Amiralul mângâia

²⁹ Aluzie la *El retablo de las maravillas* (*Catapeteasma minunilor*), piesă de teatru burlescă într-un singur act, semnată de Miguel de Cervantes.

între degete lanțul gros, de aur, care-i atârna la gât.

- Marile națiuni de peste mare, a continuat el, Imperiul mexican, sub a cărui protecție s-a plasat regatul Franței, precum și Imperiul incaș din Apus, care e credinciosul său aliat, Imperiul Celui de-al Cincilea Sfert și al nostru, caută pictori și oameni de litere, pentru că pictura și scrisul sunt două domenii în care aceste extraordinare imperii, oricât de puternice ar fi ele, nu pot pretinde deocamdată că ne-ar fi superioare nouă, celor din Vechea Lume. Voi doi nu sunteți chiar lipsiți de talent, așa că o să plecați cu următoarea corabie, dimpreună cu tributul pe care Franța i-l datorează Mexicului. Acolo, veți fi vânduți celui care oferă mai mult și, cu voia lui Dumnezeu, vă veți putea răscumpăra libertatea.

Apoi le-a făcut semn gărzilor să-i ia de acolo. A doua zi, erau la bordul unui galion plin cu vin și cu oameni, care se îndrepta spre Cuba.

Într-o bună zi, un bătrân marinăr spaniol îi spusese lui Cervantes: „Dacă vrei să înveți să te rogi, du-te pe mare”. Această traversare a mării însă, care a durat aproape două cicluri ale lunii, a fost ca un vis.

Cei doi prieteni ai noștri au întâlnit, la bord, un pantofar genovez, un negustor mexican, un evreu din Salonic, un producător de tutun haitian și o prințesă de Cholula, care călătorea împreună cu jaguarul ei.

Toți le-au lăudat frumusețile meleagurilor de peste mare, întinderile lor nesfârșite, natura lor generoasă, bogățiile lor extraordinare și șansele uriașe de a da acolo norocul peste tine, câtă vreme nu vii cu gânduri de răzvrătire.

Apoi, într-o dimineață, silueta celebrei Baracoa, capitala cubaneză și punctul de întâlnire al celor două lumi, s-a profilat la orizont. Era un oraș al palatelor, al palmierilor și al colibelor de pământ, unde câinii vorbeau cu papagalii, unde neguțătorii bogați veneau să-și vândă sclavii și să-și împartă vinul, unde parfumul fructelor necunoscute înmiresma toate străzile, unde nobilii taino călăreau goi pe niște cai pursânge din Chile, arborându-și drept unice podoabe colierele de perle roșii, cu câte optsprezece rânduri, și brățările din piele de crocodil, unde până și cerșetorii păreau niște străvechi regi decăzuți, cu măști și cu oglinzi de cupru și de aur pe cap, unde magaziile erau atât de pline de mărfuri încât seara nenumărate șopârle cu creastă se aventurau pe străzi în căutarea unor lăzi pe care să le golească. Acolo se vorbeau toate limbile, se iubeau toate femeile, se venerau toți zeii.

Grecul, orbit de acel torent de culori, zgândărit de fojgăiala aceea babiloniană, a început să râdă ca un nebun.

Ridicând privirea spre cer, uitând de viitorul său nesigur, Cervantes s-a minunat de vulturii cu cap roșu care zburau deasupra creștetului său, convins că

acele creaturi sunt niște fantome ale acelei insule fermecate, și că, fără îndoială, tot o fantomă e și el.

Cuprins

Partea întâi

SAGA LUI FREYDIS ERIKSDOTTIR

Partea a doua

JURNALUL LUI CRISTOFOR COLUMB (fragmente)

Partea a treia

CRONICILE LUI ATAHUALPA

Partea a patra

AVENTURILE LUI CERVANTES